BIBLIOTECA ŞCOLARULUI

Vladimir

BEŞLEAGĂ

NEPOTUL

LITERA

CHIŞINĂU 1998

Dacă ar fi să mă plasez — nu zic în postura de critic/analist sau chiar istoric literar, ci, simplu, — în locul unui cititor de-o vârstă mai matură şi cu lecturi ceva mai largi, şi aş încerca să mă pronunţ, dar sincer, asupra acestui volumaş de proză, să-i găsesc un loc printre celelalte pe care le-am realizat şi readus cu greu la lumina zilelor de azi (dezgropate, ca să zic aşa, din cimitirul buchiilor chirilice), aş risca să formulez următoarea judecată: şi această „cronică rurală", şi „umoristicele" ce-o însoţesc denotă, din perspectiva evoluţiei prozei moderne (cu atât mai mult al celei postmoderniste), pragul de jos — dacă nu chiar sub — al stării actuale a genului. De bună seamă: un stil aproape oral, o frază elementară, un lexic împănat cu regionalisme şi rusisme/sovietisme, ceea ce pe scurt s-ar putea numi: naturalism lingvistic, asta pe de-o parte; pe de altă parte: preponderenţa unor imagini şi scene aşa-zise brute, preluate întocmai cum prescria literaturii ideologia regimului totalitar, „direct din viaţă, din realitatea vie, clocotitoare", factorul ficţiune artistică fiind împins pe ultimul plan... Nu se prezintă oare cele scrise aici în deceniile trecute la compartimentul „literatură artistică" drept un nesfârşit torent de reportaje, stenograme şi alte producţii gazetăreşti, ţintind unicul scop de a elogia şi ilustra „măreţele realizări" ale socialismului victorios, clădit pe oasele a milioane de oameni nevinovaţi, după care astăzi tânjesc anumite categorii de profitori-nomenclaturişti, dar mai cu seamă nostalgicii imperialo-comunişti, dar şi asta pentru un deceniu, două, până se vor călători definitiv generaţiile confecţionate de stalinism în incubatoarele colectiviste ale brigăzilor kolhoznice şi cele de la uzinele militarizate ale fostei u.r.s.s. Şi atunci?... Face să mai revenim la cărţile trecutului, în loc să scriem altele, în contextul libertăţii de care se bucură un autor în democraţie? Fără o ideologic impusă, fără cenzură... M-am gândit şi m-am frământat ani lungi la rând şi am ajuns la concluzia: face/merită să pun în mâinile cititorului mai tânăr, dar şi ale celui vârstnic, aceste proze născute din profundă disperare în anii când naţiuni, popoare întregi erau măcinate în malaxorul diabolic

al sistemului comunist în numele „formării unei noi comunităţi — poporul sovietic“, când noi, românii moldoveni din acest spaţiu eram privaţi de dreptul de a ne cunoaşte istoria adevărată, de a exista liber în uriversul limbii materne, de a ne practica şi perpetua tradiţiile, obiceiurile şi credinţa strămoşească...

În acele vitrege împrejurări s-a născut romanul-cronică *Nepotul* (acesta este titiul adevârat, cartea fiind cunoscută cu denumirea *Acasă*, cenzura simţind că la bază stă ideea continuităţii generaţiilor, iară nu ruptura dintre ele), tot atunci şi cele câteva proze marcate de un anume spirit ludic vizând realităţi caduce şi revelând trăsături naţionale eterne ale noastre. Am considerat că e păcat să se piardă în anonimat, ele constituind o elocventă mărturie a eforturilor unui autor care nu a vrut (şi nu a putut) să se lase învins, desfiinţat de presiunile inimaginabile ale cenzurii şi ideologiei timpului, ci a încercat să reziste şi să riposteze prin cuvânt, prin spirit, prin adevăr (în măsura în care s-a priceput şi l-a ajutat harul), ca să lase o mărturie pentru generaţiile viitoare, un document uman care să contribuie la scrierea unei adevărate istorii ale acestor negre şi, uneori, eroice timpuri ce se încheie o dată cu secolul al XX-lea...

Vladimir BEŞLEAGĂ

18 iulie 1998

Satului meu Mălăieşti

NEPOTUL

(Cronică rurală comentată de autor)

Pe la începutul lui iulie, luna secerişului, Alexandru Marian şi-a luat fiica — terminase clasa a opta — şi a venit în satul lui unde a avut şi el o mamă, dar… după grea zăcare s-a stins şi a rămas casa părintească singură. Au călătorit cu trenul, apoi cu o maşină de ocazie... În Deal-la-Cruce se dau jos, apucă amândoi de torţi geanta mare, neagră, cu fermoar galben, şi o iau pe o ulicioară cotită, printre case, la vale.

Merg tăcuţi.

Trec pe lângă locul unde cu cine ştie câte secole în urmă a început satul — se mai văd urmele vechilor morminte, spun bătrânii că a fost pe deluşor o bisericuţă de lemn, acum creşte nalt popuşoiul — calcă pe-o punte îngustă peste pârâiaşul care abia se mai ţine vara şi, când ajung aproape de Mijlocul satului ca s-o ia pe drumul lor, Vica, doar ar rupe prea lunga tăcere, arată spre şcoala naltă, cu varul cojit pe pereţi, şi zice, chipurile, a mirare:

— Sat, dar uite că are şcoală cu etaje!

— Nu ţi-am spus? Îi ridicată din cele două biserici...

Şi Alexandru prinde a-i povesti — a câta oară? — că în vremurile de demult, în cele două capete ale satului se înălţa câte o biserică frumoasă, dar, pe când avea el vreo trei patru ani, au fost *desfăcute*[1] amândouă, şi din piatra lor, zic unii, e zidită şcoala asta. Iar în ’41, când a început războiul, o bombă aruncată dintr-un avion german a căzut drept pe şcoală şi etajul de sus...

— Noroc, Lixandre! Demult n-ai dat pe aici. Asta ţi-i nevasta?

Alexandru se opreşte şi întoarce capul: dintre tufarii albi de praf iese în şosea un bărbat între două vârste, rotunjor, cu obrazul ţepos, cu pălărie de pai în cap şi cu o cravată verzuie strânsă pe gât.

— Tu erai, Andrei? Drace, eşti chior? Nu vezi că-i fie-mea?

[1]... *desfăcute* (bisericile)... Distruse, dărâmate de bolşevici — acesta e adevărul care nu putea fi spus, dar mite scris şi publicat.

Omul clipeşte des, apoi îşi poartă privirea prin părţi.

— Ce mai face capitala? Cum trăiţi acolo?

— Pe vechi. Dar tu, aici?

— Tot cu slujba mea... Omul arată spre cele două magazine din preajmă: *Univermag*-ul şi *Alimentara*. Le sprijin. Şi, dându-se mai aproape: Zi, ai înmormântat-o pe mama?... Şi amu vii să vinzi casa?

— Să vând casa? Alexandru are un junghi în umărul stâng. Cum adică: să vând… casa?

Odată se întoarce, apucă energic geanta de torţi şi porneşte repezit la vale. Omul se aude mormăind în urmă, dar Alexandru nu-l mai aude. Vica grăbeşte după el — la întrebarea străinului a pufnit-o râsul.

— Aşa-i el, nu prea chitit la vorbă, dar nici la faptă. Am fost colegi de şcoală. Totdeauna s-a ţinut ţanţoş. Acuma nu ştiu ce-o fi: vreun şef în sat, ori poate paznic! Cravata, precum vezi, n-o leapădă nici pe-o căldură ca asta...

Vica îl învăluie într-o privire plină de o stranie afecţiune: e tatăl ei, dar poate fi luat de cineva drept... şi-şi aminteşte că azi dimineaţă tata — ce i-a venit? — a decis plecarea. Mama a fost împotrivă: ce să cauţi acolo?... avem şi aici destulă treabă: de ros parchetul, de dat cu var pereţii, de vopsit uşile, ferestrele... Tata a privit absent, îndelung, îngândurat pe geam: le vom face şi pe urmă... dar casa acea rămasă singură şi pustie?... Acum mergând pe Uliţa Mare, Alexandru se surprinde că numără în gând — aşa procedează de la o vreme, nopţile, când îl chinuie insomnia — şi imediat îşi aminteşte că la fel făcea demult, în copilărie, când se întorcea de la şcoală.

O iau pe un drumuşor îngust, la dreapta, şi după câţiva paşi, la colţ, le iese-n faţă, dată pe-o rână, o lespede lată, cu o adâncitură la mijloc — roasă de ploi şi vânturi.

— O vezi? Am să-ţi spun ceva despre piatra asta...

Nimic deosebit, îşi zice Vica, dar tata ştie, probabil, câte-o istorioară despre orice locuşor din sat. Lasă că-l întreabă când vor ajunge… Şi-l aude rostind cu voce tare: două sute! Era să-l întrebe: ce-ai spus, tată? când iată că trece pe alături în goana mare un băietan pe bicicletă — negruţ la faţă, dar simpatic — care, văzând-o cu pantofii în mână, fluieră:

— Ooo, Julieta! şi zboară mai departe. Trec un podeţ pe sub care curge un firişor de apă şi Alexandru se opreşte iar:

— Aici m-a izbit maşina şi am căzut. M-am târât până la fântână...

Venind ceva mai în urmă, Vica prinde numai câteva cuvinte.

— Ce maşină? Care maşină, tată?

— Mi-am adus aminte o întâmplare de demult... Fleacuri...

Cum stă privind în pulberea drumului adus de spate, tata pare dintr-odată mic, un copil, şi Vica simte dorinţa să-i cuprindă capul la piept şi să-l întrebe: ce-i cu tine, omule? Exact întrebarea ce i-a adresat-o azi dimineaţă mama văzându-l că adună lucrurile şi le bagă în geantă. L-a întrebat iritată — de cu seară a auzit ceva din conversaţia părinţilor şi a înţeles că n-au mult până să se certe de-a binelea. Ultima vreme tata s-a făcut ursuz, morocănos, din te miri ce îi sare ţandăra — vorba mamei! — şi asta pentru că ani la rând — iar vorba mamei! — nu se poate desprinde de lucrul lui ca să aibă şi el concediu ca toată lumea. Vara asta iarăşi...

Răsună un claxon din spate — Alexandru se fereşte din drum. Pe alături huruie un camion încărcat. Îl urmăreşte cu privirea şi după ce se aşază praful la pământ zice dus pe gânduri:

— Grâu nou… Miros de pâine nouă…

Vica prinde a tuşi:

— Unde?

Îşi scutură poala rochiţei, apucă geanta — las-c-o duc singură! — şi o ia iute pe drum la deal. Peste câţiva paşi ridică ochii şi vede, ca la o azvârlitură de băţ, pe un loc ridicat casa. Se întoarce către tata — iaca, am ajuns! —, dar tata priveşte în altă parte.

Alexandru privea spre fântâna de lângă drum — cumpăna neagră scrijelată în lung de crăpături adânci, furca lăsată pe-o parte, dând să se prăvălească. Mai la vale de colacul înjghebat din scânduri înverzite de muşchi, în patru colţuri, s-a adunat o băltoacă, şi într-însa se zbate o raţă speriată — celelalte trec la fuga drumul spre o aşezare cu prispe joase date-n galben, cu ferestre cât palma.

— S-a schimbat satul, iar… saraiul ista aşa a rămas. Ce-o fi făcând badea Hortolomei...

— Ce-ai zis, tată?

Alexandru clipeşte din ochi, orbit de soare.

— Iată şi casa noastră, Vicuşor…

Şi o ia pe cărăruşă în sus.

Cerul topit de soarele verii curge şuvoaie albastre peste mulţimea de fire — electrice, de radio —, pe ţevile albe de aluminiu ale antenelor de pe acoperişuri. Din deal vine păşind rar peste sat un şir de piloni înalţi, iar

sub ei o sumedenie de stâlpi mai mici — şi toate formează ca un păienjeniş iscusit împletit sub care s-a pitit cumpăna veche a fântânii. Când dă cu ochii de casă, Alexandru lasă capul în jos, de durere, şi aşa, cu ochii la cărarea crescută pe din părţi cu buruieni înalte, calcă încet, obosit, la deal.

Casa…

Casa aşteaptă.

Casa, demult, îşi aşteaptă stăpânul.

A fost cu vreo treisprezece ani în urmă. Venise în acea vară cu nevasta şi copila — avea trei anişori. Într-o seară se întoarce mama de la muncă — toată viaţa ei a lucrat în brigadă la vii — şi fără a lăsa coada sapei din mână se aşază pe prispă. Se uită o vreme după nepoţica ce se zbenguia prin curte, apoi zice dusă pe gânduri: „O să avem anul ista roadă bună la poamă. Numai de nu ne-ar bate piatra...“ — „Da, mamă...“ dădu glas Alexandru din prag. „Am nişte bani strânşi, o să mai primesc şi... m-am gândit s-o înalţ oleacă“. — „Să înalţi? făcu Alexandru. Ce să înalţi?“ — „Casa. Amu oamenii dărâmă casele vechi, ridică altele, mai largi, mai frumoase... Eu n-am atâta putere. Măcar pe asta s-o prefac. Pereţii îs buni. Încă tată-tău zicea: bine-ar fi, Marie, s-o ridicăm cu un rând, casa noastră... N-a apucat, săracu...“. A dus mâna la gură, întorcându-şi ochii într-o parte. Alexandru a cuprins-o de umeri: „Bine te-ai gândit, mamă. Am să-ţi ajut şi eu...“. Vara următoare au dat jos acoperişul, podul, au pus la pereţi un rând de călcătură cu piatră împrejur, au spălat olanele, au pus alte uşi, mai mari, ferestre noi, şi s-a primenit casa. Mâinile mamei o îngrijeau: o ungea la vreme, trăgea brâie frumoase de jur împrejur...

— Îngăduie, fată hăi, ce sileşti aşa? strigă Alexandru ţărăneşte — trecând pe lângă fântână, nu se poate stăpâni să nu arunce o cătătură spre gura ei întunecoasă.

Vica nu-l aude — s-a şi strecurat prin spărtura din gărduceanul de sârmă ghimpată împletit cu nuiele şi de acum se duce tăbârcind geanta pe sub peretele de la vale. Peretele, de jos până pe la jumătate, îi negru. Alexandru oftează: a căzut lipitura.

Dintr-o dată parcă-i creşte în faţa ochilor un par din gard: nalt, în patru muchii, cu zimţi dăltuiţi, sus. Iar vrea să zică ceva către fiică, dar ea a şi dispărut după colţ.

Tot în acea vară au dat jos stâlpii de la streaşină, au desfăcut prispele. Când îi căra în şopron — erau şase la număr, de stejar, tari, buni —, a

desluşit cu uimire pe unul încrestate două litere... L. M. Moş Trifan care s-a întâmplat şi el pe acolo, şi-a săltat bărbuţa rară: nu cumva sunt semne să-ţi spună unde-i ascunsă comoara lui bâtu-to Leon?... Încoace, după război, după ce s-a ridicat şi el băietan şi a prins a pricepe mai multe, s-a străduit a afla istoria familiei, povestea naşterii lui — parte de la neamuri, parte de la străini... Această casă a fost făcută de bătrânul aici în vale unde era grădina şi pe coastă livada lui — meri, nuci, tot felul de pomi roditori. Mai târziu, când i-a sporit familia, fiind om înstărit şi bun gospodar — avea fete multe, de băieţi n-a avut parte — şi-a mai ridicat o casă, în deal, unde-i acuma brigada de vierit, iar până la război şi o bucată de vreme după aceea a fost unul din cele şase colhozuri din sat... Şi a mai aflat că atunci când s-a făcut mare răsturnare în sat, bunelul, în loc să meargă cu obştea *s-a dat cu culacii*[1] — mama zicea că la început a intrat şi el în tovărăşie ca alţii, dar, harnic foc cum era şi mândru din fire, văzând ce treabă se face acolo, a ieşit, zicând că nu vrea să lucreze de-a valma cu leneşii şi calicii... În casa de sus, deci, s-a făcut colhoz, iar în casa din vale au rămas să trăiască mama şi tata Petrea, care, fiind din cei săraci, s-a fost făcut activist şi a luat parte la *organizarea kolhozurilor*[2].

În casa asta au trăit părinţii.

În casa aceasta s-a născut şi a copilărit Alexandru. Aici şi-a trăit anii adolescenţei, fără tată. În satul acesta şi-a urzit visele de viitor. Aici a trăit bucuriile şi amarul primei iubiri. În casa aceasta a adus-o pe aceea care avea să fie mama copiilor lui — a făcut nunta... o serată cu musafiri aduşi de la oraş cu un autobuz închiriat şi cu cei poftiţi din sat, rude şi vecini, căci mama a ţinut ca feciorul să facă obiceiul în pereţii aceştia ca să se bucure casa şi sufletul tatei pierdut cine ştie pe unde în război...

La vreo cinci ani după ce şi-a văzut casa înnoită aşa cum i-a fost dorinţa, mama s-a îmbolnăvit, n-a mai putut să lucreze — vreo lună, două a continuat a umbla la prăşit... o vedeau fetele din echipă lăsând sapa pe

[1]... *s-a dat cu culacii*... O minciună, un slogan propagandistic inventat de regimul totalitar de teroare şi represiune pentru a justifica distrugerea fizică a ţărănimii. Bunelul meu care mi-a servit de prototip a fost unul din cei mai muncitori gospodari din sat, pentru care fapt, împreună cu alţii ca el, a fost deportat în pădurile îngheţate ale Rusiei, de unde nu s-a mai întors.

[2]... *activist... organizarea kolhozurilor*... Cei care mânau lumea la kolhoz erau aleşi de către regimul bolşevic dintre cei mai cruzi oameni, gata să-i vândă şi pe părinţii lor, de aceea au şi fost numiţi: răii satului şi aşa au rămas în amintirea generaţiilor.

deal, şi zicând că se duce la izvor, cobora în Râpa-cea-Mare, se lăsa pe pământul rece de pe fund şi aşa şedea, iar una, cică, a văzut-o o dată rostogolindu-se de pe-o parte pe alta ca să-şi potolească focul ce-o ardea. O ardea tare, nemilos, până când într-o zi a venit la oraş, i-a spus că au trimis-o doctorii la operaţie, a fost tăiată, a mai dus-o o vreme şi s-a stins... Cât au fost mâinile mamei, a fost căutată şi îngrijită casa, dar apoi... a cuprins-o paragina...

După ce-a înmormântat-o aşa cum i-a fost dorinţa — a avut mintea clară până la sfârşit —, Alexandru a pus lacătul la uşă şi anii aceştia n-a dat pe aici decât de vreo câteva ori, şi atunci pe apucate.

Acum vine, în sfârşit.

Vine acasă.

Se gândise s-o ia pe de la deal, unde era o trecere mai largă, pentru căruţe, să înconjoare şi să vină din faţă, dar iată-l ajuns pe malul şanţului năpădit de buruieni: lobodă, brusturi, spini, unii cu gămăliile roşii, alţii uscaţi împrăştiind puf alb, zburător. Sare prin spărtura pe unde a trecut Vica şi merge drept spre bucătărioara de vară, înaltă de un stat de om, cu două ferestruici şi o uşă înţânată din câteva scânduri... Aplecându-se, pune palmele rotunjite la ochi şi se uită înăuntru — colbul gros pe geamuri, dincolo spânzură pânze de păianjen, pe pervaz o moviliţă de ţărână scoasă de şoareci.

Trage cu două degete, ferestruica se desface, scârţâind, în afară. Bagă capul dând cu mâinile păienjenişul la o parte — toate-s la loc: sapele, lopata, hârleţul cu coadă dreaptă şi netedă cumpărat de dânsul mai anţărţ, două rulouri de plasă de sârmă, de pe când trăia încă mama, pentru gard împrejurul grădinii...

Scoate capul şi se întoarce către casă. O vede ca prin ceaţă — i s-a prins peste ochi o pânză de păianjen...

Deodată îl ameţeşte. Aşa i se întâmplă când, printr-un efort de voinţă, trece brusc de la un gând la altul, de la o stare a sufletului la alta. Ori, poate, lucrurile adunate şi puse de dânsul cu vreme în urmă l-au răvăşit, trezindu-i iar griji, gânduri, îndoielile pe care s-a străduit să le uite dintr-o dată... Poate că păienjenişul ce i s-a pus greu pe ochi i-a amintit de starea în care se află în ultimul timp, după ce la un moment dat, a înţeles, cutremurat până-n adânc, că a pierdut ceva foarte important din sine, că... s-a rătăcit de el însuşi... Poate că în clipa aceasta a înţeles, în sfârşit, mai bine zis, i s-a deschis taina ascunsă: pentru ce a trebuit să vină aici?

Ori, poate că auzi iar întrebarea ce i-a pus-o soţia azi-dimineaţă: ce să cauţi acolo? ce treabă ai de rezolvat? Şi răspunsul lui: să văd ce-i cu casa... iar, cu adevărat, sensul cel adânc era: să aflu ce-i cu mine? ce se întâmplă? ce-am pierdut din fiinţa mea...

Casa l-a observat de departe, de cum a făcut din Uliţa Mare — venea cu o parte femeiască pe lângă dânsul. Cum pirotea sub acoperişul încins — ierni la rând n-a fost încălzită, toamna au bătut-o şuvoaiele, câteva olane au crăpat şi n-a avut cine le înlocui —, a tresărit casa şi s-a bucurat!.. Se bucură că-i vine stăpânul, dar când îşi aminteşte de pereţii coşcoviţi, iar cel din spate cu lipitura măcinată până sub streaşină se ruşinează ca o biată ţărancă ce s-a pomenit cine ştie cum în văzul lumii, în mijlocul satului şi vede că-i cu poalele sfâşiate — mai goală...

Alexandru apare de la deal. Ridică ochii şi o vede pe Vica pe prag, cu genunchii la gură şi geanta alături. Ceva cunoscut, nespus de apropiat şi drag adie de la înfăţişarea ei. Se opreşte locului. Vrea să zică: de ce stai în soare? de ce nu descui să intri, dar se îneacă. Ce surpriză i-a făcut tatei — n-a găsit casa pustie, l-a întâmpinat un suflet în prag, fiica lui, care atât de mult seamănă cu mama... Pe neaşteptate trece prin faţa ochilor chipul aceleea care tot vreo cincisprezece ani avea când s-a îndrăgostit de dânsa... Ce-o fi făcând prima lui dragoste?... Alexandru se apleacă să caute în geantă:

— Vica, cheia...

— Tată! Uite-acolo, şi fata arată speriată spre creasta crescută cu buruieni — în spatele ei e lutniţa, o groapă largă din care pe vremuri scotea lut tot satul, dar pe urmă s-a surpat, au lărgit-o şuvoaiele şi a rămas părăsită.

— Ce-ai văzut acolo?

— Un cap... Ba se ridică, ba se trage-n jos.

Alexandru râde.

— Ţi se pare. Îi un hogeac dintr-o căldare spartă pusă cu fundul în sus...

— Nu, tată. Îi văd ochii strălucind... priveşte încoace, spre noi... Şi zvâcneşte de la locul ei: vrei să mă sperii? Dar nu mi-e frică! Nu mi-e frică! Piei, să piei, arătare!

Alexandru zâmbeşte — cam ştie el cine poate fi acolo — şi o apucă de braţ.

— Gata: a dispărut stafia. Acum putem intra în casă.

Calcă pe prag — o piatră se clatină sub piciorul lui —, descuie şi împinge uşa. Când să păşească, Vica strigă:

— Tată, intru eu prima.

O tindă mică, pătrată, cu podea de lut pe jos. Într-un colţ un tobultoc cu spărturi în câteva locuri prin care ies ciocălăi roşi de şoareci, urme de ţărână şi grăunţe duc la gaura neagră din celălalt ungher. Drept în faţă, bucătăria. Alexandru simte că-l trece cu rece prin şira spinării: uşa bucătăriei deschisă. Sub fereastra din fund, măsuţa rotundă, cu trei picioare, cu faţa arsă în câteva locuri. Alături, un scăunel. Împrejur alte lucruri. Două oale mari (ceaunoaice) de aluminiu înflorite gros peste negreaţa funinginii, un clit de farfurii cu marginile roase, în cea de deasupra, un maldăr de furculiţe, linguri şi linguriţe ieftine, tot de aluminiu, cuprinse de floare; sprijinite la gura cuptorului, vătrarul cu coada de lemn dogorâtă, lopata arsă, cociorva; pe pervaz pahare şi păhăruţe puse unul în altul câte două, trei, toate colbuite, acoperite cu păinjeniş... Stau cum le-a lăsat după praznicul de un an...

Lasă capul. Stă aşa o vreme, apoi intră, se mai uită o dată la cele înşirate, trage scăunelul, se aşază şi rămâne neclintit, neauzit, parcă nici n-ar sufla.

Vica vrea să deschidă uşa la cameră, dar se teme c-o să tulbure liniştea tatei. Cum stă lângă perete, pune geanta jos, se reazimă cu spatele şi, privind drept înainte, începe să aştepte răbdătoare clipa când va să se întoarcă tata din depărtările amintirilor lui...

În după amiaza aceea de martie — se topea omătul — mă întorceam de la şcoală. Aveam cu vreun an şi jumătate mai mult ca tine, dar abia ajunsesem într-a opta — pierdusem două clase cu războiul. Peste pământul rănit de bombe, în locul ploilor năvăliră vânturi galbene şi nori de lăcuste, era să leg şi eu şcoala de gard, să mă duc ca alţi ortaci la oraş să deprind vreo meserie — tâmplar, tencuitor, dar nu ştiu de ce nu m-am dus. M-aş fi întors în sat şi, poate, altfel era... Celelalte cuvinte s-au stins într-o margine a minţii şi ar fi sunat aşa: mă întorceam, mă însuram, poate chiar cu fata de care eram îndrăgostit, mă făceam gospodar la casa asta, o ajutam pe mama şi, dacă avea sprijin...

Da... mergeam pe drumuşorul pe care am venit azi, prin şanţuri mai rămăsese câte un petic de omăt, ţineam marginea căci mă cam dăduse de sminteală o ciubotă — s-a desprins talpa. Mă grăbeam straşnic: mama, de dimineaţă, îmi dăduse de grijă să vin mai devreme că avem o groază de lucru şi mi-a pomenit de moară...

Totdeauna când coteam din Uliţa Mare pe ulicioara noastră luam aminte spre lespedea pe care ţi-am arătat-o: pe dânsa şedea cu băţul lucios alături moş Trifan şi mă pândea când oi trece. Mă zărea, tuşea în sec şi împungea cu bărbuţa: „Măi tu, a' lui Moroşanu! Auzi?“ „Nu-s Moroşanu. Eu-s Marian“. „Oare? Ia fă-te mai încoa să te văd de aproape. Încă, încă oleacă. Amu care va să zică de la şcoală vii? Ce vă mai spun învăţătorii? S-a subţiat aţa, ha? S-a subţiat de tot... N-o mai rămas mult păr s-a cela...“.

Moş Trifan lua aminte împrejur — nu-i careva să-l audă? — şi pentru că trebuia să vorbească tare pornea spre mine. Venea aruncând băţul ca pe un baston de aur, călcând mândru în opincile încreţite, cu trei rânduri de tălpi puse una peste alta şi cusute cu sârmă... Trăia peste râpă, într-o bojdeucă intrată în pământ, cu o uşă îngustă şi o ferestruică. Trăia singur, singur îşi gătea, singur se spăla. Lumea îi zicea flăcău tomnatic, glumea pe seama încălţărilor lui, iar el răspundea: cresc şi eu, ce vreţi? Nu scăpa ocazia să anine pe oricine cu vorba lui pipărată, iar cel mai mult pe mine mă îndrăgise.

„Aţa matale, moş Trifane, deemult s-a ista...“

Se vorbea în sat că ar fi încercat şi el în tinereţile lui să se îmbogăţească pornind să facă negustorie, dar s-a ars, irosind şi bruma de avere ce-o avea. După care s-a înăcrit la suflet şi i s-a lepădat de toate.

Moş Trifan se da mai lângă mine: „La făcătura trupului eşti leit bâtu-to Leon, iar la horbă curat tat-to. Şi glasu-i al lui, zău. Dacă te-ai dat cu aiştea… cu *comoniştii*?“

„Ai vrea să-ţi seamăn 'mneatale?!!“

„Ei, na! se aprindea moş Trifan. De ce mie? Mă-ti, măi, mă-ti, că ea te-o făcut, săraca...“

Nu ştiu ce avea în vedere când spunea „săraca“. Şi-apoi adeseori îl pomenea pe bunelul, vorbea despre dânsul şi chiar cu dânsul parcă ar fi fost de faţă. Îl întreba, îi răspundea, arăta pe neaşteptate la mine: uite ce nepoţel îţi creşte... Vorba ceea: nasu' — sfor! iar maţu' — ghior!

Moş Trifan era o rudă de-a noastră, de pe bunelul. Odată s-au ridicat, odată s-au apucat să-şi facă un rost. Bunelul cu fetele lui avea braţe de muncă destule şi până a începe colectivizarea a reuşit să-şi încropească o gospodărie aşezată. Moş Trifan cu negustoria a dat faliment. Cu toate că pe urmă nici din munca lui Leon Moroşanu nu s-a înţeles nimic, moş Trifan a rămas să-i poarte un profund respect pentru hărnicia lui, pentru firea hotărâtă... Nu ştiam cum arăta la faţă bunelul, nu-l văzusem nici o

dată, măcar pe-o fotografie — nu se fotografiase în viaţa lui! —, aşa că, auzind pe unul, pe altul, încetul cu încetul s-a închegat în faţa ochilor chipul unui bărbat voinic, înalt, un adevărat uriaş, care în cele din urmă deveni o legendă pentru mine. Mai cu seamă mă umpleau de fiori vorbele mătuşii Nastasia, sora mamei care trăia în casa din faţa noastră pe locul unde-a fost pe vremuri lutniţa. Olecuţă scrântită mătuşa, iar după ce rămase oloagă se tulburase şi mai tare şi mereu spunea că, iată, s-a întors bunelu-n sat, a venit să împartă fiicelor gospodăria, *după dreptate*...

Am trecut de colţ şi mi-am văzut de drum. Eram grăbit: mă aştepta mama cu lăutoarea, îmi ardeau urechile, talpa scotea sunete ameninţătoare când o trăgeam din glod, iar în burtă răsunau solemne simfonii.

Piatra goală, şi, nu ştiu cum, mi-a părut rău că nu-i moşneagul. S-a săturat să mă aştepte, s-a ridicat şi s-a dus... Poate nici n-a venit azi... Ori a pornit să mă caute acasă... M-am uitat în lungul drumului — pustiu. Unu, doi... zece... optzeci... număram paşii. Vroiam să aflu cât am până la pragul casei. O dată ieşeau trei sute optzeci, altă dată patru sute, iar altă dată numai trei sute cincizeci. Trebuia să aflu care-i cauza necoincidenţei: mersul meu ori drumul?... Nu ajung la sută şi mă încurc. M-aş fi întors, aş fi luat numărătoarea de la capăt, dar pe glodul ista... Bag mâna în buzunar, poate găsesc niscai firimituri... De unde? Degetele dau la fund peste-o spărtură, coboară în căptuşeală şi deodată dibuiesc ceva... Drăcie! Un căpeţel de lumânare...

Cum trec pe subt o streaşină de stuf, joasă — o căsoaie cu spatele în drum —, dau cu pumnul în şiragul de ţurţuri de gheaţă care picurau fără ruşine. O ploaie de aşchii îmi cade în cap, peste picioare, iar pe un ţurţure cu şapte rânduri de bărbii l-am lovit de câteva ori până să-l dobor. I-am tras o ciubotă, s-a nimerit să fie cea cu talpa desprinsă şi m-a ajuns frigul la degete... Bravo, băiete, am auzit glasul mamei: amu mai dă şi-n perete de vreo două ori şi ai scăpat de încălţăminte. La urma urmei ce-ţi trebuie dacă degrabă-i vară şi poţi să umbli desculţ?...

În continuarea căsoaiei era un gard de lut cu şiroaie negre pe el, crăpat în câteva locuri. Văd o mogâldeaţă de om care stă aplecat, cu dosul spre mine, şi face ceva cu mâinile la picioare. Îmbrăcat într-o haină fără culoare — nici neagră, nici sură.

Când trec, destul de depărtişor, aud un glas strigându-mă — iată cine-şi lega opincile! —, dar nu mă întorc.

Ajung la podeţ. Gheaţa pârâului pare încă tare. Ce-ar fi să-mi fac vânt o dată? Ca la urmă. Dar te pui cu talpa?

La badea Hortolomei uşa închisă. De mirare! Avea omul o droaie de copii, mereu trânteau uşile. Casa mi s-a părut pustie, parcă murise. Nici gospodarul nu se vedea. Hojma venea la noi să ceară o gazetă — nu putea o minută fără gazetă: fuma una întreagă pe zi! M-am uitat la hogeac: parcă se vede un fir albastru — îs vii, trăiesc! Ba parcă nu se vede nimic — mai ştii ce-i cu dânşii? Am să trec să văd...

Cerul jos: nori vineţii şi apoşi pluteau peste mahala, aninând acoperişurile lungi ale hambarelor şi grajdurilor kolhozului, în deal. De pe podeţ numai acoperişurile se vedeau — gospodăria kolhozului era împrejmuită cu gard nalt de lut şi dacă vroiai să pătrunzi înăuntru trebuia să faci un ocol pe la poartă, dar las' că ştiam noi, copiii, o spărtură şi, când aveam nevoie, pe acolo ne strecuram ori fugeam cu niscai harbuji şterpeliţi din căruţele ce-i aduceau de la câmp. Cumpăna fântânii — tot asta era, şi furca asta — stătea cu capătul subţire înfipt în nouri, iar celălalt, cu un disc greu de camion german, lăsat la pământ... Era mult mai naltă ca acum. Poate, eu eram mai mic? Ori au scăzut dealurile satului şi a dat în jos şi dealul nostru?

Ajung la fântână: din ulucul de salcie, pe la dopul făcut dintr-un mănunchi de paie şiroieşte apa — au fost nu demult caii cei păroşi ai kolhozului, se văd urme proaspete şi balegă aburindă. Ocolesc băltoaca, mă dau şi mă uit în gura neagră a fântânei — nimic, întuneric. Deodată luceşte în adânc oglinda apei, apare o siluietă şi doi ochi privind la mine. Am fiori în spinare: vara trecută în fântâna noastră aproape secată din cauza neploilor *s-a aruncat cu capul în jos o fată mare*[1], una Paraschiţa de pe Vale. Veneam de pe unde-oi fi venit prin harmanele scrumuite de secetă acasă, când deodată văd fugind printre copaci câteva figuri de femei, copilandri, apoi luându-se după ei şi un bărbat. Fugeau şi strigau: prindeţi-o, măi! ţineţi-o, măi! tălhăriţa, iacătă-o, tălhăriţa... Am aflat mai apoi că Paraschiţa aceea se băgase în beciul unei gospodine care avea câteva ulcioare cu lapte — era vreme grea, lumea n-avea pâine, dar mite lapte! se vede că reuşise femeia să ţină te miri cum vaca scoţând-o din iarnă... pe atunci oamenii băgau vacile în casă să nu le fure... Taman

[1]... *s-a aruncat cu capul în jos o fată mare*... În prima ediţie şi în cele ulterioare episodul a fost exlus de cenzură. Argumentul: În Moldova nu a fost foamete, nu au murit oameni, deci este interzis a se afirma aşa ceva, cu atât mai mult a publica...

când ieşea cu ulciorul, iată şi femeia în uşă... O cunoşteam pe Paraschiţa, trăia împreună cu o soră de a ei care avea o fetiţă mică, iar bărbatul acelei surori căzuse în război şi ele amândouă se zbăteau s-o scape pe fetiţă, şi odată când am întâlnit-o era neagră la faţă de foame... Ajungând la fântână, îmi fac loc printre ceilalţi şi mă uit în jos: şedea pe-o piatră, la fund, şi dârdâia de frică şi de frig... Măi! Aduceţi careva o scară şi nişte funii s-o scoatem, a poruncit bărbatul, apoi s-a aplecat deasupra fântânii şi a adăugat, cu milă: de-amu dacă te-ai aruncat măcar să te fi înecat... cui trebuieşti aşa?... Fata se auzea de acolo clănţănind din dinţi, ca un lup hăituit. Mi s-a părut că-i sună şi oasele de slabă ce era...

Am sărit şanţul ce ne ţinea loc de gard şi am mers peste bolovanii din săpătură, lăsaţi nefărâmaţi, ca să se oprească omătul peste iarnă.

— Hu, turbule!

O arătare de câine roşcat îşi închipuise în mintea lui câinească cum că în tinda noastră s-ar găsi ceva de ros. Băgase botu-n crăpătura uşii şi se căznea să intre. Câine prost! Auzindu-mi paşii, s-a repezit îndărăt, s-a dus de câteva ori peste coadă, s-a sculat scheunând şi s-a retras mai încolo împleticindu-se. A întors către mine doi ochi rotunzi, înlăcrimaţi. M-am uitat la spinarea lui ascuţită ca o secere, la pielea spânzurând la pântece — nici n-ai pe ce strica un bulgăre. Am ridicat uşa, am deschis-o, auzind vorbă în cameră, am închis-o hoţeşte şi am mers în vârful picioarelor la bucătărie.

Nu că m-aş fi temut de mama — aveam şaisprezece împliniţi. Dacă se întâmpla să greşesc, mă certa, eu o ascultam cu o mutră spăsită, apoi mă apropiam, o cuprindeam cu mâinile amândouă, nu se putea stăpâni, îmi dădea cu degetu-n frunte ori zvârlea cu ceva după mine de parcă am fi fost soră şi frate.

Pun cărţile pe fereastră. Sunt hămesit de foame şi n-aş fi în stare să dau explicaţii: de ce copiii oamenilor dacă termină ce au de scris şi citit caută să vină acasă cât mai repede, iar... tu şezi la şcoală cât îi ziulica de mare... Ridic capacele: cele două oale de pe plită goale, asta de jos... deşartă. Un capac cade cu zgomot.

În cămară vorba continuă.

Se aude prin uşa ce dă din bucătărie — mama a bătut-o în cuie să nu umblăm: mereu îi rupeam muchiile. O voce de bărbat, groasă, povesteşte despre unul care i-a ridicat Grăchinei tobultocul în spate — una

grasă, peste seamă de grasă, care nu ştiu ce făcea de se îngrăşa pe o foamete ca aceea — i l-a ridicat cu tot cu poala rochiei...

— Taman şi eu! He, zic, văd, moş Trifane, că vrei să-ţi cumperi şi a doua lingură la casă...

Mama râde — taci că-i bine! — şi caut mai departe. Întorc strachina verde de pe măsuţă şi găsesc o grămăjoară de cartofi fierţi. Un colţ de mămăligă. Mă aşez pe scăunel şi mă apuc să-i curăţ. De cum arunc prima mărgeluşă în gură, se deschide un hău la inimă. Solniţa din faţa mea se clatină ca pe valuri, pământul se lasă pe-o parte, prin cap îmi trece un vârtej, întunecându-mi lumina din fereastră. M-am încleştat de scândura mesei...

Glasul de dincolo de uşă:

— Frig, ger, voi aţi ieşit în ogradă şi vă daţi pe gheaţă. Desculţe. Erai cea mai mică. Parcă te văd. Treceam pe lângă voi. Ai făcut nişte ochi la mine! Ţii minte?

Mama, necăjită:

— Lelea Nastasia ne-a scos. N-avea tata cu ce ne încâlţa. Bună de năzbâtii cum era, zice: haideţi, fa, să ne dăm pe gheaţă. Sărim de pe cuptor şi drept în omăt... Ne-a mânat tata cu varga...

Tot cu vărguţa m-a adus mama şi pe mine, odată, de la pârău, murat ca o găină — căzusem într-un produt? Cojile se ţin de degete. Le scutur, se iau de pe o mână pe alta. Arunc o privire spre uşă: cine să fie oare omul de dincolo?

— Ce să mai vorbim? Erai fudulă. Până să mergi o dată cu mine la joc...

— Se cheamă că am fost şi eu fată. De vreo două ori am ieşit în lume...

Ia te uită: îşi amintesc de tinereţe! Iar eu mă puchesc cu afurisiţii de cartofi. Unde-i sarea?...

Mama oftează şi parcă o văd: se uită-n gol cu mâna la gură.

— În toamna aceea când aţi venit din armie m-au luat şi pe mine surorile prima dată la joc. M-au gătit, m-au împodobit...

— Şi cum ai ieşit, pe dânsul l-ai văzut!

— Vedeam eu ceva atuncea?

Las cartoful: ce-a mai venit şi aista să-i aprindă mamei jalea! Alţii care s-au pierdut în bătălie măcar au primit rudele hârtie că-s ucişi în cutare loc, îngropaţi iată unde, noi n-avem nici o veste. Şi azi umblă mama să-i ghicească. Mă punea şi pe mine când eram mic să ghicesc la lumânare în unghia afumată cum a învăţat-o o femeie. Mă uitam, ea mă întreba, nu cumva văd un mormânt lunguieţ, crescut cu iarbă? Şi dacă are cruce la cap...

— Ori ştia să bată ropotul mai bine? Ori chiuia mai frumos? Şi la dânsul alergai, iar la mine nu vroiai să ieşi...

— Parcă eu ştiam ce-i asta? Zău, te childuieşti parcă ai fi flăcău şi eu fată mare...

Glasul necunoscut, răstit:

— Ba nu şuguiesc, fa Marie! Aicea mocneşte. De atunci mocneşte... Auzi? Arde aicea-ia...

Sar de pe scăunel şi-mi lipesc urechea de scândura uşii. Inima-n piept: zvâc-zvâc! zvâc-zvâc!

— He, he! La început el s-a ţinut de soru-ta Domniţa. Tat-to l-a dezbătut. Zicea că-i din alde târâie-opincă, n-au ce da la mâţă, nu-şi mărită fata cu un sărăntoc.

Mama tace.

— Am venit în seara aceea să te fur. Ştii?

Mama tace.

— Dar te duseseşi cu dânsul. A dovedit înaintea mea...

— Of, dar ce-i cu tine, omule? Ie-ţi de seamă, strigă mama: ce te-a apucat?

Pereţii s-au clătinat: cine-a intrat în casa noastră şi îndrăzneşte a spune asemenea vorbe despre tata? Să intru, să-l dau pe uşă afară! Dau să mă izbesc din loc, dar... m-au strâns pereţii, cu putere, din toate părţile.

— Un lucru ţi-l spun după atâţia ani: nu i-a fost lui de tine. A vrut să mi-o facă mie în ciudă. Am avut noi o sfadă încă acolo, în armie...

— M-am dus că am vrut. Şi te-aş ruga să-ţi cauţi de femeia ta şi să mă laşi să-mi văd de nevoi...

Nu cumva plânge mama? Cumpăna fântânii se aude scrârţâind în spatele casei.

— Amu n-ai fi vădană...

— Parcă-s eu una?...

— Am fost şi eu la bătălie dar am scăpat...

— …

— Petrea nu-i.

— …

— Unul din noi doi trebuia să ardă-n foc.

— Câţi au ars, sărmanii.

— Dacă nu murea el, trebuia să mor eu.

— …

— A murit el, eu am rămas.

— A? Ce-ai spus?

— Aşa-i pe front: ori mă ucizi tu pe mine, ori te ucid eu pe tine — care apucă înainte. De data asta, se vede, a fost rândul meu...

M-a izbit ceva fierbinte în obraz. Ieşind ca dintr-o negură, a răsărit în faţa mea o ţeavă de armă. Se mişcă ţeava spre mine, trece şi se opreşte. Mă uit — un om mai încolo. Nu-i văd faţa, iar el nu vede arma îndreptată asupra lui. Deodată îl recunosc. Vreau să strig: fereşte-te, tată! dar din gura ţevii ţâşneşte un mănunchi de flăcări...

S-a zbătut ceva deasupra ferestrei — duhul casei! Apoi, din fundul tăcerii răsare glasul necunosutului:

— Mi-am adus aminte: avea o puşcă. Bună, cu două cocoaşe... bătută cu aur... Vinde-mi-o. Ţie ce-ţi trebuie?

— Of doamne, de unde ai mai scos-o şi pe asta? A luat-o cu dânsul... Crezi că aş fi ţinut-o atâta vreme?

— Mi-a spus un suflet că este...

— Multe mai grăieşte gura lumii. Amu când îi atâta nevoie...

— Asta zic şi eu: puşcă-ţi trebuie? Îţi dau preţ bun. Şi datoria ţi-o iert. Am de unde... Ei, batem palma?

Când a intrat mama în bucătărie, m-am trântit iute pe scăunel, am apucat câteva buburuze de cartofi şi am început să-i curăţ. Am simţit mirarea ei: aici eşti?! O, ce calzi şi limpezi erau ochii mamei... Cum se îngustau uneori şi ce nebănuită putere aveau asupra mea... Firul de lumină din ei curgea drept în inima mea şi oricât de necăjită ar fi fost — de soartă, de neascultările mele — mă încălzea, îmi făcea bine ca o sfântă scăldătoare a sufletului... Aşa stând cu capul plecat am simţit în piept un val de indignare împotriva necunoscutului care a îndrăznit să-i stârnească lacrimile, apoi m-am întors împotriva mea — de ce nu l-am scos pe uşă afară? — şi, şi... supărare asupra mamei: ea de ce a stat de vorbă cu dânsul? Într-o toamnă şedeam tot la măsuţa asta, aici, în bucătărie: mama, mătuşa Nastasia, lelea Veta şi eu. Mama le cinstea cu un pahar de vin nou, eu trăgeam cu urechea la glumele lor. Deodată văd în marginea ferestrei nişte ochi — era întuneric... Mamă! am ţipat, cineva ascultă la fereastră. Dau buzna afară, lelea Veta după mine. Zăresc o

umbră înaltă la colţul casei, abia dovedesc să mă aplec, că umbra aruncă cu ceva greu care trece pe la urechea mea. A doua zi am găsit o cărămidă...

— Demult ai venit?

— De vreo trei minute am intrat...

Mama tace. M-a crezut ori ba? Nu m-a prea crezut. Înseamnă că ştie că am auzit că a fost cineva la noi şi are să-mi spună ea însăşi.

Mama tace.

Păşeşte peste picioarele mele de sub măsuţă, scoate din cuptor ciocălăii puşi la uscat, se aşază-n colţ şi se apucă de dezghiocat. Ciocălăii se învârtesc sprinten printre degete, grăunţele curg în poală, late, galbene... Iată că boabele prind a sări prin părţi împrăştiindu-se pe jos. Mama nu le vede. Abia peste-o vreme tresare, se apleacă şi prinde a le culege. Aruncă o privire pe sub marginea şalincăi spre măsuţa la care şed — a uitat de lăutoarea făgăduită! Scot ciubota hlizită la vedere. Mama a observat-o mai înainte şi mă ia pe departe, cu subînţelesuri:

— A trecut Boris azi pe la noi. Vroia să-ţi spună ceva. Veneam de la fântână, cu căldările. Am zis că eşti la şcoală şi s-o dus într-acolo. V-aţi întâlnit?

Fac cu capul: nu. Taman băgasem în gură un pumn de cartofi, o bucată de mămăligă şi mă sileam să înghit — mi se strâmtase gâtiţa! Boris a umblat până anul trecut într-o clasă cu mine, dar a plecat la o şcoală de meserii la oraş.

— Să-l vezi: scurteică nouă, bocani buni în picioare. Se lăuda mamă-sa deunăzi la dugheană: mi-a trimis feciorul cincizeci de ruble... Un *sârnic*, nişte gaz, sare — şi tot înainte. Mai zicea: cum are să aibă vreme slobodă are să vie în sat, are să facă la unul o uşă, la altul o fereastră, şi iară are să câştige un ban... Că pe dânşii acolo îi învaţă nu numai a ceti şi a scri, dar şi a face uşi, ferestre...

Copăţânosul! izbucnesc în gândul meu: fără decât trebuia să treacă să se laude!

— Câţ! şi-i dau un picior motanului care se ridicase în două labe şi-mi băgase unghiile în genunchi...

— Tu, băiete, şi azi ai stat cam multişor la şcoală.

— Am avut repetiţie...

— Dimineaţă ce ţi-am spus? Să vii mai devreme. Da tu? Eri: avut; azi: avut; mâine: avut. În toate zilele aveţi câte ceva de şezi la şcoala ceea până-n noapte de parcă n-ai avea casă.

Mai bine n-aş avea! îi răspund cuprins de mânie. Anul trecut am vrut să lepăd şi eu şcoala, nu m-a lăsat. A zis: să rămână singură? Unde-s mai mulţi, pot să se ducă, eu sunt unul. Că nu poate căuta de singurul copil? Şi apoi să nu uit ce mi-a poruncit tata plecând la război, în vara lui '41...

Arunc o privire către mama: şade pe tobultoc, lângă uşă, adunată, mărunţică, o fetişcană. Mă probozeşte din cuvinte, dar glasul sună blând. Amuţeşte. Tace o vreme. Duce dosul palmei la ochi, ţine mâna aşa, apoi o lasă şi dezghioacă mai departe... Ce pornire urâtă am avut! Iartă-mă, mamă, că am putut să mă gândesc... Am auzit că l-ai repezit pe străin. Eu trebuia să te ajut. De ce sunt atât de slab?

— Hai, ia şi mănâncă mai repede că-i seara cea mare şi avem atâtea de făcut.

— Hârleţul... l-a adus badea Hortolomei? După ce înghit: s-a dezgheţat pământul. Vreau să sap la ciotca de pe mal...

Ciocălăul din mâinile mamei cade la picioare. Îi trece o umbră pe faţă. Ochii se întunecă. Am pomenit de trunchiul nucului. Astă-toamnă, când m-am apucat să-l scot bătând cu hârleţul, mama a stat o vreme de-o parte şi s-a uitat, apoi s-a îndepărtat. Am înţeles că o leagă vreo amintire de ciotca aceea... mai bine zis de nucul care-a fost...

— Vezi în butelca de pe horn, poate mai curge ceva...

Iau litra, o răstorn deasupra străchinelei — cade o picătură de oloi. Peste o vreme se prelinge a doua. Tărcatul urmăreşte curios strădaniile mele, mişcă din mustaţă, ar vrea să-mi dea un sfat, dar după cele păţite nu îndrăzneşte.

— Grăbeşte-te că trebuie să vânturăm ceva grăunţe şi ai să te duci la moară. Am auzit motorul. Brusc amuţeşte. Şi iar: lasă, le-oi vântura singură. Tu dă o fugă la bade-to Andron.

Se ridică şi se duce-n cameră. Se aude sunând subţire broasca lăzii. Se întoarce cu ceva legat într-o peticuţă.

— Să-i dai banii ştea. Datoria: cinci sute. Lui în mână să-i dai, auzi? Să-i mulţumeşti că ne-a aşteptat. La urmă aşa să zici: noi pomană nu primim de la nimeni. Auzit-ai?!

A sunat tăios glasul mamei. Ştiam de datorie, demult trebuia s-o întoarcem, dar nu ştiam că lui badea Andron anume. Mama a strâns luni de zile capică la capică. Din toamnă era vorba să-mi cumpere ceva de îmbrăcat şi de încălţat, dar... s-a răzgândit. A hotărât să întoarcă datoria cu toate că... Bag petica cu banii în sân — i-am numărat de multe ori, seara, la lumina lămpii şi cu ferestrele astupate. Îmi pun cuşma-n cap şi ies.

— Să vii repede înapoi, auzi? Şi să-i spui cum te-am învăţat, auzi?
— Aud.
— Să nu uiţi nici un cuvânt.
— N-am să uit, mamă.

După o lungă aşteptare Vica a ridicat uşurel clanţa, a intrat cu spatele înainte, lăsând geanta în tindă, şi a închis uşa, fără zgomot.

S-a întors.

Prin pulberea de argint ce plutea în aer — soarele bătea din stânga — vede laviţa acoperită cu un lăicer vărgat, masa cu scândurile goale — muşamaua strânsă pe un colţ; două scaune cu spetează; în dreapta patul de fier cu aşternut vârstat aruncat peste salteaua de paie; uşa ce dă în bucătărie, soba... urme de încălţăminte pe podeaua de lut — de la înmormântare n-a fost unsă; jos, lângă masă, ca nişte puişori fără mamă, câteva ghiveciuri — bunica avea flori pe pervazuri, în faţa casei, în grădină... Stiblele din ghiveciuri sunt uscate, în ţărâna măcinată...

Deodată tresare: din umbră se ridică o tulpiniţă verde. Un verde fosforescent, luminând din interior, ca o plantă la fundul mării...

Se apropie, o apucă — e un fir de grâu, poate o iarbă —, tulpiniţa se mişcă din ţărâna uscată şi fata îşi retrage mâna.

Dinspre pat se aude un foşnet — umblă cineva prin saltea. Vica bate cu piciorul:

— Ce rozi acolo?!

Revenindu-şi din depărtările lui şi nevăzând-o pe fiică, Alexandru ia geanta şi prinde a-şi căuta hainele de lucru: scoate o carte groasă, un mic aparat cu tranzistori, un săculeţ de celofan cu câteva tartine... un săpun... periuţele de dinţi... dintr-o cutie cade încălţămintea de plajă a Vicăi, şorţul ei... în sfârşit găseşte pachetul galben, în care şi-a pus pantalonii de sport, spălăciţi, de pe vremea studenţiei, cămaşa cu mâneca scurtă, în carouri, tot veche, se schimbă şi iese.

Stă o vreme pe prag.

Apoi coboară şi trece la vale, spre căsoaie.

Vica îl urmăreşte, prin fereastră: tata se duce la treabă! Fuge în bucătărie, îşi pune şorţul, sandalele şi se apucă să deschidă ferestrele. Se munceşte rău cu cârligele, îşi zgâriie un deget, îl bagă în gură că o ustură

tare... Pune un scaun să vadă: ce-i cu fereastra oarbă, din fund? Când apucă de colţul şalului vechi cu care-i acoperită ca să-l ridice, simte privirea cuiva dintr-o parte. Se întoarce şi vede în fereastră un cap cu părul sur, ochi fioroşi, clipind, parcă ar întreba-o: tu cine eşti? ce cauţi în casa asta?... gura deschisă, cu câţiva dinţi, dar fără glas. Vrea să ţipe: tată! — era capul, erau ochii care o priviseră dintre buruieni când şedea pe prag — dar tot atunci îi aude glasul, afară:

— Ai venit, mătuşă Nastasie? Nici pe căldura asta n-ai hodină?

— Dar tu? Ce umbli cu hârleţul în mână? Vrei să-mi sapi groapa...

Îl zărise bătrâna pe nepotu-său venind pe drum şi nu singur — cu una tinerică. I-a văzut intrând în casă, apoi că nu se arată lungă vreme, n-a mai putut răbda şi s-a târât să afle ce... fac ei în casa tatei?

— Vreau să sap grădina... Alexandru cercetează coada hârleţului.

— Aa?... Dar asta cine-i, mă rog? arată mătuşa spre Vica — taman ieşise în prag.

— Nepoată-ta, nu vezi...

— Vă-hă-hă, bată-te norocul să te bată! prinde a se zgâlţâi bătrâna în cârja ce-i sprijină subsuoara. Tu eşti, Vica? Mare-ai crescut şi frumoasă. Ia vină la baba... ptiu! Rupt capul mâcă-ti Maria, fa! Şi la nas, şi la ochi, şi la bot. Na, ţine ceva, ţi-i cumpăra nişte mărgele ori... vreun pieptene. Văd că tat-tu te poartă pletoasă... Şi scoate din buzunarul fustei din „piele de drac“ o batistuţă.

Vica se uită la tata, tata îi face semn: ia, n-o supăra, aşa că ia cadoul şi se îndepărtează de bătrâna cu pielea strânsă pungă în jurul gurii, fără dinţi, dar, de mirare: cu boţurile obrajilor rumeni.

— Am pus, măi nepoate, în petecul cela de la vale de prăsad nişte cartoafe. Le-am prăşit cum am putut. Încolo buruianu-i pădure! Dacă n-a avut cine căta de grădină... Deodată prinde a boci: decââât murea ghiata Maria... mai bine mă strângea Dumnezeu pe mine... că nu mă mai poartă picioarele iestea... şi nu-s bună de niiicaaa...

Bate des din ochi parcă i-ar fi dat o musculiţă şi pe Vica o umflă râsul. Tata o cuprinde de umeri şi-i spune cu jumătate de voce:

— Pe vremea foametei bâtrâna asta, pe atunci voinică şi sănătoasă, se ducea cu alte femei nevoiaşe în Sus, să schimbe covoare, lăicere pe grăunţe. Într-o iarnă, când se întorceau, pe la Stanislav, nişte răi le-au luat ce aveau şi le-au aruncat din tren. Omăt mare, ger, unuia i-a tăiat trenul picioarele, ea cu alte câteva au mers vreo douăzeci de kilometri, încălţă-

mintea proastă, până au ajuns într-un sat... I-a paralizat picioarele şi de atunci umblă în cârje. Mai anul trecut îi luase şi graiul, acum vorbeşte...

— Un'-ţi-i moşneagu'? Alexandru arată la barbă şi la tălpi...

— Trifan? Bătrâna dă ochii peste cap: s-o dus.

— La moară?

— S-o mutat.

— În celălalt sat? şi tata arată cu ochii spre cimitir.

Alexandru stă o vreme, apoi porneşte cu hârleţul în mână. Bătrâna, în cărje, după dânsul. Deodată se aude un icnit — mătuşa a căzut: hopa! pe un maldăr de buruieni zmulse de Alexandru de sub pereţi. Vica pufneşte de râs. Tata o mustră din ochi, şi Vica o ajută să se ridice, îi duce cârjele şi o aşază pe piatra de la colţul casei.

Alexandru ridică hârleţul şi izbeşte cu putere în perete. O bucată de lipitură se desprinde şi cade pe măcinătura de lut de pe jos. Iar ridică hârleţul, izbeşte cu tăişul pieziş şi altă bucată cade. Praful galben se amestecă cu praful de var, cu pulberea cenuşie a pământului fierbinte, pluteşte ca o ceaţă împrejurul picioarelor cuprinzând braţele, capul acestui om care tot ridică hârleţul şi izbeşte, îl ridică şi iar izbeşte.

Mătuşa Nastasia priveşte mirată de pe piatra ei: ce s-a apucat băiatul ista? Gura larg deschisă, buzele se mişcă, ar zice ceva dar nimeni n-o aude şi n-o ascultă... Închide ochii obosită: aşa li-i neamul, nu-i înţelegi cât lumea...

Vica a găsit o cioarsă de mătură şi, intrând în odaie, chibzuieşte de unde să înceapă. Se apropie de fereastra acoperită cu negru, dă cu mătura, se aude un clinchet subţirel. Dă la o parte şalul bătut în ţinte şi vede daragul bunicăi, fuse, gheme, nişte iţe, alte scule de ţesut? Când se apucă de măturat, se ridică o prăfăraie şi... începe să tuşească? Întâi stropeşte, fată hăi, parcă ar auzi glasul bunicăi... Să stropesc, dar cu ce... Vede un ceainic ruginit sub laiţă, îl înhaţă şi fuge la fântână. Ciutura crăpată. Scoate de câteva ori până umple ceainicul, îl ia şi vine înapoi...

Tata stă la colţ, sprijinit în hârleţ. Priveşte peste vale, la sat. Cămaşa în spate udă, pantalonii la brâu şi la pulpe uzi. Praful i s-a aşezat pe păr.

Peretele de la vale îi negru — tata a dat jos lipitura până sub prichiciul de sub streaşină.

Mătuşa Nastasia s-a mutat pe pragul căsoaiei. Stă cu bărbia în piept — a aţipit.

Vica vrea să-i spună tatei că s-a apucat să facă regulă în casă şi de unde ar lua o mătură, însă îl vede pe tata îngândurat — bătrâna pe neaşteptate

se saltă de la locul ei şi o ia sprinten din loc în direcţia de unde-a venit, dar aşa iute de parcă ar fi dus-o cârjele singure! — şi hotărăşte să se descurce cumva.

— Vezi, colo, mai la dreapta de şcoală, o căsuţă, Vicuşor? vorbeşte Alexandru, simţind-o pe fiică lângă dânsul.

— Una cu olane albe?

— Alta: cu ţiglă roşie, cu un singur fronton şi un copac la colţ...

— N-o văd, tată...

— Nici n-ai cum s-o vezi! Alexandru pune mâna pe umărul fetei: nu mai este. În locul ei e clădirea din cărămidă roşie, cu etaj, Casa de cultură a satului. Iar casa cu un singur fronton stătea exact pe locul acela. A fost stricată şi construită clădirea din cărămidă... În casa care nu mai este a trăit acea fată de care m-am îndrăgostit. Avea vreo cincisprezece ani, era de seama ta...

— Da, tată?... Ochii Vicăi strălucesc şi obrazul se aprinde. N-a îndrăgit încă pe nimeni, dar visa să întâlnească un băiat înalt, frumos, cu ochi albaştri, neapărat albaştri ca ai tatei... Şi unde-i, tată, ce s-a întâmplat cu fata aceea? Te-a uitat?

E o poveste lungă, lungă şi complicată, ar zice Alexandru. După ce a plecat la studii, ea a mai rămas aici, apoi a plecat, dar în alt oraş. Au continuat să-şi scrie, chiar să se întâlnească uneori, dar într-o zi a aflat că s-a căsătorit cu unul din profesorii ei. Apoi nu mai ştie ce s-a făcut... Aşa ar zice, dar numai face afirmativ cu capul şi Vica înţelege, că da, l-a uitat, înţelege şi se întristează. Oare mama ştie de pasiunea lui de tinereţe? Porneşte încetişor spre uşa casei: de ce oare oamenii se îndrăgesc, apoi uită? De ce se ceartă, se despart?... Azi-dimineaţă mama s-a plâns de băiat că-i bolnăvicios, mai bine nu-l aducea pe lume. O apucă dorul de frăţior! O podidesc lacrimile... Şi bunica Maria a lăcrimat, când nu-i mai rămăsese mult şi ei veniră cu toţii la spital şi bunica se stăpânea, dar cum dădu cu ochii de nepoţel lacrimile ţâşniră negre din ochii ei...

Oftează, stropeşte pe jos şi dă cu mătura.

Afară tata bate la perete.

Când a descuiat lacătul şi a intrat în căsoaie, a văzut întâi sapele, alături hârleţul. L-a trecut un fior: pe fierul sapelor se mai ţinea ţărâna uscată — de când a prăşit ultima dată cu mama. Era după o ploaie — cu sapa asta şi-a îngropat mama viaţa muncind la kolhoz, bătând la chirăul de pe vale... Văzând-o că suflă greu, i-a zis: lasă, mamă, termin eu... — omul dacă nu poate să lucreze, la ce bun să mai trăiască? A lucrat mai

departe. Peste câteva săptămâni a venit la dânsul: m-au trimis doctorii din raion... Era o zi posomorâtă, nouri grei, negri întunecară lumea către răsărit, dincotro venise cu autobuzul... După ce a adus-o acasă, aici în căsoaie a zăcut, în acest pătucean. Grija ei de pe urmă: ce-o să fie cu grădina când n-oi fi eu? Cine are să dreagă gardul că s-a stricat şi or da nişte capre şi or roade pomii...

A luat o sapă şi a ieşit. S-a uitat la grădina părăginită, la casa dărăpănată, s-a întors, a pus-o la loc şi a luat hârleţul. A mers o dată împrejurul casei şi s-a pomenit că bate să cureţe pereţii...

Bate, şi unde izbeşte lutul cade şi peretele rămâne despuiat... Astă noapte s-a trezit din somn transpirat. Auzi clar vorba mamei pe care i-a spus-o cu trei zile înainte de operaţie, pe banca din curtea spitalului: am visat un vis: se făcea că eram acasă, treieram cu tata în ogradă, eu mânam caii, tata întorcea vraful cu furca. M-am uitat spre casă: lutul de pe peretele de la vale căzut — se vedea peretele negru... Glasul i s-a frânt. Îşi punea toate puterile să se stăpânească. A tăcut o vreme, apoi a adăugat cu glas sugrumat: deamu eu... măcar veţi şti unde-s îngropată, dar oasele lui bietul Petrea şi ale tatei cine ştie pe unde putrezesc? Era tare de fire mama, nu vroia să amărască pe nimeni... Dar tu... nu te necăji şi să nu plângi... Copacul dacă îmbătrâneşte şi se usucă îl scoţi şi pui altu-n loc... Ai copiii tăi, caută de dânşii, creşte-i mari şi scoate-i în lume, că eu...

Alexandru lasă hârleţul şi-şi şterge ochii cu dosul mâinii: a fost o fire statornică, a ţinut să-şi urmeze chemarea din adâncuri... iar eu... ce se întâmplă cu mine?... În ultimul timp simte că nu mai are tăria, siguranţa, încrederea în viaţă şi oameni. A pierdut ceea ce l-a ajutat de atâtea ori să răzbească prin greutăţi rămânând credincios propriei firi. Din cauza anilor, a oboselii? A pierdut ceea ce au ştiut să păstreze, să ocrotească până la sfârşitul zilelor mama, tata, bunelul? Ce-o fi simţit tata în clipa de pe urmă, acolo, pe front? Şi bunelul? Cum de nu şi-a dat seama că au venit alte vremuri, să se fi dat după lume, ar trăi, poate şi azi... Oh, de-ar putea omul să se schimbe aşa uşor! Iată-mă, am douăzeci de ani trăiţi la oraş, pare că m-am deprins, dar mă trage la satul acesta, la casa aceasta, la pământul acesta. Trupul? Sufletul? Poate ceva din amândouă, ceva care nu are nume, ceva care răspunde la ceea ce pluteşte în aerul acesta, în apa aceasta, în ierburile acestea, în liniile orizontului... Anume acel ceva neştiut, necunoscut l-a trezit azi dimineaţă, l-a făcut să stea lung timp cu ochii la cerul din geam peste care pluteau nouri subţiri... N-a putut

rezista, s-a ridicat, şi-a făcut bagajul şi a pornit... S-a rupt astfel din prinsoarea prescripţiilor stabilite de alţii, poate chiar cu ajutorul lui, decis să asculte de îndemnul firii pe care-o neglijase de atâtea ori, o violase. Acum iată-l reintrat în astă lume, întors la casa aceasta, bătând cu hârleţul să desprindă rugina lutului vechi de pe pereţi... de pe propriul suflet... Bate, simte că-i face bine să bată, deşi nu ştie încă ce-o să iasă până la urmă...

— Care bocăneşti acolo, măi?!

Tocmai băgase tăişul pe dedesubt, aşa că abia după ce bucata se desprinde şi cade la picioarele lui, întoarce capul. La gardul de sârmă ghimpată, ţinând palma în capul unui par, stă un bătrân înalt, sur pe la tâmple, cu obrazul rumen, neted bărbierit. Se clatină, dar caută să se ţină drept.

— Ce faci? Aa, tu eşti, Mariane?! Ian-te uită, bre!

Vrea să treacă dincoace, dar pantalonul prinde în sârmă şi începe a se foi pe loc.

— Nu înţeleg: ce te-ai apucat să baţi la casa asta?

Proptit în coada hârleţului, Alexandru nu numai că-şi aminteşte numele omului, dar privindu-l, vede dincolo de figura lui o parte din propria viaţă. Îi spune că are de gând s-o dreagă, că... uite... pereţii...

— Mai bine-ai dărâma-o, zău! De ce să te munceşti cu căzătura asta?... Auzi?! arată cu capul spre drum, la deal, de unde se aude zgomot de motor şi scârţâit de metal: vine fecior-meu cu buldozerul, îşi face vânt o dată, o dă în râpă şi s-a rezolvat problema!

Deodată amuţeşte. Se uită cu ochi mici, ţepoşi, la cel sprijinit în hârleţ. Nu l-a văzut demult pe băiatul Mariei. Cică, ar fi ajuns cineva în capitală, i-a citit într-un ziar pomenit numele — de bine, de rău nu ţine minte! Ia te uită, a intrat în vorbă cu dânsul... la ce bun? Totdeauna trecând prin dreptul casei aceste a zâmbea în partea ei: iată ce s-a ales din cuibul lor de dreptoşi şi încăpăţânaţi...

— Şi zici: vrei s-o faci?...

— Vreau, bade Androane...

— He! icneşte omul. Nu cumva ai de gând să vii să trăieşti aici? Nuuu, dă cu mâna larg, de la stânga la dreapta şi înapoi: nu vii, zău! N-ai venit până a te înghiţi oraşul, amu nici atâta...

— De unde ştii? Alexandru ridică brusc fruntea: vorba omului a atins o coardă tainică din el. Poate că am să vin?

— Punem rămăşag. Pe ce punem?

Zângânind din şenile, în dreptul fântânii stopează buldozerul. Din cabină iese un cap gol.

— Tată, hai mai repede dacă vrei să-ţi curăţ locul?

E Filea, feciorul lui Andron. Omul nu-l aude. Era pornit, pesemne, mai demult spre casă, dar se împiedicase în nişte pahare. Îi face semn lui Alexandru să vină la dânsul că are a-i spune ceva. Alexandru se dă la gard, cu hârleţul în mână.

— Vreau să netezesc terenul în grădină. Fac o terasă. Ce zici? Să-i spun lui Filea să-şi facă vânt o dată cu buldozerul? Ori... vii să trăieşti în sat, de bună seamă? Se dă mai aproape: este şi Pănuţa noastră aici. A sosit deunăzi cu băiatul. Într-a noua... Ce să-i faci? Nu s-a înţeles cu bărbatul dintâi. Era învăţat ca şi tine. S-a măritat după altul, mai tânăr. Amu aista, cică, a murit... A rămas cu băiatul. Dar nu se plânge deloc. Să vezi ce frumoasă s-a făcut? Treci pe la mine. Am nişte vinişor... Maria, mamăta, s-a petrecut, sărmana... Aşa-i viaţa asta, hăt ceapa ei!...

Îşi smulge şapca din cap, dă s-o trântească de genunchi şi o scapă în şanţ. Se lasă s-o caute, dar aleargă fecioru-său, i-o găseşte, i-o pune pe cap şi-l duce spre drum. Acolo îi arată să meargă înainte, iar el cu buldozerul vine din urmă.

— Cine-i moşneagul acesta, tată? întreabă Vica apărând la spatele lui Alexandru.

— Moşneag? Se ţine bine încă dacă trebuie să-l împingă fecioru-său cu plugul... Îi badea Andron... S-a ridicat odată cu tata. Au făcut armata împreună. Au grămădit lumea la kolhoz. Amândoi s-au dus la război. Am avut într-o vară o daraveră cu dânsul. Acum vre-o patru, cinci ani i-am adus aminte, n-a vrut să intre-n vorbă. Zice că este şi Pănuţa lor aici...

— Cine, tată?

— Fata de care ţi-am vorbit... Mi-a spus că a venit cu băiatul ei, care-i în clasa a noua...

— A noua?... Tăticule! zice Vica speriată... Alexandru se întorsese la lucrul lui, îşi scosese cămaşa şi o aruncase pe tufa de liliac. Tăticule, mai încet, nu bate aşa, că... La pieptul tatei, sub inimă, mai la spate, locul unde avea numai piele, fără os, se umfla de încordare, apoi cădea iar... alături inima, să pui mâna s-o simţi... Tată, tăticule, fii atent!...

Când zice aşa, se aude o căruţă în drum. În căruţă un om uscăţiv, cu ţigara-n gură. Îl vede pe tata şi strigă cu bucurie, băieţeşte. Tata îi

răspunde tot aşa, poznaş, şi rosteşte alt nume ciudat: Hortolomei. Omul zice că se grăbeşte undeva, dar lasă că se întoarce, dă cu biciuşca în cai şi ţine spre podeţ...

Am ieşit din casă ca zghihuit de friguri — mă ataţase convorbirea auzită, dar şi peticuţa pe care o purtam în sân. Se schimbaseră de curând banii. S-a întâmplat să pierd treizeci de ruble, ultimele în casă. Aflând de pagubă, mama s-a lăsat pe laiţă cu măinile în poală: mai bine n-ar fi defel banii iştia pe lume, ar trăi oamenii mai uşor... Cinci sute de ruble, ştiam cât de greu îi sclipuiserăm cu mama: cojocul tatei, larg, bun, la care ţinea ca la un odor, n-am avut încotro şi l-am vândut; o parte din bani i-am dat pentru un tobultoc de grâu, încă în an, alta ne-a rămas, banii s-au schimbat şi am rămas păgubaşi; tot în banii aceea era şi vaca noastră care ne dădea o ţâră de lapte, dar am vândut-o că nu mai aveam cu ce-o ţine. Cât de greu era, înţeleg abia acuma, fata tatei, atunci însă...

Am ridicat ochii: câinele cu burta suptă se uita la mine rugător. Parcă aş fi ştiut că o să mă aştepte — ieşind, am luat de pe măsuţă un pumn de coji de cartofi, m-am aplecat, le-am pus lângă prag...

De ce anume azi m-a trimis să duc datoria, dacă mai deunăzi am făcut planuri peste planuri cu hainele şi încălţămintea mea? O dată ce m-a trimis înseamnă că aşa trebuie. Un lucru nu pricepeam: ce să însemne cuvântul *pomană*?

Mergeam pe malul pârâului. Vroiam să văd ciotca. După o bucată de loc întorc capul: totdeauna când mă trimitea undeva, mama ieşea în prag să mă petreacă. Nu se vede — poate stă la fereastră...

Câinele a lins într-o clipă cojile şi a luat-o fuga după mine: era un câine pripăşit. Mama nu-l alunga, zicea că-i semn bun când îţi vine o vietate la casă.

Zăpada se mai ţinea pe alocurea pe coastă. Noaptea se lăsa frig, trăgea un vânt rece. Mergeam pe mal — jos gheaţa pârâului nu se rupsese încă — şi curând văd pe buza malului groapa largă. Am săpat-o astă-toamnă împrejurul trunchiului de nuc. Mai bine ai da ţărână deasupra şi l-ai lăsa în pace, a zis mama, dar eu, sămânţă de oameni îndărătnici, o dată ce pornisem un lucru, ţineam să-l duc la capăt. Am bătut zile la rând cu târnăcopul...

Mă opresc.

Ciotca stă neagră, jilavă, dar deloc putredă. Se văd clar rădăcinile, trei la număr: una groasă, a doua ceva mai subţire, a treia puţintică de tot. Parcă ar ieşi una din alta: prima e ca un braţ ce s-a înfipt în adânc, pierzându-se — când am văzut-o întâi, m-au trecut fiorii, semăna cu un cot de om... Mama îmi spuse că nucul îşi creşte rădăcinile în pământ pe atât pe cât îi cresc crengile în afară... A doua rădăcină era dreaptă şi ieşea din trunchi mai sus ca prima, dar apuca într-o parte, parcă s-ar fi temut sau n-ar fi vrut să se întâlnească cu întâia. Dintre ele răsărea a treia, cea mai subţire, care părea s-o ia spre rădăcina cea groasă ce semăna cu un braţ de om, dar brusc se întorcea către a doua, astfel că rămânea pierdută între cele două, fără să-şi găsească un rost al ei...

Sar în groapă şi mă aşez pe tăietura rotundă. Închid ochii: ce zici, tată, să dezgrop ciotca ori nu? — Cum vrei. — Am s-o scot... vreau să aflu ce-i cu rădăcinile...

Pornesc mai departe. Din mers bag mâna în sân: sunt banii? Ajung în dreptul casei mătuşei Nastasia din marginea gropii care a fost lutăria satului — cu acoperiş de stuf cârpocit la un colţ cu snopi de hlujdani şi paie. În loc să merg drept la punte, o iau pe la deal de casă. Pe aici omătu-i gros. Trec pe la vreo cincizeci de paşi. Ce loc şi-a mai găsit de casă! Curat un cuib de rândunică. Trec şi-mi arunc ochii — uite-o la fereastră! Arată spre noi mătăhăind cu braţele: este mama acasă? — Este, dar o dor picioarele, şi arăt la picioare. Mătuşii i se pare că râd de şchiopătenia ei şi începe a meliţa din pumni. Parcă o aud blestemându-mă: plod al păcatului... nenorocul mă-ti... de ce nu te-am furat să te dau în pârâu când erai cât lingura de mare? Îi arăt nişte degete şi-mi văd de drum... Dispare din fereastră — nu cumva vrea să-mi iasă înainte?...

Întind pasul. Când ajung la mijlocul punţii, grinzile de fier se lasă sub mine, apoi se îndreaptă iară. Dau în râpuşoară şi o iau la deal. Drept bordeiul lui moş Trifan mă aplec — dacă mă vede, mă anină şi cam greu scapi de dânsul.

— Che! Che! Che! aud în urma mea. Unde fugi, măi Moroşane, că vreau să te întreb ceva?

Nici nu întorc capul — nu l-am auzit...

La casa cu un singur fronton încetinesc pasul: în casa aceasta trăieşte Pănuţa. Frumoasă-i casa, dar mai frumoasă Pănuţa: are ochi negri şi gene lungi. Descoperirea am făcut-o toamna trecută *când ne-am dus cu*

şcoala să adunăm fânul kolhozului[1]. Când să arunc braţul într-o căpiţă apare în faţa mea o fată care adusese şi ea fân. Rămân pe loc, fermecat, iar ea fuge râzând. Cine să fie? De unde s-a luat pe aici?... Am încercat o mare mâhnire, căci am pierdut-o în mulţimea de fete şi n-am mai văzut-o. Am întâlnit-o peste câteva zile pe scară, la şcoală. Pe semne am privit-o cu ochi nespus de mari, căci a pufnit în râs. Am dat să-i spun ceva, dar am scos un fel de bolborosit. A dispărut iar pentru zile multe şi lungi. Peste câteva săptămâni am văzut-o din nou la cules de vii. Băieţii făceau tot felul de glume cu fetele, mai ales cu dânsa, eu stăteam de-o parte cu inima grea. Cum aş putea să mă apropii, mă gândeam, să-i vorbesc, s-o întreb de ce-a dispărut atunci, de ce-a râs pe scară?... La întoarcere, când coboram spre sat, o tot pierdeam din ochi. O dată m-am uitat nu ştiu cum şi am observat că are nu numai gene lungi, ci şi picioare frumoase... La picioarele acelea mă uitam pe furiş în timpul repetiţiilor — ea dansa —, neîndrăznind a-i căuta ochii...

Ajung în dreptul porţii. Fluier uşor, poate-o să audă şi o să iasă. Azi am căutat-o după lecţii — plecase, pe semne. M-a reţinut Andrei să-mi amintească de cazul lui Goriţă, unul din pionieri care purta centiron cu cataramă nemţească, şi Fany, instructoarea, a vrut să i-o ia, puştanul i-a zgâriiat mâna, din care s-a iscat un conflict ce urma să fie discutat la birou şi Andrei taman atunci şi-a găsit momentul să mă cicălească... Uite cum mă perpelesc şi ea nu iese! O fi dormind? Au trimis-o părinţii cu vreo treabă?

Dau cu ochii de o femeie în pufoaică albastră venind pe drum încoace — mama! a pornit după mine să vadă ce fac. Parcă-mi cresc aripi la picioare — o rup din loc, băgând mâna în sân să mă conving dacă n-am pierdut banii. Într-o secundă sunt în casă la badea Andron — peste drum de casa Pănuţei —, împrejmuită cu gard nalt de piatră, cu poartă de lemn legată cu fier şi cu cel mai rău câine din sat. Intru ca o ghiulea — dulăul nici nu m-a simţit.

— Este cineva acasă? Bună ziua!

— Tsss! aud de după sobă, după care pe marginea patului de la capătul cuptorului se lasă două picioare în colţuni scurţi, de lână roşie. O clipă văd pulpele goale albe — numai femeia-i acasă — şi întorc capul.

[1]... *ne-am dus cu şcoala să adunăm fânul kolhozului*... Pe lângă faptul că munca oamenilor era atât de prost plătită ca şi cum ar fi fost gratuită, mai erau folosiţi şi copiii, eleviii şi studenţii, la lucrările câmpului ca braţe de muncă fără nici o remunerare, şi aceasta pe toată perioada socialismului kolhoznic...

— M-a trimis mama...

— După borş? sună un glas cunoscut care mă zăpăceşte. Dar ulcica un'-ţi-i?

Pănuţa! Stă cu o mână pe colţul sobei şi mă priveşte zâmbind — genele ei se înfig în inima mea ca nişte suliţe lungi.

— Am lăsat-o la voi într-un par... Unde-i badea Andron? Tu... tu ce făceai aici?

— Te aşteptam pe tine... Nu-i acasă!

Mă aşez pe laiţă. M-aş întoarce şi aş ieşi, dar am poruncă de la mama. Scot căciula şi o pun alături. Ca să nu stau ca un lemn, mă uit la scoarţa de pe perete, la mănunchiurile de flori înşirate pe coarda casei, la teancul de lăicere — nu le-au schimbat pe grăunţe ca noi şi alţi oameni —, la ţoalele de pe jos, la ciubotele cu turetce nalte de-un metru de lângă uşă... Privirea ajunge la Pănuţa — şade pe pat şi mă urmăreşte cu coada ochiului.

— Zici că... mă aşteptai?

— Tss, să nu mi-l trezeşti, duce Pănuţa degetul la gură. Abia l-am adormit.

A lăsat-o femeia cu copilul şi s-a dus pe undeva. Rămân cu privirea la gura ei, trec la gât... Cât oi fi privit-o aşa, bag de seamă că-şi muşcă buza de jos.

— Ce te uiţi? se supără acoperindu-şi gâtul cu mâinile.

— Nu... mă gândeam: dacă nu-i badea Andron, să mai stau ori... să mă duc?

— Ba te uitai! Şi să nu spui că nu te uitai... Vă ştiu eu. Mama zice că băieţii totdeauna se uită cu gând rău la fete. Izbucneşte în râs: zici că te duci? Ba n-ai să te duci, n-ai să te duci!

Cuşma mea e în mâini la dânsa. Când şi cum mi-a şterpelit-o?

— Mamă-ta te-a învăţat să furi cuşmele băieţilor?

Duce iar degetul la gură:

— Ţi-am spus să nu răcneşti...

Fac semn: vreau să văd copilul. Păşesc pe vârfuri spre cuptor cu gând să-i zmulg căciula din mână. Mă lasă până aproape şi când s-o apuc, sare din loc.

— N-ai să te duci! N-ai să te duci!

Bineînţeles, nu plec. Mă întorc încruntat: dacă intră cineva, ce-o să creadă despre mine? Pănuţa îi rudă cu badea Andron, mi se pare nepoată, iar eu? Cine sunt şi ce caut aici? M-a trimis mama să-i aduc omului datoria, iar eu, hai la zburdat!

— Atunci am să mă uit foarte rău la tine şi lasă mamă-ta să te bată.

— Încearcă şi ai să vezi ce păţeşti! Ochii i s-au schimbat — aruncă nişte flăcărui albastre-vineţii.

— Ce anume, aş dori să ştiu? Mă înalţ şi rup o stiblă de busuioc.

— Am să fac să-ţi plesnească strunele la mandolină — toate odată!

— Văleu! Nu cumva ştii să faci farmece?

— Da! Eu sunt strigoaică, uite! Îşi pune căciula în cap, îi ridică vârful şi-l îndreaptă înainte ca pe un corn. Dacă vreau, te prefac într-un motan! Aşa, cu nişte mustăţi!

— Miau! şi mă arunc asupra ei.

Dintr-un salt Pănuţa e pe laiţă, de cealaltă parte a mesei. Întind mâinile, dar n-o ajung.

— N-ai să mă prinzi! N-ai să mă prinzi!

Pun mâinile pe masă, liniştit, şi mă uit cu nepăsare peste umărul ei la fotografiile înşirate pe perete.

— Ne-a dat azi o problemă grea la fizică. Ştii să rezolvi probleme grele?

— La fizică? Nu.

— Andrei zice că eşti cel mai tare la probleme în clasa voastră...

Se aude câinele — vine cineva. Ne întoarcem şi ne uităm pe fereastră — nimeni. A trecut cineva pe drum. Răsuflăm uşurat.

— Păcat că n-am luat-o cu mine. Vrei să mă ajuţi?

— Nu. Sunt băiat rău, şi întind iar mâna, dar numai de formă.

— Sandule, ţie-ţi place vre-o fată din clasa voastră?

— Mie? Nici una. Toate-s slute.

— Dar din altă clasă? şi rupe şi ea o stiblă de busuioc purtând-o între palme.

— Una.

— Cine-i? O ştiu?

Tac. Mă uit pe jos, pe pereţi, în tavan.

— De ce taci? Îmi spui?

— Ştie a face farmece.

— Eşti rău! izbucneşte supărată. Auzi? Rău, rău! Şi azvârle în mine cu beţişoarele de busuioc. Nu-s strigoacă! Nu ştiu să fac farmece...

— De ce te-ai uitat aşa la mine ieri pe scară? Parcă ai vrut să-mi spui ceva dar... nu mi-ai spus şi m-a apucat un tremur...

— De unde ştii că am vrut?

— Ghicesc gândurile oamenilor.

— Da? Dară ghiceşte singur.

— Mie nu-mi spui, dar... lui?

— Cui lui?

— Te prefaci a nu şti! Chiar acum te-ai gândit la dânsul.

— La cine?

— La Andrei.

— Da... recunoaşte în şoaptă. M-am gândit. Şi întoarce vorba răzând: nu-mi place de Andrei. Prea încrezut... Se ţine de mine. Vroiam să dansez cu Ulian ori cu alt băiat, dar... N-ai vrea şi tu să dansezi, Sandule?

— Atunci cine o să vă cânte?

Pănuţa suceşte căciula în mâini, o întoarce, îi ciupeşte căptuşala din blană de pisică roşcată, o mângâie, o netezeşte.

— Da, n-are să aibă cine cânta. Poate-l înveţi pe Andrei?

— Am încercat. Nu i se dau degetele. Şi auz n-are.

Copilul de pe cuptor dă glas. Amuţim amândoi.

— A visat ceva.

— Şi copii mici visează?

— Cum ai crezut? parcă m-ar dojeni că mă pricep să rezolv probleme grele, dar atâta lucru nu cunosc. Ştii ce să faci?! Să înveţi pe altcineva să cânte.

— Pe tine, vrei?

— Pe mine?... Şi tu ai să dansezi cu altă fată?

— De ce cu alta? Cu Andrei!

M-a privit câteva clipe, apoi a izbucnit în râs, un râs sonor. Da, zice ea înecându-se, atunci unul din voi va trebui să-şi pună rochie, mărgele la gât, coroniţă pe cap... Zic că pentru mine n-ar fi greu: mama deseori zice că i-s şi băiat şi fată, dar mă văd de la o parte, în fustă, şi mă apucă râsul şi pe mine.

Râdem, râdem amândoi: Pănuţa pe laiţă, eu jos, lângă masă. Râzând aşa dau dintr-un picior şi o ciubotă zboară la uşă. Dau din celălalt, zboară ciubota sub pat. Sar pe laiţă şi pornesc după dânsa. Ne fugărim împrejurul mesei, răsturnăm pernele din pat, ea azvârle cuşma mai să cadă în căldarea cu apă de la uşă. O apuc de mână, se izbeşte şi, ca să nu cadă, o prind în braţe de-i simt câteva clipe inima zbătându-i-se şi sânişorii fierbinţi prin piepţii rochiei.

Copilul se trezeşte.

Ne aruncăm asupra lui să-l ogoim. Mai aprig ţipă. Pănuţa îl desfaşă, când mă dau să-l văd, bursucelul nu alta găseşte să facă decât să roureze drept în mâneca mea...

Să fi ştiut fata aceea ceva din străvechea artă a farmecelor?

Zburam înapoi spre casă de-a dreptul, prin grădini. Se lăsase frig şi pământul îngheţat ca sticla fugea pe sub mine. Vântul şuiera în faţă. Vârful căciulii abia se ţinea de mine. Zburând, mi-am amintit cum şi-a făcut Pănuţa corn ca să mă sperie, am râs, dar nu m-am auzit...

Pe sub mâna stângă lunecă bordeiul lui moş Trifan. Pe sub cea dreaptă se duc îndărăt cu viteză gardurile de paie ale răsadniţelor...

Deodată aud un sunet subţire. Ce să fie? După el porneşte o muzică nemaiauzită. Se revarsă, cuprinzând valea satului. Ridic ochii şi văd, strălucind, din albastrul cerului până în pământ două lungi şiruri de strune. Zbor atingându-le cu degetele. Auzi, Pănuţo? strig... Auuud! răspunde glasul ei de dincolo.

Iată şi casa noastră.

Mama ţine sus căldarea înclinată. Grăunţele curg galbene, mari pe veretca întinsă. Picioarele mi se implântă în bătătură. Din valurile muzicii răzbate un glas jalnic:

— Picioarele meeele, picioruuuuşe...

Mătuşa Nastasia şade pe prispă, se uită la picioarele ei ţepene şi boceşte.

Albăstrimea lumii se frânge şi un val negru mă izbeşte în faţă.

— Tu asculţi, fa, ce-ţi spun?

— Ascult, lele, ascult...

Mama pune căldarea jos, se lasă în genunchi şi adună grăunţele cu palmele. Mătuşa o întreabă în şoaptă:

— Aşa-i că nu ştii când răsare iarba? Noaptea răsare, noaptea...

Mama face cu capul: noaptea.

— Zile la rând am aşteptat la fereastră — nu răsărea. Ştii de ce? vorbeşte mătuşa cu glas tainic: N-o lasă omătul. I-a spune-mi, ce-i mai întâi: se topeşte omătul ori răsare iarba? Am să-ţi spun numai ţie că-mi eşti soră: iarba mai întâi răsare, pe urmă se duce omătul...

Mama se uită spre dânsa: mătuşa clănţăneşte din dinţi — de când a paralizat-o, şi mai ales după ce-a rămas singură, s-a cam tulburat.

— Te-ai duce mai bine în casă şi te-ai încălzi.

— Am ieşit noaptea cu lampa, mă tupilez lângă troian şi păzesc — nu răsare. Se speria de lampă iarba. Astă noapte am ieşit fără lampă, la deal de casă, vâr palmele sub omăt şi aştept. Când au cântat cocoşii de miezul nopţii, aud: trosc! trosc! trosc! şi simt că mă împunge în palme. Cum

răsare, o rup şi-n sân, o rup şi-n sân! Am un pumn de ierbuşoară. Când am să adun mai multă, am să-mi fac scăldătoare cu colte de iarbă tânără să mi se dezdoaie picioarele. Să se facă cum au fost. Atunci am să mă primblu prin livada înflorită şi am să cânt cântece...

— Ai să cânţi, lele...

— Ba nu: am să mă duc la club să joc. Să mă vadă Nichifor şi să crape de ciudă... Adică bărbatul ei, care a lepădat-o... Picioruşele mele, picioruşe! prinde a boci iară. Întoarce vorba: ţii tu minte, fa, cum ne-am dat desculţe pe gheaţă? Şi ne-a tras tata cu puha la vine?

— Ţin minte, ţin... Mama toarnă grăunţele în căldare.

— Fa Marie, am uitat să-ţi spun: a trecut azi tata pe lângă mine. Era cu barbă cum o purta înainte de a-l duce răii. L-am văzut pe fereastră. Ce treci pe alături, tată? am strigat. Intră-n casă! A dat din cap: nu se poate, n-a venit vremea. Şi s-a dus înainte să nu-l vadă careva din vrăjmaşi...

— Ce grăieşti, lele? Tata-i mort demult.

— Ai văzut tu când i-au dat drumu-n groapă? Nu, tata nu-i mort. S-a întors şi umblă prin sat, dar se ascunde. Şi hai să bocească: tată, tată, de ce n-ai intrat să grăieşti cu mine că nimeni nu-mi calcă pragul să-mi spuie măcar un cuvânt. Nici 'mneata nu viiii să mă veeeezi... Îşi scutură capul: tată, zi-i Mariei să-mi dea casa mie, ea să se ducă într-a mea că asta-i mai aproape de fântână şi eu nu pot aduce apă. Auzi, fa? Tata a zis să te duci în casele din deal.

— Acolo, lele, îi kolhoz.

— Kolhoz, ha? În casele noastre-i kolhoz, da? Petrişor al tău ne-a dat afară şi a făcut kolhoz. El, el, el!... Fa! ţipă dând cu ochii de mine: iaca, ţi-a venit odorul!

Mama se întoarce să mă întrebe dacă am fost unde m-a trimis, dar mătuşa Nastasia răcneşte mânioasă:

— Ia întreabă-l, ce mi-a arătat ieri când a trecut pe lângă mine? Aşa mi-a arătat.

— N-am trecut ieri...

— Ba ai trecut... Şi mi-ai dat coi! De ce nu te-am zvârlit în pârâu, ba te-am ţinut în braţe şi te-am legănat că abia suflai şi erai vânăt şi slab ca un paing... Auzi, fa, fecior-tu umblă să mă omoare...

— Lasă, lele, nu grăi aşa.

— Nu-i drept? se supără mătuşa: îi şi el un rău ca şi tat-su! Crezi că Petrea tare se prăpădea după tine? Domniţa îi era dragă, nu tu. Măi, tat-tu

a amăgit-o pe mă-ta, să ştii! Te-a scos din minte, fa! A zis că-i eşti dragă şi tu l-ai crezut. Amândouă cu Domniţa ne-am pus la cale şi te-am dat după dânsul, auzi?!

— Aud, aud...

— Şi zi bogdaproste: dacă nu te dam, te duceau şi pe tine cu tata şi mureai în pădurile cele îngheţate cum a murit o lume. Taaaată, taaaată!... boceşte mătuşa, legănându-se înainte şi înapoi, înainte şi înapoi.

— Singură m-am dus, nu voi m-aţi dat. Hai, lele, în casă... Mama îmi face semn s-o ducem că aude mahalaua.

O purtăm de subsuori.

— Am să-mi fac scăldătoare cu colte de iarbă tânără şi or să-mi fie picioarele la loc. Picioruşele mele, picioruşeee...

Mama: ai să-ţi faci, lele, ai să-ţi faci... O punem pe vatră, lângă sobă să-şi usuce poalele. Mama îi acoperă picioarele cu iorganul cel vechi.

Ies din casă, iau căldarea şi pornesc spre moară.

Am luat-o pe de la deal de fântână.

Se făcuse întuneric. Cumpăna abia se vedea pe pânza cerului.

La badea Hortolomei în fereastră abia mijea o zare slabă.

Mut căldarea în cealaltă mână şi o iau pe mal în sus. În stânga mea luceşte pârâul. Mi se aprinde un fulger în ochi — o creangă cu ghimpi! N-o fi cumva piedeapsa pentru că am trântit-o pe mătuşa pe vatră?

— Clinc — clinc — clinc...

Mă opresc şi ascult cum curge apa pe la pietre. Aici pârâul nu îngheaţă nici pe cele mai cumplite geruri — trebuie să fie vreun izvor. Demult, într-o iarnă, am văzut o raţă sălbatică înotând. Rămăsese de suratele ei duse în ţările calde.

Mai la vale pârâul face un cot. Acolo în ziua aceea din vara lui ’41 împreună cu alţi băieţi învăţam a înota pe sub apă. Trebuia să-ţi astupi nasul şi urechile cu degetele şi să te dai la fund. Dar cu ce să înoţi? Dacă dădeai din mâini, înghiţeai apă pe nări. Era şi aici un secret. Când mi s-a părut că l-am dibuit şi am izbucnit la suprafaţă, aud pe careva strigând: „Băieţi, arde Târgu... Nemţii au dat bombe!“ Ne-am căţărat în salcia de pe mal şi ne-am uitat spre Târg: în două locuri se ridicau nouri negri de fum.

Tata a lucrat toată noaptea şi n-a venit acasă să doarmă. M-am coborât din salcie — îmi zdrelisem un genunchi într-un şteap tot înotând, dar în

fierbinţeală n-am simţit — şi m-am aplecat să-mi văd rana. O mână mare mi s-a lăsat pe umăr. Tata. „De vreun ceas te caut. Trebuia să ne ducem tustrei la Târg cu maşina, dar vezi ce-au făcut burjuii... S-au închis drumurile...“ Aş fi scâncit că mă ustura rău genunchiul, dar mi-era ruşine. Avea tata o vorbă: fruntea sus, voinice, şi nici o lacrimă! Comuniştii nu plâng — luptă!... Păşeam alături de dânsul şi mă tot uitam la faţa lui — era abătut. Pesemne îşi dădea seama că a început un război greu...

Salt căldarea şi, călcând de pe-o piatră pe alta, trec pârâul.

Curând tata a fost mobilizat.

Coloana lor de maşini a stat câteva zile în vişinarii din marginea satului şi comandantul i-a dat învoire să-şi ia rămas-bun. A venit acasă îmbrăcat în uniformă de culoare închisă, cu centură şi curea peste umăr şi pistol la şold. Am fugit în sat şi am cumpărat un ceainic de vin. În drum spre casă mă lăudam la băieţi că tata are pistol cu şapte gloanţe într-însul şi mi l-a dat să-l ţin în mână... Tata a băut şi m-a lăudat că bun vin am adus. S-a făcut vesel. Eram şi eu vesel şi-mi tot puneam centura cu pistolul la şold. Numai mama era mâhnită şi m-a mustrat: tata se duce şi ne lasă, iar tu te bucuri. Am ieşit şi m-am aşezat pe prag — mă durea piciorul. A ieşit şi tata. S-a aşezat lângă mine. M-a bătut cu palma pe umăr: sus fruntea, voinice! Ori te-ai speriat de dânsele? Câteva avioane germane Messerschmidt ori Stucas se auzeau zburând prin partea soarelui... O să-i batem măr, ai să vezi! L-am petrecut până-n deal, la maşini. Tata a îmbrăţişat-o pe mama, apoi m-a ridicat în braţe: n-a trece mult şi ne-om întoarce... Până atunci să ai grijă de mama — rămâi bărbat în casă... Şi s-a dus într-acolo unde se vedeau învălurându-se nouri de fum — ardea ţara...

Urc pe celălalt mal, trec pe lângă nişte case negre, dau peste un gard de sârmă ghimpată... Îmi amintesc de raţa sălbatică şi-mi dau lacrimile — pe la jumătate de iarnă a dispărut. Să fi pornit să-şi ajungă stolul şi a căzut pe undeva cu aripile îngheţate? Ori a împuşcat-o cineva?...

Ies în Uliţa Mare. Trec pe lângă mine umbre cu căldări pe umăr — nişte femei — şi se pierd în întuneric.

Apuc pe-o ulicioară. La colţ mă ciocnesc cu cineva, piept în piept.

— Care-i aista, măi?!

— Eu!

— Tu, Sandule? Candela ta! Un’-te-ai pornit, bre? Nu cumva te-a boierit mamă-ta la moară? Îi Ignat, un băiat cu vreo trei ani mai mare. După front ne duceam cu vacile la păscut, am găsit o puşcă-mitralieră,

ne băgam la dânsul într-o groapă şi trăgeam până se înroşea ţeava... De ce n-ai venit mai devreme?

— Mai devreme?

— Iară s-a stricat motorul. Abia am dovedit să torn în coş. Nu vezi că nu s-aude? Eu am măcinat.

Pun mâna pe traista lui — caldă.

— Hm, amu ce-i de făcut?

— Oamenii aşteaptă... Du-te, poate-or drege-o...

Ignat se îndepărtează şi trage un chiot. Candela lui că... n-a trecut să mă ia!

În faţa morii se prăvale asupra mea un vânt rece, în două cu omăt mânat de pe acoperiş. Trec cu umărul înainte printre canaturile uşii care ba se deschid, ba se închid, lovindu-se unul de altul.

Vorbe, înghesuială, forfotă.

Lumea aşteaptă. Mai mult femei.

Mă uit peste capetele oamenilor: lângă cântar — nimeni. Dacă s-a stricat, de ce să dai uium degeaba? Deasupra coşului spânzură un felinar cu o limbă neagră de funingine pe sticla crăpată. Pe scara din dreapta coşului oamenii urcă şi coboară — nu-şi află loc. Prin spărtura din fund, pe unde trece pasul (cureaua de transmisie), se vede o pălălaie mare şi se aud bătăi: s-au strâns meşterii satului să dreagă motorul. L-or porni oare?

Mă strecor spre coş.

— Un'-te bagi, măi? După cine eşti?

— După tine.

— N-a stat el aici! mă repede o băbuţă care şade pe căldarea ei. Marş la coadă, băieţele!

Mai stau pe loc — să nu creadă că m-am înfricoşat.

— Care-i urma, măi? întreb.

Din ungherul întunecos de lângă uşă aud:

— Eu! Che-che-che!

Am simţit că mă ia cu cald pe la subsuori. Pe piatra veche din ungher, strâns la brâu cu un curmei, cu gulerul ridicat şi barba-n băţ, şedea moş Trifan. Aţipise, pesemne, dar glasul meu l-a înviat.

— Ai venit, Moroşane? Bine c-ai venit, că era să mor de urât... Şezi, că vreau să te întreb ceva...

Ştiu ce ai să întrebi: ce ne mai spun învăţătorii, cât o să mai mâncăm *hiriş macuh*, că ne-am îngrăşat de plesnesc cămeşile pe noi, să-mi spui că şi anul ista n-o să avem ploi pentru că ne-am lepădat de Dumnezeu şi de aceea se ridică alte împărăţii asupra noastră, că ne-am dat la grămadă (la kolhoz)...

— Şezi colea, că n-ai unde te grăbi. Te-i mira de-or porni-o pân' de Paşti.

— N-ai de măcinat, de asta te bucuri!

Moş Trifan tocmai a săltat de pe piatră văzând cum se umflă în pene cocoşelul din faţa lui.

— Să-ţi spun drept, mi se rupe podul de pâine... numai... tsss... să nu audă şoarecii... Crezi că de ce-am fugit de acasă? Cer de mâncare. Pe mâţă demult au păpat-o. Am fugit la moară ştiind că ai a veni şi tu — am văzut-o pe mamă-ta vânturând grăunţe...

Mă uit la bătrân, dar trag cu urechea la ce spun oamenii: mai are un kolhoz de măcinat, aşa că or s-o pornească numaidecât.

— Auzi ce-ţi spun? S-a subţiat aţa. Ce ai de zis?

Mă priveşte hâtru. Încotro oare aduce vorba?

— Decât să auzi de o sută de ori mai bine să vezi o dată. N-am de măcinat dar vin să văd ce aduc alţii. S-a subţiat aţa, s-a subţiat de tot. Ce zici?

Îl pocnesc şi eu cu una:

— Boii trag, osia scârţâie.

Moş Trifan clipeşte din ochi: adicătelea, ce vrea să spună Moroşanu ista? Aha, mă bucur, te-am păcălit! În clipa asta motorul porneşte. Lumea se izbeşte spre coş ca valul mării. Iau căldarea şi mă reped şi eu.

— Care toarnă, măi?

— Un-te bagi, bre?

— Nu-l lăsaţi, femeilor!

— *Baistrucule*, îţi dau una la ureche!

Motorul face puţin zgomot şi amuţeşte. Mă întorc la locul meu.

— Mai înainte, continuă moş Trifan, mai înainte veneau unii cu tobultocul, alţii chiar cu sacul — amu cu străistuţa, cu căldăruşa, alţii nici atâta n-au. Dar mai încolo? Ce-are să fie mai încolo, te întreb?

— Are să fie bine, moş Trifane.

— Şi iară n-are să plouă toată vara şi are să se usuce tot?

— Ba are să plouă, moş Trifane.

— Nu cumva o să aduceţi voi ploile pe deal cu maşinile şi tehnica?

— Are să vie vremea, moş Trifane, şi-om aduce şi ploile.

— Văleu! Grăieşti ca unu' *parteini,* dar văd că ai venit şi tu cu uşurelu'...

Tace o vreme, dar simt că se pregăteşte să mă muşte. Cum să scap? Dacă o iau din loc aşa...

— Badea Leon, bâtu-tău, când ajungea pe vremea asta, cu câteva săptămâni înainte de Paşti, îl vedeai cum iese din ogradă cu căruţa încărcată cu saci şi se duce la moară. Unde, crezi? La Târg, la valţuri. Făcea nişte făină, cocea nişte colaci cât piatra asta de moară pe care şed eu — albi ca soarele. La dânsul se duceau întâi flăcăii cu hăitul şi copiii de-a colinda... Gospodar a fost, rar aşa gospodar. Era bogat pentru că muncea din zori până-n noapte şi tot se plângea: ian de-aş avea zece mâini! O sută să fi avut şi tot nu i-ar fi ajuns. Era toată vremea cu mâinile-n pământ. Fete multe, la toate le trebuia zestre. Atâta bogăţie, şi unde-i?

Adică, zicea moş Trifan, bunelul s-a priceput să facă avere dar n-a ştiut s-o păstreze. Trebuia să se dea de ochii lumii după *vlastea* săracilor. Şi o întorcea povestind pe mai multe voci: de drept a intrat în kolhoz printre primii, dar s-a apucat de lucru ca un nebun. Careva din cei lăsători i-a zis: ce te opinteşti aşa, moş Leoane, că doar nu-i la mata în gospodărie?! Las-o mai moale. — Cum: mai moale? Dacă-i lucru, lucru să fie! — Iar vrei exploatare... Aşa nu merge! — Dacă vreţi să staţi mai mult la umbră eu ies din kolhozul vostru... Şi încă a zis că s-au strâns acolo leneşii şi puturoşii şi el nu vrea să aibă treabă cu dânşii. S-a dus cu gospodarii, adică cu culacii... Numindu-mă Moroşanu, moş Trifan avea în vedere că-s şi eu îndărătnic ca şi bunelul şi, încetul cu încetul, am să-mi tai singur creanga de sub picioare.

— Ian să-ţi fi lăsat bogăţia matale!

— De ce, adicătelea, mie? pufneşte moş Trifan. He, zic: ian de-ar fi să te vadă cum vii la moară cu boaghea asta în căldăruşă, zău, i s-ar face milă de nepotu-său şi, poate, i-ar da ceva de pomană...

— Bag seama, moş Trifan, să nu lăcrimezi.

— Văd că nu prea-ţi vine la socoteală...

— Îţi pare!

— Am zis de bătrânu-to Leon, că mi-am adus aminte de cele vremi trecute. Era cum era, dar ca azi nu era.

Stai că mi te pocnesc:

— Pe atunci şi apa era mai udă!

— Mai udă şi mai bună! tresare moşneagul bucuros. Aveai după ce o bea, băieţele!

M-a pălit sub genunchi. Încep să clocotesc. Noroc că tocmai trece pe lângă noi un flăcăuan. Moş Trifane, strigă: nu vinzi opincile?... Motorul începe să zbârnâie — am scăpat! Ridic căldarea, dar afurisitul tuşeşte de câteva ori şi se îneacă.

— Bre Moroşanule! Iaca mi-am adus aminte ce vroiam să te întreb.

— Şezi binişor, Vasilică! Maaaamă, dă-mi drumul! face o fată pe supărata pentru că un flăcău a ridicat-o în braţe.

— Ţi-aminteşti, deunăzi, când cu maşina cu sare la dugheană?

— Cu sare? Ţin minte... Iar a pus ceva la cale. Trebuie s-o şterg. Încep să mişc căldarea cu piciorul, pe neobservate, spre uşă. Ce-i cu maşina aceea?

— Te-am întrebat, ţii minte, dar tu ai fugit? Te-am întrebat câte perechi de roţi are?

— Aceea cu sare? Două perechi.

— Drept. Amu să-mi răspunzi: ce fac roţile de dinainte şi ce fac cele de dinapoi?

— Se învârtesc!

— Vezi că nu ştii? Se cheamă că umbli la şcoală şi ceteşti cărţi. Am să-ţi spun eu: cele de dinainte cârmuiesc, iar cele de dinapoi duc greul. Ai înţeles?

În gândul meu: dracu' să te înţeleagă! Şi mai mişc puţin căldarea cu piciorul. După cât se pare nici o nădejde să pornească azi moara. Dacă ştiam că-i şi el aici, nici nu intram. Mi se face frig când mi-amintesc că nu i-am spus mamei că nu l-am găsit pe badea Andron acasă. Stai: dar banii? Bag repede mâna în sân — nu-i peticuţa! Parcă m-a trăsnit cu o cărămidă. În clipa aceasta văd în fund un om — ochii i-au sclipit din întuneric. Badea Andron... Nu cumva a trecut pe la noi şi i-a spus mama că m-a trimis să-i aduc datoria? Banii... Peticuţa. Ooo, este! A lunecat în jos, la brâu...

Iau căldarea şi vreau să pornesc. Să-i dau imediat banii!

— Încotro, măi Moroşane? Moş Trifan mă apucă de poală. Stai că n-am mântuit cu roţile celea.

— Care roţi?

— Roţile maşinii — ţii minte? — care a adus sare la dugheană.

— Aaa, maşina...

Mă strânge într-un ungher, scoate din buzunar un pumn de cuie, ia ciocanul şi se apucă să mi le bată, unul câte unul, în cap. Ca într-un lemn.

— Amu dacă ai înţeles, să-mi spui: care roţi duc povara?

— Cele de dinapoi.

Bănuiesc căpcana, dar nu mă taie mintea în ce loc şi-n ce fel mi-a pus-o.

— Drept! Lui moş Trifan îi sclipesc ochii: Iaca, voi numai la cele de dinainte care cârmuiesc vă uitaţi. De aiestea de din urmă nici nu vă pasă că duc tot greul, sărmanele. Îmi arată la şirul de femei, copii, unii cu traista, alţii cu căldăruşa: amu n-au, dar ce-or face când or să iasă-n primăvară, pe deal? Cum or trage sapa, coasa? Aşa n-o să ajungeţi departe...

M-a luat în coarne, dar nu mă las:

— Ba om ajunge, moş Trifane.

— Ce-ai zis? Mai spune o dată.

— Scoate-ţi păsatul din urechi.

Cei doi ochi în întuneric iar lucesc.

— Încotro? Mai stai! strigă văzând că-mi iau căldarea şi pornesc spre scara ce urcă la coş. Stai să... ce zici?... s-a subţiat de tot aţa?

— Aţa 'neatale, moş Trifane, deeemult s-a... cela!

— Dacă şi a *voastră*... che-che!.. n-are mult până s-a... ista!

Ajung la spărtura de unde bate pălălaia. De bună seamă, este şi badea Andron. Stă cu spatele spre mine. Scot peticuţa din sân şi i-o dau şi zic că l-am căutat ziua acasă, dar nu l-am găsit. M-a trimis mama să-i întorc datoria, îi mulţumim că ne-a aşteptat şi... Şi mai trebuia să spun ceva... Ţin minte că mama a zis... Mă reped înapoi şi abia atunci îmi amintesc. Mă sucesc către badea Andron: noi pomană nu primim de la nimeni! Vrea să zică ceva, dar eu o iau din loc...

Auzind uşa, gâturi lungi, subţiri ies de după polog.

— Astâmpăraţi-vă, că-ţi dărâma cuptorul! se răsteşte badea Hortolomei. Amuş vă logodesc!

Se întoarce către mine:

— Ai venit să râşneşti? Aprinde opaiţul dintr-un tub de tun antitanc, turtit la capăt şi cu dop de lemn la o parte. Să dau fusul mai jos că am făcut dinioarea nişte bulgur.

Râşniţa-i în colţ lângă uşă. Am cumpărat-o an vară de la un om de la Malu-Nistrului, o piatră el, o piatră noi... Pune-o, măi Hortolomei la tine, a zis mama: ţie-ţi trebuie mai des cu gurile tale.

Torn un pumn, apuc şi învârtesc. Cu o mână învârtesc, cu alta încerc făina între degete. Scot scurteica.

Hurr-hurr, hurr-hurr...

Badea Hortolomei aruncă nişte surcele în plită şi vine spre mine. Ca vecini ne ajutorăm: acasă, pe deal, la arat, la adus ceva cu căruţa. Serile vine pe la noi, povesteşte pe unde-o ajuns în timpul războiului umblând „toată Europa până-n Germania". Dar despre orice-ar vorbi tot la trebile kolhozului se întoarce. Îi suduie pe preşedinţi, că s-au schimbat mulţi şi toţi străini... Vine unul, nu face nici o brânză şi se duce. Pe urmă altul... La oameni tot cu suta de grame... Îi spun: dacă nu ştiţi să vă folosiţi de drepturi! Zâmbeşte acru: eşti tânăr, multe nu le ştii. În cărţi scrie una, iar în viaţă-i cu totul altfel. Noi îi punem? Ni-i trimite raionul. *Dacă-i străin, lui ce-i pasă*?[1]. Azi aici, mâine dincolo... O duce greu: casa aceasta, pe vremuri hambar, are pereţii veşnic umezi. Femeia l-a dăruit cu vreo nouă copii, doi au murit, unul anul trecut, că n-avea mamă-sa lapte. Nu-şi pierde cumpătul: munceşte din zori până-n noapte: acasă, la kolhoz... Şi ce mai ştie să fluiere... Vara, înainte de răsăritul soarelui, prăşeşte în grădină. Mă trezeşte mama într-o dimineaţă: ascultă ce frumos! Tot cântece tărăgănate, fără cuvinte, din cele ce zic fetele la prăşit păpuşoaiele vara... Te apucă de inimă.

Umbra lui cuprinde jumătate de casă. Se uită-n căldare, ia o mână de boabe.

— Buni de sămânţă. De unde aveţi?

— A cumpărat mama...

Vrea să zică ceva, dar se întoarce şi se uită spre fereastră.

— Am întors sacul pe dos, l-am scuturat. Dacă n-aduce femeea ceva de la alde mamă-sa nu ştiu ce-oi face cu jivălaia mea...

Se aşază pe scăunel, lângă sobă, şi începe să-şi răsucească o ţigară.

— Am cerut ceva avans. El (preşedintele) zice: dac-om da la toţi, ce-a mai rămâne din kolhozul ista? Tămâia mă-si! Parc-ar fi la tat-su în gospodărie. Ce crede: dacă-i pus mai mare, poate să facă ce vrea?

[1] *Dacă-i străin* (preşedintele), *lui ce-i pasă?...* O iluzie a bieţilor oameni care credeau că dacă ar pune un preşedinte dintre ai lor ar scăpa de nevoi şi sărăcie. Da, o iluzie pentru că oricine ar fi fost — de sat ori strein — preşedintele era numit de partidul komunist, ale cărui directive era obligat să le execute fără nici o abatere. Propaganda bolşevică făcea tot posibilul să-i convingă pe săteni cum că kolhozul ar fi al lor, le-ar aparţine, el nefiind de fapt decât o întreprindere de stat, iar pământul proprietate de stat.

Ajunge cu crucea şi la Andron care-i şef de magazie. Mi-amintesc întâmplarea pe care tot badea Hortolomei mi-a povestit-o deunăzi. Se ducea într-o zi Andron de la lucru acasă şi a căzut în drum. L-a ameţit, săracul! De foame l-a ameţit. Norocul lui că trecea careva pe acolo, l-a mai strigat pe unul şi l-au dus de subsuori. Cum îl duceau, iaca-i cade din sân o halcă de slănină...

Hurr-hurr, hurr-hurr...

Arunc cuşma. Badea Hortolomei şade pe scaun, mâinile-i spânzură între genunchi — lungi, grele. Aşa-s şi mâinile mamei: ce-o fi făcând oare? Mă aşteaptă cu făina? Ori tot cu mătuşa se porăie?

— Se aude-n sat că vor să-l puie pe Ion Vasilevici preşedinte...

Badea Hortolomei dă fumul pe nas:

— Se aude... Ion ar pune gospodăria pe roate. Aruncă o privire spre mine: şed şi mă gândesc. Iaca, bunăoară, tu: înveţi, ai să termini şcoala, ai să te duci din sat, ţi-or da o slujbă şi ai să scapi de sărăcie. Da alde noi?

— ?...

— Aşa-i azi: cine are carte mănâncă colac cu lapte, iar kolhoznicul munceşte ca un rob tot anu' şi la urmă iaca ce primeşte!

Badea Hortolomei arată ceea ce i-am arătat eu mătuşii Nastasia când treceam pe la deal de casa ei. Să schimb vorba, să-l iau cu cele bune:

— Are să vie vremea, bade Hortolomei...

— Greu mai vine vremea aceea. Au priponit-o de picior şi n-are cine-i da drumul...

Pleacă iar capul. Mâinile i se fac şi mai grele. Degetele mai să ajungă la pământ. Flacăra opaiţului se clatină. Umbra omului se mişcă pe sobă, pieziş.

Hurr-hurr, hurrr-hurr...

Mai am jumătate de căldare. Palmele îmi ard. Scot jacheta — mi s-a lipit cămaşa de spinare.

— Cum era până la război, bade Hortolomei?

Când mi-aduc aminte anii aceia, mi se pare că a fost o poveste. Greutăţile prin care au trecut oamenii nu le-am trăit, eram prea mic ca să le înţeleg. Câteva lucruri mi-au rămas în amintire: bunăoară, când s-a adunat jumătate de sat să vadă cum or da jos crucea de pe biserica cea nouă... Apoi vara, când, bolnav de plămâni, tata m-a dus într-un sanatoriu, în pădure, într-un fost conac boieresc. Eram cel mai mic şi cam mâncam ghionturi de la alţii, dar mi-a luat apărarea un ucrainean mai răsărit...

— Într-un an, răsună glasul lui badea Hortolomei, am câştigat cu tata-socru atâta grâu pe *trudozile* că nici nu l-am luat tot. Îşi aprinde ţigara de la un jăratic. Amu când ai zis: are să vie vremea, parcă l-am auzit pe tată-tău Petrea grăind. Aruncă un stâlp de fum în sus. Iute om era, inimos. Odată am holteit. Umblam cu ziua pe la cei bogaţi, aicea-n sat şi la Kassel, la nemţi. Bâtu-to Leon avea gospodărie mare, vara lua lucrători cu ziua: la prăşit, la coasă, la treier. Cu toate că le mâna şi pe fetele lui ca pe cai! După armie tat-tu n-a mai vrut să argăţească. S-a făcut tractorist, apoi şofer...

— Cum arăta bâtu Leon? Ce fel de om era? Îl ţii minte?

— Nu era nalt, mai degrabă josuţ, dar îndesat la trup. Purta barbă sură şi cam rară. Cum să-ţi spun ca să ţi-l închipui? Semăna cu... moş Trifan... Era iute badea Leon, repede la toate. Dar... de ce m-ai întrebat?

— Vreau să mi-l închipui.

— Da, numaidecât trebuie să ţi-l închipui! Cum îţi spuneam: după armie Petrea n-a mai vrut să lucreze cu ziua, dar tot s-a dus la badea Leon — să-i ia fata. Pe Maria, mezina, la care badea Leon ţinea ca la ochii din cap. Zicea că trebuie să fi fost băiat, dar din greşeală tot fată a ieşit. Frumoasă, veselă, iute. Se ducea cu caii de noapte, călare, ara, făcea toate celea. Badea Leon o prăpădea din ochi. Ţin minte, încă nu eram însurat, veneam aici, la Veta, şedeam într-o noapte cum se şade, fată cu flăcău, şi deodată auzim strigăte, gălăgie. Ies în drum, Veta după mine. Era pe malul pârâului un nuc mare, rotat, şi-n nuc un pătul... Coborâţi, strigă badea Leon... Vă sparg cu furca! Ieşise numai în izmene şi cămaşă — se vede că Petrea şi Maria erau sus, în pătul... Cată să nu-ţi rupi iţarii, bade Leoane! i-a răspuns Petrea râzând. Badea Leon dă să se suie în nuc... El, ori, poate, altcineva, că se mai vedea pe lângă dânsul unul care tot striga: bade Leoane, iaca funia, să-i legăm! Ei îşi dau drumul pe-o creangă, peste pârâu, du-te şi-i prinde...

Intră lelea Veta cu o legăturică. Copiii se rostogolesc de pe cuptor şi o împresoară. Dezleagă legăturica şi le împarte ceva.

Hurr-hurr, hur-hurr...

— Toarnă grăunţe că învârteşti în deşert, zice badea Hortolomei. Badea Leon n-a vrut să-l ştie de ginere. Pe urmă s-a lăsat. Nuntă fiică-si n-a apucat să-i facă,că degrabă au venit, l-au ridicat şi l-au dus... La alt an m-am însurat şi eu. Era mare nucul — când te uitai din drum, acoperea jumătate de cer! Într-o dimineaţă ne sculăm — nu-i nucul. L-a tăiat cineva

noaptea. Cică... când a căzut, s-a cutremurat pământul. Eu cu Veta n-am simţit, eram tineri, dormeam strâns. A căzut peste pârâu. Truchina a rămas multă vreme de treceau oamenii pe dânsa ca pe-o punte. A venit o apă mare şi a urnit-o... Pe urmă nu ştiu ce s-a făcut...

— Odată era să ardă şi casa, dă glas femeia.

— Într-o noapte vânt, întuneric, a luat foc casa. Noroc că trecea pe drum unul întârziat. A sărit mahala cu căldările, care de la fântână, care din pârâu, şi au stins-o.

Hurr-hurr, hurr-hurr...

Piatra râşniţei începe să crească, să se lăţească. Cât casa. Cât satul. Cât lumea. Cine sunt eu?... Milioane, miliarde de scoici au trebuit să se aştearnă la fundul mării ca să se nască această piatră... Bunelul a murit... Tata nu mai este... De ce m-am născut eu?... Ce am de făcut pe lumea asta?... Piatra se învârteşte... O dată cu ea mă învârtesc şi eu. Îmi şuieră în urechi: cad! cad! să mă ţin! Îmi scutur capul, să-mi revin. Mai torn un pumn de grăunţe — n-a mai rămas mult! Deodată văd înaintea ochilor o umbră — fuge cu o frânghie în mână. Băţul îmi lunecă din palmă, mâna-mi slăbeşte... Bunelul a murit. Tata nu mai este. Pentru ce m-am născut? Ce am de făcut pe lumea asta? Prind iar băţul şi învârtesc.

Hurr-hurr, hurr-hurr... He-he-he! Dar eşti slab, dar eşti mic, dar eşti neputincios. Gândurile tale sunt deşarte, tu însuţi nu eşti decât un vierme... — Dar cine eşti? — Eu?... Eu sunt cel care am vrut ca tu să nu te naşti. Ori să te naşti, dar să fii altfel. Să-mi semeni mie, auzi? mie! — Vreau să-ţi văd faţa! — Adu-ţi aminte: dacă nu murea el, trebuia să mor eu. Dar a murit el, iar eu am rămas... Ha-ha-ha! — Te-am auzit undeva, cândva... Nu-mi amintesc unde, când...

— Hurr-hurr, hurr-hurr... Eşti mic, eşti slab, eşti neputincios. Dacă-mi semănai mie, erai puternic. Dar aşa... de vei încerca să afli cine sunt, vei pieri şi tu. Ca bunelu-tău, ca tată-tău... — Acum ştiu, ştiu pentru ce-am venit pe lume: să te caut, să aflu cine eşti, Glas necunoscut, Umbră fugară...

— Hurr-hurr, hurr-hurr... Aju-tă-mă, tată, să-l găsesc, ajută-mă să aflu cine-i... *Ca să te răzbun, tată!*[1]...

[1]... *ca să te răzbun, tată*... Încă un slogan-principiu al regimului totalitar: de a implanta în conştiinţa omului nou, „sovietic“, ura faţă de tot ce nu corespunde acestui sistem, ideologiei lui, în special de a cultiva sentimentul suspiciunii, urii şi nevoia delaţiunii. O atare diabolică educaţie începea de la cei mai fragezi ani...

Îmi frec ochii — m-am lovit cu fruntea de băţ. Badea Hortolomei şade pe scăunel, lângă sobă. Cu capul lăsat pe umăr. Priveşte la noaptea din fereastră şi îngână un cântec — tărăgănat, jalnic...

Vica stă un timp în mijlocul odăii, pe gânduri. De când se ţine minte, îl ştie pe tata mereu ocupat: şi atunci, la gazda cu chirie, în demisolul umed, şi mai pe urmă când s-au mutat în apartament. El mereu ocupat cu lucrul lui, ea cu interesele ei... A fost mai mult pe lângă mama... Îşi întoarce toate puterile sufletului către cel care bate în perete: mai încet, tăticule, că o să ţi se facă rău!..

Tata lucrează mai departe.

Vai, dar are atâtea de făcut! Ia cioarsa de lângă uşă şi prinde a da pe jos. Dungi negre rămân în urmă. Oftează sucind mănunchiul de beţe în mână: ce-i de făcut? Pe neaşteptate se aude un fâşâit dinspre fereastră. La picioarele ei aterizează o frumuseţe de mătură cum numai în vis să visezi.

— Mătură, fată hăi, ca lumea — nu stârni colbul!

Baba Nastasia, de afară — rea de gură bătrâna, dar bună la suflet...

Soarele scăpătase la chindie — se făcea seară. Alexandru se dă câţiva paşi înapoi, îşi şterge fruntea cu braţul — peretele de la vale îi aproape în întregime ras. Bătând, a văzut o scânteie sărind de sub fierul hârleţului. O piatră... Şi-a amintit, zicea mama, pereţii aceştea n-au fir de lespede în ei, nici la temelie — scânteia a sărit din ţărâna presată, tare ca oţelul... Mai rămâne fâşia de sub streaşină şi... poate să se mute la peretele din spate. Aici cu hârleţul nu faci nimic. Alexandru intră în căsoaie, găseşte sub nişte haine vechi toporul, se duce la grămada de coardă de vie uscată, scoate butoiul de fier şi-l aduce, rostogolindu-l pe gardină, la colţul casei. De pe dânsul are să-i fie îndemână să bată cu toporul. Când să urce, vede pe pereţii butoiului bucăţi de lut uscat, pe lut — urme de degete... Degetele mamei... O apă sărată îi umple ochii. N-o mai şterge... Am venit, mamă, eu, feciorul tău, să-ţi ajut... Iartă-mă că am venit aşa de târziu... Pune genunchiul, urcă pe butoi şi prinde a dezbate lutul.

Jos la spatele lui răsare o femeie legată peste frunte cu o broboadă neagră, desculţă. Ţine ceva, cu amândouă mâinile, dinainte, învelit într-un zolnic.

— Lucrează, băiete, lucrează. Dacă nu-i biata Maria să aibă grijă de casă... V-am adus ceva.

Îi lelea Veta lui Hortolomei. A văzut că a venit feciorul Mariei cu fata şi, cum taman a scos din cuptor, le-a adus câteva plăcinte fierbinţi. Să guste şi ei. S-a gândit: de dat jos lutul îl dă, dar cine-ar să muruie? De ispravă femeie a fost Maria — pe unde da cu scândurica, un greş nu găseai, o strâmbătură...

Se dă Veta la colţ, vede ferestrele deschise şi aude pe cineva măturând. Cum dar? A venit cu fata!... A zărit-o şi pe Nastasia. Numai de n-aş da ochii cu oloaga!... Dar şi mătuşă o văzuse, de aceea se grăbi să arunce mătura pe fereastră şi se îndosi după colţul căsoaiei să afle pentru ce-a venit adormita aceasta a lui Hortolomei. A văzut-o trecând la fereastră, vorbind ceva cu nepoata, dar oricât a întins urechea de sub broboadă n-a desluşit nimic.

Veta pune zolnicul pe pervaz. Mai stă puţin, se întoarce şi se duce.

Mătuşa Nastasia vine la fereastră.

— Mai încet, fato, că rupi mătura! Trage cu ochiul la zolnic: ce-a adus puchioasa?

— Nu m-am uitat...

— Fărădecât bucate. Să luaţi seama să nu fie vre-un şteap... Veta asta doarme când face ceva. Soră-mea Maria era curată şi n-ar fi mâncat, ferit-a sfântul, din mâinile Vetei...

— Odată am văzut: bunica a gustat...

— Ce ştii tu?! Ascultă-mă pe mine: dacă n-ai să găseşti în turtele iestea... ea le zice plăcinte... Să vedem cu ce-s? Rupe o bucată: cu brânză, cozi de ceapă şi mărar!.. Muşcă: mhm, fierbinţi şi bune... Molfăieşte: zic, să luaţi seama când veţi mânca... Aici parcă nu-i nimica, dar nu se poate să nu fie vreun şteap ori...

Se duce sprijinindu-se în cârje şi mestecând jumătatea de plăcintă.

Vica râde amuzată, dar râsul pe dată îi piere: prin colţuri atârnă pânze cenuşii, grele de colb. Ce de-a păienjeniş! Hai prin cele unghere, cumătriţă mătură, vorba bunicăi. După aceea vom trece şi pe jos... Urcă pe laiţă, pe pat, trage cu mătura, o scutură peste fereastră. Ea lucrează aici, tata munceşte afară. Deodată încetează să mai bată. Nu cumva i s-a făcut rău? Iată că porneşte iar să bată grăbit. Nu cumva şi-a pus în gând să termine azi?... Şi eu mai am atâta treabă! Ia o cârpă, o udă şi se apucă să şteargă praful... Termină un geam — odaia se luminează. Prinde a îngâna un cântec. Tata încetează să bată — m-a auzit?...

Se aude vorbă afară. Vica iese scuturându-şi din mers şorţul. Pe piatra de la vale de casă şade un om: haina atârnă pe el ca pe un umerar, genunchii împung pantalonii largi. Gâtul lung, mâinile subţiri, dar degetele groase şi vânjoase. Tata stă cu spatele sprijinit de un butoi de fier. Văzând-o, omul întoarce faţa suptă, cu pielea bătând în galben, dar cu ochii aprinşi şi gura întinsă parcă ar zâmbi mereu. Pare bolnav, dar toarnă la glume.

— Să fii sănătoasă, domnişoară! Face o plecăciune şi continuă: mă scol într-o dimineaţă, dau să păşesc — nu pot. Care m-a împiedicat noaptea când dormeam? Toţi tac. Mă duc la *cuzniţă* şi am să fărâm piedica. Comedie: nu pot merge!

— Văd că umbli. Te-a slăbit?

— M-au trimis la sanatoriu. Merg câte olecuţă, nu mult. Asta ar mai fi cum ar fi, dar de la o vreme mă frige aicea. Să nu fie ca la maică-ta Maria. Când o întâlneam zicea: măi Pavele, mă frige aicea... Omul zâmbeşte straniu: ne-om petrece, nu-i mare pagubă. Cât am trăit, am muncit. Amu dacă nu putem munci, cui trebuim?

— Cu badea Pavel am lucrat la fierărie când eram băietan. A fost fierar...

— Da, fierar. Treizeci de ani fierar.

— La început trăgeam foiul. Pe urmă am învăţat să bat cu ciocanul...

— Ţi-a prins bine!... exclamă badea Pavel. Când am văzut cum baţi la pereţi, am zis: asta-i şcoala mea! Ştii cine-i în locul meu? Ginerele, Ică...

— De unde s-a luat pe aici? Plecase din sat...

— S-a întors. Tată-său Lizar a murit pe undeva, l-a îngropat... Amu trăieşte la mine, în casa veche, cu Vera. Omul prinde a tuşi, scoate o batistă: am vrut să facem alta nouă ori s-o prefacem pe aceea, dar n-am vreme, fac floricele... Împătureşte batista şi o pune-n buzunar.

— *Zdraste*, tovarăşi!

Pe cărarea năpădită de buruieni dinspre fântână vine omul cu pălărie şi cu cravată la gât.

— Stăm de vorbă? Face cu ochiul; noi credeam că aici se munceşte. Măi, Alecule, oamenii dacă vin la ţară, se odihnesc, tu nu poţi şedea fără treabă. *Otdâh prejde vsego*! Bunăoară eu: am intrat în slujbă la *selpou* şi mă hodinesc cât încape în mine. Hai-hai, Niculai Panteleievici, treci în faţă şi dă mâna cu tovarăşul Marian.

Oaspetele cu pălărie şi cravată face un pas într-o parte şi de după spatele lui apare un omuleţ gârbov, cu faţa congestionată şi cu părul cărunt şi creţ ca la bătrânii negri...

— *Zdravstvuite* şi bună ziua, Alexandr Petrovici! Întinde o mână tremurândă: bine aţi venit, bine v-am găsit sănătoşi şi mult voioşi. Bucuros că vă văd în localitatea noastră rurală, în plin proces de urbanizare ş.a.m.d.

Alexandru îşi şterge mâna, o întinde. Omuleanul se apleacă, parcă-ar vrea s-o sărute, după care se retrage. Îşi poartă privirea asupra casei, a peretelui negru, asupra butoiului de fier, a scării culcată jos, peste umbra lui badea Pavel, care, îndată ce i-a văzut pe cei doi, s-a strâns nu ştiu cum, apoi către Alexandru:

— *Remont?*

— Cam aşa.

— Nu strică. Noi uite cu ce treabă am venit. Avem o vorbă. Stăm aici ori intrăm în casă?

— La aer, hotărăşte omul cu pălărie şi cravată: în casă-i năduf... Se aşază sprijinindu-se de peretele căsoaiei.

Omuleanul cu părul sur şi creţ rămâne în picioare.

— Spune tu.

— Uite ce-i, măi Alecule.

— Alexandr Petrovici! îl corectează omuleanul cu părul creţ şi faţa stacojie.

— Uite ce-i, Alexandr Petrovici. Niculai Panteleievici iese la pensie şi are conflict cu direcţia şcolii. În problema vechimii în muncă...

— Da, da! Drept spune Andrei Sidorovici, confirmă Niculai Panteleievici.

— Dumnealui a lucrat douăzeci şi opt de ani în loc de douăzeci şi cinci. Ce-i drept, nu toţi ca pedagog, dar...

— Dacă nu-s destui, pot să mai lucrezi vreo patru-cinci. Dar direcţia şcolii...

Alexandru ascultă: Andrei, fost coleg de clasă, Niculai Panteleievici, fost învăţător care le-a predat istoria într-a opta... *Istoria*? zicea dumnealui: *poveşti!*[1] Era pedagog de educaţia fizică, dar i s-au repartizat şi orele de istorie rămase libere, aşa că îi revenea datoria să le explice destinele lumii şi popoarelor. Nu făcea un pas de la manual, dar nici pe acela nu avea timp să-l pătrundă — era dominat de altă pasiune: paharul,

[1] *Istoria? poveşti!...* Desigur, se are în vedere istoria naţională, pentru că, precum e bine ştiut, sistemul sovietic de învăţământ nu includea în programele de studii decât istoria u.r.s.s. care de fapt era istoria imperiului ţarist, ulterior imperiul sovietic.

aşa că venea uneori afumat la lecţii... Ce vrea oare? Aa... capitală... Trăieşti în capitală, aproape de miniştri, pui un cuvânt... ţi-am fost învăţător... n-ai uitat? — N-am uitat, Niculai Panteleievici, se putea să uit?...

A doua zi am întârziat la lecţii.

M-am strecurat pe lângă Niculai Panteleievici care tocmai intra pe uşă cu catalogul sub braţ. Suntem puţini, vreo doisprezece — într-a şaptea eram de două ori pe atâţia. De la începutul anului au dispărut vreo trei. Când vine rândul meu...

— Andronache!

— Poiată!... Poiată este?

— Este dar... n-a venit azi.

— De ce răspunzi pentru dânsul?... Niculai Panteleievici ridică ochii din catalog. Pe peretele din faţă atârnă tabla veche, roasă. Până deunăzi am stat în banca a doua, dar m-am mutat în fund — mă irită când aud vocea învăţătorului deasupra mea. Îmi aşez cărţile. Bag căciula lângă ele. Întind picioarele până lângă ale Lizei, încrucişez braţele şi-mi pun bărbia pe ele. În urechi îmi huruie râşniţa, de aseară. Curând ochii mi se închid... Tresar. Ridic capul şi mă uit pe fereastră: peste drum de şcoală, pe pragul nalt al *sovietului sătesc*, stă o babă îmbodolită. Deasupra ei se leagănă scârţâind firma de tinichea... Greu azi... Mi se lasă o ceaţă pe ochi, în urechi tot hurr-hurrr, hurr-hurrr.

— Marian! Marian este?

Liza mă împunge cu două degete în frunte: prezent!

— Azi trebuie să începem o temă nouă... Dar înainte de a începe tema nouă, trebuie s-o repetăm pe cea veche. Cine trebuie să răspundă?

Aşa: Andronache, Poiată...

Mă uit pe fereastră — drumul pustiu. Din stânga apar nişte coarne. Vine o vacă galbenă, costelivă, cu copitele încărcate de paie — abia târâie picioarele. În urma ei o femeie cu un băţ într-o mână şi o căldare în cealaltă. Un picior al vacii lunecă şi dă cu botul în pământ... Femeia o bate cu varga, vaca încearcă să se ridice... Mai bine-i ducea apă acasă. Trec nişte oameni, se uită la vacă, se învârtesc, o apucă de coadă... Oare-or scula-o?

— Marian! Glasul lui Niculai Panteleievici. Unde te uiţi?

— O vacă... pe drum...

Hohote de râs.

— Răspunde tema.

Înghit un nod cât pumnul şi încep:

— Drept a spus Niculai Panteleievici: înainte de a trece la tema nouă...

Chicoteli prin bănci. Niculai Panteleievici nu le acordă atenţie: se uită cu un ochi în catalog, cu celălalt ciupeşte din manualul deschis la tema ce urmează a ne-o preda. Eu mă uit în cartea mea... Deodată bag de seamă că Liza şi-a agăţat cercei! Dacă observă Niculai Panteleevici?!

— Bine, Marian. Văd că ai învăţat... Să luaţi exemplu de la Marian.

Iar râsete înfundate. Pe neaşteptate îmi amintesc: am uitat să pomenesc de hoardele turceşti şi tătăreşti. Mereu citează pe aceşti sângeroşi cotropitori... Trebuie să ştiţi, cuvântează dumnealui, că pe atunci, demult, când s-au ridicat tătarii şi au năvălit pe locurile acestea, iar după cum ne spun poveştile... La sfârşitul lecţiei ne adresează acelaşi apel mobilizator: celelalte le veţi afla citind paragraful cutare de la pagina cutare... Sunteţi, dragă doamne, mari şi ştiţi să citiţi!... Pun iar capul pe braţe şi prin huruitul din urechi aud scârţâitul firmei de tablă de peste drum. Apoi plutesc prin faţa ochilor inscripţiile zgârâiate pe lemnul băncii: Lenuţa + Costel, 1939... În banca asta a şezut Boris. S-a dus la *FZO*, acuma-i trimite maică-si bani. I-a rămas numai numele. Scot un cui şi mă apuc să-ncrestez: Alex...

Un bileţel cade lângă mâna mea. Liza pare a nu şti nimic. Ulian stă înfipt în banca lui... Desfac bileţelul. În loc de cuvinte, desenată o vacă. Autorul a ţintit în mine. Iau tocul şi trag nişte linii — coastele. Adaug un picior de om în partea asta, un bocanc sub burta vacii şi scriu pe coadă: Istoria. Îl împăturesc şi-l arunc Lizei. Chicoteşte înfundat şi-l transmite mai departe. Mă uit la ceafa lui Andrei — stă în banca întâi şi soarbe fiece cuvânt al învăţătorului.

— Trebuie să ştiţi... Niculai Panteleievici se plimbă lovind cu arătătorul în palmă... că vorba: mai încet că nu dau tătarii are o reală bază istorică. Numai că mulţi încurcă pe tătari cu turcii. Şi invers. De ce? Fiindcă nu cunosc istoria, habar n-au care au năvălit mai întâi...

Casc lung. Mă trece cu cald prin trup, mi se înmoaie mădularele. Mă cuibăresc cu picioarele sub mine. Niculai Panteleievici se plimbă de la uşă până la mine şi înapoi. Are părul negru, creţ. Ajunge la tablă şi — lucru ciudat! — merge mai departe. Ce-i asta? Cineva nevăzut îmi răspunde: nu ştiai că tabla-i uşă, o deschizi şi ieşi?... Niculai Panteleievici se răsuceşte milităreşte şi spune cu glas sonor: aţi crezut că plec şi vă bucuraţi?... Mă uit şi văd că nu-i el, ci moş Trifan. Umblă prin clasa noastră bocănind cu bâtul în podea. Ghiujul, face pe profesorul! Cum

dă cu ochii de mine, strigă: aşa-i că nu ştii care roţi duc greul? Întind mâna să-l apuc de bărbuţă... Văd, mirat, că nu-i nici moş Trifan, ci badea Hortolomei: şade pe scăunel şi se leagănă, încolo şi încoace, încolo şi încoace... Băţul râşniţei sare din piatră şi mă pocneşte.

Deschid ochii — m-am lovit cu fruntea de bancă.

— Ce-i asta, Mariane?! bubuie deasupra mea vocea lui Niculai Panteleievici. Ţine în mână foiţa cu vaca desenată. Tu ai scris aici?

Dau să mă ridic dar mi se înmoaie picioarele.

— *Vstati! Smirno!* strigă Niculai Panteleievici. *Diversia!* Dezorganizezi clasa! La director!

Stau drepţi, cu mâinile întinse-n jos. La director? Obrazul îmi ia foc de ruşine. Am avut mai deunăzi o vorbă cu dumnealui, în cazul cu catarama. I-am promis să fiu disciplinat. Acu să dau iar ochii cu el?

Se aude uşa — Niculai Panteleievici a ieşit.

— La director! Să mi-l aduceţi la director!

Clasa a înmărmurit.

Izbucnesc strigăte, ţipete, tropăituri de picioare, bătăi cu palma în bancă.

— Ha-ha-ha! Asta-i bună!

— Vezi dacă s-a aşezat în fund — se uită la vaci!...

— O să-ţi taie nota... te lasă corigent.

— Nu el a desenat — a scris numai.

— Credeţi că Niculai Panteleievici nu ştie ce-a avut în vedere?

— Poate să-l elimine din şcoală!

— Linişte! Linişte! Andrei bate-n podea. Vine la mine, îmi pune mâna pe umăr: Marian, haidem la director... Dar, stai! Încotro? Nu-l lăsaţi, băieţi! Vrea să fugă!!

Nimeni nu îndrăzneşte să mă oprească. Numai Andrei încearcă să mă apuce de mână. Mă izbesc, dau nu ştiu cum de-l lovesc cu cotul în nas, şi o zbughesc din clasă.

— Băieţi! Ţineţi-l, nu-l lăsaţi!..

Din câteva salturi am fost în curte.

M-am oprit şi m-am uitat îndărăt. Lângă mine răsare ca din pământ Goriţă cel buclucaş şi-mi strecoară un bileţel în buzunar. Iar vreo poznă de-a lui?... Mă sucesc şi o iau prin grădinile oamenilor.

E amiază, s-a făcut cald şi pământul s-a înmuiat. Calc şi tot iau aminte la nenorocita de talpă: s-a zis cu şcoala mea... Mă cuprinde jalea şi mila. Atunci, demult, m-a adus tata de mână prima dată.... Directorul a spus că-s mic, să mai cresc, am izbucnit în lacrimi, m-am încleştat de uşa cancelariei... I-a spus unei tinere învăţătoare să mă ia în clasa ei. Şi eu ce-am făcut?...

Hatul suriu de cătini din faţa mea se lăţeşte văzând cu ochii şi se întoarce cu capătul la vale. Apar alte haturi-răzoare, multe, late, ca nişte fâşii lungi. De acum nu surii, ci vinete, şi toate urcă din vale spre mine. Se târăsc ca nişte limbi lungi, uriaşe pe faţa pământului, atingându-se unele de altele, răzleţindu-se, cuprinzând copaci, case, garduri.

Ceaţă. Coboară din răsărit, urcă la deal, cuprinde tot satul.

Tot mai greu de mers. Aş putea să ies la drum, dar nu ştiu în care parte să fie. Ţin drept înainte. Intru într-o pierdea albastră. Merg, tot merg şi nu mai pot ieşi. Deasă ceaţa, rece. Îmi pătrunde în gură, în plămâni, în suflet.

— Che-che-che!

Numai tu îmi lipseai acum! Mă uit în sus — ajunsesem la râpuşoară şi coboram spre grinzile de fier peste pârâu. Îl văd sus, pe mal: opincile şi băţul în aer limpede, de la brâu în sus plutind în ceaţă. Îi lucesc ochii de bucurie.

— Ştiam că ai să treci pe aici şi am ieşit din bordei. Îi vremea amiezii de v-au dat drumul învăţătorii? De ce eşti fără cărţi?

În graba mare mi-am uitat cărţile. Cum să mă arăt fără ele? Ce-o să zică mama?... Şi o iau iute la vale.

— Stai, Moroşane, unde fugi... Parc-ai avea un fier ars...

— N-am timp, moş Trifane! Am o treabă la kolhoz.

Coboară. Negura i se ridică la subsuori, la umeri, barba-i iese la limpede, toată înrourată.

— Am auzit ceva, măi băiete, şi vroiam să te întreb.

— Despre aţă?

Se opreşte, mă apucă de mânecă, ia aminte prin părţi — ţipenie de om pe aproape.

— Ai auzit ce *bombă* au?

— Cine?

— *Americanii*[1]. Cu una dărâmă un târg întreg.

[1]... *bombă... americanii...* La baza discuţiei dintre cei doi stă iarăşi un slogan propagandistic vizând aruncarea celor două bombe atomice americane asupra Japoniei, dar se ascundea adevărul că ruşii au experimentat armele lor atomice folosind drept cobai umani propriii soldaţi, propria armată, ceea ce e o dublă crimă...

— Americanii?!

— Tsss! Nu striga aşa tare. Dar... noi? Noi... avem?

— Ce să avem?

— Bombă care să dărâme un târg dintr-o dată?

Ce probleme îl frământă în bordeiul lui! Îi spun ce ştiu din ziare... energia atomică... tragedia celor două oraşe japoneze — Hiroşima, Nagasaki — când războiul era sfârşit... militarismul american... Moş Trifan se minunează:

— Te-te-te... Crezi că ai să mă *tumăneşti* aşa uşor... Crezi că eu nu văd că vrei să mă amăgeşti!

Râd:

— De ce te-aş amăgi, moş Trifane...

— La şcoală ce vă învaţă? Cum să-i amăgiţi pe cei proşti! De alcătuit le alcătuieşti bine, le înfloreşti frumos, dar de răspuns la întrebare iaca nu mi-ai răspuns.

— Care întrebare?

— Avem bombă ca a lor or n-avem?

— Care să facă fărâme un târg? Nu, moş Trifane, aşa bombă n-avem.

— Ei, vezi? se bucură că m-a bătut. Înseamnă că-s mai tari ei? Dă cu băţu-n pământ: dar de ce-s mai tari? Pentru că-i ajută Dumnezeu, ţin credinţa veche...

— Să dărâme oraşe? Să omoare mii de oameni nevinovaţi — la asta-i ajută Dumnezeu?... Sângeros tare Dumnezeul acela, moş Trifane...

Mă împunge ceva în palmă — cuiul cu care pornisem să-mi zgârâi numele pe bancă. Mă uit la moşneag: bărbuţa-i tremură, ochii aleargă prin părţi:

— Măi Lexăndrel, măi! Să nu crezi că eu... Zău, să nu crezi!...

Am scăpat! Şi pornesc mai departe. Ghiujul se ţine de mine. Păşeşte fosăind, roagă să merg mai încet, dar simt că urzeşte ceva în gândul lui ca să iasă deasupra. Când ajung la grinzile de fier puse peste pârâu — badea Pavel le-a aşezat în locul unei punţi de lemn, pe care au luat-o mai an apele primăverii — mă apucă de mânecă şi arată la costişa din faţă.

— Toată coasta asta de deal era livadă. Şi ce feluri de pomi?!

— Ştiu, moş Trifane. Iar mai sus gospodăria bunelului: grajduri, acareturi, bogăţie. Şi ai vrut să-mi spui că bâtu Leon era om harnic şi bun la suflet...

— Drept: era harnic. Dar şi lacom. Vroia cât mai mult pământ! Amu să-ţi spun una, că m-ai răscolit. A luat pământul lui tata. Când l-a văzut

încăput la strâmtoare, i-a dat bani şi i-a luat zălog pământul. Pe urmă l-a tăiat cu totul.

Vorbeşte despre bunelul, dar simt că ţinteşte în mine.

— Lacom-nelacom, dar din gospodăria lui măcar un kolhoz s-a făcut. Dintr-a 'mneatale? Un bordei şi-o lingură!

— De ce să râzi de un păcătos ca mine? Îşi poartă degetele prin barbă: mi se părea că ai ceva din sângele lui bâtu-to Leon, amu văd că te-ai aruncat mai mult în partea mărienilor. Te-ai dat cu totul cu... aiştea!

— Cu cine-ai vrut să mă dau... Poate cu... americanii?

Îmi astupă gura:

— Te rog, măi Lexăndrel! Să nu crezi ceva cumva despre mine. Aşa am întrebat... Numai cu tine dacă grăiesc mai slobod. Bietul Foca, cu toate că-i calic de la bătălia asta, l-a pârât careva pentru nişte cuvinte şi uite pentru câţi ani l-au opintit...

— Lasă că nu te mai pârăsc la nimeni. Ziceai că mergi la kolhoz.

— Mă tem să trec pe grinzi. Mă duc împrejur, pe la pod.

Ajung la punte. Jos apa a ieşit deasupra gheţii şi curge la vale. Calc pe grinzi, mă uit în jos, deodată mă ameţeşte! Dacă vrei să nu cazi, trebuie să treci repede, fulgerător. Păşesc iute. Grinzile se lasă, apoi se îndreaptă.

Calc pe mal şi o iau la deal.

Ajung la gardul colhozului şi pornesc de-a lungul. Aici ceaţa-i mai deasă ca în vale. Găsesc spărtura, sar dincolo. Trec pe lângă garduri — se aude fornăit de cal. Din dreapta se aude bătaie de ciocan — ţin într-acolo. Căruţe cu oiştile ridicate, roţi cu obezile scoase. Nişte umbre trec pe alături cărând ceva greu. Bătaia de ciocan se apropie. Mă strecor printre pluguri, boroane, greble de cai cu dinţi înalţi... De când m-am trezit pe lume, în ograda aaceasta — adevărată împărăţie! — se întâmplau poveştile cu voinici şi fete răpite de zmei, auzite din gura mamei, aici erau palatele cele mari şi frumoase, mama şi surorile ei fiind zâne, bunelul Leon împăratul, flăcăii buni ori răi, care veneau să le fure, erau feţii-frumoşi ori zmeii. Aici fugeam de acasă şi căscam gura la minciunile oamenilor...

Calc peste prag şi lumea din faţa mea se umple de lumini: bulgări de foc zboară în toate părţile de sub muchea ciocanului.

— Ţine buzunarul, măi!

Fierul se smulge din cleşte, zboară pe lângă mine şi cade sfârâind în cada de alături — deasupra apei se ridică o codiţă albă de iepuraş.

— Bade Pavele, ne-ai dres toporul?

Fierarul lasă ciocanul lângă trunchi, se apleacă, scoate dintr-o grămadă de fiare o bucată şi o cântăreşte din ochi. I-am adus mai deunăzi toporul — l-am băgat în ciotca de pe mal, l-am dezbătut cu un fier şi i-a plesnit muchea.

— A treia zi lucrez singur. Auzi ce-mi spune? N-ai un ciocan mai uşor, badi Pavili, că de aista mă doare-n pântece... Da de mâncarea de la magazie nu te doare?... Nu l-ai întâlnit cumva? Cică, vrea s-o întindă la oraş să-şi găsească de lucru la vreo ciubotărie, la vreo spoitorie...

Vorbeşte de Ică, ajutorul lui — un băiat de seama mea.

— Toporul, zic!...

Badea Pavel aruncă cu lopata cărbuni în vatră:

— Ian apucă prăjina!

Pun mâna şi încep să trag: foiul se umflă, focul trosneşte, de sub cărbuni ţâşnesc limbi albăstrui. Badea Pavel dă cu ciocanul în ilău — un clinchet zglobiu sare, se loveşte de un perete, dă înapoi în geamul mic şi colbăit, nimereşte în sfârşit uşa şi o ia pe vale, zburând peste sat. Toată mahalaua s-a deprins să audă dis-de-dimineaţă glasul ciocanului. De se întâmplă să întârzie, tot atunci auzi pe câte unul: ce-i cu Pavel, bre? s-a îmbătat? s-a îmbolnăvit? — Pavel nu bea! De îmbolnăvit... Îi un munte de om şi sănătos tun!

— Auzi tu, pramatia! Să mă lase taman amu când am atâta de lucru...

Ică m-a păcălit o dată: mi-a cumpărat tata o bicicletă pentru copii, am urcat, dar n-ajungeam la pedale, vine Ică, face ce face şi mă încântă, dându-mi o limbă de oţel, iar eu în schimb îi cedez bicicleta. Mama: na! ţi-a venit feciorul cu drâmba-n gură, dar maşinuţa unde-i? — La Ică! — Ică unde-i? — Du-te de-l caută... Când l-a găsit tata, bicicleta fărâmată — o călăriseră toţi ţigănuşii...

— L-o fi ajutând pe taică-su la ciubotărit.

— Apucă creionul! Badea Pavel îmi face cu ochiul. Dar cată să nu-ţi înnegreşti mâinile...

Scoate o rangă şi o pune pe ilău.

— Dă-i bătaie, n-o ierta!

Ridic barosul de coadă mai sus decât capul şi odată îi dau drumul.

— Bum!

— Viu! vine ciocanul lui badea Pavel.

Fierul joacă, ilăul cântă, fierăria se umple de zgomote şi lumină. Scânteiuţe îmi cad ploaie pe haine, pe piept, pe braţe. Unde le-am mai

văzut? În ochii Pănuţei. Mi se face bine şi uşor pe suflet şi uit de necazul meu...

— Toporul? L-a luat mamă-ta azi dimineaţă.

Îmi face semn să mă opresc. Îmi şterg fruntea. Bag nu ştiu cum mâna în buzunar şi dau peste o hârtiuţă. O desfac: *Vino azi la noi... să-mi ajuţi la problemă...* P. Bileţelul pe care mi l-a strecurat Goriţă în buzunar.

— Auzi tu? Să mă lase... când am atâta de lucru... Ascultă, Lexandre, vii să lucrăm amândoi?

Da, viiin! Şi o zbughesc pe uşă afară.

Lumea-i plină de soare: ceaţa s-a topit.

Mă plimb de câteva ori de-a lungul gardului de prăjini. De pe undeva răsare Filea, a băiatul lui badea Andron.

— Nu-i nimeni acasă!

De la bondocelul acesta a pornit daravera cu catarama nemţească. Mă prefac mâhnit.

— Poate-or veni. Intru, trag portiţa după mine. Filea mă urmăreşte.

— La Pănuţa te duci! Am văzut când ţi-a dat Goriţă bileţelul. Am să-i spun nănaşei.

Azvârl pumnul spre dânsul: închide pliscul!

Calc peste prag. De sub picioare se ridică un nouraş suriu cu miros uscat, înţepător. Pănuţa într-o rochie albă până la călcâie stă lângă masă. Se uită într-o oglindă.

— Hap-ciu!

Pănuţa se răsuceşte, mă priveşte şi arată la picioarele mele: ai răscolit fânul.

— Ce stai la uşă? Treci şi te aşază. Dar să nu te uiţi la mine!

Mă aşez pe un scaun cu faţa la sobă. Soba are dungi albastre pe margine, sus o cornişă cu zimţi: unul alb, unul albastru. Oare ce face ea acolo? Observă mişcarea şi dă cu picioru-n pământ. Un miros necunoscut — s-a parfumat...

— Întoarce-te! Şi mă stropeşte dintr-o sticluţă.

Îmi şterg ochii. Stai că ţi-o fac! Hohoteşte de râs, dar când vede că mă apropii de uşă, mă întreabă speriată de ce mă duc aşa repede... Ori vrea să-mi dea de înţeles că ar trebui să mă car? Bileţelul n-a fost decât o glumă, şi eu, prostul, am venit la galop. Să mă duc? Nici n-aveam de gând. Mă aşez iar. Pun căciula pe genunchi. Pănuţa trage cu unghia pe

muşama nişte linii, le şterge, trage altele şi mă fură cu coada ochiului. Netezesc căciula cu palma, căciula-i caldă, respiră — ca o mieluţă.

— Vrei să vezi fotografiile?

— Vreau... Unde-s?

Se uită la căciula de pe genunchi.

— Nu le vezi... Acolo! Locul dintre ferestre îi plin: unele lipite, altele prinse în tăieturi făcute anume într-un placat pus pe dos. Omul cu mustaţă neagră şi lată îi tata când era flăcău. Asta cu rochie îi mama. Aici iară tata, când era în armată. Eu încă nu mă născusem. Asta-i mama cu fratele mai mare — a murit de câteva luni. Asta-s eu! Am cercei în urechi. Eram de vreo patru ani. Purta mama, am început să plâng să-mi puie şi mie. Crezi că nu m-a durut? Mai întâi trebuie să-ţi frece bine urechea cu sare...

— Cu sare? Sub coarda casei spânzură de-o crenguţă două mere, pe-o parte galbene, pe alta rumene.

— Un'-te uiţi?

— La fotografia de sus...

— Totuna te ustură. Şi pe mine mă ustura, dar n-am plâns. Amu să-mi dai aur că nu mi-aş pune...

— Fetiţa cu şorţ alb cine-i?

— Tot eu. Pănuţa râde. Se întoarce: râd de mine. Eram mititică. Mama s-a dus undeva. Mă trezesc, dau să ies — lacătul la uşă. Deschid puţin uşa, scot mâna afară şi plâng în gura mare. Trece o femeie pe drum, vine şi-mi dă un covrig. Se duce-n drumul ei. Dau să trag mâna, nu trece. Hai la plâns, dar covrigul nu-l las. Era un covrig mare...

— Cât un colac.

— Să nu râzi!

— Eu râd?

— Nu te preface. Crezi că nu ştiu că poţi să râzi cu gura închisă? Noi, fetele, totdeauna râdem aşa la lecţii...

Mi-amintesc de isprava mea şi îmi trece râsul. Mai ales cu gura închisă. Niculai Panteleievici m-o fi făcut negru în ochii directorului.

— Pe fotografia de colo ce-i?

Pănuţa stă în genunchi pe laviţă, în rochie albă, cu capul dat pe spate. Mă umple bucuria: ce frumoasă eşti, Pănuţo! Ce mult îmi place să mă uit la tine...

— Aceea nu-i reuşită. Hai dincolo să-ţi arăt.

Mă duce în casa cea mare. Într-un colţ stă un pat cu vreo cinci perne desfăţate puse una peste alta. Lângă fereastra din fund văd stativele. Aici când sufli ies aburi din gură. Pănuţa urcă pe laviţa goală şi-mi arată alte fotografii.

— Tu ai vreo una?

— Câteva.

— Vreau să le văd.

Dacă le-aş purta cu mine! Pe una sunt fotografiat cu tata: el culcat într-un cot, eu şezând pe genunchiul lui, privesc cu ochi rotunzi... Mă sprijin de stative.

— Ştiu să ţes! Pănuţa râde şi loveşte de câteva ori cu vătalele. Uite: calci pe tălpig, arunci suveica prin natră, o prinzi dincoace, baţi de două, trei ori, calci pe celălalt tălpig...

Mă uit la dânsa: ce bine mi-e cu tine, Pănuţo! Eşti aşa de bună, pe când eu... Nici prin cap nu-ţi trece... Nu ştiu cum să mă arăt acasă. Mama a aflat de trăsnaia mea şi mă aşteaptă. Ce-am să-i spun?

Se ridică în picioare.

— Mama zice: să înveţi că dacă ai să te măriţi şi n-ai să ştii a ţese, bărbatu-tu are să te alunge. Eu... Eu n-am să mă mărit niciodată!

Prin fereastră se vede casa cu gard nalt de piatră a lui badea Andron. Pe lângă şopron umblă cineva ghebos. Moş Trifan! Uite-l, despică lemne... Uşa casei se deschide: badea Andron iese-n prag, se întinde, apoi vorbeşte ceva. Moş Trifan arată la lemn: nu-l pot desface. Badea Andron ia toporul, îl ridică şi când îl repede, zboară aşchii. Uite-aşa!...

— Dar văd că-ţi faci zestre!

— Ba nu-mi fac deloc. Mama ţese. Mie zestre nu-mi trebuie.

— Şi chiar n-ai să te măriţi?

Badea Andron se plimbă prin curte, îi arată ceva lui moş Trifan. Apoi se duce-n casă... Să se mai odihnească...

— Un'-te uiţi? Nici nu mă asculţi...

Pănuţa întoarce capul. E supărată. Aoleu, ce-am făcut? S-o îmbunez, dar cum? Îmi acopăr ochiul drept cu dosul palmei. Văleu! Vă-leu! strig. Mi-a dat în ochi. Pănuţa speriată: ce-i, ce s-a întâmplat?... Mă îngimpă! Mă doare... Nu pot deschide ochiul. A sărit un fir de puzderie când ai dat cu vătalele...

— Să văd... Pănuţa mă întoarce spre lumină. Scoate batista şi încearcă să-mi şteargă ochiul cu colţul. Ţip! Ca s-o sperii mai tare zic că o să fiu

nevoiut să mă duc drept la spital. Dar cum să nimeresc cu un singur ochi? Sărmana, nu ştie ce să facă... Zice: deschide ochiul încetişor...

— Poftim: şi pe amândoi! O cuprind în braţe şi o ating cu buzele pe obraz.

Sare de lângă mine. Mă priveşte nedumerită, apoi înţelege păcăleala şi izbucneşte în râs. Îi dau lacrimile şi începe să strige la mine că: eşti un obraznic, nu degeaba spune mama că băieţii au gând rău asupra fetelor... că: de ce-am venit, cine m-a poftit?... dacă ştia că-s un prefăcut... a crezut că-s băiat de treabă... Scot din buzunar bileţelul şi i-l arăt... aici o fată mă roagă s-o ajut la o problemă. S-a potolit imediat. Zice că... habar n-are cine să-l fi scris... Poate, Olguţa... Câteva scânteiuţe ţâşnesc din adâncul ochilor, dându-se huţa pe gene...

— Olguţa? Să vedem! Fug în cealaltă odaie. Găsesc un caiet de-al ei şi pun bileţelul alături: al cui e scrisul?

Îmi smulge caietul din mână şi-l azvârle în fundul cuptorului.

— Te-am amăgit! N-am nici o problemă. Crezi că dacă eşti tare la matematică... Le rezolv şi singură, n-ai grijă!...

Mă priveşte de sus, ca o regină pe sclavul ei. Mă simt mic, de tot mic.

— Credeam că... poate...

— Dă-mi-l înapoi! Tot amu să mi-l dai!...

— Ce să-ţi dau?!

— Ştii şi nu te mai preface! Îmi smulge căciula din mână şi scoate din căptuşeală un mărţişor.

De unde s-a luat acolo? Doar nu l-a pus acuma...

— N-am ştiut...

Drăcoaica: ieri mi l-a pus! Ochii îi ard. Ce frumoasă eşti, Pănuţo! Mi-e aşa de bine când te văd. Te-ai supărat că mă uitam pe fereastră. Vreau să-ţi spun ceva. Un mare secret. Ieri când m-am întors de la şcoală am auzit... Era un om străin la noi, vorbea cu mama... Zicea că l-a întâlnit pe tata pe front... Am înţeles că omul acela ştie în ce împrejurări s-a prăpădit tata... Am înţeles că străinul demult, când era mama tânără... Poate că el l-a ucis pe tata? Am să aflu cine-i, am să-l găsesc...

— Ce-i cu tine, Sandule?! Eşti alb la faţă, tremuri...

— Mi-i frig. Mi s-a făcut frig...

— Am stat prea mult dincolo. Acolo nu se face focul... Stai că am un leac.

Îmi pune scaunul lângă masă. Scoate un ulcioraş, două pahare — unul mic, altul mare —, îmi spune că tată-său şi mamă-sa sunt duşi cu o

trebuinţă, au cumpărat nişte vin, ea a furat olecuţă şi vrea să mă servească. Toarnă în pahare, pe cel mare mi-l dă mie, pe cel mic îl ia dânsa.

— Să ciocnim!

Paharele noastre sună. Beau câteva înghiţituri — mi se face cald. Ochii se opresc la cele două mere legate de coarda casei. Pănuţa priveşte şi ea. S-au aprins în piept flăcări ce-mi mistuie inima — mi-o mângâie, mi-o ard. Mi-e bine, dar în acelaşi timp mă doare. Ce-i asta?

Pun paharul pe masă.

— Frumoase mere. Şi tare dulci trebuie să fie...

Văd cum i se zbat vinele pe gât. Pieptul s-a făcut înalt şi mi se năzare că are şi-n sân două mere.

— Ţi-aş da unul, dar mă tem că mama... A zis să le păstrăm până în vară, la nu ştiu care sărbătoare...

Pune paharul pe masă neatins.

— De ce nu beai?

— Nu iau pic în gură. Numai aşa am turnat. Mai vrei un pahar?

Mi-l umple iar. M-a ameţit uşor. Începe să-mi povestească... a fost anţărţ cu maică-sa la împărtăşanie... când i-a venit rândul să sărute icoana, a dat cu nasu-n sticlă... A pufnit-o râsul... Popa a certat-o...

— Nu vrei tu, nu beau nici eu.

— Numai o jumătate de păhăruţ. Bine?

Sorbeşte încet, puţin. Văd iar cum i se zbat vinele pe gât. Ia paharul de la gură şi mi-l întinde.

— Acum bea tu. Vrei... după mine?

Marginea paharului e caldă. Îl sorb dintr-o suflare. Merele îmi fac cu ochiul. Unul prinde a se învârti... Poate să cadă... Şi eu n-am să fiu aici...

Pănuţa mângâie batista pe masă.

— Mama zice că fetele dau batiste la flăcăi. Ştii pentru ce?

— Ca să-şi şteargă nasul.

— Să nu le uite. Catrina Sârbului i-a dat lui Pavel Păscaru o băsmăluţă frumos cusută. Catrina, cică, o să aibă un copil, iar Pavel a uitat-o. Vezi cum sunteţi voi, băieţii?

Uite ce gânduri îi vin! Pesemne că tot maică-sa... Se aude vorbă afară. Pănuţa fuge la fereastră — a trecut cineva pe drum.

— Sandule, tu nu eşti rău, aşa-i!

Dau din umeri: nu ştiu. Apoi:

— Te rog să-mi dai mărţişorul.

Pănuţa se duce la oglindă, îşi potriveşte părul la tâmple, vine şi mă priveşte drept în ochi.

— Nu clipi! Şi uită-te drept în ochii mei... Nu, nu eşti rău. Acuma închide ochii. Aşa. Şi să nu-i deschizi până ţi-oi spune eu...

Întuneric. Undeva, departe, licăresc nişte luminiţe albastre. Pănuţa îmi leagă ochii cu ceva... Cu batista. Îi simt suflarea caldă. Mâinile umblă pe la pieptul meu — nu cumva face vreo vrăjitorie? Degetele ei trec pe braţele mele. Mă înclin uşor înainte. Aud cum îmi bate inima. Parcă vrea să strige, să cheme. Dar iată că aud zvâcnind aproape altă inimă. Tare, mai tare, inima Pănuţei. Aproape de-a mea...

— Pănuţo, vreau să te întreb ceva.

— Da...

— Vrei să fim prieteni?

Târziu, din întuneric, de departe:

— Da, Sandule.

— O, ce bine... Mâinile mele, pe întuneric, le găsesc pe ale ei. Le strâng. Mâinile mele, fierbinţi, pe ale ei, răcoroase.

— Dar să nu ştie nimeni...

— Nimeni...

— Să nu ştie taina noastră.

— Taina noastră...

— Numai noi doi...

— Noi doi...

În zilele ce-au urmat mă tot uitam pe fereastră: nu mi-aduce Goriţă cărţile? Ori nu le-a găsit în bancă? Ciubotele mele stăteau pleoştite, una cu talpa desprinsă şi ţintele ieşite. Vedeam gura ştirbă a lui Lizar şi-l blestemam... Deodată mă lovesc cu palma peste frunte: de ce nu m-aş apuca s-o dreg eu? Ciocan am, sulă este şi ţinte or fi pe undeva. Numai labă ca badea Lizar n-am. O îmbrac pe vătrar. Mi-adun sculele, mă aşez pe un scăunel, fac o gaură cu sula-n talpă, pun o ţintă şi:

— Cioc! Cioc!

Ai intrat, îmi pare bine. Ce s-ar bucura mama: bravo, băiete! bine când ştie omul o meserie, îşi câştigă bucăţica de pâine. Şi iar:

— Cioc! Cioc!

Ai sărit, nu vrei să intri? Caut ţinta pe jos — nu-i. A căzut pesemne în căldarea cu popuşoi de lângă sobă. Plecând de-acasă mama a spus să-i dezghioc. Poate-om măcina şi om coace sâmbătă nişte mălai, că tot numai cir mâncăm. Dreg talpa şi-i dezghioc... Cioc, cioc! Ce-i, lele hăi? Vrei să-ţi dreg bocancii? Trei ruble. Papuceii iştea? Îi dreg pe degeaba. Opinci nu cârpesc, du-te la moş Trifan.

— Cioc!

Mi-am lovit degetul! Îl bag în gură. Mă uit — s-a învineţit. Să ştii că o să-i cadă unghia. Grea meseria de ciubotar...

Se aude un câine hămăind — iar javra...

Mă uit pe fereastră: un copil de-al lui badea Hortolomei, cu cămăşuţa până la buric, aleargă pe prispă ca un mânzoc. Alţi doi stau zgribuliţi pe vine — se bucură, au scăpat din iarnă. Dar ce tot bate turbul? S-aude cineva bodogănind.

Trag nişte galoşi şi ies.

— Fie-vă milă, oameni buni, creştini dreptcredincioşi. Daţi ce vă trage inimaaaa. Înduraţi-vă de un nenorocit ca mine...

În băltoaca din faţa casei stă *un calic cu un toiag în mână*.[1] Îmbrăcat într-un suman peticit, cu poalele vârâte sub curmeiul cu care-i încins şi cu o cuşmă miţoasă, trasă pe ochi, numai barba încâlcită i se vede. Ţine mâna încremenită pe capătul toiagului şi zice cu glas tărăgănat, jalnic:

— Femeia bolnavă... patru copii... Mititeii tatei mititei... de trei zile tata nu v-a văzut... Şedeţi flămânzi la fereastră... aşteptaţi să vie tata să vă aducă ceva... Înduraţi-vă, oameni buni... cu ce vă lasă inima... Copilaşii mei, floricelele tatei...

Nu cumva îi orb?... E pe sub amiază, dar are desagii deşerţi...

— Treci mai încoace, moşule...

Face câţiva paşi. Glodul se ţine de opincile mari, largi — apa a dat peste margini. Nici nu încearcă să ridice capul.

— Of, of, of! Mare blestem şi osândă a trimes Dumnezeu pe capul nostru. Mai bine ne-ar lua zilele... Copilaşii tatei, îngeraşii tatei...

Mai rămăseseră nişte fasole făcăluite în strachină. Ce-ar fi să-l ospătez? Dar pentru copii ce-am să-i dau? Vreo câţiva ciocălăi...

— Ţibă-ncolo! Javra s-a căţărat pe prispă şi mârâie la străin. Treci, moşule, treci...

[1] Episodul cu cerşetorul a fost mutilat în toate ediţiile apărute până astăzi. Îl prezint cititorului conform manuscrisului original, cu mici redactări stilistice.

Face câţiva paşi mai îndrăzneţi. Dacă-l chem în casă şi-l pun la masă, pe urmă cine ştie? O femeie din cealaltă mahală a păţit-o: l-a pus tot aşa pe unul la masă, noaptea au venit şi au prădat-o.

— Să te cari că te cotonogesc! mă îndârjesc la câine.

Omul se fereşte, întorcându-şi ochii speriaţi şi strângându-şi desagii. Să fiu atât de fioros? Dar... de ce se uită la mâinile mele? Da, am ieşit cu ciocanul!

— Floricelele tatei nevinovate... Am şi eu o fată de seama ta...

De-ai şti străinule, că nici noi n-avem. Ce să-ţi dau? Nişte popuşoi, dar să nu cunoască mama.

— De unde eşti?

— De la Fârlădeni, dragul moşului. Nu ştiu dacă ai auzit... Mare nevoie pe la noi: mor oamenii...

Nu pare să fie om rău. Îşi ţine desaga cu mâna la piept. N-are mai nimic...

— N-am auzit, moşule.

Pârâul trece pe deasupra cuşmei lui, ducând sloiuri la vale, spre Nistru. Se aude apa fâşâind, între maluri. Ce-o fi pe Nistru acuma?

— Femeie-mea zace la pat... ori o scoală, Doamne, ori o ia la tine... N-o lăsa să se chinuiască...

Îşi înalţă ochii spre cer şi-şi face semnul crucii. Pe obrazul neras se prelinge un firişor de vlagă. Parcă-i văd căsuţa dărăpănată: nici zare de gard, nici urmă de vreascuri pentru de foc. Copiii stau la fereastră: nu vine tata... Mama zace-n pat acoperită cu un ţol, îi tot ia cu vorba: mai răbdaţi, mai răbdaţi oleacă, degrabă vine tata şi are să vă aducă de mâncare... Ce să le dau?

Auzi cum vuieşte pârâul? Se duce gheaţa. Ce frumos şi mare o fi curgând Nistrul! Trece prin câmpii, printre dealuri, pe lângă sate... Are să vină primăvara. O să înverzească lanurile. O să se facă pâinea. Şi o să ieşim din nevoi... Şi copiii dumitale or să aibă de mâncare...

— Poftim, moşule.

Ies cu căldarea şi i-o torn în desagă.

Am bătut două rânduri de ţinte împrejur. M-am încălţat şi am ieşit — mama putea să pice dintr-o clipă în alta. Era dusă la nişte rude în sat după un sfat: ce să facă, cum să dreagă ca să iasă şi din asta. Peste-o jumătate de ceas de drum împrejur, pe la pod, ajung la şcoală. Mă duceam după cărţi: să le cer! La urma urmei să mă bat — erau cărţile mele.

Am intrat pe uşa din spate. La etaj m-am oprit şi m-am uitat spre uşa clasei Pănuţei: oare ce face? este la şcoală? nu cumva a păţit-o? i-o fi spus Filea maică-si de vizita mea...

Sună clopoţelul jos — moş Ifrim, paznicul, stătea cu ochii la ceas când am trecut. Mă dau după o muchie — se izbesc uşi, copiii dau năvală pe coridoare. Aştept câteva clipe şi când era să pornesc, aud un tropăit la spatele meu. Un puştan cu părul vâlvoi fuge încoace făcându-mi semne — e Goriţă. După el vin alţi trei, primul fiind Filea pistruiatul, adversarul numărul unul al lui Goriţă. N-apuc să deschid gura, când Goriţă îşi înfige picioarele în podea, făcându-şi spinarea gheb, cei trei se prăbuşesc grămadă.

— Sus! *Smirno*! Pionieri sânteţi ori purcei?

Niculai Panteleievici a răsărit ca din pământ. Se opreşte cu mâinile la spate... Îşi aruncă privirea, din întâmplare, şi mă observă.

— Ooo! Ai venit, totuşi? Foarte bine — directorul demult te aşteaptă... Ascultă, Marian: înveţi bine în genere, dar... de unde aceste apucături individualiste? Mai rău: anarhiste! Câţi ani ai: ai împlinit şaisprezece?

— Am împlinit.

— Buuuun! Ori nu-ţi place istoria?

— Îmi place, Niculai Panteleievici, de ce să nu-mi placă?

— Află că eşti artist — ştii să te prefaci bine. Dar pe mine nu mă păcăleşti. Am vorbit cu directorul. De data aceasta avem documente!... Are în vedere desenul cu vaca... Aşa că nici dumnealui nu te poate salva. De altfel am aflat câte ceva din biografia ta. Date sunt destule. Zici că ai împlinit şaisprezece? Foarte bine...

Ţi-o fi povestit Fany cazul cu catarama. Şi Andrei o fi adăugat. Ai informaţii şi acum vrei să mă sperii.

— Mergem la director... Ori, poate, te temi?

— De ce să ne grăbim, Niculai Panteleievici? Şi pornesc spre clasă. Mă întorc şi adaug serios: că doar nu dau tătarii? şi nici turcii!

Obrajii i se învineţesc...

Intru în clasă şi merg la banca mea. Simt privirile colegilor... Cărţile nu sunt. Foşnet de foi întoarse. Cărţile nu sunt. Hârşăit de încălţăminte. Unde mi-s cărţile? Mă uit şi văd numai umbre în jurul meu. Nu recunosc nici o faţă. De ce am venit aici? Ce caut? Să fie oare clasa mea? Colegii mei?

— Voi de ce tăceţi, băieţi? Nu-i numai el unul vinovat.

— Gura, fa! N-ai auzit ce-a spus Andrei? Or să-l dea din şcoală afară...

— Unde-i Andrei?... O recunosc: e Liza... Sandule, să nu-ţi fie teamă. Poate doar să-ţi scadă nota... Să te lase corigent... Sărmanul, nu vede lumea, iar voi tăceţi cu toţii ca nişte laşi...

Liza amuţeşte. O umbră intră pe uşă. Se ţine drept — e Andrei. În clasă se face tăcere. Ce străin mă simt aici. Ce caut? Am venit să-mi iau cărţile! Mă aplec spre Liza şi o întreb în şoaptă. Mi-arată cu ochii spre Andrei: el le-a luat. Tu, tovarăşe secretar? Să mi le dai tot amu! Auzi: sunt cărţile mele!

Uşa se deschide — apare capul alb al lui moş Ifrim paznicul.

— Al lui Marian! Te cheamă directorul...

Am băgat cărţile în sân şi am pornit iarăşi prin grădinile oamenilor. Glodul se ţine lostopene... Ciubotele se cufundă la fiecare pas... Mă opresc să-mi trag sufletul. Cămaşa-n spate ghioalcă... Iarăşi aud glasul bătrânului director... Şedea-n fotoliu când am intrat... Cărţile mele stăteau pe pervaz... Am plecat ochii... S-a ridicat de la masă. Piciorul de lemn a pornit scârţâind spre mine. A umblat o vreme prin cabinet, apoi şi-a amintit de ziua când m-a adus tata de mână la şcoală... Trec anii, zboară... Şi a pornit iar să umble... De ce nu mă întreabă nimic? Da, sunt vinovat, dar... am dreptate! Ne-am săturat de poveştile lui Niculai Panteleievici... Eşti tânăr, trăim timpuri grele... Nu ajung cadre... Nici eu nu sunt mulţumit de lecţiile dumnealui... În sfârşit, asta-i altă chestie... Vreau să te sfătuiesc: înainte de a face ceva, să te gândeşti bine!... Da, am să mă gândesc... Dar... vreau să vă spun ceva... numai Dumneavoastră... Mi se întâmplă lucruri stranii... Când mi-e foarte greu, când mă încâlcesc în hăţişurile vieţii, fug de pe acest pământ, în alte planete, unde-s... numai eu singur... Acolo clădesc o altă viaţă, cum o vreau eu şi cum ar trebui să fie... Visezi, tinere, visezi şi e bine... Numai visând vom răzbi... Vreau să-ţi mai dau un sfat: să nu fugi de oameni niciodată... numai alături de ei poţi fi fericit... Da, sunt şi oameni răuvoitori... cu aceştia să lupţi... — Cum?... — Învaţă singur... Acum ia-ţi cărţile, fiule, şi du-te... Du-te... Du-te... Du-te...

Mă izbesc din loc: să mă duc! Să aflu adevărul... Să descopăr pe cel care l-a văzut pe tata în ultimele clipe... Iar de nu voi fi în stare, la ce bun să mai trăiesc?

La câţiva paşi un petic de iarbă. Tânără, fragedă, verde. Privesc spre cerul curat şi albastru. Fac un pas. Altul. Deodată văd căzând şi încolăcindu-se pe covoraşul verde laţuri, laţuri, o frânghie albă, lucioasă.

— Cine-i?! Un ţipăt de spaimă. Mă deştept ca din somn. Ridic ochii: lângă frânghie o pereche de galoşi, în ei o pereche de picioare goale cu pielea pulpelor trandafirie... Tu, Sandule? Jos, în fundul pământului, se aude o bufnitură: vezi ce-am făcut? Am scăpat-o iară...

Cu mâna pe marginea colacului de scândură al fântânii, în rochie de vară cu mâneca scurtă stă Vera, fiica lui badea Pavel. Se vede că a dat fuga după apă, dar a rămas fără o căldare.

— Amuş ţi-o scot! Bag cărţile mai bine în sân şi apuc funia

Vera e cu vreo patru ani mai mare ca mine. Lucrează la vii. Într-o vară m-am dus la prăşit, ea trecea cu sapa pe umăr şi-mi zice: frumuşel mi te-a făcut maică-ta, de ce nu eşti mai... mărişor?... Altă dată m-au luat nişte flăcăi la şezători. Era şi ea la o casă. M-a aşezat lângă dânsa, i-am ţinut fusul până l-a depănat pe ghem...

— Ştii cum?

— În care parte a căzut?

— N-am văzut, că m-ai speriat! Mă împunge cu degetu-n piept, a şagă... Ai mai crescut! Trebuie să ştii a scoate căldări, dacă te pricepi să le sperii pe fete...

Mă aplec deasupra fântânii. Funia se vede până pe la jumătate, apoi se pierde în întuneric.

Vera se lasă cu pieptul pe colac.

— În partea asta am aninat-o.

Îşi lipeşte umărul de umărul meu, întinde mâna şi-mi arată. Frânghia se mlădie. Jos se aude sunet de apă.

— Avea toartă?

— Căldare nouă... Ai prins-o!

Trag funia — nu vine. Am aninat-o! Trag mai tare — cangea nu se mişcă. O fi vreo muche de piatră. O desprind şi caut alături.

— O scot! Numai de nu s-a rupt toarta cumva...

Vera se lipeşte mai tare de mine. Braţele i s-au făcut roşii. O mână o ţine sub sâni, pe scândura colacului, alta lipită de mine. Mă las şi eu — s-o încălzesc!

— N-ai mai venit pe la şezători... Ori nu vă dau voie învăţătorii?

Respiră aproape şi mă cuprinde o tulburare — mai să scap frânghia. Ce-ar zice Pănuţa de m-ar vedea? S-ar supăra?...

— Degeaba te-ai lăudat...

— Este!

Iar s-a agăţat cangea de ceva. Funia se întinde ca o coardă şi tremură. Fântâna s-a luminat. În oglinda de la fund se leagănă două capete: care-i al meu? care-i al Verei?

— Ţsss!

Trag încet. Mijlocul oglinzii se umflă, dintre capetele noastre apare marginea căldării.

— Săndel, băiete... Încetişor, dragul lelei...

Cu o mână trag funia, cu alta ridic capătul. Vera îl ia şi-l pune încet jos. Căldarea urcă lin, făcându-se tot mai mare. La mijloc mă opresc să-mi odihnesc mâna.

— Ţi-am spus că am s-o prind?

— Ţsss! zâmbeşte Vera: poate să te-audă căldarea.

— Şi să cadă?

— Doamne fereşte! Am îngheţat de tot... Să ştii că te dezbrac şi mă îmbrac eu...

Zâmbesc amintindu-mi cum ne-am hârjonit cu Pănuţa. Parcă a fost un vis. Deodată mi se face greu la inimă. Din cauza Verei... Ce-i cu mine? Apuc iar frânghia. Căldarea vine încet, tot mai aproape. Am agăţat-o de buza marginei. Abia se ţine, se leagănă, apa într-însa se clatină.

— Dac-o scoţi, am să te pup o dată!

— Numai o dată?

— Scoate mai întâi căldarea şi pe urmă vedem. Crezi că lelea aşa dă pupele?... Ai! ţipă Vera şi întinde mâinile.

Ceva alb porneşte în jos, ca o pasăre cu aripile desfăcute. Atinge din zbor căldarea. Frânghia se face uşoară. Peste o secundă se aude jos o bubuitură. După căldare cade şi cartea mea. Se leagănă de asupra apei până se înmoaie, apoi se duce, încet, la fund...

Am venit acasă, mamă... Eu, feciorul tău cel rătăcit. Dar de ce stai în mijlocul casei? Lada-i deschisă, capacul sprijinit de perete. Ai scos scoarţa cea mare cu flori roşii, rămasă de la bunica. Ai întins-o: o parte pe ladă, alta pe laiţă, iar un colţ îl ţii cu mâna. Te uiţi şi nu te saturi privind-o. Tare-i frumoasă! Nimeni în sat n-are scoarţă ca a noastră... De ce eşti necăjită, mamă? Ţi s-a întunecat faţa.

Nici nu te uiţi la mine. Ai ştire de poznele mele la şcoală?... Zici că trebuie să facem ceva bani ca să cumpărăm grăunţe? Zici că dau la calici şi ce mai avem? Adevărat, am dat unui sărman popuşoii din căldare. Cum puteam să nu-i dau dacă are o casă de copii şi femeia îi zace bolnavă? Era cu desagii deşerţi... Zici că-s prea darnic?... Ocărăşte-mă, mamă, sunt vinovat... Nu-mi trebuie altă scurteică. Degrabă se face cald şi am s-o lepăd. Mă arată lumea cu degetul? Port ce am... Ce-i cu tine, mamă... De ce pleci capul deasupra scoarţei şi-i strângi colţul la piept? Ai hotărât s-o vinzi? Să nu faci una ca asta. Când a plecat mătuşa Nastasia în Sus să schimbe covoare pe pâine, ai zis: orice s-ar întâmpla, scoarţa am s-o ţin pentru noră-mea... Dar ce-a lucit şi a căzut pe florile ei?... Lasă, nu plânge, mamă. Uite ce mare am crescut... O să lucrez. Am hotărât să muncesc ca să te ajut. Auzi, mamă? Te uiţi pe fereastră. Ce-ai văzut? A înfrunzit salcâmul? Nu-s frunze, mamă — s-au întors graurii şi s-au aşezat ca un nouraş pe crengile lui. S-au întors la căsuţa lor, cu tot neamul. Auzi, cum cântă? Iată, scot cărţile din sân. Le leg frumuşel, în cruce, cu sfoara asta şi le pun pe sobă. O să stea la uscat. Când mi s-a face dor am să mă uit la ele... Auzi cum cântă graurii? A venit primăvara, mamă. Au adus-o graurii pe aripile lor...

Alexandru conversează cu oaspeţii şi lucrează la peretele din spate. Azi-dimineaţă văzu în faţa ochilor acest perete... Ba nu, auzi mai întâi cuvintele: a căzut lutul de pe casă... trebuie să te duci să vezi... de ce nu te duci? Simţi ca o... ruptură între cuvinte şi... imagine. De unde — nu putea pricepe. Când au trecut podul, a înţeles că ruptura înăuntrul lui era. Da, s-a întâmplat ceva cu mine: pe nesimţite mi s-a destrămat sufletul...

Cei doi se uită unul la altul: oare ce are de gând să facă? Alexandru a băgat fierul hârleţului şi împinge coada — o bucată mare de lipitură, vreo doi la cinci metri se mişcă. Sub streaşină se mai ţine, dar el loveşte, lama scârţâie şi de sub placă se cerne praf galben în două cu paie putrede. Badea Pavel priveşte şi el cu capul lăsat către umăr, cu un zâmbet straniu: omul are de lucru, iar noi îl ţinem de vorbă.

Se lasă seara — umbrele de pe dealul şcolii se întind lungi peste vale.

Cei doi se şoptesc între ei. Încep să dea semne de nerăbdare, dar bucata uriaşă de lipitură se prăbuşeşte cu zgomot la pământ.

Vica tocmai ieşea pe uşă. A terminat de făcut curăţenie — în odaie, în tindă şi în bucătărie. Dereticând, se tot oprea să asculte. O dată nu auzi vorbă şi se gândi: nu cumva a plecat tata cu oamenii aceia. Când se auzi bufnitura, cei doi se feriră instinctiv, Vica avu un fior: ce s-a întâmplat? Îi văzu pe oaspeţi zâmbind şi se încălzi la inimă.

— Gata pe azi... zice omul cu perucă albă către Alexandru şi adaugă către cel cu cravată: amu ce facem?

— Da, asta-i putere! face acesta cu admiraţie... Odată, demult, ţii minte, Alecule? m-ai pălit la nas... Trebuia să te duc la director...

— La director? clipeşte din ochi Niculai Panteleievici: atunci când cu caricatura? Badea Pavel se propteşte în marginea pietrei, dă să se ridice, dar se pomeneşte cuprins de un acces de tuse. Vrea să spună ceva, din gâtul lung şi slab însă ies nişte vorbe răzleţe.

— Maria... săraca... voinic... băiat... Alexandre... amândoi... lucrat... primăvara...

Căzând, placa de lut rămase sprijinită cu o muchie de perete. Alexandru apucă cu amândouă mâinile şi o răstoarnă cu varul în sus. Se dă mai la o parte: mult au muncit bietele mâinile mamei până au pus atâta amar de lut pe perete. Într-un târziu ridică privirea, vede umbre de oameni alături şi îşi aduce aminte că are oaspeţi.

— Pune, Vicuşor, ceva de-ale gurii pe masă... Adă şi nişte apă să mă clătesc...

Vica îi aduce tatei ceainicul, prosopul şi se întoarce în odaie. O întâlneşte un aer proaspăt, prin geamurile spălate lumina înserării pătrunde în odaie, aşternuturile de pe laiţă şi pat sunt aranjate... dar masa-i goală! Unde-i muşamaua? Da, am întins-o afară, pe-o creangă, după ce-am curăţat ceara de pe dânsa şi am scos petele de unsoare. O aşterne şi pune bucatele — pâinea rotundă, conservele, ceapa... Aduce la fuga zolnicul cu plăcintele lelei Veta... Lumina! Fuge la comutator — becul se aprinde, dar... Îl şterge iute, urcându-se pe scaun... Dar sare pe masă este? O cană de apă ai adus?... Aşa spunea de fiecare dată bunica. Sare? Era într-un pachet în bucătărie... Afară se mai aude o voce a cuiva. Noul sosit povesteşte o pătăranie...

— Lasă că nu-i chiar aşa, Hortolomei! Altminterlea a fost. Şi nu era noaptea, când am dat să trec pe punte...

Vica aruncă un ziar pe bucate şi iese. Bărbaţii, acum patru la număr, şed roată pe placa de lut, ca pe un sloi de gheaţă. Hortolomei — uscăţiv,

cu mâini lungi — povesteşte pe un ton grav şi doar în colţul gurii se ghiceşte un zâmbet.

— Sucite gata? Nu! şi respinge pachetul din care vrea să-l servească omul cu perucă. Îşi suceşte singur o cogeamite ţigară... Din asta trag un fum şi simt... Acelea-s paie uscate... Aşa că ajunge dumnealui cu chiu cu vai la mjlocul punţii...

— Fă-te-ncolo cu fumul tău! dă badea Pavel cu mâna.

— Te temi de fum, măi Pavele? Tu, care ai înghiţit la fumăraie toată viaţa?

— Acela-i de cărbune, nu de iarba dracului...

— Mai sănătos, aşa-i?...

— Spune, măi Hortolomei, că tare bine le ticluieşti... Chu-chu-chu... Las' că-mi vin eu în fire...

Niculai Panteleievici se suceşte la locul lui. A venit cu treabă, să ceară ajutorul fostului elev, dar Hortolomei le-a întors în glumă. Mai rău: ştirbul şi-a amintit o neplăcută întâmplare, când odată, chefăluit fiind, era să...

— Alexandr Petrovici, să nu dai atenţie... Se apleacă la urechea lui Andrei Sidorovici, acesta se ridică şi o ia pe cărare, spre fântână... Faci, măi Hortolomei, din ţânţar armăsar!

Deşi obosit, Alexandru se înviorează, reintrând în lumea acestor oameni cu care a trăit împreună, a muncit, s-a certat şi s-a împăcat, pe care, după atâţia ani, i-a găsit, chiar dacă îmbătrâniţi trupeşte, tot dornici de viaţă şi de-o vorbă de duh.

— Gata masa, Vicuşor?

Fata răspunde cu capul: da, tată.

— Ce-i una, Alexandre? Hortolomei se scoală şi porneşte după ceilalţi, spre casă. E un joc de pe când era Alexandru copil. Îl întâlnea Hortolomei pe drum: ce-i una? şi ridica un deget arătând spre cer... Una-i luna şi se vede-n toată lumea... Ce-s două?... — Mâinile şi cu ele bine lucrez... — Ce-s trei? — Coarnele furcii şi cu ea bine arunc fânul. — Ce-s patru? Roţile căruţii şi cu ea bine merg. — Ce-i cinci? — Degetele mâinii şi cu ele...

— Una-i Luna! Şi se vede-n toată lumea...

— Drept! Ai citit atâtea cărţi, dar n-ai uitat joaca noastră. Îşi aduce aminte şi strigă: ia vezi, fată hăi, am venit cu o coşniţă. Ad-o încoace...

— Alexandr Petrovici, cred că nu eşti supărat pe mine?

— Eu? Dar pentru ce, Niculai Panteleievici?

Omul cu perucă:

— Pentru conflictul de demult.

— Dimpotrivă, vă sunt recunoscător...

— Dar... cum? Puteai să fii eliminat din şcoală... Pentru o poznă...

— Adevărat, dar... s-a găsit un om care... Ce mai face bătrânul director?

— Să-i fie, cum se zice, ţărna uşoară — s-a petrecut.

Alexandru rămâne câteva clipe cu o mânecă îmbrăcată, cu alta atârnând goală, pe piept.

— De câteva luni, în mai, înfloreau vişinii... S-a deschis rana veche pe care o avea din *războiul civil. L-a ajuns un ofiţer alb, cu sabia*[1].

Omul cu capul cărunt continua să vorbească,iar Alexandru îşi zicea cu tristeţe în sinea lui: cum se întâmplă, cum se întâmplă! De multă vreme omul nu mai este printre cei vii, iar noi... da, oamenii buni nu mor, sufletul lor rămâne să trăiască prin noi, prin viaţa noastră mai departe...

— Încotro, bade Pavele? Poftim până-n casă...

— Mulţumesc, eu mă duc. Mă cheamă... Şi arată spre drum — în dreptul fântânii stă o nevastă în bluză deschisă... Vera, fiică-mea...

Vera? Fata de atunci din vara neuitată a lui patru'ş'opt?

— Să vină şi ea...

— Nu, nu! Trebuie să mă duc. Îi vremea să-mi beau leacurile. Trebuie să se fi întors Ică de la lucru... Am fost, te-am văzut, mulţumesc... Aşa-i omul: azi este, mâine nu-i!..

Badea Pavel îi întinde mâna — palma-i vlăguită, umedă —, mâna care zeci de ani a bătut cu barosul, dar acum... Alexandru îl conduce de braţ pe cărarea năpădită de buruieni, îl petrece cu privirea...

Se aşază la masă. Pe Hortolomei îl pofteşte să şadă în capul mesei, lui Niculai Panteleievici îi oferă scaunul cu spetează.

— Dar Andrei... unde-i?

— Plecat cu misiune, dă lămurire Niculai Panteleievici. Degrabă vine.

— Slujba de paznic?

---

[1] *...războiul civil.... L-a ajuns un ofiţer alb cu sabia...* Ilustrarea pe viu a unuia din comandamentele aşa-zisei metode a realismului socialist care preconiza imuabilitatea sistemului, intangibilitatea temeliilor lui, iar dacă era vizată vreo tară a acestuia, atunci doar ca un caz particular, ca o imperfecţiune, cât priveşte personajele literare, unui erou aşa-zis negativ în mod obligatoriu trebuia să-i fie contrapus un erou pozitiv, iar aceştia în mod iarăşi indiscutabil se cuveneau să fie şefii de toate nivelurile şi rangurile — doar ei reprezentau sistemul!

— Andrei... paznic? Ha-ha-ha! A glumit. Andrei Sidorovici e preşedintele *selpoului*!

— N-am ştiut. Acuma încep să pricep de ce te dai pe lângă dumnealui. Tot pe lângă şefi? Pe lângă cei mari?

— Te cunosc pe limbă, râde Niculai Panteleevici: totdeauna ai avut-o ascuţită.

Vica şade pe ladă, cu picioarele spânzurate, şi ascultă vorba mesenilor. Moş Hortolomei scoate din coşniţă o garafă pântecoasă, un pahar mare... mai pune o pâine albă, chiperi dulci, pătlăgele roşii...

— Lăsaţi gâlceava. Să cinstim un pahar şi să gustăm o bucăţică de aluat copt. Toarnă şi-şi poartă privirea prin odaie: casa asta de oameni văd că-i iar curată şi îngrijită cum era când trăia Maria... Să-i dorim lui Saşa să n-o uite cum nu trebuie să ne uite satul, că aici s-a născut şi a crescut... Şi să ducă la sfârşit lucrul început — vrei s-o murui ori ai s-o tencuieşti? — şi să fie de sufletul Mariei şi al lui Petrea şi al lui moş Leon şi a celorlalţi, toţi câţi au trăit pe pământul ista...

— Iaca şi eu! strigă din uşă omul cu pălăria... dată pe-o parte.

— V-am spus că are să vie!

— Bre Alecule! Ştii pe cine-am văzut acum zece minute? N-ai să ghiceşti o mie de ani. Pe Pănuţa, măi, la Andron la masa întinsă sub copaci. Tot frumoasă, măcar că are băiat mare... I-am spus de tine că eşti aici. Şi-a pierdut graiul... I s-au umezit ochii... A zis că vrea să te vadă... Nu stă mult, pleacă la mare...

Alexandru ascultă absent: ce rost are? au trecut atâţia ani... el şi-a trăit viaţa lui, ea pe a ei, la ce bun să răscolească ceea ce e demult cenuşă... Ori, poate, îl trece un gând, dacă erau să fie împreună, totul ar fi fost altfel, poate?...

Andrei pune pe masă o sticlă lunguiaţă şi se întoarce către uşă.

— Întră! Ce stai acolo...

Apare un bărbat înalt, într-o salopetă prăfuită, cu pete de ulei ici colo.

— Goriţă! Alexandru se repede să-l îmbrăţişeze. Mi-am amintit azi de tine, băiete! Ai făcut armata? te-ai însurat? ai copii?

— Pe toate, bădiţă Alexandre: şi armata, şi însurătoarea, şi un băiat am.

— Cum îl cheamă?

— Tot Goriţă, ca pe bunelu-său...

— Să fie sănătos, să crească mare şi dârz ca Goriţă cel de demult... Îl ţii minte?

— Îi primul combainer pe kolhoz Goriţă, dă lămuriri Andrei. Când a auzit că ai sosit, nici nu s-a dus pe acasă să se schimbe... De ce te caută oamenii, nu pricep... De mine, bunăoară, au nevoie numai ca să le dau ceva, să le fac rost de ceva, să le... Dar ce stăm, Niculai Panteleievici, toarnă băutură de asta boierească...

— Rachiu galben, cum zice o babă din mahala mea, şi Niculai Panteleievici deschide sticla de coniac.

Vica gustă o bucată de plăcintă cu cartofi şi mărar, coboară şi iese. A înnoptat de-a binelea. Lumina din ferestre se aşterne peste dudaiele din faţa casei. Stelele, mari şi calde, ard pe cerul curat. Greierii îşi zic ţârâitul subţire şi odihnitor. Se duce până la colţ: ce vrea să facă tata? Se întoarce şi se aşază pe prag, cu genuncgii la gură. O cuprinde o tulburare neînţeleasă — începe să se clatine de la stânga la dreapta, de la dreapta la stânga... Frânturi de vorbă răzbat din casă: ajutoare... meşteri buni... femeia aceea... Începe să tremure... Iar aude: grâu bun anul ista... La Trei-Fântâni...

După ce-şi petrece musafirii, Alexandru se opreşte în uşă:

— N-ar strica să ne odihnim puţin, Vicuşor. Pe mâine avem atâta de lucru.

— Ţi-am aşternut patul, tată. Eu mă culc pe laiţă...

O vreme s-a auzit foşnetul paielor din salteaua de sub tata, apoi se face tăcere. Vica stă cu mâinile sub cap şi ochii în tavanul cenuşiu.

— De ce zicea omul cu... pensia că era să fii dat afară din şcoală? Pentru ce?

— Am să-ţi povestesc cândva întâmplarea amănunţit. Acuma, pe scurt de tot... Era pe lumea asta un băiat fără tată. A plecat la război tatăl lui şi nu s-a întors. Venit odată de la şcoală, aude prin uşă un glas de bărbat care-i reproşa mamei că de ce nu s-a măritat cu dânsul. Zicea necunoscutul că l-a întâlnit pe tatăl băiatului pe front şi a avut cu el în focul obuzelor şi şuieratul gloanţelor o ceartă. A înţeles băiatul că acolo s-a înfăptuit răzbunarea, că omul acela l-a ucis pe tată-său şi s-a jurat să afle cine-i... N-avea dovezi, dar inima de copil îi spunea că aşa s-a întâmplat...

— A aflat, tată?

— Mult mai târziu... Era să-şi găsească moartea... S-a ales cu o contuzie grea şi câteva coaste rupte...

— Unde: rupte? La piept?

— Da... Iar cu cetăţeanul cu... pensia, precum ai zis, am avut un conflict... Ne era învăţător... Era să părăsesc şcoala... M-am dus să

muncesc la kolhoz... Erau timpuri grele... Secetă, foamete... Mama bolnavă, trebuia s-o ajut...

Alexandru amuţeşte.

A adormit tata... Vica stă cât stă, îşi întoarce privirea către fereastră şi observă că afară... se luminează! Îşi propteşte coatele pe pervaz şi deschide fereastra — aerul răcoros îi mângâie gâtul, braţele. Din stânga, de peste deal, se ridică, mare şi clară, luna. O bucurie caldă i se strecoară în inimă: tata... greierii din iarbă... glas de pasăre undeva, departe pe vale... Deodată trece prin faţa ochilor imaginea unui băiat negruţ, care-i face cu mâna: o, Julieta!...

A doua săptămână lucrez cu badea Pavel. Pluguri, boroane, obezi de roţi, poduri de căruţă, cai pentru potcovit... Dis-de-dimineaţă mă scol şi cu ochii plini de somn o iau în sus spre fierărie.

Badea Pavel e aici. Bate cu ciocanul. Iau iute barosul. Îl înalţ sus şi iată-l căzând în apa albă de pe nicovală.

— Cată, băiete, că-mi spargi ilăul! Badea Pavel apucă brăzdarul în cleşti şi-l bagă în cărbunii înroşiţi.

Barosul se culcă la picioare.

— Să ştii, băiete, că omul şi fierul sunt fraţi, amândoi dintr-o mamă născuţi — din pământ. Fierul dacă-l baţi cât îi cald faci din el şi coasă şi cercei. Omul tot aşa... Iar dacă s-a răcit, mai degrabă crapă...

Fffu-fffu! suflă foiul din răsputeri.

— Tare-i frumos când sânt amândoi: omul — ziditorul, fierul — lumea, scânteile — stelele de pe cerul nopţii...

Mi-arunc privirea spre uşă: în jumătatea de sus, albastră, pluteşte un nouraş alb-roz.

— Focul şi apa stihiile sunt în care-şi sporesc tăria...

O planetă la orizont, uitată de noaptea ce s-a călătorit? Chipul soarelui răsfrânt în oglinda cerului? Un fulger rătăcit?...

— A înflorit zarzărul! Vezi ce tichiuţă i-a pus maica primăvară?

Şi trage prăjina foiului: fffu-fffu!

— Iar ca să fie tare, să-l dai din foc drept în apă — şi fierul, şi pe om. Atunci poţi avea nădejde într-însul...

Cărbunii în vatră trosnesc, limbi albastre izbesc spre gura neagră a hornului.

— Badi Pavili! badi Pavili, am vinit!

Lângă trunchi a răsărit Ică. E într-o scurteică plină de găuri, pantaloni cam largi, în picioare însă poartă bocanci noi. Îşi roteşte ochii şi se opreşte la badea Pavel.

— Hm! Ai venit!...

— De ce zici mata: hm! badi Pavili?

— Mai întrebi?!

Ică mă cercetează de sus până jos.

— Nu-i lucru curat, badi Pavili. Nu-i a bini... Ce caută el aici?

— Potcoave de cai morţi, măi Ică! răspund.

— Ce-a zis, badi Pavili? Eu n-am murit!

— Hm! pufneşte fierarul.

Ică odată se încreţeşte la faţă, se apucă de pântece şi prinde a se roti într-un picior. Ochii se măresc, devin tulburi. Brusc se opreşte şi arată la picioarele mele:

— Aista-i barosul meu!

— A fost, măi Ică... M-ai lepădat şi te-ai dus.

Ică rămâne cu gura căscată.

— Înseamnă că mă alungi? Ce-are să-mi facă tata când are să afle? El a fost bolnav de vătămătură, n-a ieşit şepte zile din casă şi două la urmă. Am ciubotărit eu că se adunase aşa o grămadă de rupturi...

— Să mă laşi, măi Ică, şi nici măcar să nu-mi spui?

— Badi Androani! Badi Androani! Spune-i că tata bolnav a fost, n-am putut veni. Zi-i să mă ieie înapoi...

În uşă stă badea Andron. Poartă o scurteică cu guler de miel şi ciubote largi cu turetce nalte.

— Ce cârâi, măi?! bate cu piciorul în pământ. Ică se face nevăzut, lăsând în urmă glas de jalobă: am să mă plâng lui Ion Vasilevici! Dă-i zor, Pavele! Văd că grămada din uşă nu scade...

Badea Pavel bagă cleştele în jăratic:

— Degrabă dăm gata plugul...

— O ţigară vrei? Fierarul dă din cap: nu, şi Andron trage: mpah! Am venit la tine că acolo nu-i chip să fumezi în pace. Vine unul: dă-i oloi. Vine altul: vreau făină! Altul a mă-si mai ştie ce... Zic: mă duc la *priţidatele*, ies şi pornesc prin hambare, pe la grajduri, cobor în sat... Să mă aştepte...

— Nevoia îi mână, de asta vin...

— Ţii minte, ne-am trântit într-o primăvară la tat-tu în ogradă, pe tizic? M-ai dat la pământ... Amu nu m-ai da, zău. Te-aş birui eu pe tine...

— Dacă ne tai din porţia de la magazie! îl înţeapă badea Pavel.

Androne se face a-i pune piedică, badea Pavel îşi înfige picioarele şi nu se lasă. Îl izbeşte cu umărul în umăr, badea Pavel se repede în badea Androne şi încep să se întindă amândoi. Cum trag la foi, îmi vine să urc pe trunchi şi de acolo să-i sar lui Androne în spate! Mă frige-n piept: de ce nu-i şi tatăl meu aici? Era şi el voinic... Aţi holteit împreună, bade Androane, aţi făcut armata... Vreau să te întreb: cunoşti pe un om care l-a întâlnit pe tată-meu... pe front, în '41? Vreau să ştiu cum a fost ucis, unde a fost îngropat, să-i găsesc mormântul...

— Pavele măi! Vezi varga asta de fier? Să-mi faci din ea o cârjă...

Vreau să întreb, dar mi s-a uscat în gură.

— Să fie lungă, ascuţită la vârf. Să pot sparge un bou cu dânsa, auzi? Deodată Androne zice foarte mirat: aa, şcolerule, dar ce făceai aici?

Mâna îmi îngheaţă pe prăjină: abia acum m-a observat?

— Lucrăm amândoi a doua săptămână...

Badea Pavel îmi arată cu ochii: s-a stins focul. Apuc repede prăjina: fffu-fffu! fffu-ffffu!

— Şi şcoala? Ai legat-o de gard?

— Dacă eu... încerc să zic că: oi vedea, am lăsat-o dar nu de tot... mă bâlbâi — nici câteva cuvinte nu pot îndruga.

— Bine-ai făcut! Decât un car de învăţătură, mai bine un dram de minte. Dac-or fi prea mulţi învăţaţi, n-are să aibă cine ne trage ciubotele. Unul, cică, se întorcea de la şcoli din străinătate, de la Paris, şi ajungând aproape de casă cade într-o groapă adâncă. Aleargă tată-su, îi aruncă o funie, el ce face? Duce degetul la frunte: funie, ce este o funie? Râde: tu, măi Mariane, tot aşa te întrebi: ciocan, ce este un ciocan?... Ai auzit ce ţi-am spus, Pavele? Cârjă să-mi faci... Mâine trec s-o iau...

Badea Pavel aruncă o lopăţică de cărbuni pe foc. Limbi albastre se zvârcolesc în horn.

— Mai dă un jăratic. Acolo n-ai chip să tragi un fum în pace... Oloi!... Făină!... N-or crăpa — degrabă ies buruienile, urzicile...

Se dă la uşă, aruncă o cătătură spre magazie, iese şi o ia, pe sub perete, spre partea opusă.

— Amarnic om Andron aista. L-ai auzit? Buruieni, urzici... Numai aşa se cheamă că preşedintele-i mai mare — toate-s pe mâna lui... Hai la treabă!

Ia cu cleştele fierul alb din para focului, îl pune pe nicovală şi rade zgura... Mă aplec, iau barosul, mă ridic încet. Când mă uit pe uşă afară, mă trec fiori: ce-i asta? zarzărul înflorit nu-i, a dispărut! Cine l-a furat?

M-am învârtit mult pe lângă cancelaria kolhozului — era în casa cu patru odăi, acoperită cu stuf, care a fost pe vremuri a bunelului. Am întrebat când vine Ion Vasilevici, preşedintele... Dus pe deal să controleze cum merge aratul.

Se făcea seară şi am luat-o spre poartă. Sub peretele magaziei, în drum, stăteau închirciţi câţiva oameni.

— Ce scurmi acolo, măi Irofte, cu şteapul? zice un omulean negru la faţă, cu ochi apoşi şi tulburi de om secătuit.

— Vrea să sape pe dedesubt să intre-n *sclad.*

— Îmbată-te şi or să te bage ca pe Nistor Găină... Mai să crăpe săracu'... Cică, mă trezesc la o vreme, măi oameni buni, unde naiba să fiu? Dau de un bidon cu miere. Bag mâna, o scot, o ling, o bag iară... Era să-mi vărs maţele...

— Îmi arde mie de îmbătat? Am venit să mă rog pentru ceva avans. Aştept, iaca-i seară... Cum să mă duc cu mâinile goale acasă?

Aliceşte un vârf de cuşmă ţuguiată şi o iau iute din loc. Mă anină şi n-am azi timp de pierdut.

Aud nişte strigăte. Într-o ulicioară doi copleşi se bat: sar, se izbesc unul în celălalt ca doi cocoşi. Parcă să-i cunosc! Dintr-o parte vine o haraba cu paie şi după ce trece, nici urmă de bătăuşi. Mi s-a năzărit? Pornesc mai departe. Stai, că se aud paşi în urma mea. Mă întorc: Goriţă! Ciubotele roase se uită la mine rumegând fiecare câte-un mănunchеş de paie. Îşi netezeşte cu o mână poala scurteicii, alta o ţine la piept.

— Ce faci pe aici, băiete? De la şcoală vii? Fosăie, atât!.. Ţi-ai înghiţit limba?

— Cucuveaua mi-a luat cărţile...

Era porecla lui Fany, instructoarea. Care va să zică istoria cu catarama nemţească continuă? Ceea ce mai înseamnă că adineaori Goriţă cu Filea se lupta!

— De ce ţi le-a luat?

— I-am dat la bot!

— Cui i-ai dat, băiete?

— Pistruiatului!.. Mi le-a luat şi a spus să vin cu tata la şcoală... Nu ştie că n-am tată...

De unde să ştie dacă stă două-trei zile în sat şi pleacă pe alte cinci şase la oraş?

— Du-te acasă... Te aşteaptă mamă-ta...

Pe de asupra fântânii se roteşte o pasăre. Îmi văd de drum. Peste o bucată de loc iar aud lipăit de paşi în urma mea.

— Ce mai ai acolo, spune?

— Nimic.

— Cum, adică, nimic, băiete?

— Vezi? Cum să mă duc acasă? Ce-o să-mi facă mama?

O fâşie din haina lui cade, de la guler în jos.

— Cine te-a împodobit aşa?

— Pistruiatul! Măcar de l-aş fi aninat. Treceam pe drum, el şedea pe gard... De ce mergi pe drumu' nostru? Dau drumu' câinelui!... — Nu-i drumu vostru! Atunci fuge şi-mi iese înainte... De ce vii după mine? Trec mai încolo şi era să-i ard doi pumni, dar taman iese lica Pănuţa...

— Ai văzut-o? De ce-ai tăcut? Ce-a zis?

— L-am ajuns la pod şi-i spun: crezi că dacă tat-tu îi mai mare pe *sclad,* tot ce-i acolo îi al vostru? Şi poţi să-ţi umpli buzunarele şi sânul cu răsăritä şi cu nuci? Dacă ţi le umpli, înseamnă că furi! Şi tu, şi tat-tu — amândoi furaţi... M-am repezit, noroc de dânsul că a ieşit o haraba cu paie...

— Scurteica el ţi-a rupt-o?

— Am prins într-o sârmă...

— Cum era îmbrăcată?

— Cine? Aaa, într-o rochie aşa... alb şi negru...

Simt că ascunde ceva de mine. Are el ceva în căpşorul lui.

— Nu mă duc la şcoală!

— Ce-ai zis? De ce nu te duci?

— Tu de ce nu te duci?

Mă trece năduşeala pe sub cămaşă.

— Cum să-ţi explic? Eşti mic, n-ai să înţelegi... Eu... trebuie să lucrez, pe când tu...

— Şi eu pot să lucrez!

— Auzi-l? Abia târâie ciubotele şi el... Vreau să-i spun: nu-i vorba de lucru numai, am un scop mult mai... mai... trebuie să aflu... să dezleg o taină... eşti mic, n-ai să poţi înţelege...

— Na! Goriţă scoate din buzunar un cocoloş de hârtie şi mi-l dă.

Îl desfac. Desluşesc două cuvinte: *De ce?...* Scrisul ei! Numai atât? Unde-i cealaltă bucată?...

— A rupt-o când ne băteam... Mi-a băgat mâna-n buzunar... A văzut când mi-a dat-o la gard... Dar ştiu ce scria acolo: *...nu vii?* Şi trei semne de întrebare.

Măi Goriţă, vino la badea să te pupe! Răul, ţi-a sfâşiat hăinuţa. Să iei de la mamă-ta un ac şi aţă neagră... Hai la mine să ţi-o cos eu...

Şi pornim la vale. Goriţă vine după mine...

— Auzi tu? Să te duci frumuşel la şcoală să înveţi. Mai ai mult, pe când mie nu mi-a rămas atâta. Dar şi eu... Voi vedea ce voi face...

Tace. De ce tace?

Mă întorc — Goriţă nu-i!

Sus, deasupra fântânii, se roteşte cu aripile întinse o pasăre.

Mă mir, cum de-am putut eu, băietan de nici şeptesprezece ani, să scot ciotca din groapă şi s-o aduc de-a rostogolul vreo sută de metri, până de la vale de casă? Oi fi avut putere de voinic în braţe, cu toată alimentarea slabă. Drept, în cele două săptămâni de când lucram cu badea Pavel îmi primeam porţia de la magazie şi mă înfiripasem, iar munca cu barosul îmi făcuse muşchi de piatră...

Mama a zis: nu-ţi ajunge cât baţi cu maiul de fier la Pavel? Seara vii şi în loc să te hodineşti te apuci iară să baţi... Din toamnă nu m-am gândit pentru ce m-am apucat s-o sap, mamei i-am spus: pentru de foc. Dar după ce-am dezvelit-o şi am văzut a treia rădăcină care... se clătina în creşterea ei... între celelalte două, mi-am meşterit o pană bună, tare ca oţelul, ca s-o desfac şi să văd şi să înţeleg...

Ciotca stă cu urme de ţărână. Dau cu toporul, o scutur. Aleg un petic zvântat şi o mut. Iau ciocanul, pana, caut unde s-o pun. Ciotca mă priveşte, plină de crăpături: m-ai scos, m-ai adus aici şi crezi că m-ai învins? Tinerel eşti, slăbuţ eşti... nu se ştie: care pe care...— Nu se ştie,

zici, care pe care? Ba am să te desfac! Şi pornesc a o ciocăni cu muchea toporului.

Mă strigă careva din drum. Badea Hortolomei a adus o căruţă de crengi şi mă cheamă să-l ajut a descărca. Punem furcile, ne opintim şi le răsturnăm peste gard, în ogradă.

— M-a rugat mamă-ta să-i ar clinul de la şosea. Să-i spui că ne-om duce poimâine.

— Am să-i spun... Dă-mi pana matale, bade Hortolomei!

— Caut-o deasupra uşii.

O iau de sub streaşină şi fug acasă. Mă opresc trăsnit: ce-o mai fi şi asta? Ciotca s-a mutat din loc. Uite-o: parcă s-ar izbi, pe cele trei picioare, la vale, spre pârâu. Pun pana şi lovesc cu ciocanul. Pana ţipă şi sare.

— Te-am găsit, gospodarule! Apar alături două vârfuri lucitoare de ciubote cu turetcile încreţite — Andrei!... Ce te-ai apucat? O ciubotă iese înainte...

— Astă- toamnă... am pornit s-o sap. Dar numai deunăzi am scos-o.. Vreau s-o despic.

— Aşa. Buun... Am mai trecut pe la voi. Nu te-am găsit.

— Eram la lucru.

— Mi-a spus mamă-ta.

Şi dacă ţi-a spus, n-ai putut să urci dealul? Vârful ciubotei se ridică, se lasă, prinde a bate nervos.

— Nu mai dai pe la şcoală.

— N-am prea fost ultimele săptămâni.

— De ce nu vii?

— Are cineva nevoie de mine?

— Direcţia se interesează.

— Direcţia te-a trimis? Am stat de vorbă cu directorul şi am să mai stau, aşa că... fii liniştit.

Pun pana la umărul rădăcinii subţiri. Lemnul aici e tare, vinele stau în curmeziş. O mut puţin, ridic ciocanul — ciotca stă nemişcată. Cele două vârfuri vin aproape de tot. Acuma-i momentul! Ridic ciocanul şi când îl reped în jos, ciubotele parcă le-a suflat vântul.

— De ce n-ai venit la şedinţă?

Pana a ţiuit, dar a intrat. Puţin.

— Care şedinţă?

— A comitetului. L-am trimis pe Ulian.

Ai emisari, tovarăşe secretar? Ai fi putut să vii în persoană, nu eram peste lume.

— Pentru ce să vin?

— Nu ştii pentru ce-ai fost chemat?

Mâna slăbeşte. Ciocanul se lasă în jos.

— Degeaba te munceşti — n-ai s-o desfaci... lemn tare...

Şi tu mă crezi slab? Iau toporul şi izbesc din răsputeri.

O scânteie sare de pe muche. Pana zboară şuierând cât colo.

Ciubotele se fac nevăzute.

— Şedinţa a avut loc. Fără tine.

— Fără mine? Foarte bine.

— Te-am discutat în absenţă.

— Foarte... Pe mine?!

— Purtarea ta. Prea multe s-au adunat.

Ciubotele vin aproape şi mă privesc cu sfidare. Las mâinile în jos... Mi-am amintit ziua geroasă de iarnă... maşina ne ducea la oraş... şedem în coş, pe-o scândură, *vreo şapte băieţi...*[1] Batem picior de picior, strigăm, ne înghiontim ca să ne încălzim... La un moment dat unul arată cu degetul: uitaţi-vă, Boris şi-a tras bocancii până la *raicom*! În graba mare uitase să-şi lege şireturile... Ne-au băgat într-o sală mare, cu multe rânduri de scaune... erau băieţi şi din alte sate... prim-secretarul a ţinut o cuvântare... a fost introdus drapelul, am repetat în cor jurământul... o fetişcană activistă ne-a prins câte o insignă roşie la piept şi ne-am făcut cu toţii komsomolişti.

Toporul cade din mână. Coada stă dreaptă: câteva clipe, apoi se culcă la picioarele mele.

— Aş vrea să ştiu, ce anume?

— Să fi venit la şedinţă...

— Te întreb: ce s-a adunat? Dinţii se strâng în gură, bărbia începe să tremure.

— Cazul cu catarama l-ai uitat? Că ai umblat de Anul Nou cu hăitul prin sat, ai uitat?... Asta de la urmă, la lecţia de istorie, a pus vârf la toate. Am hotărât să punem chestiunea în faţa *raicomului*...

---

[1] *...maşina ne ducea la oraş... vreo şapte băieţi...* E o scenă care s-a produs întocmai în viaţa reală. Nota de uşoară ironie demonstrează că, deşi copii, ne dădeam seama că suntem manipulaţi, cu atât mai mult că lucrurile se petreceau pe vremea foametei şi numai de *komsomol* nu ne ardea.

Iau toporul de jos. Ridic pana: o bat pe asta, iar alături am s-o bag pe a lui badea Hortolomei. Astă-iarnă, la activul raionului, am criticat-o pe Fany că mai mult lipseşte decât se află în şcoală, *primului* i-a plăcut şi mi-a strâns mâna, a spus că am dreptate... Ea îl montează pe Andrei! Ca să se răzbune...

— Crezi că la raion...

— Degeaba te îmbăţoşezi! Mi-ai fost prieten. Păcat! Să ştii că ai o ideologie înapoiată, individualistă...

— Individualistă? Interesant... Poate mă lămureşti, să înţeleg şi eu...

— Aşa-i cum îţi spun. Te conduci de sentimente... Păcat! Am fost prieteni... Masele, trebuie să ştii să le conduci. Destul s-o ia unul razna, apucă şi ceilalţi după el ca oile... Purtarea ta la lecţia de istorie a fost o ieşire anarhistă! După cum a spus şi Niculai Panteleievici: ai încercat să dezorganizezi masele de şcolari...

Încep să mă dumeresc: am îndrăznit să-l critic pe Niculai Panteleievici, ceea ce înseamnă că am dezorganizat clasa, ceea ce e un act de aharhism! Într-un cuvânt: am tulburat „turma"! Iată în ce mod îţi tratezi colegii!

— Află dar, măi Andrei, că rău te-ai înstrăinat, nu numai de mine, dar de toţi băieţii şi fetele din clasă...

— Ce vrei să spui cu asta? Repetă, te rog.. Şi scoate carneţelul.

— Ţi-aminteşti? Am citit la Cehov despre *unterul* cu...

— Nu mă lua cu literatura! strigă Andrei.. dar... stai! Ce ai în vedere?

Pun ascuţişul penei în despicătură. Vârfurile cizmelor se feresc. Ridic ciocanul şi izbesc. Văd negru înaintea ochilor — m-a lovit pana la fluerul piciorului. Mă las la pământ. Stau o secundă, două, trei... poate-un minut. El îşi face note în carneţel, întors cu umărul spre mine... Mă ridic, iau pana, o pun iar...

— Zici că lucrezi la kolhoz? Şi n-ai de gând să vii la şcoală? Ce faci acolo?

— Potcoave... Dacă o să-ţi trebuiască vreo două, vino la mine.

Trag aer în piept şi odată mă prăbuşesc cu toată puterea braţelor şi a trupului înainte. Pana se duce în adânc. Alături de rădăcina a treia, cea subţire, apare o despicătură. Câteva lovituri, şi am desfăcut-o...

— Iac-aşa, tovarăşe secretar!

Tot punând pe foc, m-am încălzit, m-am lăsat cu spatele de perete şi am adormit. Mama era dusă să împrumute nişte foarfece, că aveam a merge a doua zi la curăţitul viei... Deschid ochii şi... nu mă pot dezmetici. Sar în picioare! Aduc lampa, torn într-însa dintr-o sticlă, caut chibriturile şi nu le găsesc. Iau lampa şi intru în odaie. Găsesc tocul pe marginea mesei.. Aprind mucul, pun sticla, flacăra se izbeşte în sus — o clipă, şi se face ţândări sticla! Ori buhneşte lampa, mă stropeşte şi iau foc cum mi s-a întâmplat an iarnă.

Mă feresc, acoperindu-mi ochii cu palmele. S-o sting!

Dintr-o parte, din întuneric, vine o mână mare, neagră. Trei degete lungi ridică sticla şi o pun pe masă.

Mă dau îndărăt, speriat. Un om! Şade la colţul mesei. Faţa întunecată. Sub o sprânceană îi joacă un tăiş de lumină.

Când a intrat? Era aici când am venit cu lampa? Deschid gura să strig.

— Ţi-ai pârlit unghiile, băiete! Îi badea Andron. A intrat, pesemne, când am aţipit în bucătărie. Poţi să pui sticla, s-a răcit. Te-ai speriat?

Fac din cap: nu... Dar degetele-mi tremură.

— Acasă mamă-ta? Pune mâinile la piept, dreapta băgând-o la subsuoara celei stângi.

— S-a dus în sat... după nişte foarfece de vie... şi poate găseşte oleacă de gaz... la mătuşa...

— N-am văzut-o... Pune coatele pe masă şi-şi sprijină capul. Mă urmăreşte din umbră. Puteai să arzi. Ai turnat benzină. Şi n-ai pus sare...

— Este la fund...

Vorbind, a suflat către mine şi m-a ajuns iz greu de fum care adie dinspre groapa mătuşii când fierbe tescovină, mai ales noaptea...

— Ce te uiţi aşa? Ori eşti supărat?

— De ce supărat, bade Androane?

— Azi la Pavel mi-ai întors nişte ochi! Ori ţii mânie de la moară, când mi-ai dat banii şi ai fugit? Nu v-am cerut datoria — puteam să aştept. Dacă aţi hotărât aşa, treaba voastră. Eu de foame nu mor. Am vrut să vă fac bine, şi tot voi vă supăraţi...

— Azi la badea Pavel? Dar nu m-am uitat nici într-un fel. Amuţesc. Să pornesc vorba ori să tac? Badea Andron îi băut. Mai nimerit să-l iscodesc acum decât altă dată!... De fapt, am vrut să te întreb ceva, bade Androane.

— Te ascult, întreabă-mă. Se ridică, îşi pune iar mâinile cruciş, se sprijină de perete. Faţa îi luminată, numai găvanele ochilor în umbră şi de acolo ochii mă cercetează.

Arunc o cătătură spre uşă — cleampa nu-i. De aceea nu l-am auzit când a intrat?

— Mata ai fost pe front, bade Androane?

— Ştiut că am fost! Ţi-a spus careva că n-am fost? Ce-i drept, nu ca Ion Vasilevici... Am fost şi la început, şi la sfârşit...

— Îl ţii minte pe tata? Pe tata Petrea? Mama zice că aţi fost prieteni...

— Dacă-l ţin minte pe Petrea? Scoate dreapta cu palma neagră, face un semn, apoi o bagă la loc. Cei mai buni prieteni. La slujbă într-un an ne-au luat... Mă uit la tine şi parcă-l văd. De nalt ca tine, la vorbă ca tine, numai că mai învelit la trup. Ruşinos, scump la cuvânt... Alteori, când se mânia, te ferească sfântul...

Ascult, dar în urechi îmi sună frânturi de vorbă: dacă nu murea el, trebuia să mor eu... eşti neputincios, eşti slab... să te naşti, dar să-mi semeni mie... Care frânturi se amestecă laolaltă cu spusele lui badea Andron şi-n ochi mi se arată un câmp de negară vălurând...

— Poate că tata-i viu, bade Androane? Mama zice că-i viu şi-l aşteaptă să vie...

— Degeaba... aşteptaţi... Badea Andron pune cotul pe masă şi-şi lasă fruntea în palmă. Clatină capul şi mâna: îi mort tată-tău... Dacă era în viaţă, demult da de veste... I-am spus mamă-ti de atâtea ori, dar nu vrea să creadă... Marie-Măriuţă! Mă priveşte din umbră: îţi spun şi ţie să ştii... Nu m-a ascultat, auzi? Era să mă prăpădesc şi eu cu dânsul?

— Bade Androane! Ai fost împreună cu tata pe front...

— Cum să-ţi spun, ca să mă înţelegi? Ne-am întâlnit în *okopuri* la Dalnik, lângă Odesa. Ştii că Odesa a fost împresurată pe uscat, portul hojma bombardat. Cleştele de foc se strângea. De la o vreme nici *cuhnea* nu putea răzbate la noi... Eram pe-o coastă de deal. Pe vale curgea un pârâiaş, i-am uitat numele. Noi — pe costişa asta, pe cealaltă — ei. Bat ei, batem şi noi. Abia dovedeau să-i care noaptea pe cei ucişi: ei pe-ai lor, noi pe-ai noştri. Mare prăpăd şi moarte de om!... Într-o zi, cum şedeam îngropaţi îmi strigă *comandirul* că a venit *cuhnea*, să iau bidonul şi să mă duc după dâmb să aduc de mâncare la băieţi. Pornesc şi, abia dau să sar în altă tranşee, cade o mină alături. M-au zărit! Zic: de data asta, gata. Văd că mă pot scula. Am scăpat teafăr! Mă dau de-a dura cu bidon cu

tot. Văd că în dreapta se mai târăşte unul, tot cu bidonul, ca şi mine. Fac semn: sărim pe rând — unul din noi scapă! Când mă uit, tată-tău, Petrea... De unde te-ai luat că erai cu maşina? — A ars maşina şi m-au dat în *pihotă*... Neras, o mânecă ferfeniţă, se vedea cămaşa de desupt... Eşti rănit? — Pe tovarăşul meu l-au ucis... Bucurie că ne-am întâlnit! Ajungem la *cuhne*, luăm de mâncare, ne bagă ei şi câteva sticle de rachiu: să vă ţineţi, băieţi!... Ne târâm înapoi, ajungem la locul unde aveam a ne despărţi, el pe tranşee într-o parte, eu în alta, mi-aduc aminte de rachiu: hai să destupăm una şi să bem pentru întâlnirea noastră! Dac-om muri, să murim veseli! Bombele cad, focul se înteţeşte. Deschid o sticlă, tragem pe rând, ne încălzim bine. Eram să mai destup una, dar tată-tu se scoală: mergem că ne aşteaptă tovarăşii cu bucatele... — Stai! Îl apuc de mână: să-ţi spun ceva! unde să ne ducem? şedem binişor aici, iar la noapte... şi-i arăt cu capul spre cealaltă coastă de deal... Ştiu un loc, o râpă... Când a priceput încotro bat, a strigat: eşti nebun! Dă să pornească, îl apuc de mână: nu fi prost, de aici nu scăpăm cu zile, ne fac chisăliţă... iar pe mare ne îneacă... ştii cum am să facem? ne târâm până aproape de dânşii, am văzut într-o seară, pe lună, cum veneau ei la o harbuzărie şi cărau harbuji... sunt nişte clăi de fân. Tat-tu s-a repezit la mine, m-a înhăţat de gât — să mă gâtuie! Nu ştiu de unde se ia pe acolo un *leitenant*: ce s-a întâmplat? Tat-tu strigă la mine ca un apucat, dar grăiam pe-a noastră şi *leitenantul* n-a înţeles. Ne desparte, şi atunci îi lămuresc, întorcând-o în şagă: suntem dintr-un sat şi avem o sfadă veche! — De la fete? — Da, de la o fată... Se duce *leitenantul*, pornim şi noi... Şi mai strig o dată: nu fi prost... suntem înconjuraţi... unde să ne ducem?... trecem dincolo şi ne întoarcem acasă...

Badea Andron amuţeşte. Pe neaşteptate înalţă capul:

— Am dezertat, da? Aşa te-ai gândit despre mine? Apoi să ştii că eşti un prost ca şi tat-tu. Unde-i el? Nu-i! Eu, iacă, sunt. N-am vrut să mor de pomană. Ce-ai vrut: să mă bag ca chioru-n foc? Petrea, dacă nu m-o ascultat... Striga că mă dă pe mâna tribunalului... A vrut să mă împuşte tat-tu, dar am scos şi eu pistolul... Dacă vrei să ştii cum a fost, pot să-ţi spun: m-am băgat într-o căpiţă de fân şi am rămas. Dacă mă duceam — ori mă ucideau, ori mă înecam în mare. Am rămas şi am mai fost o dată pe front, în ’44. Iară au trebuit soldaţi. Poftim dovada! Apucă cu o mână şi zmulge de pe cealaltă o mănuşă. Arată câteva degete retezate... Am fost rănit şi am scăpat. Dar câţi au pus capul la Calfa, la Speişoara... Nici pân-la Prut n-au ajuns...

Dau din cap: ai scăpat...

— Să nu mă crezi fugar... Am fost rănit!

Fac cu capul: ai fost rănit...

Badea Andron dă cu pumnul în masă:

— N-am vrut să mor, auzi? N-am vrut!

Flacăra lămpii se lungeşte, se subţie şi se rupe. Tăcere ca-n mormânt. Nu cumva a ieşit şi s-a dus, neauzit, precum a intrat? Găsesc pe bâjbâite chibriturile, scapăr — badea Andron e la locul lui, cu faţa spre uşă. Mă întorc într-acolo. Mama stă sprijinită de uşor, cu mâinile lăsate-n jos, obosită. Acuma a intrat? Ori a auzit vorba noastră despre tata...

— De ce-ai venit?! îl întreabă răstit.

— Să-l iau pe fecior-tu la băut. Dacă nu eram aici, ardea: a turnat benzină-n lampă şi n-a pus sare...

— De câte ori ţi-am spus, dragul mamei, să bagi seama... Am adus gaz...

Trece la masă. Mă ridic şi ies. Observ din mers că badea Andron se uită la mama parcă i-ar spune: îi mort Petrea, degeaba îl aşteptaţi... Intru în bucătărie, pun o aşchie pe foc. Aud de la gura plitei, prin uşă:

— Te-ai hotărât: mi-o vinzi? Îţi dau preţ bun. Zău că-ţi dau...

Mama se apleacă deasupra butucului de vie. Foarfecele umblă repede de la o viţă la alta. Nici n-ai băgat de seamă, că-i tuns, pieptănat, alături un mănuncheş de corzi retezate, iar palmele mamei îi fac cuib la rădăcină. Îl mai priveşte o dată şi se mută mai la vale. Vede că rămân în urmă, se dă pe rândul meu, descâlceşte un butuc-doi şi iar se duce pe rândul ei.

— Hai, băiete, că degrabă-i amiază...

Îşi trece braţul pe la frunte şi se lasă în genunchi — aşa-i mai îndemână de lucrat. Tare-i place viei s-o îngrijeşti în genunchi.

Mă mut şi eu. Iată ridicătura de pământ, cu o adâncitură la mijloc, crescută cu mohor înspicat. La rădăcina buruienilor se mai zăreşte câte-o pată galbenă de lut. Aici a fost crama. Aici stătea bunelul vara. Aici se da la dos de ploi când venea cu fetele la prăşit... Mai era un prăsad în faţă... Aşa-mi povesteai, mamă?

Mă urc pe moviliţă. Închid ochii. Din toate părţile se ridică şi mă învăluie mirosuri umede şi calde de ţărână, de buruieni, de frunze putrede, de ceva dulciu, ceva acriu, şi mirosurile acestea pătrunzând în

mine îmi umplu fiinţa, şi mi se pare că aş fi un uriaş cu capul în ceruri, dincolo de bolta albastră, iar picioarele îmi ajung de cealaltă parte a pământului... Ce-i asta?

Pământul respiră, pământul abureşte, pământul zvâcneşte. S-a trezit pământul după o iarnă lungă ca bolnavul din zăcare.

Răsună peste liniştea lumii un glas:

— Chiu-chiur-liu! Chiu-chiur-liu!...

Pun palma streaşină la ochi: unde eşti, cântăreaţă măiastră? N-o văd în vâlvătaia soarelui... Când eram de-o şchioapă, am venit odată la vie cu părinţii. Ei lucrau, eu m-am apucat să fac un cuib din crenguţe şi iarbă uscată... Am aşteptat să coboare ciocârlia, am chemat-o, dar n-a venit.

— Chiu-chiur-liu! Chiu-chiur-liu!..

Poate că de data aceasta are să vină, dar nu-i gata cuibul.

— Ce faci acolo, băiete?

— O ciocârlie, mamă...

Mama s-a aplecat de asupra butucului. Mă aplec şi eu asupra butucului meu. Apuc viţa, o retez şi simt picurându-mi în palmă.

Via musteşte.

Via lucrează...

Frânţi de oboseală ne întoarcem seara acasă, purtând câte-o sarcină de coardă de vie înfiptă în băţ. Vedem de departe pe cineva făcându-ne semne.

Mătuşa Nastasia.

— *Caraul*, fa Marie, te-au prădat!

Mama aruncă sarcina şi intră în casă.

Vin şi eu. Belciugul de la uşă-i scos cu tot cu lacăt. În odaie toate-ntoarse cu fundu-n sus, lucruri aruncate pe jos. Sertarul mesei deschis, urme pe podea. Hârtii, cârpe împrăştiate. Mama se repede spre ladă — lada deschisă. Scoarţa cea mare este!

— Prindeţi-l! Ţineţi-l! strigă mătuşa Nastasia târându-se în cârje. L-am văzut... Fugea râpa...

Alerg la malul pârâului, mă uit într-o parte, mă uit în alta... Mă întorc şi, când intru, văd că-s cu toporul în mână. Îl pun într-un colţ.

— Am venit... Uşile toate deschise...

— Dar ai văzut pe cineva, lele? se umple mama de năduf.

— Era aşa mare, nant şi fugea taare...

Mama pune florile la loc. Strânge-n pumn hârtiile de pe jos, le cercetează, apoi le aruncă într-un colţ.

— Să vedem dincolo...

N-a fost tâlhar prost dacă a răscolit prin documente şi hârtii. Cine putea să fie? Era să ţip: ştiu cine-a fost să ne prade... dar ce dovezi am? Poate, cu bună seamă, s-au băgat nişte copii, iar mătuşii i s-a năzărit: un om mare care fugea tare...

— Ce-a căutat, mamă?

— Aur.

— De unde aur, mamă?

— Bine că scoarţa ne-a rămas, zâmbeşte mama amar.

— Ia uite: a răscolit şi-n paiele din pat.

Trecem în bucătărie. Uşa cuptorului deschisă, gurarul de lut dat la o parte — a răscolit şi-n cenuşă! Mama îmi face semn să sprijin uşa bucătăriei cu spatele. Dă la o parte braţul de paie de sub gura cuptorului — aicea-i groapa tăinuită. Am săpat-o nopţile când fugeau nemţii. Şi am ascuns într-însa ce aveam mai de preţ: scoarţa, maşina de cusut, ciubotele tatei şi ale mamei.. Acuma-i goală. Pus fundul deasupra şi uns bine cu lut să nu se cunoască... Să nu mai ştie şi Nastasia! face mama semn şi aruncă paiele la loc.

Mă dau din uşă.

— Văleu, fa Marie! Am dat focu' şi aud că strigă cineva.

Lelea Veta cu jacheta ponosită a lui bărbatu-su pe umeri se minunează cum numai ea ştie. După Veta mai apare o femeie: Grăchina-cea-grasă cu picioarele ca două budăie.

— Te-te-te! ai văzut ce oameni pe lumea asta?!

— Se vede că nişte baistruci... zice mama: n-au luat nimic, numai râs au făcut...

— Eu, fa Marie, face Grăchina, am venit la tine după seminţe de flori. Tare frumoase flori creşti tot anul în faţa casei...

— Mai ştiu eu unde-or fi seminţele? Să vii, fa Grăchină, al'dată...

Mă uit după grăsană, mi-aduc aminte de pătărania când i-a ridicat moş Trifan tobultocul cu tot cu poale în spinare şi mă umflă râsul.

— Ce-mi nechezi aşa? N-ai văzut cur de femeie?

— Hai, hai, cară-te...

Mă întorc în casă. Mătuşa Nastasia şede pe laiţă şi moţăie din cap. Lelea Veta îşi strânge haina la piept — i se văd ţâţele. O tot căinează pe

mama: ce oameni haini sunt pe lumea asta... să se bage la o biată vădană în casă... Mama stă lângă masă — nici nu aude, nici nu vede. Tare aş vrea s-o ogoiesc: nu fi mâhnită, mamă... scoarţa a rămas... dar ce umbre pe faţa ta?... nu cumva ai anumite prepusuri?... cine putea să intre?... ce-a căutat, mamă?…

A doua zi m-am dus cu badea Hortolomei să îmbrăzdăm clinul de la şosea — la alt an ni l-a înghiţit masivul kolhozului. Am arat până la amiază...

Stau întins pe iarbă şi bat călcâiele să cadă boţurile de pe ele. Omul a aşternut lângă roata căruţei un sac.

— Să mesim şi noi ce-a dat Dumnezeu.

Pune legăturica cu sare, o bucată de mămăligă, nişte cepe, o bucăţică de brânză de oi. Adaug mălaiul meu şi ochişorul de slănină pe care mi l-a băgat dimineaţă mama în traistă — se duce feciorul la plugărit!

— Ce de-a bucate, bre!... Ca la masa cei mare. Trr, talanuri!...

Caii au pornit să rupă câte-un fir de iarbă târând hăţurile după dânşii. Într-un vârf de salcâm din perdeaua verde de alături o coţofană saltă din creangă în creangă strigând supărată.

— Ne ocărăşte că şedem pe moşia ei...

— Ori vrea s-o poftim la masă? zic şi zvârl un bulgăre.

Coţofana vede unde cade, coboară şi-şi saltă coada lungă ca o lingură.

— Zici că ai încheiat-o cu şcoala şi ai venit şi tu kolhoznic?

Taman muşcasem dintr-o ceapă şi-mi dau lacrimile. Fac din cap: kolhoznic.

— Crezi că-i dulce?

— Am să văd... Mata ia slănină...

— Nu vreau să-mi alint stomacul... Taie felii de mămăligă, de ceapă; pune deasupra o bucăţică de brânză şi duce la gură... Deamu unde-s mulţi şi-i greu, mai înţeleg. Eşti singur la mă-ta. Trebuie să înveţi, poate-i ieşi vreun inginer şi-i face ceva să nu ardă seceta pământul. Ce crezi: câtă apă curge pe Nistru la vale, ian s-o ridici şi s-o trimeţi pe ogoare? Pui nişte maşini, nişte mori de vânt, tot în lungul malului...

Vorbeşte, iar ochii duşi cine ştie pe unde.

Linişte împrejur. Caii s-au depărtat. Coţofana s-a dus şi ea. Văd că badea Hortolomei rămâne cu bucăţica la gură. Se uită spre şosea. Mă uit

şi eu: din vale vine... nici tu maşină, nici tu căruţă, că om este, dar n-are cai şi merge singură...

— Ce-o mai fi şi asta? pune badea Hortolomei bucăţica pe sac. Ne ridicăm în picioare.

Peste câteva minute se iveşte de după dâmb o maşină.

Seamănă cu o combină.

— Dar unde-i tractorul? Şi ce are deasupra?

— Are motorul lui. Acela-i umbrarul. Am citit într-o gazetă.

— Hai să vedem! Badea Hortolomei fuge ca un copil, spre şosea. Până să ajungem, prin arătură, combina s-a depărtat. Ne întoarcem la căruţă. Se aşază în genunchi. Se scarpină la ceafă.

— Chiar minune! Umbrar să nu-l păleasc̆ă pe om soarele. Bre-bre-bre! Am trăit s-o văd şi pe asta...

Bagă bucăţica în gură şi mestecă dus pe gânduri. Cătătura i se schimbă, parcă i-ar pluti o ceaţă pe dinainte. De multe ori, serile, când mă duc la dânsul, mai ales iarna, îmi povesteşte din viaţa lui. Mai cu seamă cele ce i s-au întâmplat în timpul războiului.

— Aşa am văzut la americani: mamă, mamă, ce de-a tehnică! Nu'ş'cum de-o ţinea pământul. Se cutremura locul pe unde trecea... Apoi iaca pe noi, câteva mii de *plenici*, ne mânau nemţii pe un tract spre o apă. Ne mânau să ne înece că de-amu n-aveau ce face cu noi. Armata noastră-i pisa dintr-o parte, din alta îi strâmtorau americanii. Nouă zile ne-au dus în vagoane închise, de cele pentru vite, iar de mâncare — nică! Numai a zecea zi ne-au dat câte două sfecle de om, dar şi acelea îngheţate... După care ne-au dat jos din vagoane şi — hai! Pân-atunci erau câte doi soldaţi convoi la suta de oameni, amu au pus câte zece... Au trimes *cuhnea* înainte să facă de mâncare — pentru dânşii, nu pentru noi... Mergem aşa, secătuiţi cum eram, cade unul şi dacă nu se scula, vine neamţul — pac! în cap şi-l împuşcă.. Ajungem într-un loc unde se împreunau două şosele — una apuca la asfinţit, pe care ne mânau nemţii, alta venea de la amiază-zi. Eram aproape, deamu se vedea *cuhnea* lor... Deodată vedem că nemţii prind a striga unul la altul speriaţi în limba lor: hondra! hondra! şi o rup de fugă spre miază-noapte. Întoarce şi *cuhnia* oiştea şi tot într-acolo o întinde.. Nu zăbavă, ca de când îţi spun eu, vedem gonind pe şosea de la amiază-zi *o tancă* maaaare! Se opreşte: *Vî cto: russki?* — Russkie! — Russkie! — Da nemţii unde-s? — Iaca încolo au fugit.. Se bagă ei în *tancă* şi pornesc să-i ajungă. Nouă ne spun să ţinem spre amiază-zi, că dintr-acolo vine

armata americană... Am scăpat! Mergem, mergem, şi când a început a curge. Doamne, Doamne, ce de-a tehnică! Pe drum n-aveai loc, mergeam pe alături, prin omături. Cei din maşini, din *tănci* ne aruncau... ciocolate, ne aruncau ţigări. Câte trei în pachet, ţigări, la capăt aurite.. Badea Hortolomei se freacă cu pumnul la nas: *dacă nu veneau americanii, ne înecau nemţii*[1]. Dar aşa am fost iară pe front... Şi-n Berlin am intrat...

— Cum îs americanii, bade Hortolomei?

— Şi eu mă gândeam: ce oameni să fie? Când i-am văzut, oameni ca şi noi. Sunt albi la faţă, dar sunt şi smoliţi... Ca la noi: chirghizi, uzbeci... Dacă la dânşii se cheamă: negri, la faţă-s cum îi fundul ceaunului. Le lucesc ochii de negri ce sunt, zău că!... Pe urmă, că am stat o lună în lagăr pân' ne-am întărit, am văzut negri mulţi...

Coţofana a venit iară şi tot ţipă supărată. Vrea să ne cărăm mai repede, poate găseşte ceva pe locul unde-am stat la masă.

— Adă caii. Badea Hortolomei scutură sacul şi-l pune-n căruţă.

Anin traista-n braţul căruţei şi mă duc după cai. Badea Hortolomei mă aşteaptă lângă plug.

— Cum crezi, Sandule: dac-or scorni oamenii tot maşini de-aiestea, n-om ajunge să rămânem făr-de lucru? Mâine-poimâine vine o maşină care are să cosească, are să treiiere şi pâinea are s-o coacă...

— O să se găsească de lucru şi atunci... Mai ales pentru cei harnici.

— Ca noi? zâmbeşte badea Hortolomei. Trrrr, talanuri!

Înhămăm. Badea Hortolomei apucă plugul de coarne.

— Ei, cu doamne-ajută!

Strâng dârlogul calului de către om şi pornesc. Merg şi mă tot gândesc la vorbele lui. Aud un murmur. Mă întorc: omul păşeşte în urma plugului şi îngână un cântec...

---

[1]... *dacă nu veneau americanii, ne înecau nemţii*... Sunt întocmai cuvintele pe care mi le-a spus persoana reală care a purtat numele respectiv, pasaj care a fost eliminat din ediţia primă şi cele ulterioare apărute pe timpul regimului trecut. „Dacă nu scoţi rândurile acestea, mi-a declarat pe un ton ultimativ redactorul-cenzor al cărţii, nu semnez cartea la tipar... După care a adăugat atotştiitor, insinuant: Să vezi încă ce război o să avem cu americanii..." De zece ani nu editasem nici o carte şi simţeam că nu-mi rămâne mult ca să fiu desfiinţat ca scriitor ori să mă autoanihilez ca individ... În pofida faptului că romanul a fost menţionat cu Premiul de Stat, în articolul meu polemic privind starea prozei la 1979 am adus obiecţii critice şi la adresa propriei cărţi, neputând însă concretiza că cel mai mare neajuns şi păcat al autorului ei a fost că am făcut concesii ideologiei dominante încălcând adevărul vieţii şi al istoriei.

A treia seară am pornit spre casa cu un copac la colţ. Lună plină şi se vede ca ziua. În ogradă nu se zăreşte nimeni. Mă opresc lângă gard, cu mandolina pe umăr. Într-un geam pare a clipoci o zare slabă. Să n-o văd nici în seara asta? Scot bucăţica de bileţel din buzunar — literele s-au şters de tot.

Se aude uşa! A trecut cineva prin faţa casei ori mi s-a părut? Mă azvârl peste gard. Când calc jos, strunele dau glas. O umbră albă vine direct spre mine, prin săpătura neagră. Se opreşte speriată.

— Eu sunt, Pănuţo, nu fugi!

— Vino încoace...

Mă scoate la cărare. Îi îmbrăcată într-o rochie albă, dezbrobodită şi desculţă. Ce frumoasă eşti, Pănuţo! Ce bine-mi pare că ai ieşit... Vezi, aş vrea să-ţi spun cele mai alese cuvinte dar mi-a pierit glasul... Atâta vreme nu ne-am văzut. Nopţi la rând ţi-am rostit numele... Te-am visat...

— De ce n-ai venit atâtea zile?...

În fiecare seară mă porneam spre tine, dar nu puteam ajunge. O, Pănuţo, de-ai şti prin ce-am trecut vremea de la urmă! Dac-ai şti, te-ai lăsa de mine, m-ai uita...

— Te-am aşteptat...

Nu eşti supărată? Şi eu credeam că pentru pozna de la şcoală... Am să-ţi mărturisesc totul... Numai ţie. Trebuie să aflu, să mă lămuresc: cine sânt, ce-i viaţa asta...

— M-am întors târziu de la lucru.. Credeam că dormi...

— Te aşteptam... Am auzit mandolina...

Bate clanţa uşii — iese cineva din casă.

Pănuţa mă apucă de mână:

— Fugim la copac!

La câţiva paşi e un vişin încărcat de floare. Ne aplecăm şi intrăm între crengile lui. Copăcelul are două tulpini îngemănate. Pănuţa se sprijină de una, eu de alta.

— Sssst! Vine mama pe cărare... Mă caută... Îi simt obrazul cu obrazul meu. Arde. O vedem printre crengi pe mamă-sa apropiindu-se pe cărare spre noi... I-am spus că mă doare capul şi ies puţin la aer...

Mamă-sa e aproape. Acuş dă crengile la o parte şi: ce-mi faci aici, fiică dragă? Ian ieşiţi!...

— Nu ne-a văzut... Pănuţa tremură toată. A trecut înainte. Crede că m-am dus la bunica.

— Pănuţo...

— Ce-i? M-ai speriat...

Se lasă neputincioasă spre mine. O cuprind în braţe. Aud cum bate inima grăbit: inima ei? inima mea? Capul i se lasă pe braţul meu. Fruntea luceşte, buzele scânteiază.. Mă aplec, fără să-mi dau seama, îmi lipesc buzele de buzele ei. Ceva nemaipomenit se întâmplă: luna şi toată puzderia de stele se fac nevăzute, pomul alb de floare dispare, mă pomenesc luat şi dus de-un vârtej vrăjit... Vine o ameţeală dulce, mi se tăinuie suflarea, de nu mai ştiu ce-i cu mine: am murit şi nu mai sunt ori sunt ca zeii cei fără de moarte?...

— Ce-i asta, Sandule?

— Te iubesc...

Izbucneşte într-un râs tremurat, dă ramurile la o parte şi o zbugheşte din alba împărăţie. Fug după dânsa. O apuc de mână:

— Auzi? te iubesc!

— O să te audă mama, Pănuţa arată spre cărare.

— Să m-audă, nu mi-e frică... Tu, tu mă iubeşti?

— Mă duc s-o întreb...

Apare umbra mamei. Ne furişăm după pomul nostru. Femeia trece pe alături vorbind de una singură. Închide uşa la tindă.

Pănuţa mă cuprinde pe după gât, se înalţă şi buzele noastre se întâlnesc iar, fierbinţi, însetate.

— De ce taci? Spune: mă iubeşti?

— Da!... Da!... Te iubesc... răspunde Pănuţa cu alt glas, schimbat... Te iubesc!...

Se rupe din braţele mele şi fuge râzând. Fug după dânsa, s-o ajung...

Mandolina a rămas jos, în săpătura neagră, strălucind la lună, mută...

În ziua a patra Vica s-a trezit târziu.

Ieri, după ce-a făcut curăţenie, a luat o sapă ruginită şi s-a apucat să reteze buruienile din faţa casei. Tata lucra la peretele de la deal. Văzând-o a zis: stai, că era pe undeva o pilă... A găsit-o, a pus sapa cu tăişul în sus pe buza pragului şi a ascuţit-o. După câteva ceasuri Vica a terminat de prăşit, iar tata a gătit peretele. Credea că-i atâta pentru ieri, dar el s-a mutat la cel din faţă. A lăsat sapa, a luat hârleţul şi s-a apucat să-l ajute. Tata bătea cu toporul, Vica băga tăişul hârleţului, lutul se desprindea şi

cădea. Aşa au muncit până s-a înnoptat de nu se mai vedea. Abia au dovedit să-şi dea cu apă pe mâini şi pe faţă, să guste te miri ce şi au adormit duşi. De către ziuă Vica a visat-o pe bunica Maria. Se făcea că a venit acasă, dar numai aşa în trecere. Avea un coş în mână, în coş mere rumene, prăsade coapte, struguri frumoşi... Zicea că se duce la mormântul bunelului Petrea şi a venit după flori. A rupt un mănunchi, le-a pus în coş şi s-a pornit... Tu, fată hăi, i-a zis, cată să faci curat şi-n casă şi pe afară că eu... mă duc la bunel-tu Petrea... O fi îmbătrânit de tot săracu' şi n-are cine-i da o cană de apă să-şi stingă setea. M-a probozit că nu mă duc să-l văd, dar cu cine era să las casa? Amu dacă sunteţi voi, să aveţi grijă de gospodărie că eu nu ştiu când am să vin înapoi... S-a dus, dar de acuma într-o maşină. Bunica şedea la bordul din spate, se ţinea cu o mână de margine, şi mâna ei era neagră...

Vica stă o vreme culcată, cu ochii deschişi. Afară se aude vorbă: tata şi alţi doi. Între ferestre, într-o ramă fără sticlă, stă portretul bunicăi... Bună dimineaţa, bunică!... Bunica Maria e dezbrobodită, părul strâns şi adunat la spate, neted, fără cărare. A fotografiat-o tata, cu un aparat împrumutat de la un băiat, cum şedea pe prag: venise de la prăşit, se aşezase să cureţe nişte cartofi, era cu cuţitul în mână. O tot rugase să-i pozeze, dar bunica nu vroia: lasă-mă în pace că-s urâtă! Nu vezi ce nas lung am?…

Vica mai priveşte o dată: ar trebui pusă sticlă în ramă…

O umbră trece prin oblon. Se aud bătăi în perete. Răsună vorbe afară...

Îşi ia sandaletele în picioare, apucă aparatul cu trazistori şi cartea de pe colţul mesei şi ieşe. Îi vede la colţul casei pe tata şi alţi doi oameni — au desfăcut un rulou de plasă şi îl întind pe perete. Ce are de gând să facă tata?

— Iată şi domnişoara! exclamă văzând-o un om negruţ la faţă, cu ţigara fumegândă pe buza răsfrântă: cum o cheamă dacă nu-i cu supărare?

— Mi se pare, Vera, zice un om josuţ, îndesat la trup care bate un cui în plasa ridicată.

— Ca pe femeia mea? Sunt aşa nume şi la capitală?

— Găteşte-ne, Vicuşor, o gustare.. Lucrăm dis-de-dimineaţă şi ne cam suge aici.

— Cum zici, Alexandre, că o cheamă?

— Ţie cum îţi zice? Ică. De la Ionică. O cheamă Vica, Victoria... Tata se întoarce către dânsa: am lucrat într-o primăvară în locul lui, la fierărie. Aista-i Ică, cel de-mi dregea ciubotele şi nu ţineau nici trei zile...

— Lasă, Sandule... că ţi le cârpoceam bine, dar... prea umblai pe la fete!

— Glumesc, Ică. Nu te-am ştiut supărăcios. Iar aista-i Ignat, care suduia de candelă. Cu dânsul am împuşcat după front, cu o carabină germană, grămezi de gloanţe. Odată, la crama lui bunelul, după o ploaie, am înflorit tot cerul cu trasoare... Ne-au furat puşca nişte băieţi... Iar în vara de după secetă am lucrat împreună la treierătoare, el mecanic, eu cu furca, apoi la cântărit grâul. Cu Titiana, cu Ileana, cu Vera, femeia lui Ică. Aşa-i Ignat, noi am făcut-o pe Vera cu ordin? Ică, în loc să puie aldămaş, se supără.

— Dar nu mă supăr, bre! Dacă vrei să ştii, Vera m-a trimis. Du-te, zice, şi-i ajută lui Alexandru, că-i om bun şi cumsecade.

Tata stă îngândurat, amintindu-şi vremurile de odinioară, apoi zice:

— Scoate, Vicuşor, salteaua ta de la vale de căsoaie şi o deşartă. Ia-o şi pe cealaltă de pe sârmă şi ai să te duci cu moş-tu Hortolomei la combină să le umpleţi cu paie proaspete. Ne-am înţeles dimineaţă...

Căruţa stă la casa omului cu caii nedezhămaţi — iese şi gospodarul cu biciuşca în mână.

— Muzica să ne-o laşi nouă până vii, glăsuieşte Ică: mai vesel ne-a fi să lucrăm!

Soarele începe să dogorască.

Căruţa urcă la deal pe lângă case înconjurate de copaci umbroşi, de pomi încărcaţi cu roadă. Vica şade din stânga cu cartea pe genunchi. Citeşte, ridică ochii, priveşte la case, la copiii de pe marginea drumului şi iar coboară privirea. Omul înalţă din când în când biciuşca ori scutură hăţurile: dii, băieţi!... Trec pe lângă rămăşiţele unui gard lung — aici a fost gospodăria kolhozului, în care au lucrat bunica cu tata, acuma e brigada de vii...

Rămân în urmă ultimele case. În dreapta se întinde o nemărginire aurie, departe la orizont tremură o dungă verde — peste toate se înalţă cerul fierbinte de vară. La mijlocul întinderii se văd mişcându-se trei combine.

— Pe una lucrează Goriţă... Badea Hortolomei scuipă în focul ţigării, o striveşte de loitre şi o aruncă sub roţi... Luăm paie de aici ori... mergem să vezi cum lucrează?

Combinele întorc şi vin încoace pe roţile lor nalte, zimţate. Două trec pe alături mai departe, una opreşte în dreptul lor.

— Goriţă, măi! strigă Hortolomei ca să se audă prin răpăitul motorului: am venit să luăm nişte paie. Ne dai voie?

— Paie? Luaţi-vă, dar să le cântăriţi! râde combinerul amuzat. Coboară scara şi vine la căruţă: mă gândeam, ce faieton aista? Tu erai, Hort? Dând cu ochii de fată: daţi-vă jos, domnişoară, şi păşiţi în natură!

Vica pune piciorul pe roată şi sare în mirişte.

— Călcaţi, uite-aşa, îi explică Goriţă, ca să nu vă înghimpaţi... O pofteşte să vadă cum lucrează maşina — să facă o dată împrejur cu dânsul...

La plecare Vica îi face semn cu mâna. Se vede copleşită de cele ce i-a vorbit despre tata: că-i poartă un respect deosebit, că tata l-a ajutat când era un puştan, că tata, când era elev şi a muncit la câmp, a avut o întâmplare de era să moară într-o noapte, că... ar fi vrut să-l ucidă cineva, dar a scăpat ca prin urechile acului... L-a găsit mai mult mort în drum cineva dintre vecini, se pare badea Hortolomei...

— Amu pâinea se strânge cu maşinile, dar înainte... coseam zile la rând, săptămâni... Bărbaţii coseau cu coasele, femeile din urmă legau snopii... Pe urmă căram snopii, îi treieram cu caii, cu tăvălugul, ori, cine era mai înstrărit, cu maşina de foc... La moş Leon, bunelul lui Alexandru şi străbunelul matale, treiera maşina câte trei zile şi trei nopţi...

Pe neaşteptate îi răsare Vicăi în minte întrebarea: nu cumva e o legătură între întâmplarea de demult şi spărtura din pieptul tatei?

— Ooo!

Un băietan urcă cu bicicleta la deal. Îl recunoaşte: e cel care a trecut glonţ pe lângă ei când abia au venit în sat. Vrea să-i spună una s-o ţină minte, dar se gândeşte că nu-i frumos să intre în vorbă cu persoane necunoscute. Când consideră că băiatul o fi departe, întoarce capul. Ce să vadă? Obraznicul s-a agăţat cu o mână de loitră şi vine aşa, pe bicicletă, după ei la vale.

— Îţi pare strâmt drumul de te ţii de căruţă?

— Vrei să spui că-i căruţa ta?

Vica îşi înfige ochii în pagină.

— Nu citiţi, domnişoară, în trapul cailor, o să vă stricaţi vederea. Mai bine daţi-vă jos să facem cunoştinţă... Întinde mâna: Victor!.. Nu vreţi să vorbiţi? Aflaţi, că vă ştiu numele: Vica! Sunteţi sosită din capitală şi mai ştiu...

Căruţa face la stânga. De după copacii înalţi şi frunzoşi apare casa lor, neagră, îmbrăcată de jur împrejur cu plasă de sârmă care luceşte parcă ar fi solzi. Vica îl caută cu privirea pe tata: uite, băiatul acesta s-a

aninat de dânsa, n-o lasă în pace... Pe lângă casă nu se vede nimeni. Atunci se întoarce să-i arunce vorba ce i se îmbulzea pe limbă, dar băiatul parcă nici n-a fost. Nu se ştie de ce, îi pare rău că a dispărut aşa, dintr-odată...

Ce-a căutat cel care a răscolit toată casa, dar n-a luat nimic?... Mi-am amintit de glasul care o îndemna pe mama să-i vândă puşca — acela a fost... Dacă mătuşa a văzut prima uşile vraişte, la dânsa-i capătul firului...

Era într-o zi de duminică din luna mai, pe la Paşti, şi în centrul satului cânta muzica. Lipsisem mai bine de-o lună de la şcoală şi şedeam tot cu cartea în mână ca să-i ajung pe ceilalţi — veneau examenele... Cogeamite hătălău, m-a luat mama cu şaga, dar şezi cu nasu-n hârtii când îi vremea să mai tragi cu ochiul după fete. Am râs şi eu, m-am ridicat şi am ieşit din casă.

Intru pe la Nastasia zicând din tindă: bună ziua, ce mai faci? dar în locul ei îl găsesc pe moş Trifan. Şade la colţul mesei şi moţăie din cap. Pe masă? o strachină de lut, crăpată şi legată cu sârmă, bucăţi de mămăligă, cozi de ceapă verde, pahare, coji de cartofi fierţi, o căpăţână de usturoi.

— Intră, intră, nepoţele dragă! Iaca ce oaspeţi scumpi avem... Năstică hăi!.. Am uitat, îi dusă-n mahală... Treci şi şezi aici... N-ai fost încă la noi? Amu suntem neamuri, ne-om vedea mai des...

Auzisem că mătuşa-i mireasă, dar n-am crezut.

— Mata ce cauţi aici? Ori... v-aţi schimbat casele?

— Parcă nu ştii? M-am mutat la dânsa, m-am mutat şi trăiesc. Năstica-i femeie bună. Ce să şedem: ea singură şi eu singur? Am hotărât să ne înturlocăm. În loc de două focuri să facem unu'? Ce dacă-i oloagă? Parcă-i vina ei?...

Mă ajunge miros de tescovină fiartă. Moş Trifan vorbeşte, dar capul i se lasă în piept.

— Văd că te-ai chiflicit, moş Trifane.

— Doamne fereşte, nici nu l-am pus pe limbă azi. Am martori, aşa-i cuvioase?

Se întoarce către colţul cu icoane. Credeam că-l întreabă pe vreun sfânt, dar văd că se adresează unuia viu: dincolo de masă, culcat pe laiţă, cu faţa spre perete, e un om îmbrăcat într-un suman roşcat, în bocanci şi cu cuşma-n cap... Mă uit la moşneag: barba i-a căzut pe piept, nasul îmbujorat la vârf face odată: ciup! în scândura mesei.

— Ha! Ce-i?! Ai venit, Năstico? Sare în picioare: Alexăndrel, tu erai? M-a furat somnul. Am avut de lucru astă noapte. Mai fierbem câte oleacă de tescovină... Numai: sss! să nu ştie nimeni, că nu-i voie...

Mă priveşte, parcă acum m-ar fi văzut. Îşi apropie barba de urechea mea:

— Am vrut să-ţi dau un sfat — neamuri suntem! Pune mâna pe genunchiul meu: dar să nu ştie nime. Vă vreau binele: şi ţie, şi mamă-ti..

— Şi mamei?

— La amândoi, că amu se cheamă că mi-i cumnată... Che-che-che! Ascultă-mă, că-s bătrân: nu-i bine să te pui în poară cu cei mari. Cei mari dacă au putere înseamnă că aşa a vrut Dumnezeu! Adevăr grăiesc, cuvioase? Dumnezeu a vrut ca ei să fie tari şi să ne ocărmuiască pe noi, işti slabi...

— Nu pricep, moş Trifane.

— Ba ştii prea bine... Am auzit că te-ai sfădit cu Andron. L-ai grăit de rău.

— Eu? Pe badea Andron?

— Eşti tânăr... Iar vorbeşte în şoaptă: iar eu nu-s de ieri, nici de alaltăieri, olecuţă de mai demult şi ştiu câte ceva. Andron aista face ce vrea! Când s-au pornit kolhozurile şi lui tătâne-su i-au luat pâinea şi pământul, el s-a lepădat de dânsul. A zis că tot el are să iasă deasupra. S-a jurat că odată şi odată are să puie mâna pe gospodăria lui badea Leon. Şi nu-i el mai mare acolo? Cu tat-tu a fost prieten bun la început, dar când au ajuns să împartă o fată în două s-a mântuit *drujba* lor. Odată s-au bătut de să se omoare... Aista şi moarte de om a făcut... L-a ucis pe un biet ciubotar venit la noi dintr-un sat de dincolo, nu zăbavă după revoluţie. Când l-a luat *vlastea* de gât, a zis că acela era spion şi a scăpat. Înainte de bătălie a ajuns brigadier. Pe front nu ştiu ce-a făcut ce-a dres că a scăpat — n-a pus capul ca alţii. Amu uită-te şi te gândeşte: nu el îi mai mare pe toată averea kolhozului?

Se aude bocănit de paşi în tindă. Sprijinindu-se în cârje, intră mătuşa. Afară îi cald, ea cu şal gros pe cap. Dă cu ochii de cel ce sforăie pe laiţă şi strigă:

— Iar l-ai îmbătat? Să vă căraţi amândoi, că iau cociorva. Nu pentru voi îmi irosesc nopţile şi fac focul...

Bocancii de pe laiţă se reped în sus: de după masă se ridică un chip de om cu faţa boţită.

— Mă duc!... Ai, cum am zăbovit... Moş Trifane, vezi la dânsa... cu beţele celea... Mă duc la bordeiul matale... şi mâine plec...

Se strecoară pe lângă mătuşă îndoindu-se de şale... Nu cumva aista a rupt lacătul şi a intrat la noi? Dar ce avea să caute? Ori l-a trimis cineva? I-a dat de băut, i-a arătat casa...

— Şi tu să te cari!

Moş Trifan nu-şi pierde cumpătul: o ia pe mătuşa de subsuori, îi potriveşte broboada.

— Încetştor, Năstico... Hai să te hodineşti.. Eşti ostenită, te-ai încălzit... Şi-i şterge obrazul de năduşeală.

— Nu pune mâna pe mine, zice mătuşa, dar slab de tot şi se lasă dusă la aşternutul de pe vatră.

Moş Trifan îmi face semn: las-o să doarmă, sărmana. Vine, se aşază lângă mine şi-mi bagă barba-n ureche:

— Am auzit că a fost la voi şi a grăit cu mamă-ta să-i daţi ceva... Ori să-i vindeţi nu ştiu ce...

— Cine?

— El. Nu-ţi spuneam? Tu, cică, te-ai sfădit cu dânsul. Ai fi zis, cică, lasă, ai să-mi plăteşti pentru toate...

— Eu? De unde-ai scos-o?

Am strigat, pesemne, că mătuşa tresare, deschide ochii şi se uită ţintă spre noi.

— Ce vă şoptiţi acolo? Tu eşti, Alexăndrel? Ai venit? Mamă-ta de ce nu vine? Se teme să nu-i iau gospodăria? Stai, dar nu cumva mi-aţi furat hârtia din sân? O caută cu înfrigurare: unde-i? mi-aţi luat-o!...

Moş Trifan o linişteşte:

— Nu ţi-a luat-o nime. Către mine: a primit scrisoare din Sibir. De la mâcă-ta Ioana. Vine degrabă acasă. Aşa zice ea — eu n-am cetit, că nu mi-a dat-o. A cetit careva din mahală...

— Scrisoare?! Sar de pe laiţă: de la bunica Ioana? S-o văd şi eu, mătuşă Nastasie...

— N-o dau la nimeni. Asta-i hârtie de la mama, hârtia mea. Mama scrie că vine acasă. Şi am să împărţim gospodăria tatei...

Îşi adună cu mâinile amândouă părul cărunt, împrăştiat pe obraz şi pe piept...

Ajung la joc şi mă pierd prin lume. Nişte copleşi se furişează, smulg florile din mâinile fetelor şi fug ţipând. Sus, pe un dâmb, stau muzicanţii: un clarinet, o tobă, două trompete lucind la soare. Lumea stă-n cerc, pe margini, iar în mijloc flăcăi şi fete joacă perechi. Dinspre club îi pus scrânciobul. Împrejurul lui înghesuială, gălăgie. Doi flăcăi stau lângă furci şi învârtesc. Leagănele vin de sus, lunecă deasupra

pământului şi se înalţă iară. În vârf câte-o fată îşi acoperă ochii cu băsmăluţa şi ţipă, încleştându-se de gâtul flăcăului — el dă din picioare şi râde... În anii din urmă flăcăii nici n-au încercat să facă scrânciob — nu le ardea de asta. Primăvara cealaltă au îngropat furcile şi... aşa au rămas. În primăvara aceasta s-a făcut un pic mai uşor — a venit ajutor de la stat, kolhozul a dat ceva avans — şi scrânciobul a fost dus la sfârşit... De-a mirării cum îi omul nostru: olecuţă scapă din ghearele nevoii şi tot la obiceiurile bătrâneşti se întoarce. Se părea că-i gata, l-a strâns de gât cu totul, le-a uitat... Cum poate să le uite dacă atâta-i a lui?

Abia răzbat. La scrânciob îi rând — flăcăi şi fete aşteaptă să urce, alţii se izbesc să le-o ia înainte.

— Hei-hei! Sa-şa!

Pe mine m-a strigat... Ignat îşi şterge fruntea udă — a învârtit şi acuma a dat altuia locul. Îi părtaş la scrânciob: a pus lemn, a meşterit, l-a aşezat. Îmi face semn: taie încoace! Nu-i chip — s-a iscat ceartă: câţiva gata de bătaie. Vine un val şi mă aruncă într-o parte. O iau împrejur. Nisipul sub tălpi scârţâie — l-au turnat flăcăii pentru caz de ploaie. Ies în margine, ridic ochii şi o văd pe un loc mai ridicat, stând cu alte fete, pe Pănuţa. Fără broboadă, într-o bluză cu mâneca scurtă, fustă neagră. Râde. I-o fi spus prietena de alături vreo glumă. Mă ajunge un val cald. Lumea începe să se legene. Şi eu, prostul, şedeam în casă! Ce-ar fi să-mi iau inima-n dinţi, să-i zic: bună ziua! şi să-i dau mâna. M-or râde fetele! Mai ales dac-or vedea pantofii mei ponosiţi, jacheta roasă de-i iese părul de cal pe la guler. Ia să mă plimb, poate mă va zări ea...

Dau să pornesc, dar mă apucă cineva de braţ.

— Noroc, moşnege!.. Andrei! Mă priveşte şi zâmbeşte larg: Ce cauţi pe aicea? Îşi dă freza peste cap: credeam că stai acasă şi toceşti manualele. Ce-a mai rămas până la examene? Ştii că în lipsa ta am fost la olimpiada raională? Am luat unul din primele locuri... Posibil să mergem la Chişinău... Dar încotro te uiţi? Iată şi fetele noastre. Hai la dânsele!

Priceput băiat Andrei, totuşi. Nu degeaba am fost prieteni!

Pănuţa îmi întinde mâna zâmbind, dar imediat întoarce capul.

— Fetelor! Andrei întoarce palmele în sus: voi de ce nu jucaţi?

— Nu ne invită flăcăii!

— Auzi, Marian?

Muzica amuţeşte. Hohote de râs: l-a dat de sminteală talentul organizatoric! Şi Pănuţa râde, obrazul îi scânteiază... E aşa de frumoasă!

Atâta lume împrejur, dar nimeni nu cunoaşte taina noastră... că într-o noapte cu lună şi flori ne-am sărutat...

— Ascultă, Marian, continuă Andrei pe un ton oficial: n-ai să ne poţi ajunge cu materialul. Ai lipsit atâta, şi din propria vină... Dacă rămâi repetent, ne faci clasa codaşă pe şcoală!

Uite ce temeri are! Să rămân, ţie ce-ţi pasă? Dacă ai a-mi spune grijile tale, aici ţi-ai găsit să mi le înşiri?

— Am să văd ce-oi face...

Iau aminte spre Pănuţa — priveşte spte scrânciob. Bine că nu ascultă aiurelile lui Andrei. Mă mut mai spre dânsa.

— Hai să ne dăm şi noi, vrei? Caut în buzunar — mi-a dat mama câteva ruble.

Pânuţa îmi întoarce o privire nedumerită, se uită la fete, la Andrei, şi râde fără să-mi răspundă.

— Nu uita că te-am discutat la comitet! Andrei mă împinge cu umărul în piept: de cazul tău a fost informat *raicomul*.

Dar mai lasă-mă în pace, bre! Măcar aici, la joc. Caut banii în celălalt buzunar.

— Mergi? Întreb simţind hârtia intre degete.

— Mă tem... Nu m-am dat niciodată...

— Suntem înţeleşi? Mă duc să vorbesc cu flăcăii.

Pornesc spre scrânciob. Andrei se ţine de mine. Mă apucă de braţ.

— Ce ai de gând să faci?

— Să mă dau în scrânciob!

— De şcoală, zic, şi-n general...

— Ascultă, Andrei: dacă n-am să pot da examenele, trec la serală. Ori mă duc la FZO.

Se dă mai aprope ca să-mi comunice un secret mare:

— Ştii ce te sfătuesc să faci? Să te duci la scoala de miliţie. A venit aici un *leitenant* şi caută băieţi. Ai fără ceva opt clase, acolo se primesc cu şapte...

Parcă m-a pălit cu măciuca: auzi tu? la miliţie! *Să umblu cu ţuruiacul la gât*[1]... Du-te tu, că acolo-i de tine. Şi tai prin mulţime. Văd o ceafă cunoscută — Ignat! Să-mi facă rost de un leagăn că nu mai pot de atâta năduf.

[1]... *să umblu cu ţuruiacul la gât*... Cuvinte tăiate de redactorul-cenzor şi restabilite după manuscrisul original.

— Sandule! Ce mai faci? Nu vii să prindem căldarea?

Vera. Cu o şalincă albă de mătase, cu flori roşii şi ţărţămuri lungi... Mă priveşte cu ochi plini de draci parc-ar zice: nu cumva te-a pus pe frigare vre-o fetişcană?

— N-ai scos-o de atunci?

— N-am avut cu cine.

Drăcoaica! Strig că vin neapărat, acuma n-am timp. Îl găsesc pe Ignat şi-i spun necazul.

— Bun, frate! Ad-o încoace pe mândra ta.

Îmi croiesc drum prin mulţime, înapoi. Cum aş lua-o pe Pănuţa, dar să nu dau ochii cu Andrei? Fac un ocol mare, şi când ajung la ridicătura pe care stăteau fetele, văd că nu mai sunt acolo. Mă uit într-o parte, mă uit în alta — nu-i Pănuţa. Mă înalţ, poate-o zăresc. Cel puţin pe Andrei. Nu-i nici el, fire-ar să fie...

— Ai! ţipă sus, într-un leagăn, o fată. Glas cunoscut. Da, Pănuţa! Iar băiatul cine-i? Andrei! Mi se face negru înaintea ochilor. Muzica cu trompetele şi clarinetul se duc de-a şuiul într-o parte parcă le-ar fi tras cineva cu un ţol. Numai toba bufneşte tare de tot, şi nu undeva, ci chiar în pieptul meu... Stau cât stau, apoi pornesc, clătinându-mă, pe la marginea mulţimii, într-o parte...

M-am tot dus pe Uliţa Mare în sus. Pe la porţi stăteau de vorbă câte-un flăcău şi o fată... M-a amăgit... m-a trădat... prefăcuta... minciunoasa... Nu ştiu cât am umblat aşa până să-mi vină un gând mai aşezat: dar dacă nu era ea, era altcineva? Mă întorc şi o iau înapoi să mă conving că m-au înşelat ochii. Peste o bucată de loc: demult s-au coborât! Doar n-or sta în scrânciob să mă aştepte pe mine...

La marginea drumului câţiva copleşi se joacă de-a runtunuşul: unul se dă după un dâmduleţ, pune ouşorul roşu pe creastă şi-i dă drumul la vale...

— Măi! mă grozăvesc: ian aduceţi ouăle încoa!...

Îşi înhaţă fiecare avutul şi se fac nevăzuţi. Trec plin de năduf mai departe, apoi mă uit îndărăt şi-i văd jucând iară. Merg la vale şi-mi vine ameţeală. Dinspre joc se aud chiuituri, o căruţă gonind — şi-a furat unul mireasă! O babă uscată trece pe lângă mine şi-şi face cruce: lumea se zbate a crăpare, iar ei, antihriştii, joacă şi se veselesc! La lespede, când s-o iau pe ulicioara noastră, îmi răsare în faţă un bot de cal. O roată cu spiţe de lemn taie pe la vârful pantofului meu şi opreşte.

— Ce-i cu tine, Mariane? Nu vezi pe unde mergi?

Brişca lui Ion Vasilevici, preşedintele kolhozului. E în haină militară, spălăcită, si-n cizme de care nu se desparte nici vară, nici iarnă. Dau din umeri, trec mai departe. Se suceşte spre mine:

— Stai olecuţă! Am auzit că ai vrut să lepezi şcoala... Să nu-nu! Se ridică pe capră, abia stăpânind caii bine hrăniţi, iuţi... Ascultă: cum dai examenele, treci pe la cancelarie... Am o vorbă cu tine!

Şi se duce zburând. Mă uit în urma trăsurii: de ce m-o fi chemând? Pe pod mă opresc: găsesc în buzunar un petic de hârtie, rup căte-o bucăţică şi o arunc. Cade legănându-se, apa o ia şi o duce la vale... Când aud clarinetul zicând marşul — gata, s-a terminat jocul! —, mă duc şi eu acasă.

Mama şade pe laiţă, cu mâinile-n poală.

— Ai fost? Cum era: frumos?

Straşnic frumos! şi trec la fereastra din fund. Soarele apune. Mă uit drept în soare, închid ochii, mă dau la sobă şi mă aşez pe scăunel cu coatele pe genunchi.

— Erau fete? Ori n-ai văzut nici una?

Acuş o să mă întrebe: cu ce erau gătite? din mahalaua noastră cine era? pe care o luau mai des la joc? ai vorbit cu vreuna?

— Am văzut câteva, dar erau fără dinţi...

Mama zâmbeşte în colţul gurii:

— Nu cumva una de-acelea n-a vrut să joace cu tine de eşti aşa plouat?

— Dă-mi pace! Îmi văd umbra frântă pe perete, cu gheb în spate — mare lucru!

Mama tace o vreme, căutând să priceapă ce-i cu mine.

— Ia scoală şi dă-te-ncoace.

Mai bine ies din casă. Văzând că n-am de gând să mă mişc, zice răspicat:

— Să văd: are să-ţi iasă? Ridică-te de pe scaun.

Desface pe braţe nişte stofă neagră.

Mă apropii de dânsa. Mă întoarce cu spatele, mi-o pune pe umeri, în lung şi în curmeziş, apoi iar mă întoarce ca pe-o matahală.

— Ce ţi-i, băiete? Parc-ai fi mort! La mâneci nu ştiu cum are să fie, dar îţi iese.. Cine i-a cusut lui Andrei costumul?

Înmărmuresc: a aflat ceva...

— Nu ştiu! Şi dau să ies.

— Dar îngăduie oleacă! Mă pune să fac nişte socoteli, că a fost la târg: ce-a cumpărat, cât a plătit, cât vine metrul, dacă n-a amăgit-o negustorul...

I le fac şi iar dau să pornesc. Izbucneşte supărată: ce-i cu tine? Parcă ai avea un fier ars într-un loc! Eu mă zbat să-l îmbrac, şi el face nazuri. Un'-te izbeşti? Te-aşteaptă cineva?

— Lasă-mă cu hainele... Nu-mi trebuie...

— Aşa?! Nu-ţi trebuie? Vrei să umbli cu fundu gol ca un ţigan? Să te arăte lumea cu degetul? Dragă doamne, eşti mare, mâine-poimâine flăcău, trebue să ai măcar o haină mai curăţică, să ai cu ce ieşi în lume. Auzi: nu-i trebuie! Şi prinde a se văita: da eu mă scol cu noaptea-n cap, da eu mă duc pe jos tocmai la târg, da eu umblu toată ziulica să găsesc materie mai bună şi mai ieftină, că la casa mea nu se tăvălesc banii prin unghere! Viu acasă, abia duc picioarele, da el: nu-mi trebuie! Asta ţi-i mânţămita, măi băiete? Aşa grăieşti tu cu mamă-ta?

N-a rămas mult până la sfadă. Azi n-am să mă pot reţine, am să-i spun vreun cuvânt urât, o să-mi pară rău pe urmă. Mă izbesc în uşă şi ies. În prag mă gândesc încotro să apuc: la pod să împroşc broaştele?... ori iar pe uliţele satului? Că mai bine nu mă duceam la joc! Pornesc pe cărare-n jos, văd ciotca — stă cu pana de fier într-însa, cum am lăsat-o. Mai încolo ciocanul cel mare. Pana cade cum o ating. O pun iară. Rădăcina cea subţire stă tot aşa, nelămurită. S-o desfac! Să aflu, în sfârşit, ce-i cu dânsa? De care rădăcină-i legată mai tare? Care o ţine? Pun pana. Ridic ciocanul, izbesc. Oţelul sună ascuţit — intră! Mai izbesc o dată — se duce!

— Alexaaaaandreee!

Mama îmi face semn din fereastră să vin în casă. Mai lovesc o dată, rădăcina crapă, o despicătură îngustă, cu vine negre. Se mai ţine, dar o să cedeze! Tot sunt şi eu bun la ceva.

Intru — mama stă în faţa lăzii deschise.

— Din materia care-am cumpărat-o azi îţi coasem costum. Dar cămeşă?... Ia îmbrac-o pe asta. Desface o cămaşă albă cu flori albastre pe la guler şi-n faţă cu două canafuri. Să vedem...

Scot jacheta roasă-n coate, o pun pe laiţă. Mama plesneşte din palme:

— De lungă taman bună! Şi-n mâneci ţi se potriveşte. Oleacă lărguţă în spate...

Mă întoarce, mă suceşte, parcă m-ar găti mire. Mâinile ei zboară împrejurul meu.

— Uite şi tu! Mă dă în faţa oglinzii. Un flăcău am, nu zece. Eu am brodat-o, cu mâinile mele.

— Mata?

— Pentru tată-tău.

— Când erai fată?

— După ce ne-am luat. Dar tot se chema că-s fată, că nuntă nu făcusem şi nici mireasă nu fusesem.

— Şi aţi făcut nuntă, mamă?

— N-am mai făcut, dragul mamei. Zicea Petrea încoace, când s-a mai aşezat vremea: hai, Marie, să facem şi noi ca toată lumea... — Aşa, cu băiet mare? — Îl punem vornicel... la nunta noastră... S-a început bătălia, s-a dus şi... Închide ochii, scutură din cap: am fugit după dânsul, o vreme am şezut la mătuşa lui care l-a crescut, până ne-am lămurit cu părinţii mei... Eram tânără, abia împlinisem şaisprezece... De acasă îmi plăcea să lucrez cu acul. În două nopţi a fost gata, după cum o vezi...

Oare cum arăta fetişcană? De ce s-a măritat aşa tânără? Mătuşa Nastasia zice că dacă nu se mărita ar fi ridicat-o şi pe dânsa şi ar fi dus-o cu bunelul...

— I-a plăcut tare cămaşa. A zis că are s-o păstreze toată viaţa...

— Şi n-a îmbrăcat-o?

— De câteva ori. O dată când m-a dus la Odesa la teatru...

— Ai fost la teatru?

— Dar cum ai crezut? Frumuseţe ca aceea nici în vis nu poţi să visezi. Ce închipuiri sus, pe podul rotund ca un cer frumos de noapte...

Parcă aş vedea-o şi aş auzi-o prima dată.

— Dar vă ştiaţi cu tata de mai înainte de a vă... lua?

— Dacă lucra la noi! La arat, dar mai ales la coasă, la treierat. Tata Leon îl înăimea că era băiat harnic şi muncitor...

— Se cheamă că era argat la voi?

— Argat? Amu aşa se zice, dar atunci, cine vroia să câştige bani ori altceva se înăimea cu ziua ori cu săptămâna, când era mai mult de lucru...

— Cum de te-ai dus după dânsul, mata, fiică de gospodar, şi el din săraci?

— Noi, surorile, *ne-am înţeles să ne măritäm*, să-l lăsäm pe *tata*. Că ne *mâna la lucru*[1] şi numai la bogăţie îi era gândul... Veniseră alte vremi,

[1]*...ne-am înţeles să ne măritäm... tata... ne mâna...* Un sacrilegiu comis de autor contra adevărului uman şi istoric: nu putea o fiică să spună aşa ceva despre tatăl ei. Dându-şi seama că prea a ajuns departe cu scoaterea vălului de pe o temă interzisă ca cea a organizării forţate a kolhozurilor şi a exterminării ţărănimii prin deportări, n-a gasit alta decât să facă pe-o fiică de ţaran care este de fapt mama sa să se lepede de părinţi. Autorul era convins la acea vreme că prin ieşirile ei violente mătuşa Nastasia a dat glas adevărului cel mare.

vroiam să răsuflăm şi noi mai slobod. Pe deal, la lucru, Petrea ne spunea: degeaba se opinteşte moş Leon să facă avere — or să i-o ia la comună, că a trecut vremea celor bogaţi...

— Mai lucrau şi alţii la bunelul?

— Numaidecât! Venea, bunăoară, Andron, flăcău şi el pe-atunci...

La auzul acestui nume am un tremur în măruntaie.

— Cum se împăca tata cu badea Andron?

— Cu Andron? Cum se împăcaaaa?...

— Zic unii că... nu se prea împăcau. Îi drept?

— Cine ţi-a mai spus-o şi pe asta? Au fost, se cheamă, prieteni: odată s-au dus la *slujbă*, odată s-au întors acasă. Amândoi veneau uneori la noi la lucru. Andron era din oameni mai înstăriţi şi venea mai mult aşa... Pe urmă Ion, tată-tău, Andron şi alţii au pornit kolhoz în partea noastră de sat... Dar odată s-au bătut. Ne întorceam de la o cumătrie. Cu vreo câţiva ani înainte de a începe bătălia. Noapte, întuneric. Erai mititel şi te-am lăsat acasă cu lelea Nastasia... Mergem, la un colţ ne iese cineva înainte. El era! Îl opreşte pe tat-tu, cică are o vorbă să-i spuie. Eu mă duc înainte, tată-tu rămâne... L-am aşteptat toată noaptea. A venit dimineaţă. Plin de sânge.

— Pentru ce s-au bătut, mamă?

— Unii zic că *de la politică s-au luat*[1]. Nu ştiu. După aceea s-au împăcat...

O floare de pe gulerul cămăşii bate în roşu. O pată de sânge?

— De ce mă întrebi? Nu mă crezi?

Poate-i de atunci, din noaptea aceea, pata?

— Te cred. Văd că ne-ajută amu când ni-i greu. Numai că n-aş crede că s-a împăcat cu tata.

Mama mă priveşte cu ochi miraţi: ce gânduri îl bat pe băiatul meu? Se întoarce, se duce la fereastră. Mă uit la dânsa — în bătaia apusului pare gârbovită: umerii i-au căzut, obosiţi, parcă în numai câteva clipe a îmbătrânit...

Am adormit după miezul nopţii. Am visat un vis: se făcea că mergeam cu Pănuţa pe un câmp de flori. Se legănau ca valurile florile. Ne ţineam de mână. Vedem înaintea noastră o apă albastră. Apa se face munte, şi de după munte se iveşte un om în straie negre... Mai departe nu se poate! ne strigă. Vreau să întreb: de ce nu se poate? El întinde o mână lungă, o ia pe Pănuţa de braţ şi o duce cu

[1]... *de la politică s-au luat*... Vagă aluzie la represiunile din anii 1934—1937.

dânsul... Încotro, Pănuţo? Ai spus că mergi cu mine!... Aha, îi Andrei, dar s-a îmbrăcat în alte haine... Ai crezut că Pănuţa e a ta? Nu-i a ta — e a mea! Pănuţa, întorcându-se către mine: te-am aşteptat. De ce n-ai venit? Mă duc cu dânsul... Dau amândoi din mâini, se înalţă şi zboară. Vreau şi eu să zbor, dar mă ţine ceva de picior — nişte viţe lungi. Mi-au cuprins gleznele, genunchii, încerc să mă smulg din prinsoarea lor, dar zadarnic. Pe neaşteptate flutură în faţa mea o cămaşă albă, cu mânecile desfăcute. Mă prind de mâneci, cămaşa zboară, scap de prinsoarea viţelor tari ca oţelul şi cobor într-un lan de grâu copt. Văd pe cămaşă o pată de sânge proaspăt... Tată! Cine te-a însângerat? — El! vine un glas din pământ. Cine: tată? — El! se aude dintre spice. — Cine: tată? — El! răspunde vântul. Pornesc să ajung glasul, ies în marginea lanului, mă împiedic şi cad cu fruntea de pământul tare.

Mă trezesc cu o cumplită durere de cap.

În casă, întuneric.

Se aude cumpăna fântânii scârţâind — s-a stârnit vânt afară.

Căruţa opreşte lângă fântână. Omul ia o saltea, Vica pe cealaltă şi pornesc cu ele în spate. Când să păşească peste şanţ, vine un nour şi împroaşcă cu stropi mari, scânteietori — ploaie cu soare. În faţa casei, un tractoraş cu platformă împuşcă dopuri de fum albastru. Tata şi cei doi oameni descarcă saci grei de hârtie galbenă.

— Ne udă materialul, băieţi!

— O bură... Trece repede...

— Peste-un ceas poate să toarne cu găleata... Vreme de vară...

Tata întoarce spatele, apucă sacul de la gură şi, aplecându-se, îl duce în căsoaie. Dă cu ochii de Vica.

— Avem, tatei, şi ciment. Altul la rând!

Badea Hortolomei lasă salteaua şi se duce spre ceilalţi, răsucindu-şi din mers o ţigară. Vica: să caut un ac şi aţă, să le cos... am uitat ceva... Fuge la căruţă şi se întoarce cu un mănunchi de spice... Găseşte pe masă o coajă de pâine, ia cartea şi se aşază la fereastră... Nava se apropie de Vega, stea în sistemul Galactic către care se îndreaptă Soarele, împreună cu toate planetele. Echipajul, doi bărbaţi şi o femeie, călătoreau în stare de quasianabioză, urmând să se deştepte după mulţi ani, când vor fi atins sfera de atracţie a astrului... Oare când vor fi ajunşi la destinaţie şi

se vor trezi îşi vor mai aminti ce-au fost odată?... Ridică ochii din pagină: nu cumva memoria leagă generaţiile? Nu cumva memoria este viaţa eternă către care năzuieşte omul?...

Se aude un uruit afară. Urmează o bufnitură de se cutremură pereţii. Vica izbeşte fereastra, scoate capul şi vede mai la deal de casă o grămadă de nisip cu prundiş şi o autobasculantă îndepărtându-se... Se duce la masă, ciupeşte din pâine, găseşte sub ziar o conservă deschisă şi de cum pune în gură cele câteva fărâme de peşte, o apucă o foame de lup... De patru zile n-am gustat mâncare caldă... Şi tata care munceşte din greu...

Lasă cartea şi iese în prag — văzuse nişte cuiburi de cartofi în grădină. Tata şi cei doi adună lutul de pe lângă pereţi... Vica o ia printre buruieni: ştir, pălămidă, măturici verzi... Intră în vie — vreo zece rânduri de tufe. Câteva mai au araci, de pe vremea când trăia bunica. Într-o margine, câţiva prăsazi, bătrâni, dar încă tari. Toamna, când se răcea timpul, bunica umplea un coş şi venea la ei la oraş. Le aşezau pe pervaz ori la balcon şi-ntr-o săptămână se făceau dulci ca mierea... Se văd omizi în câteva locuri. Le culege şi le calcă cu piciorul. În capătul viei se ridică falnic nucul...

Se lasă lângă un curpen, scormoneşte şi scoate câţiva cartofi rozi. Se mută la altul. Brusc, simte că o pândeşte cineva de după buruieni. Pentru o clipă vede un cap cu părul alb şi ochii rotunzi. Duce mâna la ochi: a fost cu adevărat ori are năluciri?

Ia strachina şi porneşte spre casă. Să gătesc mâncare, îi trecut de amiază şi lucrătorii...

Încearcă să aprindă focul în bucătărie, dar fumul umple casa. Iese afară, la pietrele de la vale de căsoaie, şi aşază oala cu cartofi.

— Vica! Plec pe-o jumătate de oră în sat cu tovarăşii... Tata s-a spălat şi acum se şterge... Vin repede...

— Am pus nişte cartofi la fiert. Staţi să gustaţi ceva...

— Dumnealor se grăbesc... Ică şi Ignat şi-au scuturat hainele de colb şi se îmbracă. Trebuie să ne pregătim pentru mâine... Am să-i servesc cu ceva la cantină. Fierbe cartofii şi ţine-i calzi.

— Să vii degrabă, tată!

Se aşază pe piatra din faţa focului. Uneori fumul se culcă în partea ei şi atunci se întoarce. Cum îşi schimbă fumul direcţia, se suceşte iar cu faţa la foc. Citeşte şi are grijă să pună vreascuri... Citeşte despre cum a fost deschis sarcofagul faraonului egiptean Tutanchamon. Rămăsese nejefuit,

ca prin minune, până în secolul nostru. Avea ameninţătoarea inscripţie: cine va cuteza să-l deschidă îşi va pierde viaţa. În clipa când capacul sarcofagului fu deschis, şeful echipei de arheologi, fiind mai aproape, simţi o împunsătură în obraz, din care peste câteva săptămâni muri... Acum trei mii şi ceva de ani omul putea lua măsuri de apărare a propriului mormânt? A existat pe atunci un asemenea nivel al ştiinţei şi tehnicii?

Simte o privire dintr-o parte. Întoarce capul: în capătul cărării, la marginea şanţului, stă băiatul care s-a agăţat azi de căruţă. Tot cu bicicleta lui. Vica are o pornire de supărare, dar pe loc îi trece. Ridică mâna, îşi aruncă părul de pe faţă şi-şi continuă lectura.

— Scuzaţi frumos, domnişoară: se poate să Vă daţi mai încoace? Ori trec eu?

Vica saltă din umeri: ce băiat, zău! şi-şi vede de foc. Socotind tăcerea fetei drept o aprobare, împinge bicicleta pe cărare şi iată-l aici.

— Văd că se pregăteşte un ospăţ haiducesc! Pentru cine? A, înţeleg... Băiatul îşi poartă privirea asupra casei îmbrăcată în platoşă de sârmă, asupra grămezii de nisip...

Vica: ce băiat şi aista, zău!

— Eşti de sat? Nu te-am văzut mai înainte.

— Nu. Sunt de departe. Cu toate astea ştiu de unde vii şi cine eşti.

— Chiar aşa?

Băiatul culcă bicicleta, ia nişte crenguţe şi le pune pe foc. Priveşte cum le cuprind flăcările, apoi, fără a întoarce capul: ştiu!

— Ce te-ai agăţat de mine într-un mod atât de obraznic? Nu ţi-i ruşine?

— Obraznic? Eu? Băiatul sare în picioare, punând mâna pe ghidon... Dar n-ai spus că pot să vin aici?

— Scuză-mă, n-am vrut să te jignesc. Aşa mi-a venit... pe limbă. Dar, de fapt, eşti... obraznic!

— Oo! băiatul acceptă jocul... Romeo şi Julieta, Montecchi şi Capuletti, ai citit pe Shackespeare? Ţii minte?

— N-am citit. Nu ţin minte.

— Dar te văd hojma cu cartea-n mâini. Ori e o carte de bucate?

Auzi-l... Hojma! Îţi tai eu nasul!

— Ce umbli... *hojma* cu bicicleta? Ori ai picioarele strâmbe şi nu poţi merge pe jos?

— Unu'la zero în favoarea Vicăi Marian! Băiatul bate din palme... Pe un ton grav: ştii pentru ce am venit? Să-ţi spun un secret.

— Un secret? Mie?

— Anume ţie! Eşti singură. Tată-tău a plecat cu nişte oameni... Vrei să vii deseară la pârâu? Sunt ceva mai sus nişte pietre, apa curge şi sună frumos. Ai să vii?

— Ce să fac acolo?

— Am să-ţi spun... ceva.

— Nu mă duc nicăieri. Dacă ai un secret, n-ai decât să mi-l spui...

Victor o priveşte pe sub sprâncene.

— Bine. Îţi spun. Ai mamă?

— Am. De ce mă întrebi?

— Ai tată?

— Nu l-ai văzut?

— Eu nu am tată. Tatăl meu ne-a părăsit când aveam vreo trei ani. Nu-l ţin minte, nu mi-l amintesc. Îl ştiu pe tatăl vitreg. Era un om bun, ţinea la mine, dar s-a îmbolnăvit şi a murit...

Vica se întristează: da, e rău să nu ai tată...

— O iubeşti pe mama ta?

— Ce întrebare?!

— Şi pe tata?

— De ce mă întrebi?

— Ai vreun frate, o soră?

— Un frăţior.

Pe neaşteptate spune o vorbă care o uluieşte pe Vica.

— Dar ştii că noi am fi putut fi frate şi soră?

— Noi?!

— Am găsit o poză la mama: ea şi un băiat. Pe verso: *Pana Negrescu şi Alexandru Marian... În amintirea dragostei veşnice... Martie '48...* Dacă s-ar fi căsătorit...

— Viiictooor! Mergem că întârziem!..

În drum a oprit o limuzină roşie. Din geamul deschis o mână albă face semne. Băiatul arată oarecum speriat. Îşi ia bicicleta.

— Să ştii că te consider de soră... Mă strigă să plecăm... Unde să plecăm? Umblăm aşa din sat în sat. Bunicii au murit şi ea a vândut casa. Ne-am oprit la moş Andron. A angajat maşina asta ca să ne care la vreo altă rudă din alt sat...

Împinge bicicleta pe cărare, spre drum.

Vica scoate capacul: câţiva cartofi s-au desfăcut. Pune capacul la loc... Peste străvechea enigmă a faraonului egiptean se suprapune enigma unei alte vieţi, în care-i implicat tatăl ei. Dincolo de rândurile din pagină vede mereu faţa tristă a băiatului: sunt singur pe lume... Singur, repetă Vica o dată, de două, de multe ori...

Tata a sosit într-un „GAZ-ik“ verde. Cu el coboară doi bărbaţi: unul nalt şi roşu la faţă, celălalt cu obrajii supţi, dar amândoi bine dispuşi... Vica, fiică-mea... Bărbaţii îi dau mâna, apoi privesc spre casă, cu mâinile duse la spate: uite ce s-a apucat Alexandru — s-o *cementuiască*. Nu era mai bine s-o vândă cuiva, poate chiar... kolhozului, să facă un hotel, că vin străini şi n-au unde trage... Cel mai nalt e preşedintele kolhozului, cel mai pirpiriu preşedintele sovietului sătesc, dar tata li se adresează simplu: Ulian şi Boris... S-o dărâm? zice tata: casa buneilor şi părinţilor mei? Nu, am s-o repar, pentru cine-o fi, poate pentru mine, la bătrâneţe... Acolo, la oraş, când ţi-a veni ceasul, pot să te scape cu tot cu sicriu de la etaj... Aicea şi cimitirul îi mai aproape, mai mulţi cunoscuţi, o să fie mai vesel...

— Bine-ai zis, Alexandre! râde omul cu faţa roşie: să nu ne fie urât... acolo!... Mergem, Boris Ivanovici... Să vedem cum lucrează combainele pe deal. Vii şi tu cu noi?

— Trebuie să mă pregătesc pentru ziua de mâine. Adun nişte lucrători şi o dau gata.

— Treci pe la mine. Îţi dau câţiva băieţi din brigadă. Te-i înţelege cu dânşii...

Urcă în maşină şi pleacă.

S-a înserat. Tata şi Vica se aşază la masă. Alexandru a adus două pâini, unt, roşii, zahăr, ceai. Au închis obloanele — dau năvală fluturii la lumină. Alexandru curăţă câte-un cartof, se uită la portretul dintre ferestre, îşi mută ochii la Vica şi găseşte tot mai multe asemănări... Ochii i se închid de oboseală... Cei doi vin şi mâine, plus alţii câţiva cu care s-a înţeles azi. Să se apuce de tencuit... Era un ciur în căsoaie... prin pod... Căldări vechi... O maşină de nisip... încă una mâine dimineaţă... Observă mănunchiul de spice. Are un fior în inimă. Îşi mută privirea: da, floarea... Priveşte la spice: da, spicele... Lipseşte ceva, dar ce anume? Oboseala se face tot mai simţită, capul mai greu... Face un efort, se îndreaptă de spate... S-a tras la faţă tata, ochii sunt obosiţi, cicatricea de la tâmplă aproape neagră...

— De unde spicele?

— Le-am adus de la câmp...

Da, le-ai adus. Se încruntă, pune cartoful pe jumătate curăţat, pe masă, se duce dincolo, aduce un pachet. Scoate un portret, ca un sfert cât al bunicăi, şi-l pune alături. E un militar, gulerul tunicii încheiat strâns pe gât, bărbia cam ridicată.

— Mi l-a dat Ulian. Au amenajat la Casa de cultură o galerie a sătenilor căzuţi în război... Vreo patru sute...

Ia mănunchiul de spice şi-l culcă în faţa tatălui său. Se aşază iar la masă. Tata curăţă cartofii şi se uită absent la degetele sale...

După examene l-am căutat pe Ion Vasilevici. Pleca de urgenţă la raion. Mi-a spus că trebuie să fiu în cutare zi la *semeteu*... Ne prezentăm în ziua fixată vreo opt băieţi din sat, câte unul-doi de la fiecare kolhoz. Apare directorul. Ne pofteşte în cabinet. Un bărbat cu burtişoară, în costum albastru-nchis: pantaloni bufanţi, tunică, cizme lucitoare în picioare... Gavrilcenco, se recomandă şi ne întreabă pe fiecare cum ne cheamă. Ne vorbeşte de război, de secetă, apoi că... anul acesta pe câmpiile kolhoznice s-a copt o roadă bună, trebuie strânsă, să nu se piardă nici un grăunte. Am înţeles că o să lucrăm la cântăritul grâului treierat reprezentând *semeteul*, adică statul. La urmă tovarăşul director adăugă: în acelaşi timp sunteţi lucrători ai kolhozului: *semeteul* vă plăteşte bani, kolhozul vă dă... în natură, adică grăunţe... Ne-am întors pe jos: *semeteul* era la vreo şase kilometri, într-un sat de ucraineni.

Trece o zi, trec două, trei. Mă duc cu mama la prăşit în vii. La căratul snopilor cu badea Hortolomei — noi cu caii, alţii cu boii...

Într-o zi, pe sub amiază, vedem venind dinspre sat treierătoarea. Pe tractor şade Costea Mâţă cel cu degetele sucite de o bombă, sus, pe treierătoare, badea Pavel şi Ignat...

Am mai lucrat câteva zile la încărcat, am fost trecut la datul snopilor de pe stog. Veneam acasă seara târziu, abia apucam să pun ceva în gură şi adormeam. Dis-de-dimineaţă îmi luam furca, aninam trăistuţa cu ce-mi punea mama — tot nu te-au făcut *nacealnik*? aş răsufla şi eu mai uşor — ieşeam în marginea satului şi apucam peste mirişte spre arie. Grâul treierat îl cântărea o fată care făcuse treaba asta şi anul trecut. O vedeam de sus: pune greutăţile, le numără cu degetul şi scrie într-un caiet. Dar mai tare se ferea să n-o ajungă soarele...

Furca cu patru coarne scârţâie.

— Snopi! Daţi snopi! strigă omul cu ochelari pe faţă — n-are cu ce hrăni maşina. Snopi? Avem destui — să-i tot ridici. Proptesc coada de salcâm în pântece şi — sus cu el! Îl trec pe sub soare şi-l arunc pe platformă. Coada-n pântece, şi s-a mai dus unul...

Snopi, snopi, snopi!

Coada furcii în pântece şi zboară snopul! Trosc! îmi cade snopul în cap. Caut furca — s-a rupt. Până-n seară mai este. Haidem jos să mi te dreg. Mă dau la margine, mă las pe şezute, şi... zbor peste o basma albă care odihneşte la umbră.

— Prinde-mă, puicuţo!

Mă învârtesc după un topor, să cioplesc coada şi s-o pun la loc. Badea Ilie, şeful ariei, vine şovâlcăind pe piciorul lui de lemn:

— Măi Marian! Fuga la Ion Vasilevici...

A doua zi vin la arie pe când se ridica soarele de după Movila Paşei. Răcoare. Roua căzută peste noapte sclipeşte pe firele galbene de paie. Şed pe marginea cântarului şi mă uit la Costea — se căzneşte să pornească tractorul. Ignat s-a băgat în treierătoare şi ciocăneşte. Badea Ilie le dăscăleşte pe nişte fete pe care le-a pus să mătură făţarea şi să adune grâul rămas peste noapte. Scândura de sub mine îi jilavă, dar soarele se ridică repede şi începe să frigă. Culeg de pe jos un pai, îl turtesc în patru, fac o morişcă, o pun pe alt pai, mai subţire, o ridic — nu se clinteşte. O ridic mai sus — nici gând să se mişte. Mare năduşeală o să fie...

— Gata, măi! Ignat a rămas singur — badea Pavel s-a întors la fierăria lui.

Tractorul prinde a zbârnâi. Costea pune pasul. Treierătoarea începe a se zgâlţâi. *Barabanul* şuieră muşcând din primul snop... Când a strigat Ignat şi batoza a pornit, am sărit din loc cu ceilalţi, dar mi-am amintit de funcţia ce-o am şi m-am întors la cântar. Fata n-a venit să-mi dea cântarul în primire — m-am apucat să sucesc rotiţele şi clempuşurile ca să mă dumeresc singur.

— Unde torni, fa Grăchină? Glasul supărat al lui badea Ilie: Eu am grăit la tine ori am hămăit...

— Văleu, m-am spăriet! Eram să scap covăţica... Grăchina începe să-şi scuipe-n sân: Ptiu, ptiu, ptiu...

— Nu te mai poci, fa, atâta. Mai bine caută-ţi de lucru...

Grâul curge pe gura treierătoarei ca un şuvoi. Grăchina are de datoria să ducă covata plină, s-o deşarte, s-o aducă înapoi şi s-o pună în locul celei care s-a umplut între timp.

— Tu cu ce-ai ascultat: cu pântecele? Mai întâi să pui covata pe cântar, pe urmă s-o deşerţi la grămadă.

— Ce ai cu pântecele meu? se zburleşte Grăchina, săltând covata pe burta revărsată: am turnat în grămadă că am văzut că nu-i fata care cântărea...

— Cu capul tău am ce am, nu cu pântecele. Fata nici n-are să vie, că-i pusă-n spital la operaţie. Este-n loc băietul ista — el are să cântărească, auzit-ai?

Grăchina: auzit! Arunc morişca de paie jos, îmi trag cozorocul pe frunte şi mă apuc să controlez dacă-i pus drept cântarul.

— Cum merge lucrul, tovarăşe? badea Ilie îmi strânge mâna: spor la muncă şi într-un ceas bun!

Se duce spre căruţele sosite să încarce grâul şi să-l care la magazia kolhozului.

— Dar cu aista ce să fac? Grăchina arată spre grâul turnat drept în grămadă. N-o aude. Se întoarce către mine: gata ţi-i maşinca, măi?

Ridică de la gura treierătoarei covata plină, împingând-o în loc cu piciorul pe cea deşartă, o saltă pe un şold şi o aduce, rostogolindu-şi sânii. O pune pe cântar, întoarce mâna şi-şi şterge faţa. Apoi îşi propteşte mâinile în şolduri şi se uită la mine.

Deschid socoteala de sus, pun chilele, mut clempuşul — cântarul joacă-n sus şi-n jos şi nicidecum nu vrea să oprească. Afurisitul, a înnebunit ori ce dracu' are? Pun alte greutăţi, mişc încolo, schimb aici...

— Mai repede — ce mi te fosăi atâta? Că se umple cealaltă covăţică... Grăchina pufneşte de râs: aha, nu-ţi iese? Să văd eu...

Cum pune mâna, cântarul se linişteşte. Ia covata şi înainte de a o turna la grămadă mă întreabă cum rămâne cu grâul vărsat mai înainte... Am să adaug una la număr... Grăcina zâmbeşte-n colţul gurii şi se duce legănându-şi trupul. Mă uit împrejurul cântarului, mă aplec — stă bine. Mă urc, arată exact greutatea mea. Cobor repede, că vine Grăchina. Pune covata pe cântar, face ffffu! ca foiul lui badea Pavel şi se aşază drept din picioare. Faţa roşie, picioarele i s-au dezvelit pân' peste genunchii roşii, butucănoşi. Răsuflă gâfâind de se clatină grăsimea împrejur, iar pântecele se ridică şi cade, iar se ridică şi iar cade.

— Pentru tine m-a ocărât Ilie! Îşi face vânt cu piepţii cămăşii.

Covata îi gata cântărită, aştept s-o toarne, Grăchina nici gând să se scoale. Mi-amintesc cum i-a ridicat moş Trifan tobultocul cu tot cu poale şi-mi vine a râde. Pesemne mi-a prins zâmbetul:

— Bună poamă eşti şi tu! Cât de colo se vede: sămânţă moroşenească. Aşa râdea şi badea Leon: pe sub mustăţi... Ne lua uneori la lucru — la prăşit, la treierat... Munceam avan, că eram tânără şi nu aşa grasă ca amu... Asta după ce l-au ucis pe tata răii, noaptea. Ciubotărea pân' târziu. L-au strigat afară şi nu s-a mai întors — l-am găsit în zori sub gard, cu capul crăpat. De atunci m-am îmbolnăvit şi iaca... unii se găsesc de râd de mine. Cum şi-a bătut joc Andron când eram fată de nu m-am mai putut mărita... Poate eram şi eu în rând cu lumea...

Înhaţ covata, o torn la grămadă, o pun la gura batozei şi o aduc pe cea plină.

— Cu cine zici că semăn?

— Când mergeai dinioarea cu covata, erai curat bâtu-to. Cum ai luat caietul şi *carandaşul*, semeni mai mult cu tatu-to. Îţi place munculiţa uşoară...

Se întinde la vorbă, dar de sculat n-are de gând să se scoale. Mai aduc câteva coveţi, le cântăresc, le deşert. Până la urmă se urneşte. Se duce târându-şi picioarele, aduce două coveţi şi iar se opreşte gemând.

— Şi tat-tu, săracu', s-a prăpădit. Nici mamă-ta, Maria, n-a avut noroc şi parte de om, ca şi mine. Of, dar ce-i asta? Se apucă de pântece încreţindu-se: cum mă taie un junghi! Arată cu mâinile: mi-a venit rău. Se duce după scârte şi nu vine o jumătate de ceas. Grâul curge ca apa. Coveţile se umplu repede. Le înhaţ, le car: mai întâi le pun pe cântar, apoi le duc, le deşert. Movila de grâu creşte.

— Dă să mai car eu...

Dă două-trei coveţi şi se duce iară. Nu se arată şi mai lungă vreme.

Soarele dogoreşte. Cămaşa mi-i toată o apă. Am dat cozorocul la ceafă şi car. Pun pe cântar, duc, deşert, fug la treierătoare, aduc, iar cântăresc, iar deşert, iar fug la treierătoare — abia dovedesc să trec kilogramele în caiet...

Zbârnâitul tractorului s-a mutat în urechile mele, treierătoarea îmi vuieşte în cap: vuuu! Într-un moment, din repezeală, era să mă prindă pasul şi să mă tragă la roată — mă ameţise gălăgia şi oboseala. Pământul sub tălpi frige ca jăraticul...

Îi vremea amiezii. Treierătoarea opreşte. Oamenii se împrăştie grăbindu-se să apuce o palmă de umbră. Trec pe la poloboc, trag câteva căni — a făcut cineva una dintr-o cutie de conserve americane —, apoi caut pe unde m-aş aciua. Ignat mă strigă de sub scârtă:

— Vin' aici, că eşti de-al nostru!

Soarele a urcat în vârful cerului şi-i numai o fâşie de umbră. Mă las în genunchi. Mai încolo au încremenit două femei: una a aruncat un sac şi a căzut cu fruntea pe el — faţa nu i se vede, alta n-a apucat bine să ajungă la umbră, cum a căzut pe-o parte, cu mâna întinsă, aşa a adormit, cu picioarele la soare, călcâiele crăpate, cu urme de sânge pe pulpe.

Mă sprijin cu spinarea de scârtă. Paiele mă înghimpă. Mişc din umeri să-mi fac loc.

— Culcă-te să aţipim oleacă, mă îndeamnă Ignat. Ai mâncat ceva?... De mâine o să te înscrie la porţie. De amu eşti cu noi... Mecanicul şi tractoristul primesc dimineaţa de la magazie câte-o bucată de pâine coaptă şi ceva brânză de oi.

— Mă tem că am să mă îngraş... Glumesc, cu toate că n-am mâncat nimic. Nici nu mi-i foame de obosit ce sunt.

— Să zici că! Ignat se sprijină într-un cot şi se uită împrejur: unde l-a dus naiba pe Costea, că... mai rămăsese ceva în traistă? Coosteaa!

Dă glas de la câţiva paşi: stă lungit pe burtă, cu picioarele ridicate-n sus, iar în faţa lui câteva fete îmbrobodite, numai nasurile li se văd.

— Lasă-mă, Titiană, să pun capu-n poala ta.

— Să-ţi fi luat căpătâi de acasă!

— Pe genunchi la tine-i mai moale...

— Şezi binişor că te spun la mama!

— Lasă-mă, Titiană, mamă-ta nu ne vede...

— Pune-ţi pumnul sub cap şi dormi sănătos.

— Ia uite-l: să doarmă, săracu'! îl ia în răspăr alta: deseară ce are de făcut?

— Se duce-n sat la fete seara.

— Alungă-l, fa, că-i vine a zburda de hodinit ce este. Dă drumul la tractor, se duce la umbră şi doarme toată ziulica...

— Fa Chilie! face Costea supărat: ian să te puie-n locul meu, şi ai să vezi!...

— Doar nu dai cu furca toată ziua?

Costea-i avan şi dacă se supără... Se vede că l-a atins fata unde-l doare. Se dă mai aproape de Chilia, se face că-i bagă ceva-n sân, şi când aceea îşi adună mâinile la piept, o ridică-n braţe şi porneşte spre tractor. Fata ţipă, îl bate cu pumnii, oameni nalţă capetele supăraţi că le-a stricat odihna, apoi pornesc să râdă.

— Arunc-o pe scârtă!

— Trânteşte-o în grâu!

— În barelu' cu apă..

Vede fata că flăcăul o duce spre poloboc, se rupe din braţele lui, îi mai trage un zdupac şi fuge la prietene.

— Lasă că tot am să te murez odată...

Se trânteşte lângă noi, frecându-şi bărbia cu cioturile.

— Ţi-ai găsit cu cine să te joci, zice Ignat fără a deschide ochii. Pe Titiana trebuia s-o strângi.

— Pe aceea pun eu mâna altădată: pe întuneric. Costea observă că-s şi eu aici şi-şi dezveleşte dinţii: cum merge cântăritul? Ai dat de greu pe stog şi ai trecut la *cărăndaş?*

— Am dat. Şi am trecut la uşor. Vreau să mă îngraş şi eu.

— Văleu! Ca Grăchina? Unde-i, că n-o văd lângă tine?

— Lasă băietul în pace, candela ta! îmi ia apărarea Ignat: şi hai să ne hodinim oleacă... O să lucrăm tustrei, bre. He-hei! Avem mult înainte. După ce mântuim aici, ne mutăm la Trei-Fântâni. Acolo stoguri de treierat!

— Tare mă tem să nu fugă, îşi dă cu părerea Costea: l-am văzut cum căra azi covata, cu limba de-un cot...

— Măi Costea! Încep să clocotesc: Ia seama că am să-ţi mai rup vreo câteva degete!

— Văleu, dar eşti iute. Vrei cumva să ne trântim?

Ignat lucrează sus, pe treierătoare — se văd cum îi umblă muşchii braţelor sub cămaşa udă de sudoare. Apucă snopii de la cele două fete, îi răsfiră şi le dă drumu-n bătător. Ridică mâna înmănuşată şi strigă:

— He-hei, cum curge?

— Şuvoi!

Se răsuceşte, apucă snopul şi dă-i înainte... Grăchina pune gâfâind covăţica pe cântar.

— Mai cară tu, dragul lelei băieţel, că nu' ş' ce...

Se apucă de-o coastă, se închirceşte şi se duce repede într-o parte. Însemn kilogramele, vărs covăţica, o duc şi o pun la gura treierătoarei. Aştept până se umple, o schimb, scriu câteva cântaruri — nu-i Grăchina. Iar grâul curge, tot curge...

— Vrei să mă cântăreşti?

O copilă de vreo doisprezece ani, subţirică, cu pulpele arse de soare a urcat pe cântar.

— Cum te cheamă?

— Ilenuţa.

— Oho, Ilenuţo, trebuie să ai vre-o sută de kile!

Chicoteşte. O cântăresc, ea fuge spre nişte femei care lucrează pe podină — una trebuie să fie mamă-sa. Ajunge acolo şi arată cu degetul spre mine. Femeile râd — de ce-o fi râzând?

Mai dau câteva covăţele şi fuga la apă. Când iau tinicheaua, o văd şezând în dosul polobocului, sprijinită de doagă, pe Grăchina.

— Ce faci aici, bre?!

Mă priveşte cu ochi de jale:

— Mă mai răcoresc... Iaca vin...

Fug spre cântar — s-a umplut covăţica şi curge grâul pe jos. Apare badea Ilie, vede grâul vărsat şi începe să suduie: unde-i Grăchina? Îi arăt: s-a dus. Porneşte într-acolo şi rămân iar singur.

— He-hei, Costea! strigă Ignat: vezi ce-i cu motorul de-şi face de cap!

Costea nu răspunde — s-o fi dus pe undeva ori a adormit la umbră. Nici un ceas n-a trecut de când lucrăm după amiază dar mă varsă sudorile. Ignat mi-a dat din porţia lui o bucată de pâine cu brânză şi ceapă, atâta am pus la inimă — dimineaţă, în graba mare, am uitat să-mi iau ceva de acasă. Scot cămaşa şi o arunc pe grămada de grâu. Ignat face la fel. Mă duc, iau cămaşa lui şi o pun lângă a mea.

Aria ca un furnicar. Unii lucrează cu furcile, alţii cu lopeţile, alţii trag paiele şi pleava de la fundul maşinii. Tractorul răpăieşte mărunţel, barabanul înghite snopii gemând de plăcere, cureaua curge la nesfârşit între valul tractorului şi roata batozei.

Deasupra tuturor se înalţă Ignat.

Răsună o plesnitură. Zboară câteva aşchii de scândură. Bătătorul ţipă şi se îneacă.

— Săriţi!

— Costea!

M-a tăiat la inimă. Mă uit — Ignat a scăpat snopul din mână şi s-a lăsat pe-o parte. Cu o mână s-a apucat de piept, cu cealaltă caută să se sprijine de ceva.

Careva aruncă cu coada furcii cureaua de pe roată.

Lumea se adună la treierătoare. Apare Costea. Alerg şi eu.

Ignat îşi scoate ochelarii — îi galben la faţă.

— A dat vre-un corn de furcă-n baraban. Ori vre-o sârmă tare...

Se uită-n palmă — se prelinge sânge. O aşchie i-a zdrelit pielea.

— Lasă, măi Ignate, până la nuntă trece, îl linişteşte Costea.

— Dă ceva să mă leg... Costea rupe din poala cămăşii o fâşie şi-l ajută pe Ignat. Văzând lumea adunată, Ignat strigă: ce v-aţi grămădit? Duceţi-vă, oameni buni, pe la locurile voastre... Vedem ce-i cu barabanu' şi dacă-i întreg, lucrăm mai departe...

În ziua aceea am lucrat până târziu — dimineaţă urma să ne mutăm la Trei-Fântâni, la vreo zece kilometri de sat. Ignat, Costea şi eu ne-am scăldat la poloboc, apoi am pornit spre casă. Costea pune palma la gură şi trage un chiuit.

— Îi dai de ştire Chiliei? râde Ignat.

— Dă-o încolo: are un nas ca un cosor. Haideţi la prispe!

Iarna fetele se adunau în casă, la şezători, vara ieşeau în drum, la poartă.

— Mergem, dar unde?

— Găsim noi... Costea mai trage un chiot. Din cealaltă parte de sat îi răspunde un flăcău.. Vii şi tu, Sandule, cu noi?

— Mai întrebi? răspunde Ignat.

Trecem pe lângă gardul kolhozului, coborâm pe ulicioară la vale, pe lângă casa noastră, lăsăm în urmă podeţul şi ajungem drept şcoală. Costea se opreşte, ascultă: încolo se aude o muzică. Ignat îngână un cântec. Eu merg şi tac. La colţ mă opresc: mă întorc înapoi, am uitat că trebuie să fiu acasă.

— Ai de plămădit?

Încerc să găsesc o pricină, până la urmă tot Ignat îmi vine în ajutor:

— Mai ştii? Poate are alte drumuri? Să se ducă...

Mă prefac a mă întoarce, aştept până se mai îndepărtează şi o iau într-o parte. Mi-a pierit oboseala. Picioarele se fac uşoare... Văd casa cu

gard înalt a lui badea Andron. Peste drum casa cu copac la colţ. Demult n-am călcat pe uliţa asta. Ce-o fi făcând Pănuţa? De la scrânciob n-am văzut-o decât o singură dată... lângă magazin... era trasă la faţă... fusese bolnavă... i-am dat bună ziua, m-a privit pieziş... am întrebat-o dacă pot s-o conduc... a ridicat din umeri... nu ştiu dacă am schimbat vreo trei-patru cuvinte... Ajungând lângă casa ei, simt că i-am iertat totul: că s-a dat în scrânciob cu altul, că s-a plimbat prin Chişinău... Singura dorinţă e s-o văd, s-o aud, să-i spun o vorbă, dar... cum? Trec pe sub gardul lui badea Andron şi mă uit la fereastra casei ei — e întunecată, s-o fi culcat... Ce-ar fi să bat în... poartă? să... încep a cânta? să chiui o dată? Dulăul lui Andron mă simte şi apare ridicat în labe, pe gard.

Trec drumul şi o iau pe lângă gardul de mărăcini din spatele casei.

Se aude cineva la poartă.

— Ieşi în drum. Vreau să-ţi spun ceva.

Un glas gros. Tată-său?

— Spune, că aud şi de aici.

Pănuţa. Mă uit în zare şi o văd printre scândurile porţii, în rochie deschisă. Alături, o umbră în negru, întinde mâinile spre dânsa. Cineva din neamuri?

— Te temi? Ori poate aşteptai pe altul? Doar ne-am înţeles...

Aşa: s-au înţeles să se întâlnească?

— Nu mai aşteptam. Mă culcasem. Am ieşit să văd de-i închisă portiţa. Mă duc în casă. Dacă simte mama, are să mă tragă iară de gâţe...

Pănuţa râde uşurel. Băiatul râde şi el, dar ea îi acoperă gura cu palma.

— Mai încet că ne-aude... treci dincoace...

Se furişează pe după gardul de prăjini, aplecându-se pe sub vişini. Băiatul vine pe partea asta spre colţul care-i la vreo zece paşi de la mine. Mă lipesc de tulpina unui salcâm. Pănuţa se strecoară printr-o spărtură în drum.

— Am ieşit. Ştiu că n-ai nimica să-mi spui. Ori, poate, vrei să-mi ţii vreun *doclad*?

Băiatul tace o vreme. Într-un târziu spune ceva, dar stă cu spatele spre mine şi nu aud.

— Cu cine? De cine întrebi? Pănuţa vorbeşte cu alint.

— Parcă nu ştii? Băiatul se propteşte cu umărul de gard. Acum mi se pare cunoscut. Vorbeşte înăbuşit şi nu-i pot ghici glasul... Te-ai mai văzut cu dânsul de la scrânciob?

O, tipul cunoaşte detalii din biografia mea! A fost martor ori i-a povestit ea? Tulpina salcâmului începe să tremure.

— Săracul! exclamă Pănuţa: l-ai văzut ce galben era când a venit să mă invite?

— Iar când s-a întors nu ne-a mai găsit! râde băiatul.

Andrei! Mi se face frig — parcă s-ar fi adunat toate gheţurile lumii în pieptul meu. Închid ochii, văd pânze galbene.

— Panuţo, dac-ai şti ce simt acuma când eşti aici, la un pas de mine...

Deschid ochii. Pe sub cerul noptatic zboară un bulgăre negru: un liliac, pasărea nopţii.

— Toţi băieţii spun aşa fetelor...

— Nu mă crezi? Demult, tare demult vroiam să-ţi spun, dar...

Vorba se face neauzită. A întins mâinile şi a îmbrăţişat-o? Trec câteva secunde lungi, după care se aude şoapta Pănuţei:

— Şi eu... demult... tu n-ai observat...

— Spui drept, Pănuţo?

— Da, Andrei!

Bulgărele negru vine dintr-o parte, pe sub ramurile copacilor, cade până aproape de pământ şi se nalţă iar. Se zice că dacă te muşcă liliacul, mori...

— Nă mă minţi?!

— Nu, Andrei!

— Dar el? Zi că l-ai uitat!

Mă ridic încet. Mâna mea se propteşte de ceva — capul unui par din gard. Simt crăpăturile lemnului cu pielea degetelor, cu unghiile...

— ... că n-ai să te mai întâlneşti cu dânsul...

— Nu... adică nu ştiu, răspunde Pănuţa cochet. Deodată scoate un ţipăt: este cineva la gard!

Andrei se întoarce-n partea mea. O linişteşte:

— Ţi s-a părut. Nu-i nimeni.

Mă desprind de la tulpina salcâmului şi pornesc, cu sufletul îngheţat, pe sub copaci, pe uliţa întunecată şi pustie, într-o parte.

Tranca-tranca, tranca-tranca...

Roţile saltă la hopuri, căruţa mă duce pe o spinare de deal tot mai departe de vechea arie. Cântarul scoate din când în când câte-un zângănit metalic, prelung, tânguios. Omul din dreapta îndeamnă caii — Mihail Mutu cel cu buză de iepure. Capul, greu şi tulbure, îmi cade-n piept.

Tranca-tranca, tranca-tranca, tranca-tranca...

Coborâm într-o vale: în dreapta o dungă de tufari, dincolo un lan de popuşoi nalţi şi verzi, pe coastă un lan de răsărită înflorită, iar peste toate pluteşte o apă fierbinte. Soarele s-a ridicat şi dogoreşte...

Noaptea m-am zvârcolit în aşternut. Abia spre ziuă am aţipit. Dimineaţă am sărit din somn şi am fugit la arie — treierătoarea era plecată. L-am găsit pe căruţaşul acesta, am urcat cântarul, cei cincizeci de saci primiţi de la badea Andron şi am pornit.

Tranca-tranca, tranca-tranca...

Mergem pe-o buză de mal — alături o râpă adâncă, uscată. În celălalt mal a ieşit lutul galben — roşcat, spălat de ploi. Capul mi se face tot mai greu.

— Mmm! mă împunge omul cu cotul: ţi-i somn? Fac din cap: da. Aduce mâinile a îmbrăţişare: ai fost la fete? Îmi cuprind tâmplele cu palmele: mă doare capul; omul arată cu degetul în sus: de soare. Clatin din cap: nu, şi arăt la piept: inima mă doare. De data aceasta zâmbeşte, pune palma sub obraz şi arată peste umăr: culcă-te...

Mă întind cu faţa în sus, pe saci.

Zgomotul roţilor, puţin câte puţin, se duce departe până se pierde. Rămân singur în mijlocul câmpiei.

O, Cerule!.. Gânduri negre îmi întunecă mintea.

Iată rotindu-se sus, în înălţimi, o pasăre. Pluteşte lin, lunecând pe razele soarelui. De ce nu sunt şi eu o pasăre?... Tu, soare, ai dăruit oamenilor focul: să-şi pregătească hrana, să-şi facă unelte, să lupte cu fiarele... Dar de ce l-ai turnat, acest foc, în piept?

Voi, norilor, luaţi-mă cu voi. Să trec peste câmpii, peste păduri, să cad undeva torent de ploaie şi să mă mistui în adâncuri.

Tranca-tranca, tranca-tranca...

Ţăcănitul roţilor revine de departe. Cerul nu mai este nemărginit — e un dreptunghi întins, tăiat de marginile coşului căruţei. Sicriul — iată unde se termină visele omului.

Mă cuprinde întunericul.

Ochii mei fierbinţi plutesc în lacrimi.

— Mă zgâlţâie cineva de umăr. Deschid ochii şi văd deasupra mea faţa omului cu buză de iepure. Iau aminte împrejur — văd treierătoarea. Am ajuns. În dreapta un şopron acoperit cu stuf. În faţa lui, fătarea.

— Mmm? mă întreabă: ce facem? dăm cântarul jos?

Apucăm şi-l coborâm din căruţă. Descărcăm sacii... Dintr-o parte dă năvală un buluc de fete.

— Uitaţi-vă cine-a venit!

— Cum îl cheamă oare, că-i frumuşel?

— N-are limbă!

— Ai?

Scot limba şi i-o arăt.

— Ha-ha-ha! N-o să ne fie urât cu dânsul.

Dau năvală să urce pe cântar.

— Cântăreşte-mă.

— Pe mine-ntâi!

— Fugi că fărâmi cântarul!

— Fetelor! O să-l ameţiţi. Daţi-vă la o parte...

Se feresc cu toate lăsând să treacă spre mine o fată îmbrobodită peste frunte şi obraz, numai ochii mari, căprui i se văd.

— Pe mine nu vrei să mă cântăreşti?

Vera îmi zâmbeşte, printre gene.

În ziua a douăsprezecea Alexandru Marian s-a apucat de tencuitul casei. Până să-i sosească ajutoarele, de unul singur: ia cu mistria o porţie bună de mortar şi o aruncă în perete. Aruncă a doua mistrie, a treia, a patra... până acoperă partea de jos (a lucrat, student fiind, o vară la un şantier de construcţii, mai cu seamă tencuitul i-a plăcut). Când sosesc primii doi lucrători — Ignat şi-a adus lopăţica lui, zicea că-i fermecată, lucrează singură, badea Hortolomei şi el nu zăbavă — Alexandru netezea un petic, de probă. Priveşte Ignat de la o parte: om învăţat, dar se pricepe să poarte lopăţica!... Badea Hortolomei aruncă ţigara, îşi suflecă mânecile, îşi aduce o găleată plină şi se apucă de treabă şi el. Ignat urcă pe scară: mie îmi place să lucrez cât mai sus!...

Vica se deşteaptă din somn şi prima impresie ce-o are e de ceva neterminat: un vis nedus la capăt... o vorbă întreruptă la mijloc... Se ridică în capul oaselor: îşi aminteşte că aseară tata a pornit să-i istorisească întâmplarea din vara când a lucrat la treieriş... Au ieşit pe înseratele în sat, au cumpărat vreo cinci pâini, peşte prăjit, conserve, unt, roşii, ceapă, sfeclă de borş, varză... S-au întors acasă cu mâinile încărcate. Pe drum au

întâlnit un omulean josuţ, bătrâior, în pantaloni bufanţi şi cizme încreţite... După ce s-au despărţit, tata i-a spus: acesta-i Ion Vasilevici, fost preşedinte de kolhoz pe când lucram la cântăritul grâului, acuma e şeful băii şi ne pofteşte să facem o scăldătoare într-o seară... I-am spus: după ce terminăm lucrul... Au luat cina şi s-au culcat. Tata a zis: lăsăm uşile între odăi deschise, numai pe cea de la tindă o închidem, să nu dea vreo mâţă ori vre-un câine la bucate... De dincolo, din patul lui, porni să-i istorisească întâmplarea de demult, a ajuns la momentul când îl ducea curăţaşul cel mut şi... nu i s-a mai auzit glasul. A aşteptat, s-a întors pe partea cealaltă şi a adormit şi ea.

Vica se îmbracă, prinde-n picioare sandaletele şi iese. În faţa casei, dintr-un furtun de cauciuc curge apă — l-a tras tata de la moş Hortolomei. Ia în pumni şi-şi dă pe faţă. Soarele-i sus!... Iar m-a lăsat să dorm până târziu — l-am rugat să mă trezească să văd cum vor începe tencuitul...

Se dă la colţ: peretele de la vale îi neted ca turnat dintr-un material cenuşiu — întunecat. Tata şi cei doi oameni s-au mutat, cu tot cu scară şi cu butoiul de fier, la spatele casei. Vica desface palma, o apropie de faţa peretelui, dar şi-o retrage. Îşi apropie obrazul — adie a răcoare. Pune un deget pe tencuiala proaspătă — rămâne o gropiţă...

Alexandru a urcat pe scară şi tencuieşte sub streaşină. Ignat îi aduce căldarea plină, o ia pe cea deşartă. Văzând-o pe Vica: nu se zăresc meşterii?... Ar mai trebui cernut nisip... Vica ia lopata şi aruncă nisip pe ciurul pus înclinat. Ignat o roagă să aducă o cană de apă. Ia căldăruşa, fuge şi se întoarce cu apă proaspătă.

— Poate porneşti un borş, Vicuşor? Am poftă de nişte fiertură...

Are destule Vica: şi cartofi, şi sfeclă, şi roşii... dar se teme să nu se facă de ruşine! Aprinde focul la pietre şi pune oala. Răsună glas de femeie dinspre casă:

— Că frumoasă o faceţi! Lelea Veta... Unde-i săraca Maria să vadă? Dacă are fecior de treabă şi n-o uită pe mama... Face un pas şi întinde gâtul către bărbatu-său: şi tu eşti aici, măi Hortolomei? Bine lucrezi cu scândurica! N-am ştiut, că demult te puneam să faci şi casa noastră...

— El numai la alţii poate, râde Ignat. Aşa-i, bade Hortolomei?

— Lasă, Vetă, că ne-om face altă casă — nouă! Asta trebuie dărâmată...

— Întâi fă, şi pe urmă dărâmă!

Femeia se îndepărtează — a văzut fum de la vale şi vrea să ştie ce face fata lui Alexandru. Ce-ai pus în oală? Vica îi răspunde, dar femeia ia capacul şi se uită prin aburi.

— Să iei seama: când ai să înăcreşti, să guşti de câteva ori. Şi să nu dea zgură-n mâncare. Pune beţe mai groase pe foc. Hai să-ţi dau nişte borş acru. Îţi trimet cu careva...

La prânz lucrătorii au mâncat cu poftă din bucatele Vicăi, le-au lăudat, iar când să se ridice de la masă, mai vin trei: doi de la kolhoz, trimişi de Ulian Simionovici, al treilea adus personal de Andrei Sidorovici. În şase munca a continuat mai cu spor: unii tencuiau, alţii cărau mortar cu căldările... Pe la lăsatul amurgului era gata şi peretele de la deal. A doua zi au venit cu toţii, de dimineaţă, au tencuit peretele din faţă, încrestând pe partea de jos figuri dreptunghiulare, pe la părţi linii verticale, iar deasupra lor au modelat, cu o formă anumită, câte o floare: doi struguri şi-n mijloc o frunză de vie. Au săpat locul împrejurul casei ca de-un metru lăţime şi de vre-o două şchioape adâncime, au turnat pietre adunate de pe malul pârâului, din drum şi din talpa gardului din fundul grădinii, au turnat peste ele mortar, netezindu-l bine şi au făcut astfel o centură ca o prispă joasă, de beton — să nu răzbată sub pereţi apa din ploi şi din zăpezi. La urmă meşterii şi-au demonstrat măiestria plăsmuind pragul, adevărată operă de artă, după cum s-a exprimat tata.

Luni, rămaşi iară singuri, tatăl şi fiica şed pe prag. Larg, cu trei trepte, muchiile un pic retezate — neted pragul parcă ar fi fost dat cu maşina de şlefuit, — pe la părţi câte-un gărduţ de jumătate de metru înalt, de-o palmă şi ceva grosime, frumos rotunjit deasupra... Tata răsfoieşte nişte ziare luate de la moş Hortolomei.

— Era să uităm un lucru, Vicuşor.

— Care anume, tată?

— Să stropim pereţii. Vezi ce căldură? Se usucă şi or să crape...

Iau căldările: tata două mari, Vica pe cea mai mică nouă şi încă una şi se apucă să care de la robinetul lui Hortolomei. Vin, pun căldările jos şi cu căuşul palmelor aruncă apa pe pereţi. Când rămâne căldarea jumătate, tata aruncă să ajungă apa sub streaşină, iar Vica dă cu cana. Apa se scurge şiroaie pe centura de sub pereţi şi se duce înspumată la vale...

Vica păşeşte peste şanţ cu căldările pline, se opreşte: de ce nu ne răspunde mama? I s-a făcut dor... Nu cumva s-a îmbolnăvit frăţiorul? Vrea să-i împărtăşească tatei îngrijorarea, îl caută cu ochii — nu se vede. O ia pe de la deal, ajunge la colţul din faţă şi apucă a vedea un picior şi o căldare în mâna tatei. O părăsesc puterile. Lasă căldările jos şi se sprijină de colţ. Ocupat mereu cu lucrul, tata nici nu observă cât de mult suferă

ea. Seara abia spune câteva vorbe şi adoarme dus... Ultimul timp a devenit iar tăcut. Să fie şi el neliniştit că n-au răspuns la scrisoare? Ori, ieşind în sat, a avut vreo vorbă cu cineva din vechile cunoştinte de i-a răscolit sufletul? Se apleacă şi dă apă cu palmele pe perete. Stropeşte pragul. Ia căldările deşarte şi porneşte... Îl vede pe tata în drum, cu căldările jos, iar lângă el o femeie în bluză cu mânecă scurtă, cu părul aşezat înalt pe cap, în fustă neagră pe şolduri şi cu pantofi albi în picioare. O învăţătoare, un medic, vreo fincţionară din sat? Veselă femeia, glasul răsună tare, la fiecare câteva cuvinte izbucneşte într-un râs sonor.

— Iat-o şi pe fiică-mea! Vino încoace, Vicuşor. Dumneaei e Pana Negrescu despre care ţi-am vorbit când ţi-am arătat casa cu un fronton...

— Casa? Femeia îşi împreunează mâinile la piept: nu mai este...

— Adevărat, zice tata, pe ganduri. Mai deunăzi când m-am uitat mi ... s-a părut, totuşi, că o văd...

O umbră trece pe chipul femeii. Vica observă că are ochi negri, gene lungi. Trebuie că a fost frumoasă pe când era fată...

Trece cu căldările şi-i simte privirea îndreptată asupra-i. De ce l-a oprit pe tata în drum? De ce se uită aşa după mine? Ridică sus capul, calcă drept — nu cumva să mă creadă o plouată! Îşi umple căldările şi trece înapoi. După ce se îndepărtează ca la vreo zece paşi, aude glasul tatei:

— Stai că merge şi dumneaei cu noi — vrea să ne vadă casa.

Vica tresare: ce-o fi interesând-o casa noastră? Nu-i destul că l-a ţinut pe tata de vorbă în drum? Calcă nervos, căldările saltă, apa sare stropindu-i pulpele.

— Mândră fiică ai. Şi drăguţă, zău. Îţi seamănă mai mult ţie decât mamei...

— O cunoşţi?

— Am văzut-o o dată, aici, demult. Cum trăiţi? Cum vă împăcaţi?

Întrebări îndrăzneţe, directe — se vede că au discutat destule în drum. Ori, poate, tata a mai întâlnit-o zilele acestea, în sat?

— Seamănă mai mult bunică-si, mamei mele Maria... Chiar şi cei câţiva pistrui...

— Da! Victor mi-a spus că fiică-ta are câţiva pistrui pe obraz dar că o prind de minune!

— Victor? Cine-i Victor?

— Fecioru-meu. A stat deunăzi de vorbă cu ea... Ai casă frumoasă! Acum ai reparat-o? Eu... am vândut-o pe-a părinţilor. Când a fost

distrusă, kolhozul le-a dat alta... După ce-au murit amândoi, a rămas casa pustie, eu la oraş, şi mi-am zis...

Vica stropeşte colţurile, se apucă să arunce apă pe peretele de la vale, tata vede că-i vine greu, ia căldarea s-o ajute şi femeia îl urmează de aproape.

— Mi-a spus Andron Nicolaevici că te-a invitat la dânsul. N-ai venit. Ori ai fost în lipsa mea?

— O fi avut de gând, poate, dar a uitat. Când am sosit aici, a văzut că m-am apucat să rad pereţii şi mi-a propus: pune buldozerul şi prăvale-o-n pârău! La ce să te chinui cu o căzătură? Ce-i drept, era cu chef.

— Tot ţii mânie? râde subţire Pana Negrescu.

— Nici pe dânsul, nici pe tine. Aşa-i viaţa, ce să-i faci? Se putea întâmpla şi mai rău. Dar... cum spune vechiul înţelept: mort sunt şi iată-mă trăiesc.

Femeia îşi întoarce faţa, duce degetele la ochi, le lasă-n jos, frământându-le în cealaltă mână. Zâmbeşte:

— Glumeşti. Tot vesel ca atunci, demult, când eram copii şi ne jucam cu fericirea. M-am schimbat, sunt tare amărâtă. Uneori râd, dar îi râs cu lacrimi. Te-am întrebat cum o duci, cum te împaci cu soţia. Aş vrea să te ştiu măcar pe tine fericit. Mi-ar uşura zilele...

Când o aude amintind de Victor, fecioru-său, Vica simte că-i năvăleşte sângele-n obraji. Fuge la vale de căsoaie, se lipeşte de perete şi rămâne încremenită... Adevărat că ai făcut cunoştinţă cu băiatul acestei femei? a întrebat-o adineaiuri tata din priviri... Am ascuns, am tăcut atâtea zile... Într-o seară a vrut să-i povestească tatei cum a agăţat-o băiatul acela, dar... ar fi trebuit să-i mărturisească şi învinuirile ce i le-a adus. Cum putea să-i spună tatei asemenea lucruri? Stă cu ochii închişi, aude de câteva ori glasul tatei chemând-o: mă caută, să mă caute!... Prin pleoapele lăsate bate puternic lumina... Ridică pumnii, apasă peste ochi, se face întuneric...

Deschide ochii. Ţipă:

— Tată! Tăticule!...

La câţiva paşi stă un chip de bătrână uscată, cu capul tremurându-i pe umeri. Are ochi mari, albi, faţa numai zbârcituri. Un abur alb îi învăluie capul, o haină largă cenuşie atârnă pe trupu-i deşirat. Dă să păşească cu mâinile întinse spre Vica, dar se prăbuşeşte în genunchi, la pământ. Ajutată de-o necunoscută putere, în clipa următoarte se ridică,

gura scoate nişte sunete nedesluşite, mâinile caută să se sprijine de ceva. Ar fi căzut iar, dar apare tata şi o apucă pe din părţi.

— Vica, puişor, linişteşte-te! Te-ai speriat?

Revenindu-şi, Vica se desprinde de perete şi, cu picioarele tremurânde, porneşte după tata, care o conduce pe bătrână de subsuori. O pune pe pragul casei şi se aşază şi el alături.

— E bunica Ioana, străbunica ta. A trecut de suta... Aceea care a fost deportată împreună cu bunelul Leon. Ai uitat-o? Mai trăieşte! A stat la o nepoată, în altă margine de sat. Nu demult s-a mutat aici, la mătuşa Nastasia. Vrea să moară mai aproape de cuibul ei... O fi aflat că suntem şi a venit să ne vadă. Te cheamă la dânsa, vrea să-ţi spună ceva... Vino, nu ai teamă.

Vica se dă aproape. Străbunica Ioana îşi pune mâinile pe capul strănepoatei — uşoare ca nişte pene mâinile ei —, rostind nişte cuvinte.

— As-ti... ma-ra... luna... lumea... lu-na... lumea...

Sleită de puteri, se lasă cu capul de gardul pragului... Mâinile se întind pe genunchi, numai oase... Nici vorbă, nici suflare nu se aude din gura ei... Tata o sprijină uşor, face semn fiicei: oare ce-o fi vrut să spună? lasă că o întreb... poate... aşa moare lumea?... dar ce să însemne aici: luna? Se pleacă spre bătrână, întrebând-o cu glas tare, dar ea nu-l aude. Alexandru pune urechea la pieptul uscat şi ascultă... Vica priveşte de la o parte, uimită: cum de poate ajunge un om la aşa vârstă?...

Acum că am terminat lucrul, am să-ţi povestesc întâmplarea de demult. De câte ori îmi amintesc, mă gândesc: câtă tărie au oamenii noştri! Nu se uitau nici la oboseală, nici la slăbiciunea trupului, se duceau cu traista aproape goală, munceau din zori până-n noapte, zi la zi, iar de primit primeau cu suta de grame. Era greu, unii s-au prăpădit de foame. Secetă, câmpurile nu rodeau... Noi, copiii, mergeam la cules spice de pe urmă, dar eram fugăriţi de paznicii călări — nu era voie. Atunci ne duceam noaptea, căutam *mişini* — şoarecii de câmp adunau şi ei pentru iarnă, făceau spicele grămezi la gura borţilor, le acopereau cu ţărână. Căutam să ajungem de către ziuă, când *mişinile* erau gata, le luam în sac şi ne întorceam râpa, pe furiş. Cine avea norocul să le găsească! Acasă le frecam, măcinam şi, amestecând cu ce se mai afla, făină ori tărâţe, coceam turte ca să avem cu ce ieşi la lucru... Greu a fost,

foarte greu, dar părinţii şi buneiii spuneau că a mai fost aşa: şi după revoluţie, şi după ce s-au pornit kolhozurile. Noi, copiii şi tineretul, n-aveam de unde să ştim, ni se părea că urgia a dat prima dată peste oameni... Pe urmă a venit ajutor de la stat, a dat şi kolhozul ceva avans să aibă oamenii cu ce-şi amăgi foamea... Iarna a căzut omât gros, primăvara a venit cu ploi, anul al treilea s-a arătat, în sfârşit, bun. Către vară lanurile vălurau, spicele grele, grăunţele pline... Iată că a fost cosită păinea, parte cu secerătorile, parte cu combina, mai mult cu coasele, cosită şi pusă în stoguri. A început treieratul... De ce-ţi spun astea? Ca să înţelegi ce însemna alături de truda oamenilor lucrul meu de cantaragiu ce-mi fusese încredinţat mie, un copil... Acum când mă gândesc, când reflectez, acuma pare să ajung la rădăcina lucrurilor — atuncea nu-mi puneam asemenea întrebări! Da, vremurile de atunci rămân vii pentru mine, fac parte din viaţa mea... Când stau aşa, văd în ochi casa părintească, casa pe care am ridicat-o din paragină şi îndată vine amintirea acelei întâmplări de atunci când era să-mi găsesc moartea, vara aceea şi vara de acum se întrepătrund şi se fac una singură, ca un singur episod al vieţii mele. De unde impresia aceasta? Poate pentru că, întorcându-mă cu inima şi gândul la vara de demult, simt izvorând iar în mine noi puteri, pe care credeam că nu le mai am, le-am pierdut. Simt o nouă prospeţime în cunoaşterea lumii — anume atunci, cred, am cunoscut lumea cu adevărat... atunci când, vorba bătrânului director am pus şi eu umărul la carul vieţii. Sfântul adevăr: nu vei cunoaşte ce-i viaţa cu adevărat decât plătindu-i darea de sudoare, de nervi, de sânge, alteori viaţa ta... Dar să-ţi mărturisesc ceva, ceea ce mă frământă de la o vreme încoace, mai cu seamă de la sosirea noastră aici. Ai văzut că, de îndată ce-am ajuns, m-am apucat de lucru: cu hârleţul, cu căldarea, cu mistria... În timp ce braţele munceau, mintea mea, sufletul se frământau, se chinuiau să afle răspuns la întrebarea: de ce-am venit... de ce m-am apucat să refac casa asta? de ce ţin s-o sprijin ca să arate ca o casă de oameni când... era mai uşor să urmez sfaturile acelora pe care i-ai auzit şi tu... Oare numai pentru că e casa părinţilor mei, a mamei şi a tatei, şi o dată ce nu mai sunt în viaţă ei, îmi revine mie datoria s-o îngrijesc? Din datorie numai? Dacă era aşa, plăteam cuiva s-o repare şi, poate, nici nu apăream pe aici... Dar am simţit că trebuie să vin eu, să iau hârleţul, lopata, toporul, în sfârşit mistria şi să muncesc. Să muncesc până mă vor vărsa sudorile, până voi ajunge sleit de oboseală, uitând de mâncare şi de toate!... De ce acest îndemn?... De unde această chemare?

Astă nevoie a sufletului venind din adâncul fiinţei?... Pentru ca să pot şti, pătrunde, înţelege, pentru asta a reînviat, cred, în mine întâmplarea de demult, când era să mor, dar n-am murit, ci m-am cunoscut pe mine însumi: cine sunt, ce am de făcut pe lume, ce pot face? Sunt acum, poate, la o nouă treaptă de cunoaştere a lumii, a vieţii, a mea însumi... Ori, poate, ceea ce am aflat şi cunoscut atunci, demult, a fost pierdut pe parcursul anilor, şi am venit aici cu speranţa să regăsesc ceea ce am pierdut, să mă regăsesc pe mine cel de demult, de la şaptesprezece ani?...

Aici, la Trei-Fântâni, aria stă pe costişă. Cele vreo două sute de hectare semănate cu grâu au fost secerate şi adunate în trei stoguri — a rămas numai miriştea. Pe cealaltă coastă e un lan de popuşoi al altui kolhoz. Treierătoarea stă lipită de stogul cel mare. Costea şi badea Pavel au ciocănit până pe la amiază, aşezând-o. Am pus şi eu cântarul după ce-am săpat puţin locul... Ignat strigă: gata, măi?! barabanul prinde a vui, oamenii fug cu furcile — unii sus, la dat snopii, alţii la tras paiele şi pleava, alţii la clădit. Sus, pe treierătoare, două fete în cămăşi albe şi îmbrobodite peste obraz desfac snopii şi-i dau lui Ignat. Una îi Vera... L-am auzit pe Costea: şă ştii, bre Ignate, că după ce treierăm grâul Verei, vă facem nuntă!... Se au în vorbă amândoi?...

Un sac s-a umplut. Doi băietani îl iau, pun altul în loc şi-l trag pe cel plin la cântar... Observ de la vale de şopron brişca preşedintelui — caii îşi flutură coama. Apare de după treierătoare şi Ion Vasilevici discutând cu badea Ilie. Mă apuc iute de lucru!... Badea Ilie gesticulează, se apucă cu mâinile de cap: n-are pe cine pune la fundul maşinii. Acolo-i lucrul cel mai greu: colbul îţi dă în gură, îţi intră-n urechi, în nări, colbul ţi se bagă în suflet de nu-i chip nici să vezi, nici să auzi, nici să respiri... Ion Vasilievici ia o furcă şi se bagă să dea paiele. Răsare de pe undeva o fată, îi ia furca din mână şi vorbeşte răstit către badea Ilie. Ion Vasilievici trece la gura treierătoarei urmat de badea Ilie, ia un pumn de grăunţe în palmă, face mulţumit din cap. Vin la mine, se uită la sacii plini, întreabă cât încape în unul, se duc iar la treierătoare. Ion Vasilevici urcă pe scară, vorbeşte cu Ignat, cu Vera. Badea Ilie se uită de jos... Iată-l că fuge şonticăind spre fundul treierătoarei. S-a întâmplat ceva? A apărut baba Tudora cu un sac în cap, a luat furca din mâna fetei şi s-a băgat ea în colbăria de la fundul maşinii. A zis, după cum s-a aflat mai pe urmă: ce să vă înecaţi voi,

tinerii, cu colb? mă vâr eu... totuna am să mor degrabă... Şi cum s-a băgat, aşa a lucrat până la sfârşitul treierişului. Dar ştia ea ce ştia: afară de glugă îşi lega nasul cu o cârpă pe care o jilăvea mereu şi printr-însa respira. De câte ori trece pe lângă dânsa badea Ilie o întreabă: nu te-ai înecat încă? Tudora nu-l aude, dă cu furca. El strigă mai tare — baba nu aude, dă cu furca. Numai după ce-l vede depărtându-se, se uită de sub glugă după dânsul şi-i arată ce ştie ea...

— Cum merge treaba, cântărarule? Îi badea Hortolomei alături, nalt, mare. Ţi-a trimis maică-ta de mâncare. Dimineaţă ai uitat să-ţi iei... A zis: nu cumva eşti bolnav că ai gemut toată noaptea?

Nu mai sunt — iau traista şi o pun pe un sac plin.

— Vrei să încarci?

Badea Hortolomei: pentru asta am venit.

— Celelalte căruţe unde-s?

— Vin din urmă.

Mut greutatea pe pârghie. Parcă s-a făcut răcoare. Ridic ochii: badea Hort îmi ţine umbră. Ia de-ar sta toată ziua aici! Vreau să-i spun gluma, dar a luat-o cu paşi iuţi spre treierătoarte. Schimb sacii cu băieţii, badea Hortolomei ia grăunţe-n palme, le aduce la ochi, le amiroase, apoi le lasă să curgă printre degete în sac. Împrejurul lui se adună vreo şase-şapte oameni, toţi cu furcile în mâini. Vin şi alţii... s-a întâmplat ceva? Fug într-acolo.

— Măi tu, măi! Ce grâu... Hortolomei duce boabele la obrazul ţepos: uitaţi-vă, oameni buni — măşcat, roşu, greu.

Toarnă grăunţele în palma altuia. Acela le cântăreşte. Alte mâini se întind să ia şi ele. Unul gustă boabele cu limba, altul le miroase, al treilea le fărâmă în dinţi, le mestecă cu ochii duşi peste mirişte.

— Ce mai curge, măi oameni buni! Badea Hortolomei îşi scaldă mâinile sub şuvoi. Sacii se umplu unul după altul. Îi punem pe cântar, îi rânduim alături. Oamenii stau, privesc. Unul a încremenit cu gura întredeschisă: s-o fi trezit în el gustul pâinii proaspete scoasă din cuptor. Altul nu-şi poate lua ochii de la şuvoiul ce cade în sac. Mai încolo şade pe vine, cu pumnii la gură, un băieţel de vreo şapte-opt anişori, se uită când la grăunţele ce curg, când la feţele oamenilor. Îi desculţ, într-o cămaşă şi pantaloni peticiţi, părul netuns, cu urme de colb pe faţă — ajută şi el mamă-si... Parcă ma văd pe mine stând ghemuit la gura cuptorului — aştept să scoată mama azima coaptă pe vatră... Deasupra lui, proprit în

furcă, stă moş Trifan. Lucrează sus, pe scârtă — o vârfuieşte. Cum urcă de dimineaţă, nu coboară toată ziua: acolo meseşte, acolo obihneşte, careva îi aduce apă de-şi potoleşte setea.

— Mata ce zici, moş Trifane? întreabă Hortolomei.

Trebuie să treacă vreme ca să răspundă.

— Ce să zic? Mulţumim bunului Dumnezeu că ne-a dat ploaie şi s-a făcut pâinea. Poate-om scăpa şi noi de nevoi... Oamenii întorc capetele spre dânsul: şi ei tot aşa gândesc... Ţin minte, în '32, când s-au iscat kolhozurile, tot aşa a fost secetă. Şi nevoie, şi foamete, şi sărăcie... La alt an s-a făcut, dar n-a fost ca amu...

Grâul dă peste marginea sacului. Moş Trifan se lasă în genunchi, îl adună, îl vântură-n palme şi-l toarnă la loc.

Mă duc, vin, dar trag cu urechea la ce sfătuiesc oamenii.

— A venit, cică, pe kolhozul nostru plan mare de pâine...

— Oricât de mare ar fi, tot ar trebui să ne rămână şi nouă... De ne-ar da ceva avans... Şi mai degrabă... Că de-amu... Amuţesc cu toţii — să-l fi zărit pe badea Ilie ori... pe preşedinte? Moş Trifan suceşte coada furcii în palmă — coarnele zgârâie pe pământ nişte cercuri: unul mare, altul mai mic, al treilea şi mai mic.

— Apoi că trebuie să dea! Cum să nu dea? întăreşte Hortolomei. Vedeţi ce grâu iese?

Grâul curge, sacii se umplu, se adaugă unul lângă altul — mari, plini, grei...

— Amu, cică, umblă prin kolhozuri un *nacealnik* mare, un ministru. Umblă să vadă cum lucrează lumea...

— Am auzit şi eu. Mi-a spus un cumătru de la Teiu. Venea de la Târg şi a trecut pe la mine. A fost ministrul cela, cică, şi pe la dânşii.

— Dar de ce umblă?

— Tot cu pâinea... Cu planul!

— Ştiu că n-o să umble degeaba! Dacă vede că într-un kolhoz iese mai bine, îi aruncă şi plan mai mare!...

Cel care-a spus vestea rămâne cu gura căscată: iaca cum vine socoteala? şi noi nu ştim... Ceilalţi se uită prin părţi.

— Dar kolhozul nostru ce plan are? Mare? Cât de mare?

— Să-l întrebăm pe Ion Vasilievici... L-am văzut pe aici.

— S-a dus... Nu-i, s-a dus...

— De aşa, aşa-i: are şi statul nevoie de pâine. De la cei de n-au, ce pot să ia?

Apare şonticăind badea Ilie:

— Ce v-aţi grămădit aici? Ce-aţi lăsat lucrul?!

— Apoi că... zicea careva că... facem miting! îndrăzneşte unul.

— Miting? Ce fel de: mi-ti-ng? Badea Ilie holbează ochii — nările-i tremură, piciorul de lemn scârţâie rău.

— Cu pâinea... Să ne spuneţi, ce plan are colhozul... la stat? când ne daţi avans? că de amu...

Badea Ilie prinde a clocoti. Dă cu ochii de moş Trifan:

— Tu i-ai strâns aici? Tu vrei mi-ting? Să vă răşchiraţi cu toţii!

Moş Trifan vrea să zică ceva, dar numai se lasă de pe un picior pe altul. Aruncă o cătătură în partea mea — să-şi fi adus aminte de discuţiile noastre de astă iarnă? (Ori s-o fi gândit: ce ştie Ilie? ce vreţi de la dânsul?) Se întoarce şi se duce încet, sprijinindu-se în furcă: acolo, sus, pe scârtă, cică, l-or fi auzit unii vorbind de unul singur, cu vântul...

Stogul mare a scăzut la jumătate. Pe la revărsatul zorilor apare în brişcă Ion Vasilevici şi dimpreună cu badea Ilie strigă: sculaţi, măăăi! Oamenii ies care pe unde a apucat a se aciua: unii pe scârtă, alţii pe podină, sub şopron ori într-un culcuş mai departe de arie. Căruţele, câte opt-zece în fiecare zi, plus maşina kolhozului, cară până se lasă întunericul. Am cincizeci de saci, altfel nu ştiu ce m-aş face. Seara nu ne mai ducem acasă — prea departe —, înnoptăm la arie... Duc cont dublu: cât iese de la treierătoare şi cât trimit la hambar. După ce încarc o căruţă sau maşina lui badea Carp — una veche, mică, când o văd, mi se face cald la inimă: pe una ca asta a lucrat tata —, dau fiecărui câte o chitanţă la mână, copia rămânând la mine. Iscălesc eu, iscăleşte căruţaşul ori şoferul că a luat în primire şi pleacă. Acolo trage la cântarul cel mare, după care descarcă. Zicea careva că-s pline hambarele şi au început să toarne afară — tot trebuie vânturat, altfel nu-l primeşte la stat — au venit maşini de la oraş şi cară.

Se aude un plesnet — Costea a aruncat pasul de pe valul tractorului.

Amiază. Oamenii coboară de pe stog, de pe treierătoare, de pe scârte... Se grăbesc să bea o cană de apă, să-şi dea pe faţă. După care se mistuie de nu-i mai vezi.

Îmi şterg fruntea, iau aminte la sacii care stau sprijiniţi unul de altul şi văd că nu-mi prea vine la socoteală.

—... şapte... cin-spre-ce... douăzeci şi opt... patruzeci şi unu... patruzeci şi doi... patruzeci şi trei... cu cei trei deşerţi, fac patruzeci şi şese — unde-s patru saci?!

Mă uit pe lângă cântar — nu-s. Ia să mai număr o dată!

—... Nouă... douăzeci şi unu... treizeci şi opt... patruzeci şi trei... patruzeci şi patru şi trei deşerţi... Patruzeci şi şepte. Lipsesc trei! La început n-ajungeau patru. Comédie! Cu aiştea doi de la treierătoare fac patruzeci şi nouă. Stai, bre! Pe aceia i-ai numărat la început.

Pun mâna pe fiecare — sacii stau plini, albi, rotunzi ca nişte gânsaci.

— Unu... patruzeci şi unu... patruzeci şi doi... patruzeci şi trei. Doi de la treierătoare — patruzeci şi cinci! Oh! Mă apuc cu mâinile de cap: nu ajung cinci saci!

Pornesc să-i caut: pe sub cântar, pe sub batoză, printre sacii plini — nici zare de sac. Atâta i-am păzit! Numai cu ochii pe dânşii toată ziulica. Saci de târg, albi, buni, pânză moale, pânză bună — saci luaţi pe răspundere. Văd negru înaintea ochilor. Pornesc fuga pe la scârta de paie, pe sub şopron, pe unde s-au aciuat lucrătorii la umbră. Au scos traistele de pe unde le aveau dosite: prin paie, prinse într-un stâlp sub şopron ori într-un băţ înfipt anume, ca să le vadă de departe când lucrează, le-au dezlegat şi ospătează din ce au...

Două femei şed de-a-mpicioarelea şi mesesc împreună. Între ele — întins ceva alb, pe care puse bucatele: bucăţi de mălai, ceapă, sare şi ceva într-o ulcicuţă. Întind gâtul, mă uit — seamănă a sac. Trec şi mă uit peste umăr — nu-i sac.

— Ce vrei, măi?

Ceva mai la o parte şade baba Tudora şi molfăieşte. Dă o dată, de două ori din falca de jos, ascuţită şi se opreşte. Pune-n gură, se gândeşte, iar limba îi umblă înăuntru, parcă s-ar zvârcoli un şoarece. A lins nişte firimituri din pumn şi le mestecă.

— Ia să văd, ce sac aista? Şi mă aplec.

Baba apucă cu mâna:

— Şezi binişor — îi sacul meu!

Da, sacul ei. Acela pe care şi-l pune glugă la fundul maşinii.

Dincoace, băieţi şi fete stau roată — unii într-un cot, alţii pe pântece, alţii pe spinare cu palmele la ochi. Vorbesc, povestesc, râd. Pe unii îi cunosc bine, pe alţii nu prea, că-s din altă mahala.

— Ce, măi: am auzit că ai prăpădit doi saci? mă iscodeşte o fată.

— Cinci.

— Cinci dintr-odată? Costea. Stă culcat cu capul în poala fetei. Văleu!

Aude Paraschiţa care s-a aruncat an primăvară cu capu-n jos în fântâna noastră — trage cu urechea la vorbele băieţilor, lumea zice: gata, nu se mai mărită, are să moară fată bătrână! — şi începe să se mire:

— Chiar aşa: i-ai prăpădit? Amu să ştii că nu-i mai găseşti. Cât te-am rugat să-mi dai măcar unul. Ce pânză moale.

— Să-ţi faci poale la cămaşă? râde Costea... Să nu ţi-o zgârii!

Paraschiţa se face roşie, pleacă ochii, înghite un nod: îi pare rău că a deschis gura... Mai încolo două fete stau nas la nas, foarte ocupate. În mâna uneia luceşte ceva — o oglinjoară.

— Ptiu, m-ai spăriet, frumosule!

— Zău că... Mă uit pe jos: n-aţi văzut, fetelor, nişte saci rătăciţi?

Clatină amândouă din cap: nu! şi continuă să-şi dreagă nasurile. Sub şopron se aud cântând nişte fete — o fi Vera pe acolo. Ce-ar fi s-o întreb? Mi-i ruşine. Să-l întreb mai întâi pe omul care încarcă grâu în căruţă.

— Dacă zici că nu-s pe nicăieri, fărădecât că-s zăhăiţi prin paie. Nu-i mai găseşti. A da careva peste dânşii la iarnă ori la primăvară când va veni la paie...

Umblu printre oameni, caut, întreb, dar iau aminte spre cântar: te pomeneşti că-mi şterpeleşte careva şi din ceilalţi. Văd că se învârteşte unul pe acolo. Fug înapoi — îi badea Andron. În cămaşă albă descheiată la gât, mânecile suflecate mai sus de coate. N-a venit degeaba — ţine mâinile la spate.Să fi greşit ceva în hârtii? Nu-i place cum cântăresc. La cealaltă arie am avut o ceartă...

— Ascultă, Marian! Ai de gând să-mi cântăreşti fiecare grăunte?

— Am, bade Androane: pentru asta am fost pus.

— Mda... Ridică din sprâncene: ai uitat vorba de deunăzi: se mai scutură pe drum, mai cade printre scânduri. Uneori căruţele nu dovedesc să treacă pe la cântarul cel mare, le descarc aşa...

— Eu aici cum dovedesc, bade Androane?

— De ce să ne sfădim? Zâmbeşte: mai bine să ne înţelegem omeneşte. Suntem ai noştri, nu? Îmi face cu ochiul, mă cuprinde de umeri şi mă duce mai departe de lume... Ar trebui să mă supăr, dar... de ce m-aş supăra? Îmi eşti ca un fecior. Dacă vrei să ştii, totdeauna sunt gata să vă ajut: şi pe tine, şi pe mamă-ta. Ce te uiţi aşa? Datoria? Nu v-am cerut-o, nu v-am pus unghia în gât, aşa aţi vrut voi. Tu, după cum se vede, nu ştii?

— Ce nu ştiu, bade Androane?

— Cine, crezi, te-a pus să lucrezi aici?

— M-a chemat Ion Vasilevici...

— Pe dânsul cine l-a sfătuit? Nu ştii! Zic: Ion Vasilevici, fata ceea nu se prea pricepe la cântar, îi cam boleacă, să punem pe altul... — Pe cine? — Pe băiatul Mariei. — Pe Marian? — Da, îi băiat bun şi-i de-ai noştri... Tot mai uşor decât cu furca, nu? Şezi şi scrii...

Şed... scriu... ce-mi tot cântă? N-o fi cumva băut? Îmi amintesc de sacii dispăruţi — de la dânsul i-am luat, cu iscălitură. Nu cumva m-a amăgit când mi i-a dat? În dimineaţa aceea numai de saci nu-mi ardea.

— Ce-am auzit eu? Badea Andron mă priveşte printre gene: să nu-mi sufli măcar o vorbuliţă... Dau din umeri... Nu te fă mort în popuşoi: eşti în vorbă cu Pănuţa noastră. Mi-a spus un suflet. Serios, da? De ce te ruşinezi aşa? Pănuţa-i fată bună, frumuşică... Vezi că n-am greşit sfătuindu-l pe Ion Vasilevici? Eşti omul nostru... Mă cuprinde de umeri, îmi vorbeşte la ureche: până la urmă ne-om înţelege. De ce să ne sfădim? Lucrăm împreună. Oameni sântem, nu?

— Da, oameni trebuie să fim...

— Iac-aşa! Ne-am înţeles, vasăzică. Şi să nu-mi mai cântăreşti tot grăuntele... Ei, vezi? Oamenii deştepţi totdeauna se înţeleg. Amu ia un sac şi vino încoace. Arată spre căruţa cu care a venit — stă pe malul râpii, cu caii înhămaţi... Am ceva pentru tine — să-ţi lingi degetele... Şi continuă în şoaptă, ca să nu audă cineva din cei care trec pe alături grăbiţi.

Tractorul duduie. Costea pune pasul, treierătoarea începe să lucreze...

Badea Andron se îndepărtează cu badea Ilie, spunându-i ceva şi arătând cu capul spre cântar. Stau locului: până acum câteva clipe mi se părea că am uitat de acest om, dar... iată-l călcând iarăşi cu paşi grei în calea mea. Ba mai mult: a venit să-mi declare că viaţa mea el o face, fiecare pas al meu e de dânsul pregătit. Mi se ridică din adânc amarul de care mă credeam vindecat. Ce gânduri o fi având? Ştie despre Pănuţa? Cine să-i fi spus? Unde eşti, Pănuţo? De ce-ai călcat în picioare dragostea mea... a noastră? De ce?...

Băieţii pun doi saci pe cântar şi-l urcă pe al treilea. Tresar, revenindu-mi. Mă apropii de cântar tot zicând în gând: m-ai trădat, dar nu sânt supărat... te iert... îţi iert totul... numai să ştiu...

Cineva strigă de pe vârful scârtei:

— Ţineţi-o! Iacă-tă-o fuge! Ţineţi-o, măi!

Un flăcău înfige furca în paie şi lunecă în jos. După dânsul vine al doilea. Aleargă şi alţii: bărbaţi, femei, fete. Înaintea tuturor şonticăieşte badea Ilie.

Treierătoarea lucrează în gol — Ignat s-a dat la margine şi se uită.

Fug să văd ce s-a întâmplat. Când să ajung, bulucul de oameni se rostogoleşte înapoi. În mijloc — Grăchina: asudată, cu broboada căzută pe umeri, despletită şi descinsă. Badea Ilie o trage după dânsul, cineva o împinge, ea cu o mână îşi ţine rochia cu falduri, adunată la o parte, pe cealaltă încearcă s-o zmulgă din mâna celui ce-o duce. Uite-o cum gâfâie!

— De mult te-am simţit, tâlhăriţo! strigă badea Ilie. Amu mi-ai picat la mână!

— Când mă uit, povesteşte cu sufletul la gură flăcăuanul care a strigat de pe scârtă: deodată văd că-şi dă drumul în râpă: huştiuliuc! şi se culcă pe-o parte.

— Cum ai văzut, măi? Te-ai furişat după dânsa?

— Ţi-am spus, bade: am văzut de sus! Se dă pe-o coastă şi deodată văd că-şi ridică poalele...

— Şi sub rochie te-ai uitat? Ha-ha-ha...

Grăchina întoarce capul şi se uită la cei dimprejur — are privirea tulbure. Badea Ilie îi dă un cot în coastă.

— Ce dai, bade Ilie? Du-te şi dă-n femeea 'neatale. Crezi că eu dacă n-am bărbat... să mă huidicăiască toţi?...

— Taci, fa, scroafo! Nu ţi-i ruşine la obraz! Mai ai gură de grăit?

— De ce să tac? Ce ţi-am făcut? se sumeţeşte Grăchina... Ţi-am luat ceva din pod?

— Ai furat, fa... Şi nu de la mine, de la oameni ai furat.

— Ba n-am furat nică şi dă-mi drumul, că am de lucru.

— Ai să vezi tu lucru! S-o mântuit lucrul tău aici. La Dombas, *la scos cărbune*!... Acolo ai să putrezeşti!

Auzind asemenea cuvinte, Grăchina holbează ochii şi se uită speriată prin părţi. Badea Ilie strigă la cei cu căruţele: care-i slobod s-o ducă tot amu la *pravlenie*. Cu tot cu grâu... S-o dea pe mâna miliţiei...

Vine, păşind rar, Andron.

— Pune-o la mine-n trăsură... Şi nici nu priveşte spre Grăchina... Dar mai întâi s-o legi bine, să nu fugă...

La început oamenii credeau că-i de glumă şi râdeau, când văd cum s-au întors lucrurile, amuţesc cu toţii, se întunecă la faţă. Badea Ilie o urcă pe

Grăchina în căruţă, se suie şi el, zicând că-l lasă pe Ignat mai mare în locul lui. De sus strigă la oameni: toţi să se împrăştie! Să se ducă fiecare la locul lui...

— Ce-a furat? îl întreb pe flăcăuanul care se tot laudă în gura mare că el a zăpsit-o primul — acum se uită bleg după căruţă...

— Grâu... O straistă plină.

— Şi unde-a ascuns-o?

— Desubt.

— Cum, desubt?

— A legat-o de brâu, între vine, măi! Atâta lucru nu pricepi!... Îşi suflă nasul, scuipă, se întoarce şi se duce-n treaba lui.

Căruţa dispare înghiţită de-un nour alb.

Ţin tot o fugă până-n deal— m-a adus badea Carp cu maşina — şi când ajung în faţa casei văd lumină mare-n ferestre.

Casa plină de lume: unii stau în picioare, lângă sobă, alţii îndesaţi pe laiţă. Câţiva acoper uşa cu umerii. Mai mult vecini, dar şi din alt capăt de sat. Pe jos o droaie de copii. Mă înalţ şi văd şezând în scaunul cu spetează, cu mânile pe genunchi, dreaptă, o femeie în etate, legată sub bărbie cu o broboadă întunecată, de sub care ies şuviţe albe pe la tâmple. Povesteşte cu glas domol, purtându-şi privirea de la unul la altul. Pe laiţă şede mătuşa Nastasia tot dând cu vârful cârjei în pământ. Alături lelea Veta — la fiecare două trei cuvinte se miră cu sughiţ. Mai încoace zăresc ceafa lui moş Trifan. Sprijinită cu umărul de sobă şi cu mâna la gură stă mama. Cineva mă observă şi o atinge cu cotul.

— Ai venit, Saşa? Nu cumva ai mers pe jos? Treci şi sărută mâna... Mă duce de braţ la femeia de pe scaun. Mâcă-ta Ioana s-a întors. Te-a ţinut în braţe când erai mititel...

Bunică-mea... Iată, dar, cum arată. Exact aşa mi-o închipuiam când ascultam poveştile cu împăraţi şi fiice de împărat... Plec capul, bunica se ridică, mă cuprinde şi mă sărută pe frunte.

— Să fii sănătos, nepoate. Să te aibă bunul Dumnezeu în paza lui. Mare bucurie mi-ai făcut că ai venit. Am auzit că lucrezi şi cu săptămânile nu dai pe acasă... Se întoarce către cei adunaţi: o mie de nopţi şi — n-ar ajunge să le spui pe toate... Două luni şi jumătate am mers încolo. Ne gândeam: de-am ajunge odată! De aici iarna ne-am pornit şi acolo am

ajuns tot iarna. Omături cât casa. Vara n-am mai văzut-o. Ne-au mânat într-un loc fără urmă de case. Numai nişte barăci... De jur împrejur, la sute şi sute de kilometri, păduri şi păduri. Ne-au pus la tăiet pădure: la tăiet, la cărat, la încărcat. Peste vreun an ne-am dat cu locul, cu lucrul... Dar în primăvară Leon s-a îmbolnăvit. Avea arsură mare... Şi s-a stins... N-am avut ce-i face. Înainte de a muri, mi-a apucat mâinile: mor, Ioană, şi tare mi-i greu. Aicea-i pământ îngheţat, pământ străin... Se temea că nu i-om putea săpa groapa. M-au ajutat nişte oameni, că mai erau din părţile noastre. Peste tot se găsesc oameni... Bunica ridică ochii către mine: de multe ori îşi aducea aminte de tine, nepoţele: *când am trecut pe drum la vale, te-am văzut în fereastră*[1]... De-amu te ţineai copăcel. Te-ai uitat cu ochii, dar nu se ştie dacă ne-ai văzut. El ţi-a făcut semn cu mâna şi tu, cică, i-ai zâmbit. Iar înainte de a-şi da duhul, m-a rugat: dacă o să ajungi să te întorci acasă, să pui o cruce pentru mine, că-n pustietăţile iestea...

— Şi chiar nu se face cald pe acolo? Nu-i vară niciodată? întreabă o femeie.

— Vară ca aicea nu-i. Dar tot se cheamă că vremea se încălzeşte. Vreo lună şi ceva îi mai cald. Se topeşte omătul, se dezgheaţă pământul, dar numai de câteva palme în jos. În adânc toată vremea-i îngheţat. Şi poame ca pe aici nu-s, că nici n-ar apuca să se coacă...

Femeia cu întrebarea se vaietă: iaca ce pământuri sunt pe lumea asta, ce năpastă pe capul bieţilor oameni — să n-aibă un măr, o pătlăgică de mâncat...

Vecinii şi rudele au venit mult înaintea mea. Îi vreme târzie. Câte unul se scoală şi iese. O femeie de lângă masă îşi apucă băieţelul de mână şi dă să plece — copilul nu se lasă dus şi ea se răsteşte la dânsul.

— Câţi ani ai stat acolo, mamă Ioană? întreabă lelea Veta.

— Antihriştii te-au dus, mamă! strigă mătuşa Nastasia, dând cu cârja-n pământ. Vrăjmaşii! O să ardă-n focul iadului. Or să ardă şi-or să se zvârcolească şi scăpare n-or avea... Şi nici iertare!...

Bunica se uită la lelea Veta, apoi către mine:

— Pe doisprezece am fost duşi. Dar am stat şaisprezece. Şaisprezece ani am stat... Tu câţi ani ai amu? Când ne-au ridicat, aveai un an...

[1] ... *când am trecut pe drum la vale, te-am văzut în fereastră*... Momentul a avut loc în realitate: bunelul meu, Andrei Ciocârlan, fiind dus la „vâsâlcă" pe lângă casa în care trăiau părinţii mei, ziua... Dar e un sfruntat neadevăr că... ar fi trecut pe drum la vale. Nu! Au fost duşi... ne-au dus pe drum la vale... duşi sub arme...

În mijlocul casei se zbate ceva — întrebarea bunicăi. Se loveşte de mine, dă peste mama... Strigăm amândoi, cu aceeaşi gură parcă:

— Mamă!

— Alexandre!

Bunica se uită mirată. Mama mă îmbrăţişază, mă întoarce către bunica:

— Ca azi s-a născut Alexandru, mamă. Vezi, cum s-a nimerit? Dacă nu veneai mata, trecea şi nu ne mai aduceam aminte. Azi împlineşti şeptesprezece ani, fiule...

Şi prinde a se învârti prin odaie. Lume a rămas puţină: mătuşa Nastasia, moş Trifan, lelea Veta şi o rudă de mai departe. Mama scoate de pe undeva un ulcior cu vin, îl pune pe masă, aduce ceva pe-o farfurie şi-i pofteşte pe cei de faţă să şadă... Mata, mamă, treci aici... şi-i arată bunicăi locul din capul mesei. Bunica Ioana se aşază, ia păhărelul, mâna-i tremură, se uită către mama: mai ai unul? mama aduce un pahar, bunica toarnă puţin dintr-al ei şi-l pune alături. Pentru bunelul. Mama mai găseşte unul. Îl pune alături şi toarnă din paharul ei — pentru tata.

Tăcere.

Sus sfârâie mucul lămpii. Privesc la flacără şi aerul din faţa ochilor mei ia foc. Cobor privirea la cele două pahare de pe masă şi-l văd pe bunelul între noi: se uită spre ungher, ascultă vorba noastră şi tace; îl văd şi pe tata dar stă întors într-o parte cu umărul spre mine, faţa nu i-o văd...

— Şi de sufletul lui Petrea să fie, închină bunica. Noi pe acolo numai am auzit de bătălie, n-am văzut-o... Iar aici amar de lume a murit. Pân' astă-primăvară n-am ştiut că-i ucis...

— Nici o faptă fără plată! strigă mătuşa Nastasia. Cine dacă nu el l-a trimis pe tata la Sibir?! El n-a încăput de tata. El a vrut să-i ia averea...

Bunica o potoleşte:

— Taci, fa Nastasie, să mai grăiască şi oamenii.

— Tată, taaaată! De ce nu intri pe la mine, dar treci mai departe... Picioruşele mele, picioruşe... Moş Trifan o mângâie pe cap, o linişteşte.

— Aşa au fost vremurile, clatină din cap bunica... Alexandru îi tânăr şi nu ştie. Eu ştiu tot ce-a fost şi cum a fost. Ne-au spus să ne dăm la kolhoz şi n-or să ne facă nici un rău. Că avem ginere *bolşovic*... Leon, în fierbinţeală, s-a dat cu obştea, dar degrabă a ieşit. A zis că nu vrea să fie de rând cu calicii şi duglişii — vrea să fie gospodar la casa lui. Asta se chema că-i cu culacii... Dacă ştia ce are să iasă din treaba asta! Amu după

ce s-a scurs atâta vreme pot să vă spun că a venit într-o noapte la noi Petrea şi zice: Leon Andreevici — aşa-l mărea! — lasă-te de rele!... Se vede că ştia Petrea ce ştia. Leon — nu! Au venit a treia zi în zori, ne-au ridicat şi ne-au dus din sat. Eu, dacă am avut noroc şi am fost sănătoasă, m-am întors, Leon s-a îmbolnăvit... Bunica tace o vreme, privindu-şi degetele resfirate pe masă — sunt jupuiate, dezbrăcate de piele — degerate?... Când i-a venit ceasul, Leon a strâns lumânarea în mână, şi-a adunat puterile şi a zis cu glas stins: dacă-a da Dumnezeu şi ai să te întorci acasă, Ioană, să-i spui că nu duc cu mine nici o mânie în mormânt... *Puterea lui a fost mai mare*[1], asta de amu s-a văzut... Să facă ce-a pornit, să rânduiască lumea cum ştie el, că vremea mea s-a dus... Dar mai departe... după cum va fi voia lui Dumnezeu... Aşa să-i spui...

Bunica tace. Pe obrajii mamei curg lacrimi. De când am intrat în casă n-a rostit decât vreo două cuvinte. Toarnă alt rând şi ridică paharul:

— Să închinăm de sufletul tatei... Şi de sufletul lui Petrea...

Soarbe puţin şi-l pune pe masă. Mă apucă de mână şi-mi şopteşte la ureche: vino cu mine! Trecem în bucătărie, aprinde o lumânare, o lipeşte de-o margine de căldare, se dă la gura cuptorului, se lasă în genunchi şi încrestează cu vârful cuţitului un cerc pe podea. Găseşte marginea capacului pus pe groapă, îl ridică şi-l dă la o parte. Scoate de la fund ceva învelit într-o pânză legată cu o sfoară groasă. Se scoală şi-mi pune o mână pe umăr:

— Când s-a dus, tată-tu aşa mi-a poruncit: plec, Marie şi... dacă n-am să mă întorc, un lucru te rog: când are să împlinească Alexandru şaptesprezece ani, să-i spui că tată-său îi doreşte să fie om... cum am fost ori am vrut să fiu eu în viaţa mea... Şi să-i dai puşca asta să fie a lui... Mi-o pune în braţe: desfă şi-o vezi! Atâtea necazuri am avut cu dânsa, Doamne, Doamne! Mă duc în casă, la oameni. După ce-o vezi, vino şi tu...

Dau să desfac sulul de pânză, dar sfoara-i înnodată strâns. O tai cu cuţitul. O învălitoare din hârtie groasă, plină de unsoare. Scot jumătăţile, le închei, le şterg şi mă pomenesc cu o puşcă-n mâini cum numai să visezi! Sub cocoşul stâng citesc: Belgia... Unde-am auzit cuvântul... Când?... Era în ziua aceea de sfârşit de iarnă... prin uşa asta se auzea dincolo glasul

[1]... *puterea lui a fost mai mare*... Anume: puterea, iară nu adevărul! S-a văzut că nici acea putere nu s-a arătat de lungă durată şi a fost spulberată sub ochii noştri. Cu adevărat, precum a spus la modul profetic bătrânul Leon: după cum va fi voia lui Dumnezeu.

care-o îndemna pe mama să i-o vândă... Cine era?... S-o vedem înăuntru! O strâng, o ridic la ochi, mă uit într-o ţeavă la lumânare — întuneric, în cealaltă — la fel. Scot dintr-o ţeavă un dop de cârlţi, luceşte înăuntru, parcă ar fi fost curăţată ieri. Scot dopul din cealaltă, tot întunecată. Împing cu o vârguţă şi văd ieşind din ţeavă un tub de hârtie, înfăşurat cu o sfoară de tort. Desfac hârtia, pe ea scris cu creion chimic: *Scumpul meu fecior... azi împlineşti şaptesprezece ani... te îmbrăţişez... drept la suflet... grijă de mama... cine va încerca să... puşca asta... duşman al tău şi al meu... o să-l batem pe Hitler... am să fiu ucis... să nu calce pământul nostru... sus fruntea... komuniştii... luptă... tată... Marian P... iulie 1941...*

Lacrimile ţâşnesc din ochi. Pun scrisoarea în sân. Învelesc puşca şi-i dau drumul în groapă. Ies afară... Ceru-i plin de stele — toate tremură.

Picioarele mă poartă în neştire. Pe pânza nopţii ard frânturi din scrisoarea tatei: drept la suflet... va încerca... puşca asta... duşman al tău şi al meu... dacă am să fiu ucis... Tată! Am să fac ce-mi porunceşti... Să mergem — iată mâna mea... Pe cărarea aceasta m-ai dus la şcoală... Pe cărarea aceasta te-am petrecut într-o zi de iulie... Dar ţi-i rece mâna, tată!... Era aşa de ferbinte... Am grijă de mama... Când plânge, îi spun: uite la mine, am crescut mare... ştiai că va veni un om să ceară puşca? i-am auzit glasul... cine era? aju-tă-mă să-l găsesc... s-a întors bunica Ioana... înainte de a muri, bunelul a lăsat cuvânt că nu ţine mânie pe tine... de unde mânia?... Vreau să ştiu ce-a fost înainte de a mă naşte eu... pentru ce-am venit pe lume— ce am de făcut?... spun unii că te-ai bătut o dată cu badea Andron — pentru ce?... v-aţi întâlnit pe front, el te-a îndemnat să fugiţi acasă şi tu ai vrut să-l împuşti, e adevărat?

Stai! De ce te îndepărtezi?... vreau să-l găsesc pe acel om... să te răzbun, tată!...

Mă apucă cineva de mână. Îmi revin. Stau pe marginea podului peste pârău. Jos se aude apa. A răsărit luna roşie de după deal.

— Ce făceai aici, Sandule? Pănuţa. În rochie albă.

— Tata... Încotro s-a dus? Era aici... Am mers ţinându-ne de mână... Am vorbit...

— Ţi s-a părut, Sandule! Tatăl tău e mort. Ştii că-i mort. Liniştește-te... Mă atinge cu mâna: ţi-e fruntea fierbinte. Eşti bolnav?...

— Dar tata a venit la mine... Iată scrisoarea lui... Mi-a spus că este-n sat un om care-i duşmanul lui şi al meu... O, Pănuţo, omul acela ştie cum s-a prăpădit tata... Vreau să ştiu cine-i!... Vreau să ştiu adevărul!... *Să-l răzbun*... Altfel de ce-am venit pe lume? De ce mai sunt feciorul lui?

— Nu vorbi de răzbunare... Hai mai bine să ne plimbăm... Să ascultăm liniştea nopţii, şopotul apei, cântecul greierilor... Vezi ce lună frumoasă a răsărit? Dă mâna, Sandule, şi să mergem, încet, pe malul apei, în sus...

Ion Vasilevici are obiceiul să apară pe neprins de veste: de după lanul de popuşoi, de după stog... Nici nu ştii cum, te pomeneşti cu dânsul alături! Într-o zi îi răsună glasul la urechea mea: ce cuvânt e-aista: *inovator*... Şi împunge cu degetul într-o gazetă. Îi explic... Uite cum îi socoteala, bre?! Si-mi lasă ziarul să citesc oamenilor la amiază...

Azi vine la mine şi: cât iese la hectar, că mă întreabă raionul?... Îi josuţ, uscăţiv Ion Vasilevici, are faţa suptă, arsă de soare, cu brazde adânci pe frunte şi-n colţurile gurii... Vine badea Ilie, se opreşte-n faţa preşedintelui şi duce mâna la cozoroc. Se duc amândoi la treierătoare.

— Aur, măi Ilie, aur curat! Ion Vasilevici pune mâna sub şuvoi: m-au întrebat de la raion cât iese, şi când le-am spus, s-au mirat — au zis că aşa roadă nu-i pe raion... Un copleş se aruncă cu mâinile întinse în movila de grâu. Careva îi strigă că de-l zăreşte preşedintele, îl *dezghină*!... Cată Ilie, să nu se ducă nici un grăunte-n pleavă. Să mături pe făţare bine... Iar la cei cu căruţele am să le rup capul — am văzut grăunţe pe drum... Să-i controlezi!

Dăm sacii de pe cântar, şi când mă întorc, îl văd pe badea Hortolomei. Cu puha-n mână, se lasă de pe un picior pe celălalt, vrea să zică ceva, dar nu îndrăzneşte ori nu pricepe de unde să înceapă.

— Ce-aştepţi, măi Hortolomei? De ce nu încarci?

Omul are vorba gata pe limbă, dar luat din scurt se pierde.

— Amuş încarc, dar... Vreau să te întreb ceva. De câteva zile mă gândesc...

Bate cu codiriştea în pământ. Are unghii groase la picioare, aduse-n jos la vârf. Alături de picioarele lui Hortolomei răsar alte picioare desculţe: o pereche mari, cu pielea groasă, cu solzi pe ea — bărbăteşti; în spatele lor alte două, mai mici — femeieşti. Cele mici se frământă, îndemnându-le pe cele mari să se dea mai aproape.

— Dar voi ce vreţi? Ion Vasilievici dă cu ciubota în pământ: colbul sare-n părţi.

— Am venit şi noi... să ascultăm!

Ion Vasilievici dă cu cealaltă ciubotă-n pământ:

— Să ascultaţi? Ce vreţi să ascultaţi, mă rog?

— Apoi ce-a întrebat... cum îi zice... Hortolomei...

— Dar n-a întrebat nimic.

— Apoi... am auzit noi că... ar vrea, cum s-ar zice, să întrebe ceva...

Ion Vasilevici îşi mută privirea. Vede răsărind alte picioare desculţe, cu sângele din zgâriieturi amestecat cu ţărână. Coboară de pe stog, de pe scârte şi vin încoace. Unele păşesc cu îndrăzneală, altele temătoare, cele mai multe se proptesc în cozi de furcă. Ion Vasilevici priveşte la obrazul neras al lui Hortolomei, trece cu ochii peste alte chipuri arse cu brazde de colb pe obraji, cu urme de degete pe frunte, mai lângă fiecare lucind coarne lungi şi ascuţite de furcă.

— Ce v-aţi strâns, oameni buni? De ce-aţi lăsat lucrul?

— D-apoi a spus nu'ş'care... că facem miting. Cică: a venit Ion Vasilevici să facem miting.

— Miiiting?! Ion Vasilevici se uită mirat la Ilie care strânge din umeri. Apoi îl fixează pe Hortolomei: ce fel de miting, tovarrrăşi?! Nu facem nici un miting. Duceţi-vă la locurile voastre şi vă vedeţi de treabă!

Ion Vasilevici îi spune ceva lui Ilie, acela o ia şchiopătând într-o parte. Oamenii îl lasă să treacă, după care roata se strânge la loc.

Toţi tac. Ar vorbi oamenii, dar nu ştiu ce. Adică ştiu, dar nu ştiu cum să înceapă. Unul îşi freacă degetele, altul obrazul de umăr... al treilea se scarpină cu cornul furcii deasupra urechii.

Aşteaptă cât aşteaptă Ion Vasilevici şi rupe tăcerea:

— Eu ce-am spus? Vedeţi-vă de treabă! Tu, Hortolomei, ce-ai vrut? Nu ţi-ai găsit altă vreme?

Hortolomei vrea să zică... ştie el că... nu-i vremea acuma de întrebat, când iată răsună un glas:

— Cică, umblă un ministru prin sate...

— Da, şi cică, cum vede că-ntr-un kolhoz iese roadă mai bună, pune mai mare plan de dat la stat...

— Noi ce plan avem — mare?

Îşi dă seama Ion Vasilevici că lumea n-o să se împrăştie — va trebui să dea lămuriri. A fost ofiţer pe front, a luptat în situaţii grele, ştie cum să vorbească cu masele... Lămuriri? Dar, înainte de a începe secerişul, a avut loc o adunare anume. Unii n-au fost, pesemne... Se înalţă, se uită: vine Ilie cu brişca?

— Care vrea să grăiască, să iasă în faţă!

Oamenii se frământă: uşor să arunci o vorbă, dar să te vedem ieşind înaintea tuturor! De după spatele mulţimii păşeşte, cu gluga în cap şi faţa duplită de colb, baba Tudora.

— Vreau să grăiesc eu... Gura neagră parcă ar fi mâncat pământ... Lucrez la fundul maşinii. Ai văzut 'mneata, Ion Vasilevici, că nime n-a vrut şi m-am vârât eu. Sunt bătrână şi dacă mor, mare pagubă nu-i. Dar işti tineri?... Cu colb n-ai să trăieşti... Eu ce vreu să întreb: ne daţi grâu pe *trudozile*? Roada-i bună, este de unde...

Ion Vasilevici face semn către treierătoare — lucrează în gol. Şi către bătrână:

— Adevărat, mamă Tudoră, anul ista roada-i bună. De dat la oameni, se înţelege, vom da. Dar... până nu împlinim planul la stat...

Bătrâna îşi strânge buzele şi nu zice nimic. Oamenii se uită — unii pe dealuri, alţii la propriile picioare... Ştiau ei că-i aşa, dar au întrebat... Adică baba asta a întrebat... Ce ştie o babă proastă? Stă câtu-i ziulica de mare la curul maşinii, în colb, îi huieşte mereu capul şi nu pricepe bechi în politica cea mare.

— De amu dă-te înapoi, ce stai? o trage careva de mânecă.

— De ce să mă dau? Mai am de zis ceva.

— Apoi zi odată, ce stai?

Baba se foieşte, îşi scoate sacul din cap, îl întoarce pe-o parte, pe alta — careva o ţistuieşte: lasă-n pace sacul cela că ne umpli ochii cu colb! În sfârşit, vorbeşte, uitându-i-se lui Ion Vasilevici în ochi:

— Cum să muncim, tovarăşe preşedinte, dacă iaca — nu-i?! Şi arată cu degetul în gura ei neagră, fără dinţi.

Ion Vasilievici se face a zâmbi: ştiu! O tipăreşte pe umărul uscat: am înţeles... acum du-te de-ţi vezi de paie, uite ce grămadă s-a strâns... Şi către ceilalţi: deseară, după lucru o să stăm de vorbă, când cineva întreabă:

— Dar cu Grăchina ce-i?

Pasul cade de pe roată. Treierătoarea amuţeşte.

— De ce-aţi oprit? Costea?!

— A sărit pasul singur! Tractoristul fuge să-l pună.

— Lasă-l că nu se aude ce spune Ion Vasilevici... Facem mitingul şi-i dăm drumul iară.

— Da, da: ce-i cu Grăchina?

De după treierătoare apare brişca preşedintelui — Ilie aduce caii de dârlogi.

Ion Vasilevici: opreşte!

— Grăchina? A luat-o miliţia. Or s-o judece. S-o mai găsit acasă la dânsa nişte grâu nou. Ştiţi cum îi *zaconul* azi...

— Or s-o judece... Dar pe cât pot ca s-o judece?

— Eu de unde să ştiu? flutură din cap Ion Vasilevici: eu nu-s judecător!

Se apropie de brişcă, pune piciorul pe scară... Oamenii prind a se frământa: se duce preşedintele şi ne lasă nelămuriţi! Ne dă grâu ori?... Hortolomei vine la brişcă, gata a-i spune: măi Ioane! dacă te întreabă oamenii, lămureşte-le, pentru asta te-am pus mai mare pe gospodărie... eşti de sat... ne cunoşti pe fiecare... şi noi te cunoaştem... ai fost pe front... am fost şi eu... trudim aici din zori până-n noapte... trebuie făcut ceva! vezi că oamenii îs secătuiţi... Ion Vasilievici calcă pe scara trăsurii şi se întoarce cu faţa.

— Iar mata, moş Trifane, ce vrei?

Coborâse şi moşneagul de pe scârtă.

Ce-i drept, cam târziu. Mişcă din buze, în tăcere, apoi zice:

— Nu ştiu ce-aţi sfătuit aici, dar vreau să spun şi eu... Îşi ciupeşte barba, chibzuind: înainte vreme gospodarul când ieşea la lucru-n câmp, căta să hrănească pe cât mai bine dobitoacele: caii, boii — ce-avea. Tu, măi Ioane, eşti fecior de gospodar şi ştii ca şi mine: omul nostru ca să poată munci trebuie să aibă ce mânca. Vină odată la amiază când opreşte maşina să vezi ce-şi pune fiecare dinainte: un boţ de mămăligă, rar care are mălai, ceapă, sare, usturoi, o pătlăgică, unii mai au şi câte-o cartoafă... Cât poţi să munceşti aşa? Suntem mai bine de zece zile aici, pe deal... Rar care se duce-n sat să guste o lingură de mâncare caldă... Mă gândesc că ar trebui să facă kolhozul ista măcar nişte fiertură! Măcar o dată pe zi...

— Drept!

— Bine-ai zis, moş Trifane!

Badea Hortolomei se luminează:

— În alte kolhozuri, am auzit, oameni buni, se găteşte mâncare caldă. De ce să nu mâncăm şi noi?

Ion Vasilevici stă la cumpene câteva clipe: se cam lungeşte mitingul neplănuit... Trebuie să asculte, dar şi să răspundă!... Stând pe scara trăsurii — Ilie ţine caii de dârlogi — îşi poartă privirea peste mulţimea de frunţi încreţite, ochi mijiţi în bătaia soarelui şi buze cojite de arşiţă...

— Oameni buni! Tovarăşi kolhoznici! Scurt. Mulţi aţi fost pe front.

Aţi văzut moartea cu ochii. Dar am biruit! Aici, la munca câmpului, îi tot front. Luptăm să ridicăm ţara din ruine. Să facem viaţa bogată. Greu, a fost secetă. Statul ne-a ajutat: cu mâncare, cu sămânţă. Am crescut o roadă bună. Cum om împlini planul la stat, om da grâu şi la oameni. Asta-i sfânt!... Cât priveşte mâncarea, noi, conducerea, ne-am gândit să facem fiertură măcar o dată pe zi, la amiază. Aşa-i, Hortolomei? Dar tot din grâul ista, din roada nouă — altul nu avem! Dar... *zaconul* nu dă voie! Doară de... Ion Vasilevici arată spre mine: să ne punem cu binişorul pe lângă Marian. El duce aici toate socotelile. Fiecare grăunte treierat trece prin mâinile lui... Să ne împrumute câţiva saci, să-i măcinăm şi să facem nişte bulgur pentru fiertură... Ce zici, Marian?

Fac din cap: dacă-i vorba de împrumut...

Ion Vasilievici spune cât are de dat kolhozul la stat, cât s-a dus de-acuma, că degrabă vin maşini de la oraş care or să ajute la căratul grâului...

O căldură — topenia lumii!!! Cei de pe treierătoare, de pe scârte se rânduiesc. Eu stau unul, n-are cine mă schimba. Aleg câte-un minut, fug la poloboc, trag o cană de apă. Trece câte unul pe lângă cântar: cată, mai, să n-asuzi! Mă şterg cu şapca pe faţă, pe gât. Încarc, expediez trei căruţe şi mă uit: nu vine maşina? A promis badea Carp să-mi aducă mandolina — m-au rugat fetele să le cânt într-o seară. Termin cu hârtiile, mă aşez pe cântar.

Adie un vântuleţ de pe vale. Mi-atinge obrazul, mâna dreaptă, piciorul. Ce răcoare! Întorc spatele, ridic mâna stângă, întorc celălalt obraz... Băieţii se hârjonesc. Vreau să le spun că s-a umplut sacul, să-l schimbe, când cineva de pe scârtă strigă:

— Vine ploaie, măăăi!

În asfinţit s-au ivit nouri mari, negri. Uite-i cum vin învăluindu-se! De acum nu-s negri, ci suri. Acoper soarele. Cuprind cerul. Se închide lumea parcă s-ar lăsa amurgul...

—... ploaie cu piatră, măăăăi!

O răbufnire de vânt cade peste arie. Scârtele se zbărlesc... Oamenii înfig furcile, se dau jos şi fug la dos: unii spre şopron, alţii pe la găurile din scârte ori din stogurile neîncepute. În câteva minute se lasă răcoare. De peste mirişte vine un vârtej. Ajunge la scârta de pleavă, ia un colţ şi, răsucindu-l, îl ridică-n nouri. Zmulge de pe capul cuiva o basma albă şi o duce pe

deasupra treierătoarei, sus de tot. Vârtejul dă peste movila de grâu — m-am repezit să întind foaia de cort, o umflă de la o margine şi mi-o trânteşte în cap. Împreună cu cei doi băieţi o întindem peste grâul turnat jos şi sacii plini, punând pe la colţuri pietroaie pregătite anume. Până la urmă mă păcăleşte vârtejul: sacul cu saci deşerţi se duce de-a rostogolul la vale. Fug, îl prind şi chitesc încotro să apuc.

Un bici de foc crapă cerul în două. Sus, pe scârtă, o mogâldeaţă îşi face cruce — moş Trifan. Din ruptura cerului năboiesc asupra lumii lungi şuvoaie de apă.

Fug spre treierătoare, mă aplec şi mă bag în coliba de snopi de lângă roată, pe care mi-am făcut-o la amiază, pentru umbră. Se aude cum sfârâie pământul. Şuvoaiele pornesc la vale. Fulgeră a doua oară şi luminează aria — toată-i plină de bulbuci mari, deşi, care se fugăresc pocnind şi iar răsărind din valurile ce se rostogolesc de pe coastă, la vale.

Sub treierătoarte îi uscat. Locu-i nalt şi a fost sâpat un şănţuleţ împrejur. Îndes mai bine snopii, iau câţiva din cei căzuţi de pe treierătoare, îi aşez de la deal, aştern câţiva saci şi mă las într-un cot... La fundul maşinii se aude vorbă — nu sunt singur! Ori, poate, glasurile se răspund de mai departe? Ignat, Costea, pe unde să fie? Au apucat să fugă sub şopron? Când a pornit ploaia, l-am văzut pe Costea alergând într-acolo cu o haină-n cap. Alături de el fugea o fată.

Fulgeră. Prin spărtură văd venind un şuvoi peste movila de grâu. Umple şănţuleţul. Mai vine un val din spate, şuvoiul creşte, se ridică, apucă o margine şi mişcă grâul din loc. Fug spre movilă! Era o scândură, s-o pun de-a curmezişul apei... O caut cu mâinile, pe bâjbâite. Când fulgeră iară, mai văd pe cineva lângă mine. O fată! Capul descoperit, apa-i curge pe faţă, gâţele ude îi spânzură la pământ... S-a lăsat în genunchi şi caută pe jos cu mâinile.

— Este! Am găsit scândura... Fugi că am s-o pun singur!

— Ce zici? N-aud! Fata trage foaia de cort peste grâu: sacii or sta şi aşa, nu i-a lua apa!

Da, nu era nevoie să-i scoper, grâul trebuia învelit... Dar am avut vreme să mă gândesc? La alt scăpărat potrivesc scândura ca un fel de gard: apa care vine se abate într-o parte. Strig către fată: fugi! Mă întorc şi o recunosc: Vera! Stă în genunchi, cu rochia lipită de trup, adună cu braţele goale grâul mişcat de suvoi şi-l împinge la grămadă. Adun şi eu. După ce terminăm, o înhaţ de mână şi fugim.

— Apleacă-te... Bagă-te aici...

Se lasă în genunchi şi intră sub treierătoare. Se aşază. Intru şi eu — este destul loc pentru amândoi.

— Uscat şi bine aici... Vera îşi trage sufletul. Iaca unde mi te-ai ascuns!...

— Coliba mea, ce credeai?

— Numai că-s udă toată. Curg şiroaie de pe mine... Să mă dau de partea asta.

Întinde mâna, dă de umărul meu şi se mută mai încolo.

— Ia să-ţi aştern nişte saci. Dârdâi de frig... Unde erai? De ce-ai ieşit în ploaie?

— Sub şopron. Acolo-s fetele noastre. Am văzut că vine apă mare peste grâu, te-am zărit şi m-am speriat că are să te ducă şi pe tine... Încearcă să râdă: atunci cine-o să cântărească?

— Văleu! Ignat unde-i: sub şopron? O să creadă că te-a luat apa...

— Nu l-am văzut. Când a venit vârtejul şi mi-a zmuls tulpanul din cap...

— Al tău era? L-a ridicat suus... A căzut în lanul de popuşoi, peste râpă. Dacă ştiam că-i al tău fugeam să-l prind. Stai că mă duc!..

Vera mă apucă de mână:

— Şezi binişor. Nu auzi cum toarnă?

Parcă ar fi început potopul. Fulgeră întruna. Cerul clocoteşte. Când tună, se răspunde în măruntaiele maşinii, parcă ar bombăni cineva supărat. Pale de apă izbesc în scândurile treierătoarei. La cealaltă roată se aud cum curg şuvoaiele în jos — peste roţi, peste curele... Prin zgomotul ploii iar răzbat până la noi nişte glasuri. Ridic pumnul şi dau în scândură. Ascult. O vreme glasurile nu se aud, apoi răsună din nou.

— Mai ai pe cineva aici?

— Nu ştiu... S-o fi băgat careva pe ciure. Au să le strice şi n-om putea lucra mâine...

Amuţesc: mai ştii, n-o fi cumva Ignat? Dacă zice că sub şopron nu era, înseamnă că s-a adăpostit în altă parte. Poate că de bună seamă s-a vârât înăuntrul maşinii? Vera se dă la marginea roţii şi se uită la movila de grâu: nu s-a prăvălit cumva scândura? Întuneric — nu se vede nimic. Mă dau şi eu la spărtură — am să văd când are să fulgere — şi-i ating spinarea cu pieptul. Cămaşa mea îi udă, rochia ei udă. Când am atins-o, am simţit cum tremură... Ploaie rece, cu toate că n-am văzut să cadă piatră cum strigase cel de pe scârtă.

— Dar tremuri ca varga... Şi-i pun mâinile pe umeri.

— M-a luat frigul... nu ştiu de ce... Aşa, pe neprins de veste, m-a apucat tremurul...

Dau s-o cuprind, o clipă se lasă, apoi se îndreaptă-ferindu-se.

— Dar eşti şugubăţ! Şi eu te credeam ruşinos peste seamă.

De jos, de la cântar, o văd lucrând sus, pe treierătoare: dezleagă cu Titiana snopii şi-i dă lui Ignat. Vorbesc, glumesc, râd. Nu aud ce vorbesc, de ce râd şi... îmi pare rău că am fost trecut la cântărit... Mai vesel era cu furca, pe stog...

— Dar şi tu tremuri, Sandri... Vera îşi poartă palma pe obrazul meu, pe la gât, pe la umăr, la piept... Şi tu eşti ud.

— Tremur şi eu, dar... lasă... De mine să n-ai grijă — tu să nu răceşti!

— Ştii ce? Întoarce-te să-mi scurg rochia...

— Să mă întorc? Totuna nu se vede...

Îşi scoate rochia, dând-o peste cap — simt după mişcări şi respiraţia ei, parcă aşi vedea cu ochii! Se dă la spărtură şi o stoarce. Zic: ia un sac şi pune-l în spate, şi-i întind unul.

— Nu te uita! strigă... Îs fără cămeşă, auzi?

— Dar îi întuneric.

— Ştiu eu ce ochi de mâţă ai!

— Poate de motan?

Fulgeră. Pentru o clipă îi văd trupul lucind: umerii, gâtul, spatele puţin aplecat. Ţipă, acoperindu-se cu rochia.

— Degeaba te-ai speriat. Eram cu ochii închişi... N-am văzut nimic. Pune-ţi sacul în spate... Auzi, Vera, vroiam să te întreb ceva. Ai mai scos căldarea din fântână?

— Vorbă să fie! M-ai lăsat şi te-ai dus... De ce ţi-ai adus aminte?

— Credeam că... poate a venit altcineva şi ţi-a scos-o? Costea ori... Ignat...

Vera întinde o mână şi mă împunge-n piept...

— Ia mai lasă-mă cu Costea, că prea-i aţos.

— Dar Ignat?

— Ignat îi bun şi blând. S-ar potrivi bine cu... Titiana.

Cu Titiana? Îmi dă de înţeles că n-ar avea vorbă cu Ignat. Ori, poate, or fi avut, dar s-au certat?

— Scurgeţi şi tu cămeşa. Eu m-am îmbrăcat.

Mi-o scot, întind mâinile afară şi o storc. Vera ia sacul din spatele ei şi mi-l pune pe umeri.

— Amu întoarce-te tu! zic, dar Vera râde şi se apucă să-mi frece pieptul şi spatele cu sacul.

— Să nu răceşti, dragul lelei, că atunci cine-are să cântărească?

După ce ne stoarcem îmbrăcămintea, ascultăm, în tăcere, ploaia. Stau cu spatele sprijinit de roată, Vera — alături. Ne-am pus câte-un sac în spate, altul pe genunchi, ne-am încălzit şi nu mai tremurăm. Mi-amintesc de prima zi aici.

— Dar fetele tale-s clănţoase rău! Erau să-mi scoată ochii.

— Când ai sosit cu cântarul?

— Şi atunci, şi mai pe urmă.

— Ce grăieşti? N-am băgat de samă. Care-i duşmanca?

— Sunt vre-o câteva. Când trec pe lângă mine, mă frig cu ochii!

— Nu mai spune! Vera mă apucă de piepţii hainei, privindu-mă de aproape. Suflarea ei se aşterne pe faţa mea — caldă, plăcută... Lelea n-are să le lase pe fete să mi te obijduiască.

— Bu-hu-hu-huuuuu! Nu mă da la fete că m-or mâncaaaaa... Nu mă da, nu mă daaa...

— Hai, vino la lelea... Mă trage la pieptul ei: vino încoace că lelea n-are să te deae nimănui...

Mă las spre dânsa, mă cuprinde în braţe — parcă-n şagă, parcă serios...

Iară-i ziuă şi frige soarele. Cărăm cu ajutoarele sacii de la treierătoare. Două femei lopătesc grâul udat de ploaie: una şi-a înfipt poala-n brâu şi dă cu lopata de lemn. Până la genunchi picioru-i ars, mai sus alb ca hârtia. Văd pielea şi porneşte să-mi joace pe dinaintea ochilor... Trimit câteva căruţe şi mă aşez pe cântar cu coatele pe genunchi şi ochii în pământ — mă doare inima. Parcă mi-ar fi apucat-o nişte degete de fier şi mi-o strâng... Ridic ochii: femeia s-a aşezat jos, a întins picioarele şi face ceva cu mâinile în poală. Respir adânc. Desfac hârtiile cu coloniţe de cifre, copiile chitanţelor şi mă apuc să verific.

Păsărică, păsărea,
N-ai văzut nevasta mea?

Fetele dau snopi şi cântă. Când opreşte la amiază treierătoarea mă împresoară şi mă întreabă: nu ţi-i urât? de ce nu vii seara-n drum? ori nu ştii să joci? las' că te învăţăm noi...

Am văzut-o la fântână
Cu doi copilaşi de mână...

Vera desface snopul şi-l dă lui Ignat. Îl apucă, dar îi prinde şi mâna. Ea şi-o smulge şi râde, fără a bănui că-i urmăresc... Ignat îi altceva, a zis aseară... Are vorbă cu dânsul? I-am văzut o dată şezând la umbră sub şopron, altă dată lângă tufarii de pe malul râpii, cu zolnicul întins între dânşii. Ori, poate? În seara când am pornit la prispe şi eu am luat-o pe altă ulicioară, el pe Vera s-a dus s-o caute? Se învârteşte şi Costea pe lângă dânşii. Titiana, şi ea... Se înţeleg bine tuspatru — câte doi, în pereche! dar care cu care? Ignat glumeşte mereu cu Titiana. Să facă cu dânsa vorbă într-ascuns?... Ce-i cu mine? Iar se ridică de pe făţare, de pe mirişte o apă fierbinte şi-mi vălură pe dinaintea ochilor...

Încărcăm două căruţe. Dăm saci după saci. Mă aşez pe cântar — nu-mi ajunge aer.

Hai, puicuţă, să fim dragi,
Dar nădejde să nu tragi.
Că nădejdea de la mine
Ca şi gheaţa cea subţire...

Simt o privire aţintită asupra mea. Ridic capul: Vera. Îşi strânge băsmaua la ceafă şi zâmbeşte.

— Cum ai dormit astă noapte? Se apleacă şi-şi netezeşte o zgârhietură pe pulpă.

Fac semn cu capul: am dormit.

— Nu te-au mâncat ţânţarii?

— Nu i-am simţit.

— Dar de ce ţi-s ochii roşii?

... Ploaia a încetat brusc... Am stat mult de vorbă amândoi... Când m-am lăsat spre dânsa, m-a prins în braţe. Am vrut să întorc faţa, dar Vera şi-a ferit buzele: frumosul lelei, frumos, să-mi fii cuminte că lelea se supără... Şi-a desfăcut părul, l-a stors, l-a legat pe întuneric... Un glas de fată a strigat-o de sub şopron. Vera i-a răspuns, mi-a zis noapte bună şi a fugit într-acolo... Am urcat pe treierătoare, mi-am aşternut câţiva saci în tamburul bătătorului, cu alţi saci m-am învelit şi am încercat să adorm. M-am zvârcolit mult în culcuş — mă tot ridicam şi mă uitam spre şopron şi mi se părea că văd două umbre ţinându-se de mână...

— Eşti bolnav?

Clatin din cap: nu.

— Dar văd că tremuri. Eşti aprins la faţă. Nu cumva ai răcit aseară?...

În răpăitul tractorului şi vuietul batozei se înfige un uruit nou. Dinspre şopron urcă un camion, marcă germană de război, un uriaş faţă de vechitura kolhozului care s-a stricat. Vine cu viteză mai să mă... strivească cu tot cu cântar! Stopează, se răsuceşte, dă îndărăt şi se opreşte cu bordul către şopron. Portiera se deschide şi coboară badea Andron — cu o pălărie de pai în cap. Face semn de salut către cei ce lucrează pe aproape, strigă ceva şoferului, care a scos un cap ras chilug din cabină şi vine spre mine. Cum îl văd, simt degetele strângându-mi inima. A cam îndesit-o de la o vreme. N-are ce face la hambarele lui?

— Merge treaba? Îmi dă mâna... Hai la umbră să vedem ceva-n hârtii...

— Să dau mai întâi sacii de pe cântar.

Badea Andron se apropie de movila de grâu, se apleacă.

— Îi ud. Lasă-l să se usuce bine. Pe urmă ai să mi-l trimeţi...

— Se usucă repede. Azi îţi trimit din cel uscat de sub şopron. Ce hârtii... să vedem?

— Uite-ncoa! Scoate un teanc din buzunar: aicea-s pentru căruţele de ieri şi alaltăieri. La tine câte-s scrise?

— Câte să fie? Câte-s şi la mata — fiecare căruţă cu hârtia ei.

Mă măsoară din cap până-n picioare: nu i-a plăcut răspunsul — i s-a ridicat muşchiul obrazului stâng. Continuă să-mi vorbească parcă am fi de-o seamă.

— Crezi că-s tot atâtea? Al lui Ţangă a prăpădit chitanţa pe drum...

— I-am scris alta când a venit a doua oară.

— Nu mi-a dat s-o iscălesc. Cât avea?

— 950.

— Ascultă, Alexandre! Se uită-n hârtii căutând chitanţa lui Ţangă. De ce zici 950, dacă la mine-s trecute 900 kg. Poftim, uită-te, băiete! Văd că ţi-ai pus în gând să mă bagi la răcoare — îmi cântăreşti fiecare grăunte! Tu aicea iei de pe deal, necântărit, iar mie, dacă nu-mi ajunge, ce mă fac? Scrie şi tu mai puţin; dacă nu cincizeci de kilograme, măcar douăzeci şi cinci la fiecare căruţă. Se mai scutură pe drum, şi apoi... la cântarul cel mare iese alta decât la cântarul tău...

— Lasă că nu mai iese! Săptămâna trecută am avut o discuţie soră cu sfada. L-am luat pe Ion Vasilevici, pe badea Ilie, am cântărit aici o căruţă, ne-am dus tuspatru, am tras pe cântarul mare din ograda kolhozului şi... tot atâta ne-a arătat. Ba cu vre-o cinci kilograme mai mult... Adaog

câte ceva pe deasupra, numai că douăzeci şi cinci de kilograme cât spui mata, n-am să pun niciodată.

— Am şuguit... Nu te supăra. Mă bate cu palma pe umăr: nu ţi-i urât aici? Cum te împaci cu fetele? Ţi-ai găsit vreuna? Noroc, Veruţo! strigă către Vera care urcă pe scară... Am văzut-o aseară pe Pănuţa. A întrebat ce faci, când mai vii prin sat? Ori ai uitat-o?

S-a umplut sacul. Unde-s băieţii?... Mi-i greu pe suflet... Când aud numele ei, a aceleia care mi-a dăruit clipe frumoase, dar şi o durere asemenea morţii, simt... cum mă cuprinde mânia faţă de dânsa, de omul acesta cu faţa roşie, cărnoasă...

— Ne-om înţelege, zâmbeşte badea Andron îngăduitor... Ne-au venit patru maşini de la oraş să care grâul la stat. Am rupt încă una. Arată spre camion. Asta o să care de aici la hambar. „Opel", ia până la şase tone. Hai să-ţi fac cunoştinţă cu şoferul. Badea Andron porneşte spre camion. Jorj! Unde eşti, Jorj?!

Şoferul, un bărbat rotund cu tigva rasă, stă lungit sub şopron pe grâu, cu mâinile la ceafă. Sare ca o minge, se apropie de mine, mă priveşte, şi, înţelegând cine sunt, îmi întinde un braţ ciolănos, crescut cu păr până la încheietură, zâmbeşte dezvelindu-şi un dinte de oţel. Îşi spune numele. Pe obrazul drept are o cicatrice vânătă, ca un vârf de coasă.

— Bun băiat Jorj! Badea Andron îl bate cu palma pe burtă. O să facem treabă bună. Ce zici: facem treabă?

Rânjeşte cu plăcere: facem! Îşi roteşte ochii privind la grâul de sub şopron, la sacii rânduiţi lângă cântar, la movila de grâu de pe făţare...

— Da, da! Bun, bun!

Jorj vrea să spună, îmi explică badea Andron, că-i mult grâu, bun grâul, îi place grâul. Jorj nu prea poate să vorbească, îi vine greu, dar uite ce muşchi are, o să ajute la încărcat... Ai să ajuţi, aşa-i? Jorj înţelege că trebuie să se apuce imediat, se păleşte cu palmele peste şolduri, şi întreabă: de unde începem?

— Ia povesteşte-i lui Alexandru cum ai păcălit cucoana.

— O! Co-co! închide un ochi Jorj şi-şi poartă palma prin aer parcă ar mângâia un cocoş de la creastă la coadă: coo-coo!

Povesteşte, mai mult prin gesturi, cum a luat în camion o cucoană — venea de la piaţă, avea mărgele la gât, cercei în urechi, inele pe toate degetele... cumpărase un cocoş, cu pinteni de-o şchioapă — a luat-o s-o ducă acasă. Pe drum cucoana a adormit. Jorj a întins încetişor mâna spre

cocoşul de la picioarele cucoanei, i-a sucit gâtul şi l-a aruncat pe fereastră sus, în coş. Se trezeşte cucoana: unde-i cocoşul? — A zburat pe fereastră — fâl-fâl! şi s-a dus înapoi la bazar. Cucoana coboară şi fuge după cocoş...

— Ha-ha-ha! râde Jorj: Cocoş în coş!

Mă întreabă prin semne: vrei să guşti? Deschide portiera, ridică bancheta, ia un pachet, îl desface şi scoate un piept de pasăre prăjită. Rupe o aripă, o întinde lui Andron, alta mi-o dă mie, lui îşi ia mijlocul.

— Mmm! Buuun!

Andron râde de se ţine de pântece. Roade aripa, îl bate pe Jorj pe burtă: bun băiat! măcar că oleacă-i mut... Jorj bagă iar mâna sub bancheţă, scoate o sticlă cu gâtul scurt, o destupă şi şi-o răstoarnă în gura larg deschisă. Stau cu aripa de pasăre în mână — demult n-am gustat carne. M-a ameţit mirosul. Amândoi mă îndeamnă: mănâncă, ce stai? Duc aripa la gură, muşc. Jorj îmi dă a înţelege: din cocoşul cucoanei! Rod osul, el îmi bagă sticla după ce-a trecut-o pe la Andron: hai, bea, bea, acuma o să lucrăm împreună, pentru prietenia noastră, bea, bea...

După ce încarcă şi pleacă, întors la lucru, bag de seamă că, deşi m-am înfierbântat şi asud tare, nu mă mai strânge la inimă. Nu mă doare! Mare hoţ, Jorj! Multe pozne o fi făcut în viaţa lui... Zicea badea Andron că şi la puşcărie a stat. Pentru ce? Pare să fie băiat de dobă. Măcar că-i oleacă mut...

Prin ropotul tractorului, prin vuietul treierătoarei răsare un cântec. Se duce, plutind, peste mirişte a aurie.

Că nădejdea de la mine
Ca şi gheaţa cea subţire...

Cântă fetele de pe treierătoare.

Cele de pe stog le răspund:

Când te sui şi nu te ţine
Şi cazi jos şi ţi-i ruşine...

S-a întunecat de tot. Treierătoarea amuţeşte. Noaptea de vară-i scurtă — câteva ceasuri — şi lumea se grăbeşte la odihnă.

Îmi strâng hârtiile, număr sacii... încotro să apuc? Noaptea trecută am dormit pe-o podină, dar rău m-au coşit ţânţarii. Azi urc pe treierătoare: sus abureşte vântul şi-i mână la vale. Păcat că nu-i lună de cu seară, aş mai citi din cartea de viersuri... Iau sacul cu saci în spate, pe

la jumătatea scării întreb: este careva sus? Uneori Costea şi Ignat dorm aici. Nu răspunde nimeni. Aştern câţiva saci, pe ceilalţi îi pun sub cap şi mă întind cu faţa-n sus... Puţin câte puţin liniştea mă cuprinde — vine de pe mirişte, printre stoguri, de pe vale — trupul mi se răcoreşte, se înmoaie, pornesc să lunec cu picioarele înainte ca pe-o apă...

Aud glas de strune. O mandolină! Mă ridic într-un cot, da, se aude clar. Somnul îmi fuge într-o clipă. Arunc câţiva snopi peste aşternutul de saci, cobor şi o iau la vale. Văd adunaţi în drum fete şi flăcăi. Şed înşiraţi pe jos, vorbesc, râd. Iată-l pe cel cu mandolina. Cântă şi trage din ţigară. Mai încolo joacă două perechi. Mă aşez alături. Ochii se dau cu întunericul, încep să văd.

— Unde erai? Ignat îmi face loc lângă dânsul: te-am căutat. Te culcaseşi?

— El se bagă-n saci şi doarme! dă glas Costea pufăind din ţigară.

— Crezi că-i rău? Ian de-ai avea şi tu măcar unul să nu te mănânce ţânţarii...

— Poate-mi dai, ce dracu-!

— Numai dacă mă ospătezi cu... popuşoi fiert.

Băieţii râd: Costea rupe popuşoi din lanul vecin, îi înfige într-o sârmă şi-i fierbe în radiatorul tractorului, de unde porecla: Costea-popuşoi-fiert!

Flăcăul cu mandolina se apucă să ciupească strunele, le strânge, le slăbeşte, până când îl răzbeşte pe Ignat.

— Dă-o lui Sandu s-o acordeze!

Are o strună ruptă. O acordez şi încep o melodie. Bucuros că are cine-l înlocui, muzicantul se duce la două fete care joacă pereche, o ia pe una şi începe s-o învârtească. Vera! Ţine mâna pe umărul flăcăului, spune ceva şi râde, dându-şi capul pe spate. De jos îi văd clar siluieta pe pânza cerului. Băiatul încearcă s-o strângă la piept, ea îl împinge cu mâinile: fii cuminte! şi râde. Ce-aş mai juca şi eu! Aici culeg strunele pe întuneric, aici mă zvârcolesc parcă aş şedea pe ghimpi. Picioarele tresar făcând mişcări în tactul muzicii de parcă n-ar fi obosite, de parcă nu ele m-au dus la culcare. Perechile se desfac. Unii se aşază, alţii rămân în picioare. Mă uit după băiatul cu mandolina să i-o dau..

— Zi-i tu, măi Mariane, Costea îmi dă un ghiont în coastă, că-i zici mai bine.

Ignat stă întins pe spate.

— Ia mai lăsaţi-le în pace pe fete, că-s numai trei.

— Taci, că mai vin!

Se văd câteva coborând. Porneşte un joc în toată legea. După ploaie drumu-i bine bătut de roţile căruţelor şi copitele cailor — colb nu-i. Desculţi, fetele şi flăcăii se învârtesc, tropăiesc. Se aude suflarea grăbită, adâncă, foşnetul rochiilor, lipăitul tălpilor goale. Miros cald de sudoare. Vorbe scurte. Râsete. Apoi iar tăcere. Linişte... Lipăitul tălpilor goale, foşnetul rochiilor, respiraţia întretăiată... Nopţile acelea neuitate! Nici nu-ţi vine să crezi că după o zi de muncă grea, istovitoare flăcăii şi fetele erau în stare să joace până noaptea târziu, uitând de odihnă, de somn, de oboseală, de foame... Am cântat cântecele pe care le ştiam. Pândesc momentul când muzicantul se apropie de mine şi-i pun mandolina în braţe.

— Poate vrei să mai cânţi, Alexandre? mă întreabă hâtrul.

— Gata! Mă întind trosnindu-mi oasele. Mai multe nu ştiu, le-am cântat pe toate.

— Ia-le, bre, de la început. Ori vrei să joci?

— Ba nu mai vreau! zic cu glas tare să audă fetele. E şi Vera printre ele... Mi-i somn. Mă duc să mă culc.

Dau să pornesc, Ignat mă apucă de mână:

— Stai, bre, un' te duci? Om merge odată. Ori te aşteaptă vreo mândruţă în căpiţele de fân?

— Mă aşteaptă... Mă aşez iar.

Ignat se culcă cu faţa-n sus, la stele. La un moment dat îl aud numărând: patru... zece... o sută... două sute... Uite ce i-a venit în cap: numără stelele! Mi-aduc aminte că număram şi eu paşii astă-iarnă — numărătoarea îţi face bine, rânduieşte gândurile, limpezeşte sufletul... Ce are Ignat pe suflet? Mă uit după Vera. Nici nu s-au apropiat unul de altul. Şi când te gândeşti că erau nedespărţiţi! S-or fi certat? Vera joacă cu cineva. Cu Costea? Ce-o să zică Ignat? Ignat stă culcat cu faţa-n sus şi numără stelele.

— Scoală, Ignat, şi hai să jucăm!

Ignat: o mie opt sute treizeci şi trei... o mie opt sute treizeci şi nouă... Vera stă între mine şi Ignat. Vrea să-l apuce de mână să-l ridice, dar nu îndrăzneşte... A vorbit încet s-o audă Ignat numai. De mine nu se sinchiseşte — pot să aud. Când înţeleg acest lucru, inima prinde a zvâcni cu putere. S-o fi priceput că ştiu de prietenia lor?

— Mergi? întreabă Vera.

— Mă dor picioarele... Trei mii trei sute... Joacă cu Sandu... Trei mii trei sute treizeci şi trei...

— Sandu! Aici erai? Ce bine c-ai venit. Vrei să jucăm?

— De vrut aş vrea, dar nu prea ştiu.

— Cânţi şi nu ştii să joci?

— Uite că nu. Totdeauna am cântat pentru alţii şi n-am avut timp să învâţ...

— Să încercăm! Mă apucă de mână: Am să te învăţ! Numai să mă asculţi...

Intrăm amândoi între perechile ce joacă. Ţin mâna stângă pe umărul ei, dreapta pe mijloc strecurată pe sub braţul stâng. Ori că mi-s fierbinţi mâinile, ori trupul ei e înfierbântat, dar la atingerea pielii braţele mele iau foc. Jucăm ţinându-ne departe, astfel că ar încăpea al treilea între noi. O polcă. Fără să vreau îi ating pieptul. Simt un fior în tot corpul. A observat ori nu? Peste câteva clipe încerc anume s-o apropii, dar braţele ei mă ţin la respect. S-ar cuveni s-o conduc eu, cavalerul, dar mă conduce ea. Mişc piciorul după cum îmi spune piciorul ei, îmi las trupul după trupul ei. Câteva perechi joacă strâns îmbrăţişate — aceia ibovnicesc, poate sunt pe cale de a se căsători? Pe când eu şi Vera... Văd peste umărul ei, pe cer, un petic luminos — o turmă de stele. Toate se mişcă la stânga. Între ele două mai scânteietoare. Pe neaşteptate dispar. Mă uit peste celălalt umăr — stelele nu-s. Deodată le văd alături: ard în ochii ei. Aşa, vasăzică: eu mă uit la cer, iar ea mă fură cu privirea?!

— De ce râzi?

Am râs eu? Poate că mi-am amintit de Ignat cum număra stelele? Oare pe acestea din ochii ei le-a pus la socoteală?

— Habar n-aveam că ştiu să joc.

— Ai văzut? Şi nu vroiai să mergi!

Tot jucând, ieşim în margine şi nu ştiu cum se face că ne mişcăm în lungul drumului. Tot pe vale-n sus. Perechile se învârtesc pe loc, iar noi ne depărtăm în tăcere. Muzica se aude din ce în ce mai încet. Umbrele băieţilor şi fetelor se contopesc cu întunericul. În schimb drumul devine luminos ca o apă albă curgând pe vale. Suntem aproape: braţele au adus pieptul fetei la pieptul meu. La fiecare a doua, a treia mişcare îi simt sânul stâng. Vera îşi lasă pe o clipă capul pe umărul meu. O fi obosit, i s-a înmuiat trupul... Deodată se îndreaptă. Ochii îi strălucesc.

— Vera, unde duce drumul ista?

— Drumul? Nu ştiu. N-am mers pe el niciodată.

— Chiar niciodată?

— Nu. Dar tu ai mers?

— Nici eu.

Mă întoarce şi pornim spre băieţi şi fete. Muzicantul schimbase melodia. Între timp, poate, s-au rânduit multe dansuri, noi însă îl continuăm pe acelaşi. De fapt, nu era dans, era ceva aparte: ne legănăm pe loc, încet, aproape nemişcat. Tălpile nu se dezlipeau de faţa caldă a drumului, rochia Verei îşi zicea cântecul ei foşnitor, braţele noastre se înţelegeau atât de bine de parcă nu mai erau patru, ci numai două...

Băietanul cu mandolina mă apucă de un crac: strigă că vrea să mai joace şi el, ce dracu'! Fetele îl roagă să zică mai departe. Băiatul se încăpăţânează: mă dor degetele, am un spin în palmă... Iau mandolina. Cânt şi iau aminte spre Vera. Stă pe lângă fete, aruncă o vorbă, apoi văd că a dispărut! Să se fi dus la culcare? Ignat nu-i. S-a dus cu dânsul? Mi se lasă greu pe inimă. Degetele prind a rătăci strunele... Prind momentul când muzicantul se apropie de mine şi-i pun mandolina în braţe: vreau să mai joc şi eu! O fată era gata să meargă, eu, însă, mă dau de-a rostogolul pe mâini până mai departe de joc, mă ridic şi o iau la deal, spre treierătoare. S-a mai sui careva şi mi-a ocupa culcuşul ori mi-a şterpeli din saci!

Sub şopron se aude vorbă înfundată. Un glas mi se pare cunoscut. O iau într-acolo. Când ajung la colţ, se face tăcere. Mă uit la vale şi zăresc prin noapte pânza drumului. O iau în sus. Merg cât merg şi deodată văd o umbră de om. Cine să umble la vremea asta pe deal? E dintre ai noştri ori, poate, vreunul străin, din alt sat?

S-a oprit. Ia să văd, cine-şi pierde noaptea pe drumuri? Fac câţiva paşi. Mă apropii — o fată. Mai fac câţiva paşi — s-a oprit, mă aşteaptă. Mă trece fierbinte pe la inimă.

— Vera! Tu eşti?

Se face a râde, dar nu-mi răspunde. Porneşte încet mai departe. Merg în urma ei.

— Ce cauţi pe aici? Credeam că te-ai dus la culcare. Ai dispărut aşa... dintr-o dată.

— M-ai întrebat când jucam unde duce drumul ista. Nu ţi-am răspuns, nu ştiam. Am hotărât să văd unde duce ca să-ţi răspund. Amu ai înţeles ce caut?

Se întoarce brusc spre mine. Mă priveşte. Văd iar cele două stele, apoi dispar — a întors capul.

— Da?! Încerc să glumesc ca să-mi ascund tremurul din glas: dar n-am zis că o să mă duc eu?

— Te-i fi gândit, poate?

— Să porneşti noaptea, singură! De ce nu mi-ai spus? Mergeam împreună. Din întâmplare te-am găsit...

— Singură? De ce m-aşi teme? De lupi?! Nu-s pe aici.

— Se mai găseşte câte unul... din cei cu două picioare.

— Văleu! Mă apucă de braţ: nu-i fi tu cumva? Ia să văd!

Îşi poartă palma pe obrazul meu, pe fruntea mea şi iar mă apucă de mână. Are o mână voinică, cu pielea palmei aspră, dar plăcută la atingere. Când ajunge palma ei la palma mea, îi prind degetele şi i le strâng. Nu şi-o retrage. Acum mergem pe drumul de noapte ţinându-ne de mână. Palma mea zvâcneşte, parcă s-ar fi mutat în ea inima şi bate.

— Ce mână moale ai, Saşa. Ca de copil. Pielea netedă...

— Văleu, mătuşico! Iar te lauzi că eşti mai mare...

— D-apoi că sunt!

— Trei patru ani nu se iau în seamă...

— Ba se iau. Afară de asta eşti şcolar, iar eu kolhoznică. Şi nu-i bine să umblăm amândoi noaptea pe dealuri. Cu vre-o şcolăriţă ar mai merge...

Uite-o încotro abate vorba! Nu cumva are ştire despre cărările mele din sat?

— Mai mult îmi plac kolhoznicele. Se înţelege, nu toate. Numai cele vesele, care cântă frumos. Nu cele... plouate...

— Văleu! Îţi baţi joc de mine... că m-a murat ploaia deunăzi?

N-am vrut s-o obijduiesc. Vezi ce boroboaţă am făcut? Trebuie să-mi dreg greşeala. Dar nu sunt în stare şi... numai îi strâng mâna tare. Vera îmi răspunde, îşi lasă capul pe umărul meu. Mergem lipiţi unul de altul: cu o mână o ţin de mână, alta i-o pun pe umăr, ea mă strânge de subsuoară — mergem prin noapte. Cântă încetişor, lin... Deodată tace. Se face linişte. Nu se aude decât lipăitul tălpilor goale.

— Demult n-am cântat ca vara asta...

— Eu te ascult...

— Îţi place cum cânt, ori râzi de mine?

— Frumos cânţi, Vera...

— Da? Dacă spui drept, apoi vreau să-ţi spun şi eu că... Dar nu! Altă dată am să-ţi spun...

— Când am să mai cresc?

— Poate atunci, dar poate...

— Oricât aş creşte, tot ai să fii mai mare de ani ca mine...

— Aşa-i, oftează. Înseamnă că n-am să-ţi spun niciodată.

— Nu! zic strângând-o la piept; spune-mi amu! Dacă nu-mi spui, nu-ţi dau drumul, nu te las...

Vera mă priveşte în faţă. Suflarea ei mi se aşterne pe obraz: are un miros care mă răscoleşte, mă îmbată...

— Lucrând sus, Saşa, mă uit, şi cum te văd, cântecele vin singure. Când nu te văd, fug în adâncul inimii şi acolo mor toate... Oh, Saşa! Îmi vine să cânt de să răsune dealurile, dar prea suntem aproape de arie. Hai să mergem mai departe, vrei?

O ia înainte, iar peste câţiva paşi începe să fugă.

— Vreau! răspunde gura mea, dar picioarele rămân locului. Odată zvâcnesc şi iată-mă fugind după dânsa: vreau, vreau, vreaaaau!

Vera fuge răzând, întoarce din când în când capul şi mă aţâţă: să vedem... ai să mă ajungi? ai să mă ajungi? ai să mă ajungi? Strig: te ajung! te ajung! te ajung! Dar n-o pot ajunge, pentru că ea nu fuge, ci zboară. Se rupe de la pământ, se ridică deasupra drumului alb şi zboară peste mirişte. Cerul plin de stele curge asupra ei. Aerul nopţii curge cântând pe la urechile mele. Fug, dar n-o pot ajunge. N-am să te ajung niciodată... niciodată... Iată că miriştea s-a terminat. Începe o întindere cenuşie. Încolo nişte moviliţe întunecate. Vera zboară printre ele. Întind mâna şi o ating cu degetele. Te-am ajuns! vreau să zic. Iată că te-am ajuns! Vera se lasă înainte gata să cadă, abia reuşesc s-o apuc de mână şi ne prăbuşim amândoi într-o căpiţă de fân.

Apucase a se răcori fânul, dar l-au înfierbântat iar trupurile noastre...

... Stau întins pe spate. Vera îmi ţine capul pe genunchi.

— Ai o chică aşa de moale, Saşa.

Cerul, sus, s-a liniştit. Stelele stau cuminţi, fiecare la locul ei.

— Ce tare bate inima ta...

O cuprind pe după gât şi-i aplec capul. Buzele mele se întind spre buzele ei. Vera îmi pune capul pe genunchi.

— Dormi. Am să-ţi păzesc somnul.

A rămas departe somnul meu. Nu mă mai găseşte.

— Ţi-aduci aminte, la fântână, când am scăpat căldarea şi ai venit pe la spate şi m-ai speriat? Ţi-aduci aminte?

— Ce noapte frumoasă, Vera... Ce linişte, Vera... Suntem amândoi, Vera. Sărută-mă, Vera..

— Destul, Saşa. Destul atât.

Tăcere. Linişte. Câmpul doarme.

— Vreau să mă săruţi. Sărută-mă, Vera. Altfel mor. Vrei tu să mor?

— O, nu muri, Saşa, nu muri. Iată: te sărut.

— Sărută-mă. Cum ştii tu să mă săruţi...

— Se naşte în sufletul meu un cântec, Saşa. Am să ţi-l închin ţie. Am să-l cânt în amintirea acestei nopţi...

— Dar vor mai fi nopţi ca asta, Vera. Vor fi!

— Nu vor mai fi. Numai o noapte poate fi aşa de frumoasă.

— Ce se aude? Ce-i asta, Vera?

Pe aproape izbucneşte un tril de ciocârlie. Apoi altul. Al treilea. Curând toată întinderea dimprejur răsună de ciocârlii care zvâcnesc spre înalturi.

La răsărit cerul ia foc.

— Se luminează de zi, Saşa. Se face ziuă...

— Ce frumoasă a fost noaptea asta, Vera! Şi ce scurtă..

Aţipim înbrăţişaţi. Peste fânul adunat în clăi, peste trupurile noastre cade roua dimineţii.

N-am dormit aproape de loc, dar nici nu mi-i somn. Car cu unul din băieţi sacii de la treierătoare — celălalt şi-a spart piciorul într-un corn de furcă şi-şi leagă rana. Căruţele aşteaptă: au venit vreo cinci. Notez în caiet, scriu chitanţa, i-o dau căruţaşului — altul la rând... Soarele începe să dogorască. Picioarele mi se înmoaie şi mă las pe cântar. Dintr-o căruţă sare badea Hortolomei şi-mi dă un sac: ţi-a trimis mamă-ta de mâncare şi o cămaşă curată... La fund, învelită într-o basma, mandolina! Luceşte la soare de-ţi ia vederile. O ascund la loc, fug spre şopron şi agăţ sacul sub streaşină. Întorcându-mă, îmi arunc ochii spre treierătoare şi o văd pe Vera... Ce fierbinte-i aerul azi! Toate mi se arată ca prin creste de valuri. Mă aşez pe cântar şi închid ochii... Sar în picioare — am să adorm!

Cărăm alţi saci, încărcăm alte căruţe şi iarăşi mă aşez. Mă apuc să fac calcule... cât a ieşit din stogul pe care... îl terminăm astăzi? Scriu în stânga centnerele treierate — la dreapta am suprafaţa lanului — şi încep să adun centnerele, ca pe urmă să împart... la numărul de hectare... stogul

fetelor... grâu-i foarte bun... trebuie să iasă.. la hectar... Coloniţa se răstoarnă, cifrele prind a se roti morişcă şi se risipesc dispărând. Vine o apă caldă, mă ia şi mă duce la vale... Cioc! Deschid ochii: m-am izbit cu tâmpla de muchia cântarului.

— Ha-ha-ha! Costea stă în faţa mea cu o cârpă unsă-n mână: ce, măi, ai păscut iepurii astă noapte?

Mă uit la faţa lui lată, la dinţii care se dezvelesc până la rădăcină, îmi vine să mă ridic să-i dau una la bot! Costea se uită la mine, se întoarce către batoză, iar priveşte la mine. Să fi simţit ceva?

— Şi cum, măi Mariane, râde într-un dinte: nu ţi-i în grijă că Ignat are să întoarcă cojocul pe dos?

M-a pălit cu ciomagul la ceafă. Ştie?! Ori numai bănuieşte...

— Ce am eu cu Ignat? I-am făcut ceva?

Scot sacul plin, pun altul şi-l târâi pe acesta la cântar. Costea se ţine de mine.

— Nu lui, măi! Verei!

— Ce, Verei? Care Vera?

— Te faci mort în popuşoi.. Se ştie!

— În „păpuşoi-fiert"... încerc să-l muşc. Când aud că *se ştie*, mă fac galben: se ştie... ce *se ştie*?

— ... că v-aţi primblat toată noaptea amândoi. Unde-aţi fost? Unde-aţi dormit?

— Nu-i treaba ta!

— Ei, vezi, şcolărelule? Te-ai dat de gol! De aceea ţi-i somn. Despre partea mea, puteţi să vă primblaţi — n-am nimic împotrivă. Numai că de află Ignat, nu ştiu cum ai s-o descurci. El ibovniceşte cu Vera mai de mult. Şi mi se pare că or să facă nuntă la toamnă...

— Du-te, bre, şi nu mă sâcâi! N-are ce să afle!

— Degeaba te zbârleşti, tovarăşe Marian. N-ai cum te ascunde: ai semne pe buze, pe gât...

Ridic mâna, dau pe la gură, pe la gât — semne? ce fel de semne? Chiar am? Nu cred să-mi spună Costea numai aşa... Am văzut deunăzi la un băietan nişte pete roşii pe gât. I le făcuse, cică, o fată. Au aflat celelalte şi i-au râs că nu ştiu să se sărute — se sug ca viţeluşii. Să am şi eu? Dracul de Costea îmi bagă sub nas o aşchie de oglindă: vezi dacă nu crezi! Am două pete vineţii pe gât. Drăcoaica! Oare i-am făcut şi eu? Are cum se acoperi cu basmaua, pe când eu... Ridic gulerul cămăşii. Costea se duce fluierând

spre tractor. Acuş or să afle toţi. Zic, ca să mă liniştesc eu însumi pe mine: ce vă hliziţi, mă rog? Sunt muşcături de ţânţari... Să fie adevărat că Vera şi Ignat se au în vorbă de mai de mult... De ce, dar, n-a vrut să joace cu dânsa? Înseamnă că au stricat dragostea! Ori poate-s numai certaţi? Şi s-a dus să se plimbe cu mine ca să-i facă în ciudă! Înseamnă că m-a amăgit? Nu, nu vreau să cred! A fost cea mai frumoasă noapte şi aşa vreau să rămână. Doar aşa ai spus: una şi alta nu va mai fi!...

Bag de seamă că fetele de pe treierătoare, oamenii de pe scârte, cei de pe făţare se uită la vale. S-a întâmplat ceva? De după colţul şopronului apar caii negri şi voinici ca nişte zmei ai preşedintelui: Ion Vasilevici cu hâţurile în mână, iar alături un bărbat în haine de oraş cu ochelari pe nas şi cravată la gât. Străinul se dă jos şi ia din trăsură o cutie în patru colţuri şi nişte pirostrii. Ion Vasilevici dă ordine lui badea Ilie. Ieri preşedintele mi-a zis să socot cât iese la hectar, azi m-am apucat dar... m-a îmbătat somnul... Uite-l c-a venit şi nu-s gata! Scot iute hârtiile — am scrise tonele treierate, rămâne să fac totalul şi să împart la... Ion Vasilevici vine spre mine.

— Cum merge treaba? Ai socotit? Ia să văd ce iese?

— Să mai controlez o dată... Adun cu înfrigurare cifră la cifră: şi să adaug ceea ce s-a treierat azi...

— Mai repede, că a venit de la gazetă. Arată spre fotograful care îşi instalează pirostriile. Apoi pune mâinile pe scară şi urcă pe batoză.

Ia locul lui Ignat. Mâinile îi umblă repede, abia dovedesc fetele să-i dezlege snopii. Oamenii se uită: ştie să lucreze preşedintele nostru! Ion Vasilevici face semn: Costea aruncă pasul, treierătoarea amuţeşte.

— Fetelor! strigă Vera. Fuga la spălat, că ne-aşteaptă...

Adun, împart, verific, iar socot, mai verific o dată — iese bine: treizeci şi unu de centnere la hectar. Dacă ţinem seama că stogul nu-i terminat... cam cât poate să iasă?

— Ce faci, dragul lelei? Nu ţi-i somn? Vera mă priveşte pe sub marginea basmalei legată peste obraz: nu te-a supărat cineva cu vreo vorbă azi?

— Mulţumesc, draga badei, nu mi-i somn. Poate ţi-a spus Costea că m-au muşcat astă noapte ţânţarii de mi-au lăsat semne pe gât?

— Şi tu mi-ai făcut vre-o două, uite-le! Dă broboada la o parte — se cunosc arcurile buzelor. Îmi ridică gulerul cămăşii: ţine-l aşa. Până-n seară trece. La noapte mergi iar să ascultăm ciocârliile?

Râde şi fuge la prietenele ei care se spală şi se piaptănă privindu-se în oglinjoare cât palma. Se adună toate douăsprezece lângă o grămadă de grâu — badea Ilie a pus nişte femei să arunce grâu din celelalte ca să fie movila mai mare. Fotograful îşi instalează cutia, aruncă un şal negru pe ea, se bagă sub şal şi începe să se foiască: scoate o mână, face semne... Vera stă în mijloc, celelalte fete împrejurul ei — unele în picioare, altele la pământ, sprijinindu-se într-o mână. Fotograful îşi dă seama că trebuie să se vadă şi treierătoarea şi-şi mută pirostriile. Dar dintr-acolo bate soarele! Se agită, îl varsă sudorile, începe să se enerveze…

— Fetelor! Titiana arată spre mine: să-l luăm şi pe Saşa cu noi!

— Îl îmbrobodim frumuşel...

— Mărgele la gât are!...

Prind a hohoti. Ridic umărul să stea gulerul mai sus şi o iau ruşinat la vale. Vera încearcă să le potolească, dar numai fotograful reuşeşte răstindu-se la ele. Se aud gâgâind în urma mea... Mă uit peste mirişte, departe, unde se ridică o creastă neagră-verzuie: un lan de popuşoi ori, poate, de răsărită. Mă duc spre lanul acela, am să intru şi am să mă pierd într-însul. Să nu aud râsetele... Să scap de gurile rele... De ce oare oamenii jignesc, te lovesc în inimă râzând? De ce sunteţi atât de cruzi, atât de necruţători?...

— *Privet*! Ceva ca un bot de viţel mă împunge la spate.

Întorc capul: asupra mea, nalt şi mare, înaintează camionul lui Jorj. Fără motor. Iată-l şi pe dânsul, a scos capul ras din cabină şi mă întreabă rânjind: nu cumva m-am speriat? Aşa de tulburat eram că.. nici n-am auzit maşina! Mă trec fiori reci — bună glumă!

— Dacă vrei, pot trece pe lângă un stâlp cu interval de un fir de păr. Vrei? Aici vorbeşte, aici maşina vine peste mine.

— Ţine-o, bre! Ori, de bună seamă, vrei să mă calci?

Jorj îşi arată dinţii:

— Sui şi mergem să încărcăm. Andron aşteaptă. A spus să încarci bine.

— Vin şi pe jos — nu-i peste lume.

O iau înapoi, spre arie.

Jorj dă drumul motorului. Camionul se răsuceşte-n loc urlând sălbatic. Aruncă asupra mea un nour de colb şi se duce cu viteză nebună pe după stoguri spre grămezile de grâu de pe fâţare. Mă uit după maşină. Tremur de-mi clănţănesc dinţii — m-a speriat, bivolul!

Lungă ziua de vară. Am crezut să aţipesc o jumătate de ceas la amiază, dar n-a fost chip: veneau căruţele una după alta. Au făcut câteva drumuri şi camioanele de la oraş, cu... Jorj în frunte. Cântăresc, trimit, iar cântăresc — până la urmă tot vine seara. Se întunecă, dar continuăm să lucrăm: a mai rămas puţin din stogul fetelor, şi... îl dăm gata.

— Se vede, măi?!

Costea a înfipt pe aripa tractorului o vargă cu un bec în vârf pe care l-a unit cu dinamul. Varga tremură, becul clipeşte, dar tot avem un pic de lumină.

— Zor, bre, zor, să terminăm azi! Badea Ilie se învârteşte pe lângă cei ce aruncă snopii pe treierătoare. Sunt ultimele rânduri — de la pământ, unii jilavi şi grei. Putere trebuie să ai ca să-i salţi. Vin câţiva bărbaţi. Costea apucă o furcă şi el. Fetele prind snopii din zbor, îi dezleagă şi-i dau lui Ignat.

— Se vede la cântărit? Badea Ilie-i lângă mine.

— Mai scapăr câte-un sârnic.

— Vezi să nu-mi faci pojar!

— N-ai grijă: îi sting în gură.

Se duce spre scârtele de paie unde băieţii şi fetele îşi fac de cap: se dau de-a capra, se trântesc, chiuie. I-a apucat pe toţi veselia — lucrăm noaptea! În locul soarelui avem bulgăraşul ista de lumină şi oamenii umblă ca fără de sine, dau unii peste alţii... Mă simt pătruns de ceva miraculos, fantastic.

Fetele de pe batoză cântă:

Nu mă bate, mamă,
Că ţi-oi spune drept,
Că ţi-oi spune drept,
Drept — adevărat,
Unde-am înnoptat —
La puicuţa-n pat...

Cea din dreapta îi Vera. Întinde mâinile, ia snopul de parcă l-ar îmbrăţişa, se apleacă şi-l dezleagă. La fel s-a aplecat şi deasupra mea. O, Vera, ce suflet ai!... Ca al mamei mele... Cămaşa ta e neagră de sudoare-n spate... ca a mamei mele. Mâinile tale au pielea aspră dar sunt blânde la atingere... ca ale mamei. Părul tău miroase a flori de câmp... Mi-aduc aminte şi mi s-aprinde focul în piept...

— Prinde-l, măi!

Snopul s-a aninat de scândura platformei şi vine înapoi. Cineva întinde furca, îl prinde şi-i face vânt pe treierătoare.

— Încă unul!

— Dar mai sunt?

— Altul, bre!

— Ţine-l, măi!

Zboară ultimii. Fetele îi prind. Ignat le dă drumul în maşină. Barabanul îl înghite.

— Ga-ta-a!

Treierătoarea îşi scutură măruntaiele şi opreşte. Tractorul continuă să lucreze făcând lumină ca să se termine lucrul pe făţare. Peste o vreme amuţeşte şi se face întuneric. Culeg greutăţile şi le bag sub cântar. Adun sacii deşerţi şi dau să mă pornesc în căutarea unui culcuş.

— Ţi-ai scris tot? bubuie lângă mine glasul lui Ignat. Şi-a spălat mâinile şi acum şi le şterge de şolduri: să vedem cât iese.

Azi n-am schimbat o vorbă. Numai la amiază când a venit fotograful am socotit cu Ion Vasilevici cât avem treierat şi era şi el de faţă. A stat şi s-a uitat în tăcere. Am înţeles că ştie de plimbarea de astă-noapte. Ori mi s-a părut? Ori nici nu-l interesează?

— Cum să vedem, dacă nu se vede? Mă aplec spre sacul cu sacii dezveliţi în care pusesem hârtiile legate cu o sfoară.

— Aprindem nişte sârnice. Ai?

— Câteva.

— Costea! Ignat se aşază pe cântar. Vină, bre, încoace. Ai să dovedeşti să dormi...

Costea se lasă-n genunchi şi scapără un chibrit. Ne uităm în hârtii. Socotim cât am trimis în total şi ceea ce am treierat azi, dar a rămas pe făţare — în grămadă şi în saci. Când am făcut calculele la amiază cu Ion Vasilevici, ne-a ieşit câte treizeci şi unul de centnere la hectar — stogul fetelor era din grâul crescut şi secerat de pe ogorul cu o suprafaţă de cincizeci şi cinci de hectare. Până la amiază nu fusese treierat tot, şi cifra la hectar avea să sporească.

— Nu iese, bre! strigă Ignat.

— Ce nu iese?

— Grâul! Trebuie să fie mai mult. De amiază până amu la miezul nopţii am treierat mai mult decât într-o zi de dimineaţă până-n seară. După hârtiile tale iese că n-avem nici cât într-o jumătate de zi...

— Văleu?! Costea scapără două chibrituri puse alăturea: cum, tămâia mă-si, că azi curgea mai tare ca-n alte zile?

— Dă şi celelalte hârtii! izbucneşte Ignat: Să vedem cât ai trimis la hambar. Poate-ai uitat să scrii centnerele de azi şi le-ai trimis aşa?...

— Aicea-s toate. Vezi-le! zic supărat şi mă gândesc că n-o să am parte de odihnă nici noaptea asta.

Ignat pune hârtiile pe genunchi şi începe să calculeze. Au rămas puţine chibrituri şi Costea le arde până la unghii: îşi frige degetele, le scuipă... Vezi ce jertfe aducem pentru fete? zice. Apoi: Verei vor să-i dea ordin!.. I-am auzit şi eu pe unii vorbind... Pe semne, fotograful a adus vestea, căci a pus-o să îmbrace o bluză mai curăţică şi a fotografiat-o separat... Ignat adună, socoate şi odată dă cu pumnu-n hârtiile de pe genunchi.

— Nu se poate să avem treierat azi numai atâta. Unde-i grâul, candela mă-si?

— L-am mâncat eu...

— Cine te ştie ce-ai făcut? Un lucru-i clar: ai încurcat ceva. Te-am văzut că umbli azi belmeteag.

Parcă m-a izbit cu un cuţit — înseamnă că ştie! Mâinile încep să tremure. Iau creionul şi socot. Da, iese că azi, cu toate că am lucrat până la miezul nopţii, am treierat mai puţin ca în alte zile. Nu poate fi aşa ceva! Costea, zic, aprinde un chibrit. Sună cutia — n-a mai rămas nici unul.

— Ştiţi ce, băieţi? Costea se ridică în picioare: n-o s-o descâlcim pe întuneric. Lăsăm pe mâine.

Ignat răsuflă adânc, dând aerul afară. Îşi umple iar plămânii:

— Trebuie să ştim azi! Mâine începem alt stog...

Se scoală şi porneşte spre treierătoare. Costea se duce şi el să se culce. Mai stau cât mai stau, apuc sacul cu sacii, dau drumul hârtiilor în sac şi pornesc şi eu în noapte...

Parcă m-ar fi azvârlit în sus de pe sacii pe care mă culcasem la capătul scârtei: să ştii că-i trebuşoara lui! Mi-am făcut vânt şi într-o clipă am fost jos. Am fugit la căruţa de după şopron rămasă peste noapte la arie, i-am spus pe gâfâite omului care dormea în coş că iau un cal, m-am aruncat pe spinarea lui, i-am dat pinteni şi am gonit de-a dreptul peste mirişte, spre sat!

Întuneric. Câmpul pustiu şi tăcut. Jos bat copitele calului, vântul îmi şuieră în urechi.

— Mai repede! Mai repede! îndemn calul şi el fuge deşi îi obosit ca şi mine după o zi grea de muncă... Scap frâul din mână. Mă agăţ de coamă şi-l prind din mers. Îl bat cu călcâiele, bietul s-a umplut de suflet. Ţine-te, frate, că n-a rămas mult!

La marginea satului încetineşte pasul — nu mai poate. Mă dau jos, îl iau de frâu şi cobor pe uliţă la vale.

În tot satul nici o lumină.

Intru în ograda kolhozului, dintr-un colţ se ridică o mogâldeaţă cu arma la spinare.

— Care umbli la vremea asta, măi?!

— Este Ion Vasilevici?

— A stat până dinioare. S-a dus. Tu de unde vii? De ce-ai mânat aşa?

— De la făţare. Trebuie să-l găsesc. Am o vorbă. Ţine, bade, calul până mă întorc... Şi-i pun frâul în mână.

— Ce s-a întâmplat? strigă în urma mea. Dacă-i pe aşa, du-te. L-oi lega.

Fug pe uliţă la vale. Ajung la fântână. Iată şi casa noastră. Mama doarme. Ori, poate, stă fără somn, cu gândurile şi necazurile ei? Nu ştie că am venit... Am să-ţi spun pe urmă... pe urmă, mamă...

Trec peste pod.

O iau pe lângă şcoală. Fac la dreapta. Într-o parte rămâne casa cu copac la colţ. Iată şi zidul înalt. Mă prind cu mâinile de piatra de sus, mă ridic şi mă uit dincolo.

Întuneric. Linişte. Câinele nu se aude. După şopronul din fundul ogrăzii se vede ceva. Pare să fie o maşină. Inima începe să bată: da, e camionul! Mă furişez în lungul gardului. Ferestrele întunecate: ori că-i lampa stinsă, ori că-s astupate pe dinăuntru. Dă glas un câine prin vecini. Îndată tace. De nu m-ar simţi dulăul lui!

Ajung la portiţă şi, printr-o spărtură, mă uit în curte. Zăresc aşternându-se de-a lungul ogrăzii o fâşie de lumină. De unde vine? Mă urc pe scândura porţii şi mă uit dincolo: dinspre căsoaie cade. Pesemne, uşa-i crăpată. Înseamnă că este cineva înăuntru.

Sar peste gard şi mă furişez de-a lungul peretelui până la uşă. Trag cu urechea. Doi: unul vorbeşte tare, altul mai încet. Râd amândoi... Răsună zornăit de lanţ în noapte. Din întuneric zboară asupra mea viţelul de dulău. A scăpărat sârma pe care lunecă lanţul. Mă azvârlu peste gard, în drum. Câinele rămâne pe zid, ridicat în două labe. Latră cu furie. M-ar sfâşia!... Aştept să-mi vin în fire. Găsesc o piatră şi bat în fierul porţii.

— Care stârneşti câinii la vreme târzie de noapte?

— Eu sunt, bade Androane! Deschide.

— Care eu? Se apropie nalt, mătăhălos... A, tu eşti, Marian?

Vorbeşte liniştit, fără mirare în glas. Ca şi cum m-ar fi aşteptat să-i bat la poartă în puterea nopţii. Ba încă şuguieşte deschizând şi lăsându-mă să trec: Credeam că-i vreo mâţă! Apucă dulăul de lanţ, îl târâie la cuşcă şi-mi spune că şi el a venit nu de mult de la *cantoră*... Iar tu, mă întreabă, te duci, ori vii de pe deal? Mormăi ceva şi trec iute spre căsoaie. Mă opresc în faţa uşii deschise. Sus, într-un cui, arde lampa. Jos, în mijlocul tinzii, o măsuţă rotindă cu două scăunele pe din părţi. Pe masă conserve de carne deschise, pe-o farfurie o scrumbie tăiată felii, bucăţi de pâine proaspăt coaptă, brânză de oi, câteva cepe albe desfăcute în două, un ochi de slănină... O bucată de pâine muşcată stă mai la o parte.

Andron stă nalt cât uşa. Mă priveşte de sus şi zâmbeşte.

— Am avut un oaspete, un prieten. Dar intră şi şezi colea...

Mă împinge uşurel înainte.. Ai avut un oaspete? Şi unde-i, mă rog, oaspetele care ţi-i şi prieten?... Mă aşez — scăunelul cald. Ceea ce înseamnă că până nu demult a şezut cineva. Andron se aşază pe celălalt. Deodată înalţă capul, ascultă atent şi vorbeşte mirat:

— Ai auzit? A bătut două... Două ceasuri de noapte!... Îşi trece mâna peste frunte, peste faţă, peste bărbia cărnoasă, apoi o lasă pe masă. Cască: în repezeală, cu câinele, am uitat să te întreb, cum de-ai trecut pe la mine la vremea asta? Erai pe deal...

De cum mi-a dat drumul pe poartă, am bănuit că ştie de ce-am venit. Dar uite-l că vorbeşte liniştit, fără urmă de îngrijorare. Dimpotrivă, cască... Toate cuvintele grele ce s-au adunat în mine cât am gonit prin noapte încoace şi pe care mă pregătisem să i le arunc în obraz, au pălit. Le-a adormit glasul lui domol de om care se ştie curat...

— Da, eram pe deal.

— Ştiu, ştiu, băiete! râde Andron: dragostea! Am fost şi eu tânăr... Zici că aţi stat pân' amu de vorbă?

Pricep ce are în vedere şi mă fâstâcesc.

— Umbli la Pănuţa, hâtrule! clatină din cap a mustrare: pe de altă parte, faci vorbă cu kolhoznicele... Am auzit! De mine n-ai ce tăinui. Suntem de-ai noştri...

Dacă nu schimb vorba imediat, dacă nu-i spun ce am a-i spune, rămân îmbrobodit, cel mai prost şi mai slab om din lume! Încerc să deschid gura să tai şuvoiul ce-i curge de pe limbă, dar nu sunt în stare să scot un

cuvânt. O, de ce n-am voinţă, de ce mă pierd în faţa lui?... Mă zvârcolesc pe scaun, ca pe-o tigaie. Îmi încleştez degetele pe margine şi, când face o pauză, spun tare, răspicat, încât mă mir eu însumi:

— Seara asta am mântuit de treierat grâul fetelor. Tot stogul...

Andron mi-aruncă o privire. Luminile ochilor i-au lucit.

— Bun grâul anul ista. Oamenii spun că aşa roadă n-a fost de mult...

— Da, da... Bună roadă. Tace o habă de vreme, apoi mă întreabă pe neaşteptate: nu cumva de la deal vii? Noaptea, pe jos, de ce n-ai stat să aştepţi pân' dimineaţă?

Aha, ştie de ce-am venit! Îl las să mă acopere cu întrebări, să mă jelească că voi fi obosit, că de ce trebuia să pornesc la drum lung pe astă vreme târzie, iar în gândul meu îmi rânduiesc un plan cum să mă ţin să nu mă dau de gol dintr-o dată. Dar mă prind spunându-i direct în faţă:

— Am venit, noaptea... La grâul fetelor nu ajung două maşini de grâu.

— Cum adică: nu ajung?

— Iac-aşa: nu-s! De treierat, grâul s-a treierat. De trimis la hambar s-a trimis. În caietul meu sunt înscrise. Iar hârtiile de primire nu-s.

Cum stătea aplecat asupra măsuţei, Andron se dă înapoi, cu spatele de perete. Mă priveşte lung pe sub pleoapele lăsate, apoi zice cu o umbră de zâmbet:

— Nu cumva ai venit să controlăm? Hârtiile mele-s la cantoră. Nu le port cu mine. Dar să te porneşti la vremea asta, zău...

Ce liniştit vorbeşte! Iar se face a nu şti nici cu spatele. Şi doar acum câteva secunde a tremurat ceva înlăuntrul lui. Nu, n-am greşit! Trebuie să tai cu hotărâre. Grâul nu-i, am socotit bine — şi eu şi Ignat. Dacă dau îndărăt, degeaba am venit.

— Da, am venit noaptea, pe vremea asta! Strig: cele două maşini le-a luat Jorj. El nu mi-a adus iscălitura. Azi au cărat cinci căruţe şi badea Carp cu maşina. Jorj a încărcat şase maşini de sub şopron. La patru a adus chitanţele iscălite, la două — nu.

Andron începe să râdă. Îşi sprijină palmele pe genunchi, se clatină înainte şi înapoi şi râde. Deodată se opreşte.

— Nu-ţi ajung două maşini de grâu? Nu cumva ai venit să le cauţi la mine? Dar ce: mie mi le-ai dat? Uite-n buzunar... Îşi desface buzunarele cu cioturile degetelor: le-am pus aici, vină şi le scoate...

Dacă de bună seamă nu ştie nimic? îmi trece prin gând... Şi trebuşoara a învârtit-o Jorj singur, fără dânsul? Vor să mă bage la răcoare. Două maşini de grâu nu-i glumă! Şase tone — şaizeci de centnere — sase mii de

kilograme furate din *grâul kolhozului, al oamenilor*[1]. Amu când fiecare bob... Grâul fetelor... Ieri aveam câte treizeci şi unu centnere la hectar. Cu cel de azi trebuie să iasă cam treizeci şi trei...

Privirea mi se opreşte asupra unor borcane de sticlă puse în ungher. Toate prăfuite, unul curat. Plin cu... apă... Mă uit şi văd în el ca într-o oglindă mişcându-se... un chip de om: cu nas, ochi, gură.. Da, un cap de om! Faţa alungită, urechile... În dreptul gurii sclipeşte o scânteie — ţigara! Tot atunci simt în nări miros de tutun. Ce-i cu mine? Aiurez? Îmi trec mâna pe la ochi. Faţa din sticla borcanului mi-e cunoscută...

— El le-a luat! Şi mata ştii asta! Mata ai venit cu dânsul! Mata l-ai adus să care grâul..

— Cine el?

— Jorj! La mine-i scris tot. Am controlat. Nu degeaba am venit noaptea, într-un suflet. Ion Vasilevici nu era la cantoră şi am alergat să-ţi spun matale. Dar las' că-l găsesc.

Dau să mă scol. O mână grea mi se lasă pe umăr apăsându-mă la loc. Întorc capul, speriat. La spatele meu stă Jorj: bondoc la trup, cu burtică, capul ras chilug, faţa unsuroasă şi ţigara în colţul gurii.

— M-ai chemat? Am venit. Ca duhul din poveste. Ce ai cu mine?

A stat ascuns şi a ascultat! Din cauza bătăilor inimii, nu observ că Jorj nu-i deloc mut — vorbeşte clar şi repede. Mă uit la Andron. S-a schimbat la faţă: e nemulţumit de apariţia lui nedorită? Îndată îşi revine. Râde.

— Auzi, Jorj, ce spune băietul... Că ai luat de la dânsul două maşini de grâu şi nu i-ai dus hârtiile cu iscălitură.

— Eu?! Jorj face ochi plini de mirare. Suflă fumul spre lampa agăţată pe perete: grâu de la dânsul? Habar n-am. Nu ştiu. N-am văzut. Vă rog să nu mă încurcaţi în treburi de astea. Eu am încărcat, eu am descărcat — şi s-a terminat.

Într-o frântură de secundă se răstoarnă toate în mintea mea: Jorj îi înţeles cu Andron, înţeles cu jurământ! S-au pus la cale să mă îngroape. Văzând că le-a reuşit afacerea, beau aldămaşul. Când m-au auzit la

[1]... *grâul colhozului, al oamenilor*... Era al statului, nu al oamenilor, pentru că al statului era pământul, oamenilor li se dădea nu conform muncii depuse, ci atât cât hotăra statul, adică partidul bolşevic, mai exact, cât să nu moară de foame chiar cu totul. Educat în spiritul ideologiei dominante, adolescentul-erou nu face decât să acţioneze conform stereotipurilor pe care i le-au băgat în cap toţi anii şcoala cu al ei sistem de îndoctrinare... Autorul... În acest punct, consideră el astăzi, în 1993, constă în bună parte neajunsul, falsul acţiunii acestei cărţi scrisă într-o stare de mare disperare...

poartă, Jorj s-a îndosit după uşă. Când a înţeles că-i demascat, a ieşit. Şi-a dat cărţile pe faţă! Ceea ce nu-i vine la socoteală lui Andron: Jorj nu trebuia să iasă. Îl văd pe ochi că-i rău înciudat. Dar n-are încotro.

— Ai vrut să grăieşti cu Jorj? Andron mă priveşte de sus, cu dispreţ: Iată-l. Vorbeşte-i.

Întoarce capul dându-mi a înţelege că a terminat-o cu mine... Aşa, vasăzică, crezi că numai atâta am a-ţi spune? Că numai socoteala asta am a o încheia cu dumneata? Să ştii că greşeşti! Am a-ţi spune multe. După cum multe le porţi pe conştiinţă. Dacă nu ţi le voi spune acum, n-am să ţi le spun poate niciodată.

— Nu! Mai am de lămurit ceva cu mata. Jorj... Jorj îi o jucărie în mâinile matale. Aşa cum ai vrut să mă faci pe mine.

— Jucărie? Andron întoarce capul într-un mod straniu, mă priveşte chiorâş: ce bolmojeşti, băiete?...

— Acum ascultă: adu-ţi aminte o noapte de vară când ai ieşit de după un colţ de gard şi l-ai oprit pe un om care se întoarcea cu femeia lui de la o cumătrie. L-ai luat de-o parte şi ai scrâşnit: am să-ţi crăp capul! Dar nu i l-ai crăpat, că omul acela era voinic... V-aţi bătut... Au rămas până azi câteva picături de sânge pe cămaşa în care era îmbrăcat atunci. Ţi-aduci aminte, Androane, noaptea aceea?

— Despre ce vorbeşti? De unde?

— Iar despre o puşcă cu două cocoaşe pe care ai vrut să pui mâna, îţi aminteşti? Îţi aduci aminte o zi de sfârşit de iarnă când ai venit la femeia acelui om în casă şi i-ai cerut-o?... I-ai făgăduit preţ bun, numai să ţi-o vândă. Îţi aduci aminte, Androane?

— Puşcă? De asta îmi amintesc. Am fost la voi în casă. Dar nu erai de faţă. De unde ştii? Cine ţi-a spus?

— Ba eram. Şi am auzit. Şi ştiu tot. Află că puşca este...

— Este?! Andron se ridică de pe scaun, cuprins de uimire, apoi se aşează la loc. Chiar este?

— Da! Şi ai s-o vezi. Numai dacă ai să îndrăzneşti să te uiţi... N-am terminat! Vreau să te mai întreb ceva. Spune-mi, Androane, când te-ai întâlnit cu tatăl aceluia care-ţi stă în faţă, a băiatului pe care l-ai crezut un prost pe care poţi să-l învârteşti cum vrei, când l-ai întâlnit pe tatăl meu în tranşee şi l-ai îndemnat să fugă cu mata şi el a strigat că asta-i trădare şi aţi ridicat amândoi pistoalele unul asupra altuia — cine-a tras întâi! Aha! Îţi tremură bărbia?! Tu ai tras primul. Tu! Tu ai dovedit de data asta! Aşa cum i-ai spus în ziua aceea mamei. Tu l-ai ucis pe tatăl meu! Tu, tu, tu!!!

Mă sufoc, nu-mi ajunge aer. Trebuie să ies, să mă duc de aici. Chiar acum, îndată. Picioarele îmi tremură. N-am să pot să merg drept, dârz, tare. Aşa cum am vorbit. Să-mi revin mai întâi, să-mi revin, să-mi revin...

— Cine ţi-a spus?... Andron se schimbă la faţă, buzele îi tremură: cine ţi-a spus că eu am tras primul?!

— Recunoşti?! exclam: Nu tăgăduieşti?

— Da de unde?

— Inima mi-a spus. Mata mi-ai spus. Tu mi-ai spus. Am visat. Am văzut mormântul lui. Mi-a spus tata că tu l-ai împuşcat!

— I-ai văzut mormântul?

— Vrei să spui că n-a avut mormânt? A rămas în câmp, neîngropat?

Andron îşi pierde cumpătul. Nemaiputându-se stăpâni se ridică de pe scaun în picioare:

— Ascultă, băieţele: ai dat năvală în casa mea şi-mi spui tot ce-ţi trăsneşte prin cap... Rar, rupând cuvintele: Tu cu mine să nu te pui, auzi? Cine s-a pus în curmezişul drumului meu, pe toţi i-am turtit şi i-am fărâmat, auzi? Dar... clatină din cap, pe gânduri: Văd din cele ce-mi spui că ştii câte ceva. Ai grăunţe în cap, nu în zadar te-am îndrăgit. Are să iasă om din tine. Ce-i drept, eşti crud şi mai trebuieşti şcolit...

O întoarce în glumă şi mă cuprinde furia: îşi bate joc de mine! Vrea să mă ademenească!

— Ce crezi mata? Că o să-ţi treacă şi de data asta? Ştiu tot şi n-am să-ţi iert. S-a zis cu norocul matale. N-o să-ţi mai meargă...

— Ce-ai spus? Andron se apropie aplecându-se asupra mea.

— Tu şi Jorj al tău — amândoi o să răspundeţi!

Jorj întinde mâna, trage o căldare, se aşază la masă şi mă bate cu palma pe umăr:

— De ce faci gălăgie? Cui trebuie gălăgia? Hai mai bine să luăm un păhărel... Bagă mâna sub masă, scoate o jumătate de rachiu şi toarnă-n pahare: zău, ai să bei şi ai să vezi cum te linişteşti. De ce strigi aşa? Nu trebuie. O să fie totul bine şi la iarnă răcoare.

— Jorj, tu eşti străin aici şi nu ştii multe. Iar omul ista...

— Ştii ce, Alexandre? îmi taie vorba Andron pe un ton de la egal la egal. Şi-a revenit şi-i iarăşi stăpân pe sine... El îi străin, dar află că nici tu nu prea ştii multe. Adică ai auzit te miri ce, ai ghicit câte ceva cu mintea ta de copil, dar dacă ai pornit vorba, am să-ţi spun eu, ca să ştii de la mine. Dar să luăm mai întâi câte-un păhăruţ.

Ridică paharul şi ciocneşte cu Jorj. Îmi toarnă şi mie, în paharul lui Jorj. Îl ridic şi beau după ei, singur.

— Bun. Amu ascultă cu luare aminte, zice Andron terminând de mestecat o bucată de slănină... Era odată pe lume un băiat... aşa, cam de vârsta ta, poate mai mare. Şi băiatul acela frumos nu era şi fetele nu-l iubeau cum te iubesc, bunăoară, pe tine. Dacă nu-s frumos, şi-a zis el, măcar bogat de-aş fi. Dar vezi că nici bogat nu era. Şi a hotărât să-şi ia o fată de om cu avere. A pus ochiul pe una cu zestre, dar s-a vârât alt flăcău, i-a sucit fetei minţile şi s-a dus fata după acela. L-a lăsat pe flăcăul sărac şi urât cu inima frântă. Dragostea dintâi nu se uită... Andron dă cu palma în scândura mesei: multe-s de vorbit, puţine de ascultat... Cine ştie cum o fi murit tată-tău Petrea?

— Tu, tu ştii! izbucnesc: Tu l-ai ucis!

— Eu?! Andron zâmbeşte... Şi dac-ar fi cum spui: dacă l-aş fi ucis eu? Află dar că unul eu în toată lumea asta aveam dreptul să-l ucid. Da, numai eu!.. Şi tu, ţâncule — răcneşte — nu lătra la mine! Se ridică de pe scaun: să nu latri, că acuş te şterg şi pe tine de pe faţa pământului. Auzit-ai?!

Andron repede pumnul asupra mea. Sar din loc şi mă izbesc spre uşă. Se ridică să pornească după mine, dar Jorj îl apucă de braţ.

— Să ştii că n-ai iertare! strig din uşă.

— Degeaba te strofoleşti, băieţele!...

— Unde s-a dus Grăchina, acolo ai să te duci şi tu!

— He-he-he! Multă apă va să mai curgă pe Nistru pân' atunci. Încă nu s-a născut acela care să mă turtească.

— Ai să vezi! Până dimineaţă-i mult.

Şi ies.

— Stai! Opreşte-te! Încotro?! Andron cearcă să mă reţină.

Jorj îi zice:

— Lasă-l să se ducă. Apoi adaogă ceva gâfâind. Cuvinte care nu mai ajung la mine, nu le prind sensul, pentru că nu mai sunt în stare să înţeleg nimic.

Ies în uliţă şi fug la vale. Trec pe lângă şcoală — o, bătrânule director, a venit clipa când a trebuit să hotărăsc de unul singur: să mă iau de piept cu mârşăvia... Ce greu e carul vieţii... Am pus umărul, dar el vine asupra mea... N-o să mă strivească!... Şi fug mai departe. Mă împiedic de bulgări, de pietre ascuţite. Mai repede! Mai repede! Să ajung în deal, să încalec pe cal, să-l găsesc pe Ion Vasilevici.. Casa lui îi în cealaltă margine de sat. Să-i spun... Stau amândoi şi chefuiesc. Au furat grâu... două maşini... Din pâinea oamenilor, a oamenilor...

Cerul deasupra mea păleşte şi coboară. Se rupe fâşii care se întind de la răsărit încoace. Fâşiile se clatină, parcă le-ar bate vântul, flutură peste mine atingându-mi obrazul...

Ajung la colţ. În stânga albeşte lespedea lată şi scobită la mijloc. M-ai prevenit, moşnege, să nu mă pun cu Andron — cine i-a stat în cale, pe toţi i-a turtit, şi tot el a ieşit deasupra. Nu mă tem! L-am prins! Am scos dintr-însul secretele cele ascunse. A recunoscut tot, tot, tot! Acum va trebui să răspundă. Pentru tot, pentru tot, pentru tot!

Podul. De la pod nu-i departe. Mai repede. Mai repede! Degetele la picioare mă frig — le-am zdrelit — nu le mai simt... Pe pod o umbră... Tu eşti, tată? Am aflat cine te-a ucis. El! A recunoscut. A sosit ceasul răzbunării...

Un glas de cocoş sparge liniştea. Îi răspund alţii. S-aud trâmbiţând din toate părţile.

— Tată...

Brusc, sub picioarele mele, se luminează.

Ce lumină-i asta?

Mă uit îndărăt. Vine o maşină cu farurile aprinse. Fără zgomot, fără motor. Vine cu viteză la vale. Ajung pe pod. Podu-i îngust — să dovedesc dincolo. Trec şi mă dau la o parte. Maşina se apropie cu fărurile aprinse. Roţile saltă pe grinzi hurducându-se. Maşina noastră... Ridic mâna: stai! opreşte! Trebuie să-l găsim pe Ion Vasilevici... Au furat grâu...

Lumina farurilor se întoarce spre mine. Mă orbeşte.

Fac un pas din drum. Cu mâna ridicată. Cu faţa spre maşină. Vreau să strig iar: stai! opreşte! trebuie să-l găsim... Mă izbeşte ceva-n piept şi simt că zbor. Trupul mi-i uşor ca o pană. În clipa următoare mă străpunge o durere fierbinte. Mă prăbuşesc lovindu-mă cu capul de faţa tare a pământului. Lumina mai continuă să ardă câteva secunde... Îmi răsună un ţiuit în urechi, parcă s-ar fi rupt un fir. Lumina se stinge şi se face întuneric..

Nu ştiu cât oi fi zăcut pe marginea drumului. Într-un târziu mi-am venit în fire, am deschis ochii — îmi erau grele pleoapele — mi-am încordat memoria să-mi amintesc ce s-a întîmplat. Am văzut la răsărit, pe cerul aprins, cumpăna fântânii înălţându-se, cu ciutura în aer. Am pornit să mă târăsc. Apă, măcar un pic de apă... Ajung la fântână, sorb din băltoacă... Să mă târăsc până acasă. Acasă, acasă... Capul îmi cade. Mă târăsc cu faţa pe pământ. Mamă, ieşi, că vin. Eu, feciorul tău... Ajung de la vale de casă. Dau cu mâinile peste un lemn. Ciotca... Mă apuc cu mâinile să mă ridic, să mă scol în picioare. S-o strig pe mama... N-am putere. Capul îmi cade greu. Şi iar mă cuprinde întunericul...

Alexandru Marian se întorcea de la cimitir — era duminică dimineaţă. Mergea pe Uliţa Mare la vale, în urma lui, cu un coş de papură în mână, venea Vica. Într-o mână ducea coşul, cu cealaltă scotea biscuiţi amestecaţi cu bomboane şi împărţea copiilor ce-i întâlnea. Aşa o învăţase bunica Nastasia... Alexandru avea în stânga o garafă — luase vin, acum rămăsese pe fund — şi un păhăruţ în cealaltă.

La mormânt au îngenuncheat. Era o îngrăditură modestă împrejur pe care o pusese la câteva luni după înmormântare, dar cineva apucase a rupe nişte vergi şi uşiţa atârna într-o balama. Au stat în tăcere... Am gătit casa, mamă. Nu mai curge lutul... Am venit să te poftim s-o vezi şi tu... Alexandru şi-a proptit fruntea de moviliţa de pământ. Se aşezase în aceşti ani. A crescut iarbă... Iartă-mă, mamă. Dacă trăiam pe lângă tine, te-aş fi sprijinit... Când m-ai văzut mare şi a venit vremea să te ajut, te-am lăsat şi am plecat. Iartă-mă... Lacrimi s-au prelins în ţărâna sub care dormea buna lui mamă... Vica se uita tăcută la firele de iarbă de pe mormânt — umerii tatei se cutremurară — şi înţelese că tata plânge. O podidiră lacrimile şi pe dânsa...

Au poftit pe nişte femei — două bătrâne şi a nevastă cu un copil în braţe, care treceau pe lângă cimitir. Le-au cinstit cu un pahar, le-au servit cu ce aveau. Femeile au zis să fie de sufletul bietei Maria şi a lui Petrea şi a tuturor neamurilor moarte, şi s-au dus în drumul lor. Alexandru şi Vica au pornit printre morminte — unele prăbuşite de vechime, cu un băţ în loc de cruce la cap, altele cu cununi de flori de hârtie puse împrejur...

Au ieşit la drum şi au luat-o spre casă.

Alexandru merge încet. Pe alături trec săteni — unii îl cunosc, alţii nu ştiu cine-i. Merge ţinând marginea — pe alături gonesc maşini, zboară motociclete, uruie câte-un tractoraş grăbit... Acum când se întorcea de la mormântul mamei simţi că i se răstoarnă sufletul. Se desfăcu în bucăţi întreaga viaţă trăită. Doamne, doamne, cum a pierdut din propria fiinţă, s-a rătăcit de sine însuşi. Când a fost? S-a petrecut dintr-o dată, într-un moment? Atunci când a venit mama la dânsul — împlinea treizeci şi trei, vârstă la care zise ea, te aşteaptă mare cumpănă, şi iată, văzându-te trecut teafăr, pot să mă dau pe mâinile doctorilor... Atunci s-a întâmplat când a înţeles că mama s-a jertfit pentru dânsul? I-a spus doctorul care a operat-o că de venea un an mai înainte catastrofa putea fi... Ori rătăcirea s-a produs pe nesimţite, cu încetul, în lupta cu greutăţile? Răzbind prin hăţişurile vieţii, luptând ca să reziste, ceda. Deşi vedea că pierde din sine,

accepta să piardă sperând că-şi va întoarce mai apoi. Dar... s-a înşelat!.. Şi-a dat seama îngrozit că a ajuns sărac... atât de sărăcit sufleteşte că nu i-au mai rămas decât porniri şi ambiţii elementare, şi-a dat seama că viaţa lui e numai în aparenţă viaţă, de fapt o continuă vegetare... Mai deunăzi dimineaţă a auzit aievea vocea mamei: ai uitat satul, băiete... ai uitat casa... ai uitat ţărâna care te-a născut şi te-a crescut... Iarăşi veni mama să-l salveze, de dincolo de moarte... Abia acum înţelege cât de credincioasă propriei firi a fost ea, cum a luptat cu propriul destin, cum şi-a apărat bogăţia şi curăţenia sufletului. Şi ce slab s-a arătat el, care... pentru a-şi câştiga un loc între oameni, s-a îndepărtat de cel ce fusese în prima tinereţe când era gata, fără a cugeta la urmări, să înfrunte răul, minciuna, nedreptatea, mârşăvia... Întorcându-se acum de la cimitir, a înţeles că a venit chemat de mama, chemat de casă, chemat de sat, dar şi de propriul trecut pe care-l uitase, dar care face parte din fiinţa lui, şi fără de care nu este şi nu poate fi om întreg. A venit pentru a se regăsi pe sine, cel de altădată.. O, se roagă Alexandru, revino şi rămâi cu mine pentru totdeauna, băiatule scump şi drag de la şaptesprezece ani...

Vica a terminat între timp de împărţit ce avea, şi-a pus torţile pe umeri şi duce coşul ca pe un sac de merinde. La o răscruce tata se opreşte cu câţiva oameni. Când se apropie, recunoaşte pe Ignat şi Goriţă. Tata îi serveşte din garafă, şi Ignat zice: datoria noastră omenească... trebuie să ne-o facem până la capăt... om veni, mai încolo...

În centrul satului îl văd pe moş Pavel. Merge atât de repede, că fălălăiesc hainele pe dânsul. O zăresc pe o femeie în bluză albă şi cu flori la guler şi pe la mâneci — Vera. Se grăbeşte să-l ajungă pe taică-său...

În faţa magazinului de industriale stă limuzina roşie, pe lângă ea se agită, rumen la chip, moş Andron. Zărindu-l pe Alexandru, se încruntă, apoi zâmbeşte: tot pe aici? n-ai plecat? În uşa magazinului apare femeia cu coafură naltă şi cercei în urechi: eşti aici? Ştiam că n-ai să pleci fără să-ţi iei rămas bun de la mine...

Vica aşteaptă ca tata să termine vorba. Trec pe la alimentară, cumpără cele trebuincioase pentru... masa de casă nouă, apucă fiecare de-o toartă şi o iau pe acelaşi drum.

Iată şi podul. Jos, luceşte pârâiaşul. Pe mal nişte raţe îşi aşază penele după scăldătoare.

— Ziceai că te-a ajuns maşina...

Alexandru tresare. Face un pas din drum, priveşte la un loc anume şi clatină din cap.

— A rămas, fata tatei, să-ţi povestesc sfârşitul întâmplării...

...Mi-am revenit peste câteva zile, în spital. Mama se afla lângă mine. Mi-a pus palma pe frunte şi mi-a spus să stau liniştit.

— Ce-i cu mine?

— Bine. Primejdia mare a trecut. Te-a lovit maşina şi te-a dat jos. Te-a găsit Hortolmei în zori, când a dus caii la adăpat. Zăceai lângă ciotca nucului, cu mâinile încleştate pe rădăcinile ei şi cu capul năclăit de sânge. A strigat, am sărit plină de spaimă, el a fugit la Ion Vasilevici. Până la amiază au dat de urmele banditului. Au găsit pe deal, în nişte tufari, o grămadă de grâu. Era turnat jos şi învelit cu paie. Avea de gând să-l ia mai pe urmă. L-au arestat pe Jorj... Cică-i amestecat în treaba asta şi Andron. L-au luat şi pe dânsul la cercetări... Dar, mama s-a întors către uşă: au venit oaspeţi la tine. Doctorul a spus că se poate să vorbeşti, dar nu mult...

— Cine-a venit?

— Vera lui Pavel, Ignat, Costea, Andrei din clasa voastră... Şi o fată ochioşică...

— Pănuţa?!

— Da, mi se pare că aşa o cheamă...

Când termină de povestit, Vica vrea să-l întrebe: de atunci spărtura în stânga pieptului? În clipa asta se aude un strigăt de copil:

— Tăticule!

Pe cărarea de la vale de fântână vine la fuga spre ei un băieţaş de vreo şase-şapte ani, în pantaloni scurţi, cu părul săltându-i pe frunte. Se repede la pieptul lui Alexandru şi îi înlănţuie gâtul cu mânuţele. Tata îl ridică sus.

— Ai venit, băiatul tatei... Când? Cum?

— Cu taxiul... V-am aşteptat să vă întoarceţi... Azi îi ziua ta...

Rămâne cutremurat Alexandru: ziua lui? A uitat... Iată că vine copilul şi-i aminteşte... Ca demult, în vara aceea... O, micuţul tatei!...

Soţia îl întâlneşte în tindă.

— V-am tot aşteptat să vă întoarceţi şi voi... vă plimbaţi..

Sunt surprinşi de schimbările ce văd: paturile din ambele odăi aşternute cu cearşafuri albe, la ferestre atârnate perdele, mesele acoperite cu muşamale înflorate. Din uşă Alexandru observă pe portretele mamei şi tatei pus câte un prosop brodat, se întoarce către soţie şi o priveşte cu recunoştinţă...

Pune coşul în bucătărtie, scoate din el cumpărăturile. Soţia stă sprijinită de uşorul uşii şi priveşte îngândurată: după atâiţa ani şi-a luat, în sfârşit, concediu, dar în loc să se odihnească, vine şi repară casa. A slăbit, s-a tras la faţă, dar i-au apărut luciri proaspete în privire... Cum punea pâinile una peste alta, una se răstoarnă şi Alexandru întoarce capul: s-a întâmplat ceva? Îi înţelege întrebarea şi era gata să-i spună: da, eşti chemat de urgenţă, dar socoate că e mai nimerit să lase pentru mai târziu...

Se aşază sub nucul din fundul grădinii — are Vica aşternut aici un ţolişor vărgat... a rămas cartea uitată peste noapte. Băiatul se caţără iute în vârf, prinde a se legăna pe-o creangă cantând cucu! Deodată strigă:

— A venit un om, tăticule, şi vrea să intre în casă.

Alexandru iese de sub frunzari. La pragul casei stă un omulean scund, adus din spate, în cizme nalte... Vine la prag şi-i dă mâna.

— Dacă nu binevoieşti să treci pe la mine, am hotărât să vin eu. Mi-a spus Ignat că-i ziua ta azi şi am venit să te trag de urechi.

— Mulţumesc, Ion Vasilevici. Am crescut destul... Şi s-a mai dus un an... dar... de ce stăm în prag?

Intră, se aşază la masă. Alexandru pune pâine, bucate, toarnă în pahare. Îl întreabă pe badea Ion dacă nu cumva l-a văzut pe Ulian Simionovici... Nu, nu l-am văzut ultima vreme şi apoi... nu prea vorbesc cu dânsul, când îi spun ceva, nu mă prea ascultă... deştepţi s-au făcut peste seamă conducătorii de azi: când le spui ceva, zic că asta era pe vremuri, acuma nu mai merge, acuma ştiinţa şi tehnica hotărăsc... auzi tu?! Badea Ion înalţă un deget uscat: tehnica! dar omul? nu mai este bun de nimica dacă a îmbătrânit? Ridică paharul şi închină de sufletul părinţilor lui Alexandru, pentru kolhoznicul nostru harnic şi muncitor care a dus pe umerii lui greul cel mare, *şi la muncă, şi la război*[1], iar când s-a cerut, a pus şi viaţa... Goleşte paharul, îl pune pe masă, se şterge la gură cu dosul palmei şi dă cu pumnul în masă suduind cu ciudă pe cineva care tărăgănează cu schimbatul ţevilor la baia satului de se opreşte apa şi ies oamenii cu spuma pe dânşii...

[1] ... *kolhoznicul... greul... şi la muncă şi la război*... O scenă aşa-zis de masă, în sensul că participă la ea un număr mare de personaje. O întrunire „la casă nouă“ e în spiritul bunelor tradiţii, dar... când se rostesc toasturi propogandistice, tradiţia este profanată şi... Autorul ar fi putut renunţa la această carte,dacă alături de neadevăruri şi falsuri n-ar fi pus în ea şi mult din propria fiinţă şi viaţă, din existenţa înaintaşilor, a neamului său.

Vine soţia şi se aşază lângă Alexandru.

Se aude glas de om afară, şi intră cu mersul lui legănat Ignat. Îl vede pe Ion Vasilevici şezând la masă şi exclamă plin de voie bună:

— Se adună iar kolhozul de demult!

Scoate din sacoşă conserve, o pâine albă de casă, o sticlă astupată cu un dop de hârtie, pescuieşte de prin buzunare un briceag şi se apucă să deschidă cutiile. Când trece la pâine, în casă mai intră câţiva: Goriţă, moş Pavel şi, bineînţeles, Vera. Nu zăbavă, dă năvală Ică cel cu buzele răsfrânte, rotindu-şi cu străşnicie ochii în cap. Am aflat, declară el, că a venit aici soţia lui Alexandru Petrovici cu gând să-l ia înapoi la oraş, dar, zice... noi nu-l dăm, că dumnealui îi de acuma sătean de-al nostru pentru totdeauna... În vremea asta intră Costea, vede că nu ajung locuri, aduce din bucătărie două scăunele, le pune unul peste altul şi se aşază călare la colţul mesei: aista-i cel mai bun loc — la colţ de masă şi la margine de ţară!

Vorbe. Glume. Amintiri. Tăceri. Veselie... şi tristeţe.

Vica aduce vin cu ulciorul dintr-o damigeană.

— Ai fată mare, Alexandre! vorbeşte Ignat: să nu uiţi să mă inviţi la nuntă.

— Am să te poftesc neapărat. Cu nevasta. Şi pe Vera cu bărbatu-său... Şi pe mata, bade Pavele. Să nu te dai, ţine-te!

— Mă ţin, bre! Suntem sămânţă de oameni voinici. O clipă nu şed locului — umblu, fug. Şi ştii de ce? Să nu mă prindă hârca! Amu am intrat la tine-n casă, iar ea a rămas la prag şi mă aşteaptă. Ia să-i dau cu rachiu — să vezi cum fuge, spurcata!

Şi dă păhărelul peste cap.

— Se poate? Vica întoarce capul şi o vede intrând pe femeia cu coafură naltă şi cercei de aur. Nou-venita se duce cu pas hotărât la mama, întinde braţele şi o sărută: ce bine-mi pare, dragă, că te văd. Demult vroiam să te cunosc... Mama ridică mâna spre obraz, femeia continuă: N-avea grijă, rujul meu nu se ia. Unde sărut eu, semn nu rămâne. Poate doar... în adâncul sufletului... Aruncă o privire către tata: Află că-l cunosc pe soţul dumitale... Eram copii amândoi... M-a uitat demult... Musafira ocoleşte masa şi vine la tata: Dă-mi voie să te sărut... de ziua ta... Şi-i atinge obrazul cu buzele... Nu atât din partea mea, cât a fiului meu... care a cunoscut-o aici pe fiica ta şi... Victor e afară, te aşteaptă! vorbeşte către Vica.

Faţa Vicăi ia foc. Sare de la locul ei şi, neştiind ce să facă de ruşine, o zbugheşte pe uşă afară. Alexandru priveşte către soţie nedumerit: aşa sunteţi voi, femeile, ce să vă fac? Şi întoarce privirea asupra Verei.

— Oameni buni! Mi-aţi făcut mare bucurie venind în casa părinţilor mei. Simt că-mi trăiesc viaţa de la început. M-am uitat adineauri la Vera şi mi s-a părut că o văd la masa noastră pe mama. Au lucrat mulţi ani într-o brigadă. Mă duceam şi eu uneori de ajutor: la prăşit, la îngropat via, la curăţit... Să cinstim un pahar. Şi să-mi dai voie, Ică, să sărut mâna Verei... O sărută pe gură stârnind voia bună a mesenilor.

Se face seară. Musafirii au plecat, unul câte unul. Vica şi mama au strâns masa şi se apucă să facă paturile. Soţia consideră că acum este momentul să-i comunice vestea. Strigă din cealaltă cameră şi-i dă corespondenţa. Alexandru pune ziarele şi revistele pe colţul mesei şi desface scrisorile. Printre ele un plic lunguieţ, cu câteva timbre late — o scrisoare oficială. Il rupe şi scoate o foaie împăturită în patru. Citeşte cele câteva rânduri dactilografiate: s-a aprobat, în sfârşit, călătoria pentru documentare în *ţara vecină şi prietenă*[1] la care a visat din anii de studii... Stă aşa o bucată de vreme cu ochii la text, împătureşte foaia, o pune peste celelalte şi iese. În tindă dă peste băiat, îl ia în braţe şi se aşază pe prag. Gânduri, planuri de viitor îi roiesc prin minte...

— Tăticule! Copilul lunecă de pe genunchii lui: Ia uite! De peste deal se ridică discul învăpăiat al Lunii.

Alexandru se uită şi fără să ştie cum îşi aminteşte spusa bunicăi: as-ti ma-ra lu-na lu-mea... Ce-o fi vrut să spună bătrâna? Vreo concluzie la care a ajuns în viaţa ei lungă? Vreun sfat pentru nepot şi strănepoată?

I se face capul greu. Închide ochii şi-şi propteşte tâmplele în palme. În auz îi sună cuvintele acelui joc din copilărie: una-i luna şi.. se vede-n toată lumea... Şi ecoul dinlăuntru: voi pleca?... nu voi pleca?... Oriunde-aş pleca, pe oricât timp m-oi duce, tot la casa aceasta m-oi întoarce... Oricât de târziu... Ca să şed pe acest prag… să-mi limpezesc sufletul... să-mi rânduiesc viaţa...

1973

[1]... *ţara vecină şi prietenă*... Aşa era numită eufemistic România în perioada distrugerii la noi a culturii naţionale, anihilării conştiinţei naţionale, a ştergerii din inimi a oricărei simţiri de unitate românească. Visul autorului a fost să viziteze Ţara încă din anii de studenţie, a făcut demersuri şi mai târziu, dar nu i s-a acordat permisiunea. La încheierea cărţii, în ultimele rânduri a strecurat o aluzie ce conţinea sfânta doleanţă a sa chiar dacă în ediţiile anterioare formularea era exprimată un pic altfel. Este, aş spune, singura redactare stilistică ce atinge fondul... *Habent sua fata libelli* — are şi cartea aceasta destinul ei.

UMORISTICE

MUSTĂŢILE

Multe am avut a trage în viaţa mea, dar la o păţanie ca asta de la urmă, la bătrâneţe, zău nu m-am aşteptat. Şi tot din cauza mustăţilor, fire-ar să fie...

Vine, care va să zică, vremea şi ies eu la pensie. Nevastă-mea bucuroasă nevoie mare că, în sfârşit, o să mă aciuiez pe lângă casă, iar eu mă tot gândesc şi nicidecum nu pot să mă deprind: măi, că tare repede s-au dus anii... şi unde s-or fi dus ca să mi-i iau înapoi?

Am perfectat actele, toate care se cuveneau, le-am depus, care va să zică, unde se cuvine, şedeam şi aşteptam... Trece-o lună — nu vine pensia. Trec două luni — iară nu-i pensia. Sare muierea cu ghearele asupra mea ca să mă trezească din starea de lene în care aşa de bine mă simţeam: „Unde-i pensia, măi omule?“ Am oftat, m-am ridicat, mi-am luat bastonul şi m-am dus întins la Asigurări, ori la Asistenţă, că nici nu prea ştiu cum se cheamă... Acolo, ce credeţi că mi se spune? Că adicătelea la vechimea mea de muncă îmi mai lipsesc, nici mai mult, nici mai puţin, exact trei luni, două săptămâni şi o zi...

Buuun! Care bun, că-i rău de tot! Acu ziceţi şi Domniile voastre: ce mă fac eu într-o situaţie ca asta? Ştiu că n-o să mă bag iar paznic-şef la combinat, din simplul miotiv că a intrat cumătru' Efim în locul meu, ba eu personal i-am dat recomandaţie. Şi nici poştaş nu poci ca să mă vâr, pentru că cine-mi va întoarce picioarele din tinereţe? Cum mă zvârcoleam eu aşa, alergam dintr-o parte în alta, iată că mi-l scoate un sfânt bun pe Tihon Ivanâci în cale şi, cum îmi află păsul, se dă doi paşi mai înapoi, mă priveşte parcă m-ar preţălui, deodată se repede şi mă îmbrăţişează:

— Fratele meu! Cum de nu m-a luminat mai înainte? D-apoi ştii tu oare una: cu asemenea podoabe de mustăţi numai la mine ţi-e dat să lucrezi! Palma, frate, şi haidem cu mine şi de azi eşti pus în leafă...

Aşa, care va să zică, intru eu în serviciu garderobier la „Struguraş“, că aşa se numeşte restaurantul la care-i director Tihon Ivanâci. De dumnealui nu poci să spun nimic, pentru că toată viaţa a fost în funcţii înalte, numai că în vremea de la urmă nu ştiu ce-a greşit că i-au făcut cei-de-sus vânt la restaurant, dar el se simte bine şi aici. Cât despre „Struguraşul“ nostru, e odată restaurant, prima clasă în tot raionul! Lume de pe lume vine şi tot musafiri aleşi, mai cu seamă că are şi separeuri de lux, ba prin partea locului ne mândrim foarte cu amintirea că aici la noi a stat la masă, refăcându-şi puterile, chiar şi un ministru din capitală, cu toate că unii care l-au văzut cu ochii lor spuneau că acela nu putea să fie ministru, căci prea era slab şi jigărât.

Buuuun! Acu să vă spun la ce slujbă am fost, care va să zică, luat, adică ce înseamnă să fii garderobier. Osteneală mare n-ai: vine, care va să zică, omul la restaurant, tu îi iai haina şi o anini în cui. Când iese, care va să zică, i-o dai înapoi. Ei, să zicem, pe câte unul îl mai înveţi cum să se dezbrace, care va să zică, dacă a uitat, iar altuia se întâmplă să-i arăţi uşa, care va să zică, dacă se întâmplă s-o caute în ungher...

Drept să vă spun, mi-a plăcut slujba la început: tov. director s-a arătat a fi om de condiţie, din chiar prima zi bătându-mă de trei ori frăţeşte cu palma pe umăr, iar a doua zi mi s-a adresat numindu-mă şi cu numele de tată şi era cât pe ce să mă servească cu un şnaps, dar taman a fost chemat la telefon şi a uitat.

Acu să vedeţi că veneau ei, oamenii, la restaurant şi mai înainte, nu zic, dar dindată cum am intrat să lucrez eu, au prins a da năvală, care va să zică, cu grămada. Să ştiţi că nu i-a adus lui Tihon Ivanâci atâţia muşterii potcoava pe care a bătut-o anume în prag, câţi i-au adus mustăţile mele.

Am fost în prima zi, care va să zică, cu Tihon Ivanâci fraţi ca fraţii. A doua zi nu se ştie ce s-a întâmplat că nu l-am zărit. Dar a treia, care va să zică, trece el pe lângă mine şi nici dintr-o ureche nu clinteşte, parcă nici nu m-a observat. După care în zilele următoare tot aşa, de parcă eu nu eram eu, ci ia acolo un sac cu paie uitat într-un colţ. Dacă văd şi văd că mi se lezează demnitatea de om şi cetăţean, la prima adunare care se ţine — prezidiul era, bineînţeles, Tihon Ivanâci, cine altul să fie? — mă ridic, nu gândesc mult şi-i turtesc nasul. Direct, faţă de întreaga asistenţă. Aşa sunt eu de felul meu: dacă am a spune ceva de la inimă, o spun tot atunci, nu las pe altă dată, că ştiţi cum îi omul: uită!

Auzindu-mi critica, Tihon Ivanâci vru să se facă verde, dar nu ştiu de ce se răzgândi şi se făcu roşu. Apoi să vedeţi, că după acea întâmplare,

când ne vedeam, el primul îşi scotea cât de colo pălăria şi mă saluta. Iar odată, într-o zi, grăbit peste seamă fiind, cum intră pe uşă, se trăsneşte cu fruntea de muchie, dar în loc să se apuce de cucui, îmi întinde mâna, fericit că mă vede.

— Ei?... Cum merge slujba, a? Îţi place slujba la mine, a? După care îmi face şmechereşte cu ochiul cum ştie el şi zice: Bine m-ai criticat atunci la adunare, daaa... Mă duce mai la o parte ca să nu audă şi alţii, îmi pune mâinile amândouă pe umeri şi-mi vorbeşte cu glas de taină mare: M-am gândit mult şi bine după critica ta şi uite ce-am hotărât: de ce adică să-mi spui Tihon Ivanâci, tov. director, când poţi să-mi spui *prosto*: tu! La noi îi democraţie, nu? Suntem, cum s-ar zice, oamenii noştri, *sfoi liudi*... nu? La urmă mă îmbrăţişează, mai să mă pupe, dar eu nu ştiu cum m-am ferit, şi el se duce călcând cu pas democratic.

Aflând de conflictul meu, care va să zică, cu şeful, înţeleapta mea nevastă numai a clătinat din cap şi mi-a prezis o mare neplăcere: „Să ştii că dacă-ţi dă mâna *nacealnikul*, ori o să-ţi moară cloşca pe ouă, ori are să-ţi taie leafa, ori va să ţi se facă o zgaibă în cel mai nepotrivit loc, de n-ai să poţi şedea pe scaun o săptămână...“

Să fi crezut-o eu pe bătrâna mea!

Să fi ştiut ce mi-i dat a păţi!

Dar, precum spune o vorbă veche, ce ţi-i scris!... Şi cum spuneam, pune la cale Tihon Ivanâci un *guleai* cu nişte amici de-ai lui — s-au înfundat într-unul din separeurile acelea, trăgând la cântece, de-au crăpat vreo două geamuri, şi când iese să-i petreacă, târziu de tot, se propteşte-n faţa mea arătând cu degetul:

— Ei?... Îl vedeţi pe garderobieru’ meu despre care v-am povestit? Cum vă place, băieţi?... Numai uitaţi-vă ce mustăţi are! Odată apucă şi mi le întinde cât poate cu amândouă mânile în părţi de-am simţit că mă ridic în aer. Nu găseşti aşa ceva nici la *sever Moldavii*. Apoi ce-l apucă, ia şi-mi turteşte nasul cu degetul cel mare al lui. Dar ia seama la mine bine: mustăţile lungi, iar limba scurtă, că de nu, le facem odată cic! cu tot cu cap. Ai înţeles?

Când i-am povestit, seara, acasă consoartei mele cum am fost înjosit şi că n-are să-i treacă aşa, am să mă răzbun, am să... ea unde-mi zice: „De ce să-ţi pui mintea cu un om beat? Lasă-l în plata Domnului, tu să-ţi faci datoria şi zilele ce ţi-au rămas...“. Ei, nu! strig. Ce-i la cel beat în guşă, la cel treaz îi în căpuşă: lui, care va să zică, mustăţile mele i-au trebuit, nu

eu... Să mă zgâlţâie el, chiar dacă mi-i şef, de podoabele cinstitei mele feţe ziua-n amiaza mare, şi-ncă faţă de lume străină? N-o să-i meargă!..

Nici trei zile nu se scurg după cazul de mai sus, iată că se înfăţişează în faţa mea Ghiţă, cu polonicu-n brâu, cum l-a apucat vremea, şi mă anunţă speriat: „Fugi la director că te cheamă de urgenţă... Dar... îţi spun în secret, ca să ştii: îi foc şi pară de mânie — rupe cu dinţii din tabla mesei şi scuipă pe fereastră afară...“ Pe loc am priceput că a şi aflat că am înaintat plângere împotriva lui, a tiranului... I-a spus careva de la minister, bine-a zis cine-a zis: şef la şef, ptiu... corb la corb nu scoate ochii! Dar mie nu-mi pasă, eu, dacă am ceva la inimă, o spun direct, pe şleau...

Intru, care va să zică, în cabinetul directorului, dumnealui cum mă vede, în loc să mă ia la rândea precum mă aşteptam, se repede întru întâmpinare cu gând să mă aşeze lângă dânsul pe divan, dar taman atunci îl apucă un strănut, aşa că rămân unde eram, la uşă. Am vrut să-i zic: „Să vă fie de bine...“, ca un om cu educaţie ce sunt, dar Tihon Ivanâci m-a fixat cu privirea parcă ar fi văzut pe nasul meu un purice.

— Ei, amu ştii pentru ce te-am chemat? Nu ştii pentru ce te-am chemat. Te-am chemat să-ţi spun că am fost la Chişinău şi acolo toţi *garderobşcici* poartă mundir. Iar tu? Dacă ne vine o inspecţie, un control? Aici tov. director se apleacă, deschide sertarul mesei şi scoate la vedere un chipiu de toată frumuseţea. Mundir întreg n-am putut găsi, până una alta mi-a împrumutat un prieten asta, pentru tine... Şi numai îl ridică puţin, chipiul... ce credeţi că face? se rupe din mâinile lui, zboară drept înspre mine şi mi se aşează singur pe cap. Ha-ha-ha! râde Tihon Ivanâci. Iată ai şi tu *cartuz!*

Eu la straie niciodată n-am acordat mare atenţie — ori mundir, ori sac, ori piele de drac, pentru mine-i totuna, — dar de data asta am simţit eu că şeful a pus ceva la cale şi am hotărât să mă răzvrătesc prin nesupunere. Dar vedeţi că consoarta mea a fost de altă părere: „Dacă la Chişinău a ieşit aşa modă, tu de ce să rămâi de lume?“ „Da, zic, n-am nimic împotriva modei, dar vezi că acolo colegii mei au uniforma întreagă, pe când eu... numai ceaunul ista cu cozoroc“. Aşa că n-am avut încotro...

Buuuun. Vin eu, care va să zică, la serviciu, îmi iau locul, care va să zică, lângă cuier, şi mă pregăteam să aţipesc un picuşor — clienţi nu se vedeau. Deodată simt că se întâmplă ceva cu mine: capul prinde a sfârâi, apoi începe să clocotească într-însul ceva. Acu apucă a se face alungit spre creştet, da, da, ţuguiat, pe neaşteptate, într-o clipă, se scurtează, după care se rotunjeşte la loc, iar în secunda următoare se lăţeşte... Şi când s-o

lăţit el aşa, zic de capul meu, deodată aud un vâjâit sus, în creştet, ca şi cum ar ieşi nişte aburi sub mare presiune: fsss! şi mi se face capul, zic de capul meu, aşa de uşor, uşor cum îi pana, de n-aş fi putut spune dacă-l am ori nu mai am nimic pe umeri. Taman atunci intră pe uşă puştanul lui Ghiţă, dă cu ochii de mine şi strigă: „Moş Ilie Colac umblă cu lada în cap...“ Dacă aud aşa, fuga la oglinda mare din perete şi, când mă uit, mă apucă ameţelile, mai să cad: capul meu de bună seamă era pătrat. Da, măi oameni buni: nici lat, nici rotund, ci... pătrat. Curat o lădiţă!

Asta-i, care va să zică, trebuşoara lui tov. director, el mi-a făcut-o, aşa s-a răfuit cu mine pentru... dar lasă că i-o plătesc cum ştiu eu... Şi o înjurătură îmi vine pe limbă şi un plan de răspuns mijeşte în mintea mea, dar acest gând al meu, ultimul din ce-am mai fost în stare, s-a născut rece, mort. După care în scăfârlia mea, care va să zică, s-a făcut uite-aşa un pustiu cum nici cuvinte n-am ca să vă spun.

Nu mă lasă măcar să mă deprind cât de cât cu astă nouă stare de cap boştur, deodată începe să-mi ţiuie în urechea stângă, chipiul mă umflă uite-aşa pe sus, tot cât eram de lung şi greu, şi mă scoate afară. L-am vazut: Tihon Ivanâci se apropia de uşa restaurantului. Adică limuzina lui. Alerg întru întâmpinare şi nu apucă să stopeze, deschid portiera, apoi îmi umflu obrajii, adică ei singuri se umflă, şi încep să suflu praful de pe jos, dinaintea paşilor lui, bineînţeles plecându-mă până la pământ. Apoi fug să-i deschid uşa de la intrare. Tihon Ivanâci lasă mâna pe spinarea mea plecată, îmi zâmbeşte: *maladeţ*! şi trece mai departe.

Bucătarii şi ospătarii, văzându-l, se aliniază pe două rânduri, cu spinările încovoiate; şi aşa rămân, nemişcaţi, în tăcere. Tov. director trece printre rânduri şi, oferind fiecăruia câte-o sfârlă-n frunte, intră-n cabinet. Abia acum, privindu-l de la spate, am vazut că directorul nostru are capul pătrat. Am fost uimit peste măsură, nu de dânsul, ci de mine. M-a fulgerat gândul: cum de-am putut să trăiesc eu până acum cu un cap rotund pe umeri? Şi când mi-am dat seama că tov. director şi eu avem capetele la fel, m-am ştiut plin de fericire, de parcă... să vezi, cum se zice, aş fi primit din partea lui Tihon Ivanâci întreg mundirul şi pe deasupra mi-ar fi venit pensia pe zece luni odată.

Şed eu, care va să zică, pe scaunul meu, lângă cuier, şi nici că-mi pasă de pârliţii de muşterii. Intră unul, vine altul, apoi dau năvală câţiva grămadă, eu... să mă scol? Ba pe dracu', n-au decât să-şi agaţe hainele singuri în cui, că n-or fi mare boieri... Eu pentru ce, care va să zică, port

chipiul? Mă apuc şi prind la uşă câteva arcuri sănătoase, ca să se închidă singură. O raţionalizare tehnică ce i-a învăţat minte pe mulţi: unuia uşa i-a rupt tocul de la ciubotă cu tot cu pielea de pe călcâi, altuia un deget, la al treilea nasul... Dacă nu-i duce capul să se poarte cu tehnica!

Într-o seară, când să mă culc, deodată aud pe soaţă-mea zicându-mi plină de mirare: „Doamne: dar ce-i cu tine, omule? Ia uite cum îţi sună capu': a sec!“ Asta-i bună, şi eu credeam că numai mie mi se pare. De bună seamă, de câteva zile-ncoace, mergând pe drum, tot auzeam cum face: ţac! ţac! ţac! Şi iar: ţac! ţac! ţac! Fuga la oglinda de pe fereastră, ca să mă uit: aşa-i cum zice femeia? Şi ce credeţi că mi s-a arătat? Înăuntrul scăfârliei mele, aşa, în dreptul frunţii, puse grămadă, una cu coada-ncoace, alta cu găvanul, nişte linguri! Strig speriat: „Mamă dragă, dar cine mi-a băgat trei linguri în cap? Şi ce să mai însemne şi asta?“

Înţeleapta mea consoartă pe loc mă ogoieşte cu vorba:: „Dar nu te amărî, mai omule! Ba dimpotrivă, bucură-te! Ţi s-a dat semn de bună prevestire: una) c-ai ajuns la înţelepciunea vieţii, doi) că pe mai departe ai să ai noroc la toate, şi trei) ţi se hărăzeşte viaţă lungă şi îmbelşugată“. Aici mă străbate un gând: dar dacă mi se arăta un polonic? Bineînţeles, nu i-am dat glas, pentru că... Dar acum am să vă spun deschis: cele trei erau... gândurile mele. Şi-apoi să vedeţi ce viaţă de huzur, cum s-ar zice, adevărată baftă, trai ca-n rai, a început pentru mine din ziua când mi-a pus Tihon Ivanâci chipiul în cap şi capul mi s-a făcut pătrat ca al lui cu numai trei gânduri într-însul. Lucru ştiut de când lumea: unde-i multă înţelepciune, acolo-i multă amărăciune... Iar eu? Dorm gândurile mele, odihnesc şi eu... în pace şi onor, cum se zice. Da, trai ca-n rai. Dar totuşi din când în când se trezea, mijea câte o umbră de gând, care va să zică, cele trei ce-mi mai rămăseseră. Şi anume: când se mişca primul, începea să-mi ţiuie uşurel în urechea stângă, ceea ce înseamna că se apropie tov. director. Săream iute de pe scaun şi fugeam să-i deschid uşile şi să-i mătur drumul. Când se mişca al doilea gând, pornea să-mi vâjâie urechea dreaptă, ceea ce însemna că vine vreun muşteriu. Atunci cum îl vedeam, din prag îl şi repezeam: „Ori îţi faci bocancii lună, ori rămâi cu tot cu ei afară!“. Cât despre a treia lingură, care va să zică, al treilea gând, apoi acesta de la bun început lunecase pe gât în jos şi se oprise exact sub lingurică, de unde ţipa mereu cerând: de mâncareeee!.. de mâncareeee!.. de mâncareeee!..

Mă veţi întreba: dar chipiul? Vă spun că nu-l puteam scoate nici noaptea, căci se făcuse una cu căpăţâna mea, parcă era crescut pe dânsa.

Mustăţile? Mustăţile Ghiţă mi le ungea în fiecare dimineaţă cu o cremă specială şi stăteau în părţi curat nişte săgeţi.

Îi cade într-o zi lui Tihon Ivanâci o muscă în blidul cu mâncare. Cât pe ce era s-o înghită, dar am observat eu, care aveam datoria de a-i supravegea masa. M-am răpezit şi într-o secundă am lichidat-o. A fost un caz ieşit din comun şi tov. director a convocat o adunare specială. A vorbit un ceas întreg, aşa frumos cum ştie dânsul să vorbească, şi ar mai fi continuat, dar a prins a se învârti o altă spurcată de gâză pe la gura lui, de aceea mi-a oferit cuvântul mie.

— Tovarăşi oameni buni! am început şi tot atunci am observat că lighioana cu aripi îl lasă şi se dă la mine. O vedeţi? Să nu care va să zică să credeţi că mi-ar fi frică. Dimpotrivă, sunt gata s-o lichidez şi pe asta, chiar la nevoie înghiţind-o, numai ca să salvez viaţa scumpului şi bunului nostru director Tihon Ivanâci. Lacrimile, mărturisesc, au prins a-mi şiroi pe obraz. Dumneata, iubite Tihon Ivanâci, m-ai cules, care va să zică, de pe drumuri, dumneata, care va să zică, m-ai făcut cu acest minunat chipiu-cartuz, dumneata, care va să zică, m-ai numit frate, aşa că eu acuma am să te rog plecat să-mi permiţi să-ţi zic tată! Chiar aşa, mai mare de ani cum sunt. Iarăşi mărturisesc că lacrimile m-au înecat cu totul, ceea ce a dus la pleoştirea podoabelor de mustăţi astfel încât n-am putut scoate un cuvânt preţ de vreo cinci minute. În sfârşit, mi-am venit în fire. Acum aş vrea să vă întreb, tovarăşi oameni buni: cine a învăţat-o şi a pus-o la cale pe musca de adineauri să cadă exact în bucatele pregătite şi servite iubitului nostru Tihon Ivanâci? Aşa, tăceţi cu toţii? N-aveţi curaj nici unul să recunoaşteţi? Dar las că vă ştiu şi cum vă stau aşezate în voi maţele cele tărcate! Aici gâza s-a izbit drept către Ghiţă. Iată-l, deci, cine era duşmanul! El este!

După acea adunare, Tihon Ivanâci i-a ordonat lui Ghiţă să dea în primire polonicul, să scrie cerere de a pleca benevol, care va să zică, din proprie dorinţă, de la lucru. Ghiţă a plecat, precum am spus, benevol, din proprie dorinţă, iar eu, care va să zică, am început să mă îngraş. Din bucatele ce mi le dădea Tihon Ivanâci de la masa lui, adică ceea ce-i rămânea lui, el îmi dădea mie, iar eu mâncam totului tot de nu rămânea nimic, aşa că în zece zile am adăugat treisprezece kilograme opt sute şi cincizeci de grame, bineînţeles greutate naturală!

— Vezi, bărbăţele, ce rotunjor mi te-ai făcut, dacă m-ai ascultat? Aşa zicând, femeia îmi ciocănea capul cu nodul degetului şi tare-i mai plăcea cum sună.

Toate bune, care va să zică, dar una începu de la o vreme să mă incomodeze: pantalonii. S-au făcut între timp aşa de strâmţi, de nu mai încăpeam într-înşii şi tremura fiecare aţişoară pe mine ca struna. Mai rău: de la o vreme nici nu-i puteam scoate de pe mine şi, care va să zică, dormeam îmbrăcat.

Acum să spun cum s-a sfârşit slujba mea la restaurantul lui Tihon Ivanâci. Şedeam eu, care va să zică, într-o zi pe scaunul meu de lângă cuier, picuram de somn şi eram fericit, râdeam în gândul meu de toate cunoştinţele şi prietenii care aveau capul rotund şi erau slabi. Mai să mă cuprindă somnul de-a binelea, când deodată începe să-mi vâjâie în urechea dreaptă şi să-mi ţiue în urechea stângă. Adică în acelaşi timp şi dinspre cabinet şi dinspre uşă. Ce era să fac? Încotro era să apuc? Cele două gânduri ale mele, care va să zică, despre care v-am vorbit mai înainte, s-au ciocnit între ele atât de violent, că mi-a sunat rău de tot căpăţâna şi am ameţit.

Parcă-i văd în faţa ochilor şi acuma: când au intrat, i-am numărat — erau trei şi trustrei în negru. Tihon Ivanâci, cum i-a văzut, s-a făcut galben şi mi-a şoptit: „Asta-i comisia... comisia cu revizia... Apleacă-te şi te închină că am să-ţi dau să mănânci toată mâncarea mea pe-o zi... pe două! pe trei zile!..“ Aşa praznic nici că am visat în viaţa mea, aşa că m-am întors către comisie şi m-am închinat cu mult respect, dar... precum vă puteţi prea bine da seama, nu puteam, fiind prea strâns în afurisiţii mei de pantaloni. Iar de colo Tihon Ivanâci îmi tot dă ghes de la spate: „Apleacă-te mai tare... Mai tare... Încă mai tare! Îţi dau mâncarea pe-o săptămână!..“ Dacă am auzit-o şi pe asta, m-am aplecat cât am putut şi atunci s-a întâmplat, ceea ce s-a întâmplat — adevărata catastrofă. Am auzit pârâindu-mi la spate şi am simţit că porneşte să-mi sufle un vânt rece în fund şi tot atunci mi-a sărit chipiul din cap...

După asemenea ruşine, care va să zică, n-am mai avut chip să rămân în serviciu. Venit acasă, am luat foarfecele şi, care va să zică, mi-am tăiat frumuşel mustăţile, poftim de le vedeţi: le port în buzunarul de la piept, învelite într-o băsmăluţă. Cât despre pensie, s-a dovedit că funcţionarul de la Asigurări sau Asistenţa Socială a încurcat lucrurile şi, până la urmă, mi-a venit pensia pentru patru luni odată. Asta-i: eu mi-am luat rămas-bun de la cuier, iar tov. Tihon Ivanâci a plecat de la restaurant, numai că nu ştiu unde a fost numit — ori mai jos, ori mai sus, foarte greu de spus...

1962

ŞEDINŢĂ FULGER

Satul nostru e sat mare, numai în ultimii ani s-or fi construit vreo sută de case noi. Oamenii îs muncitori, harnici... Dar nu degeaba se cheamă Râpa-Galbenă, că i-a făcut parte cine i-o fi făcut de-o râpă adâncă şi râpa asta s-a culcat taman în mijlocul satului. L-a tăiat drept în două: o parte — dinspre asfinţit, se cheamă Vatra, alta — despre răsărit, la Mori. Râpa fiind adâncă, trebuia pod. S-au adunat sătenii, au bătut furci nalte, peste ele au pus druci groşi, au aşternut în curmeziş scânduri sănătoase... A ieşit o frumuseţe de pod, de trecea lumea care pe jos, care cu căruţa ori cu limuzina, chiar şi camioane încărcate.

Dar... până la o vreme. De ce? Că s-a stricat podul. S-au rupt întâi câteva scânduri. Pe urmă au prins a se clătina furcile. Pe urmă... Dar s-o iau pe rând cum s-a întâmplat.

Într-o zi, pe după-amiază, prinde deodată a răsuna valea satului de ţipete şi nişte coviţăituri, iar conviţăituri, iar ţipete. La început unii au crezut că poate taie careva un godac, dar atunci de ce ţipă femeia? Şi-apoi era în miezul verii. Ca să vezi, purcelul Varvarei lui Toader păştea pe malul râpei şi ce i s-a năzărit — că dincolo-i iarbă mai grasă. A rupt brânca dracului priponul şi hai să treacă pe pod. A mers el muşluind până pe la jumătate şi acolo huştiuliuc! cu capul în jos. L-au dus în braţe acasă şi aici s-a constatat că şi-a fracturat sărmanul un picior.

— Amu ce, să i-l punem în ghips şi să umble în cârje? şi-a dat cu părerea gospodarul. O să trebuiească să-l înjunghiem.

— Cum să-l tai eu pe mititelul mamei? a explodat pe gură Varvara. Măi Toadere, ia hai cu mine!

Îl apucă pe bărbatu-său de-o aripă şi drept la *selsovet* (amu se zice primărie). Dă năvală-n cabinet şi:

— Măi Mitrofane, dar tu preşedinte te afli-n satul ista ori ce eşti? (Amu se zice primar.)

Mitrofon Pintilievici Scândurică, cum răscolea nervos cu amândouă mâinile, cu degetele desfăcute ca nişte furci în grămada de hărţoage de pe birou căutând o hârtie pe care n-o găsea, a făcut ochii rotunzi, iar mustaţa i s-a ridicat ţepuşă.

— Ce te-a apucat, mătuşă Varvară?

— M-a apucat? Auzi-l, Toadere, m-a apucat! Şi începe să bocească: mititelul mamei, mititel!... Dacă te-am lăsat singur-singurel cu picioruşul rupt... Apoi o întoarce: aşa-i de sărac satu' ista de nu se găsesc nişte druci şi câteva scânduri? Dindată cum a venit apa aceea mare şi l-a mişcat din loc, tot atunci trebuia dres podu'...

— Care pod, mătuşă Varvară? Ce tot bolmojeşti acolo?

— Auzi-l, Teoadere, eu bolmojesc! Tu de ce taci? Podu' nostru, podu' peste râpă... La tată-tău un par nu se clintea în gard, că gospodar era, da tu? Satu' te-a ales, satu' te-a pus... Şi iar prinde a boci.

— Stai, mătuşică dragă, ogoieşte-te şi-mi spune ce-ai păţit, încearcă Mitrofan Pintilievici s-o potolească, dar văzând şi bărbatu-său că nu-i chip, s-apucă de spune el întâmplarea cum a fost. Zice atunci preşedintele (amu se zice primarele): Lasă că-l dregem noi podul peste râpă. Îl reparăm numaidecât cum terminăm de acoperit fântânile. Vorbesc eu, chiar azi vorbesc cu Cozma Ivanovici (aista era preşedintele cooperativei) şi cu Andrei Efimovici (iar aista era preşedintele kolhozului), vorbesc şi-n trei zile-i ca şi nou...

A făcut haz mult satul de întâmplarea asta. Până s-a uitat. Iar podul cum a fost, aşa a rămas.

Altă dată, într-o seară, vrea Condrat a lui Simion Budihală să treacă cu autocisterna cu lapte peste pod şi se răstoarnă. Noroc de capul lui că nu s-a prea şoldit, ia, numai s-au vărsat două bidoane. O ia şontâc-şontâc spre garaj să aducă un tractor să-i pună maşina pe roate. La fântâna părăsită se întâlneşte cu „Volga" lui Andrei Efimovici Pâinealbă, preşedintele kolhozului (amu se zice societate pe acţiuni). Aflând de cazul cu pricina, îl ia tovarăşul Pâinealbă (amu se zice domnul) pe a lui Budihală la refec:

— Curat că unde nu-i cap vai de picioare, măi băiete! De ce nu te-ai dus pe devale, pe înconjur, dar te-ai băgat taman pe unde şi purcelul acela, că am uitat al cui era...

— Se înăcrea producţia, dădu lămuriri Condrat, dar simţind că şeful l-a cam luat în băşcălie, mai să-i spună una de la obraz, când colo îl aude hohotind.

Nişte motănaşi leşinaţi, ieşind, pesemne, de prin buruieni, se adunaseră în jurul lui şi-i lingeau încălţămintea şi pantalonii. Ars de ruşine, o ia la fugă încotro pornise, iar Pâinealbă mai stă cât stă, apoi zice:

— Hotărât lucru şi nici un fel de amânare: podul de urgenţă să fie reparat! Diseară-i chem pe Mitrofan Pintilievici şi pe Cozma Ivanovici.

Îşi face o notă-n carnet, urcă-n „Volgă" şi se duce ca vântul.

A fost uitată şi povestea cu motanii lui Condrat.

Vine toamna şi alta la rând.

Odată, aşteptându-l zadarnuic toată noaptea pe Toader al ei, porneşte Varvara dimineaţă-n căutarea lui şi unde credeţi că-l găseşte? Pe pod, dormind călare pe-un druc şi cu mânile vinete încleştate să nu cadă. Fusese omul dincolo, în Vatră, se păhărise binişor, cum se zice pe la noi, şi dând să treacă dincoace, n-a mai putut ajunge acasă. Când află că gospodarul ei (după ce l-a scuturat bine) şi-a tras piciorul şi pe la bufet, se duce val-vârtej la şeful cooperativei:

— Vindeţi rachiu, măi Cozmuşor, dar ce păţesc bieţii oamenii după asta nici vă pasă. Îi trimiteţi să moară pe pod...

— Care rachiu? Care pod, mătuşă Varvară?

— Mai întrebi? După ce mi s-a prăpădit cu zile mititelul mamei, amu şi fără om să rămân? Şi prinde a-şi boci nenorocirile ce-au pălit-o una după alta...

Cozma Ivanovici a ascultat-o, apoi, după ce s-a răcorit femeia şi s-a dus, s-a sprijinit cu un cot în tăblia mesei, cealaltă mână a ridicat-o încetişor şi s-a scărpinat îndelung după ureche unde avea o pată de cerneală.

— Da, a cuvântat adânc, trebuie reparat podul, că nici nu poţi şti ce se poate întâmpla: ceva neaşteptat (azi se zice urmări imprevizibile).

Îşi face imediat cu creionul roşu pe fila albă de calendar de pe birou nota: „De urgenţă să iau legătura cu colegii mei: Andrei Efimovici şi Mitrofan Pintilievici".

S-a uitat şi asta, şi podul cum a fost aşa a rămas. Unii treceau coborând prin râpă dacă-i apuca dorul de rudele din cealaltă parte de sat şi dacă

puteau sări balta care se aduna după ploi. Alţii făceau un ocol de vreo trei kilometri mai la vale, pe la şosea. Aici s-ar încheia povestea cu bucluc a podului nostru, dacă n-ar avea o urmare, în care treabă am fost şi eu încurcat.

Fiind eu într-un rând *dejurne* la *selsovet* (azi se zice de serviciu la primărie), după ce-am alergat toată ziua cu fel de fel de porunci prin sat şi am dat o fugă acasă de-am pus ceva drept inimă, mă întorc la datorie, mă las pe-o bancă şi picur. Aici dormitez, aici nu-mi dau pace grijile şi nevoile de acasă: vin ploile şi iar bat apele-n perete... ciment, o tonă măcar... poate-mi scrie... să-l rog pe Mitro... şi un bec să-mi pun în pivniţă... cucuie când mă duc să scot un ulcior de... Deodată a tunat deasupra mea:: zrrr! telefonul.

— *Hello*! strig. *Solsovetu'* Râpa-Galbenă ascultă!

— Care-i la telefon, *licino*? (Adică: personal cine-s?) Parcă nu vorbea acela, dar turna mazăre-ntr-un linghean de aramă.

— *Dejurne* Bălănuţă Niculai Timofeievici personal! Solsovetu Râpa-Galbenă ascultă! (Azi — primăria.)

— Bade Niculae... hrrr... hrrrr... sss... zrrr, toarnă acela mazărea lui... Eu, Buliga Păvălaş de pe râpă, sun de la Dealu-Verde... hrrr... zrrr... prrr... Am venit aseară aici la club... prrr... zrrr... mi s-o spart *lisapetu*... zrrr... zrrr...

— Şi ce vrei amu de la mine: să-l scol pe tat-tu în dricu nopţii să-ţi aducă ţie clei? Iar în gândul meu: sună toţi mucoşii, de unde n-a hârâi telefonul ista aşa vrăjmaş de nu poţi pricepe mai nica?!

— Am aflat... am înştiinţat mare secret... strigă a lui Buliga, suflă, iar suflă parcă ar vântura mazărea şi ar turna-o de sus. Ascultă, bade Niculae... secret... mare secret... vine mâine... am înştiinţat... hrrrr... prrr... o delegaţie de la Dealu-Verde... tovarăşului *prisidatili*... lui Mitro... prrr... hrrr...

Întâi am simţit că ligeanul de aramă al lui Buliga a căzut drept în capul meu de s-a auzit: bang! în urechile mele, apoi a venit şi mazărea toată cătă o tot turnase într-însul: zrrr! apoi m-am dumerit ce secret a ghibăcit Păvălaş, de-a telefonat la vreme târzie. Ceasul mare de pe perete arăta două de noapte trecute. Ne vine o delegaţie de la Dealu-Verde!

— *Trivoga*! am strigat către Costică, tovarăşul meu de slujbă (facem

de noapte câte doi). El sforăia, parcă-i clocotea o oală cu găluşte-n gât. Luat din somn, deschide mai întâi ochiul cu geană albă şi-ncepe a dârdâi. Scoală-n sus (aşa-mi zicea el mie, da eu îi răspundeam: eu mă scol în jos), că ne vine delegaţie de la Dealu-Verde...

— Măi drăcie! suduie flăcăul. Amu, noaptea? Ce, acei de la Dealu-Verde nu dorm? şi dă să se-ntindă iar pe banca lui căscând de-i trosnesc fălcile toate.

Îl ridic de piepţi la loc şi-l scutur.

— *Voina taina*! Fuga să-i spui lui Mitrofan Pintilievici dincolo, la Mori. Eu fug la Andrei Efimovici, aici în Vatră. După aceea treci şi pe la Cozma Ivanovici — să le dăm de ştire la toţi că vine delegaţia...

Am uitat să vă spun de la începutul acestei pătărănii că satul nostru, adică Râpa-Galbenă, avea (cum era moda) întrecere (cum se zicea tot pe atunci) socialistă cu satul Dealu-Verde unde se dusese la club la fete a lui Buliga şi i se stricase *lisapeta*, şi ne-a băgat pe noi în boale cu sunatul lui la telefon. Amu că am fi putut şi noi să telefonăm preşedinţilor noştri — la tustrei —, dar era, cum se zice, *voina taina*, şi am luat-o amândoi de ne scăpărau călcâiele să ducem secretul cui se cuvenea, cu gura. Alergam noi, vreme târzie după miezul nopţii, nu ştiu care din noi s-a scăpat vreunui paznic de noapte cu vorba, că chiar de ţineam dinţii strâns încleştaţi şi în faţa celor trei i-am descleştat, dar s-a aflat şi a pornit vestea prin sat:

— Vine...

— … o delegaţie…

— Vine o delegaţie să controleze!

Primul a sărit din pat Andrei Efimovici care sta cu casa mai aproape de centru. Când a înţeles ce-i socoteala, şi-a pus hainele pe dânsul (nu demult se culcase) şi fuga cu capul gol cum era. Eu, neavând nădejde în Costea, am luat-o spre Cozma Ivanovici, iar Andrei Efimovici, uitând în graba mare că-i preşedinte de kolhoz (azi: societate pe acţiuni) şi că dator este să umble numai în „Volgă", a rupt-o mâncând pământul spre Mitrofan Pintilievici să se sfătuiească ce-i de făcut... Alerga sărmanul de să iasă sufletul dintr-însul. „De cu seară-mi spunea inima că am a păţi ceva, dar la una ca asta din partea dealverzenilor nu mă aşteptam... Mai am poamă de cules vreo cincizeci de hectare, popuşoi mai jumătate pe deal. Să-l văd mai repede pe Mitroşca, găseşte el cum să-i ghibăcim...

Amu să fi stat „Volga“ la poartă... Dar las’ că trec de-a dreptu’ peste râpă...“

Ajungând la mal, s-a uitat în hăul ce i s-a deschis la picioare şi l-a apucat frica. Să coboare, dar cine ştie de nimereşte cărarea pe întuneric? Poate nici cărare nu-i? Stă o vreme, se frământă, dă-ncolo, dă-ncoace, deodată-i vine ideea: „Lasă că trec pe pod...“ Tot atunci parcă l-ar fi încercat cineva mai hâtru ca dânsul: „Dar dacă nu te ţine?“ Îi răspunde: „Oi fi eu greoi, dar chiar cât o cisternă?“ (Adică: la fel ca a lui Condrat care s-a răsturnat.) Îşi ia Andrei Efimovici inima-n dinţi şi porneşte încet, cu băgare de seamă, cercând mai întâi cu piciorul întins, apoi călcând. Un pas, al doilea, încă unu’... Ar trebui să fi ajuns la mijloc. Se uită mai bine la picioare, parcă vede albind — sunt scândurile... Am scăpat!“

Tot atunci jos, sub dânsul, se aude ca o bubuitură de tun:

— Hapciu!

Îi lunecă piciorul şi se duce printr-o cogeamite spărtură sub pod: buf! Se pregăti din zbor să cadă pe loc tare, bătătorit, ori într-o băltoacă măcar, când colo s-a lăsat pe ceva care aducea cu o saltea moale şi pe deasupra caldă. Dă cu mâna: un om!

— Care dormi aici, măi?

— Pe dracu’, parcă-i chip să dormi ca oamenii? Glas cunoscut. Eu sunt, nu mă... nu mă cunoşti?

Andrei Efimovici scapără un chibrit.

— Mitroşca, tu erai? Dar ce făceai aicea, frăţâne?

Mitrofan Pintilievici duce mâna la spinare, îşi mângâie locul (acolo aterizase cu genunchii Andriuşca):

— Mă duceam la mata să te anunţ: vine-o delegaţie din...

— Psss! Îi acoperă gura Andrei Efimovici. Vasăzică, ştii? Se aşază turceşte şi oftează: ce mă fac eu dacă vin? Mai am de cules la vie, mai am de cărat...

Mitroşca cu ale lui:

— Amu gândeşte-te ce mă fac eu? Mi-au rămas câteva fântâni de acoperit...

— Afurisitul de pod! trage Andriuha o înjurătură. Mi se pare că mi-am făcut un cucui. Şi pipăindu-şi fruntea: este, cred că m-am pălit de vre-un druc când am...

— Da-i maaare... şi frumos, i-l laudă Mitrofan Pintilievici aprinzând un chibrit de-al lui care lumina ca o făclie.

— Mata nu ţi-ai făcut nici unu'? întreabă modest, dar oarecum cu invidie Andrei Efimovici.

— De unde? răspunde tot modest, dar şi absolut sincer Mitrofan Pintilievici. Eu am căzut, cum s-ar spune, în patru labe. Mi-am stâlcit, nu-i vorbă, genunchiul, dar nu-i bai, se vindecă, trece... Bine că nu-i tare nalt...

— Afurisenie de pod! mai blestemă o dată Andrei Efimovici. Că numai dracu' l-a scos în calea mea...

— Ce să mai grăim? Afurisenie şi gata. Aista pod se cheamă?

Mai stau ei cât mai stau căinându-se unul pe celălalt — să vezi tu: în loc să se întâlnească să stea la masă, să petreacă, mă rog, ca de obicei, ei na... De acum erau să iasă din râpă sprijinindu-se frăţeşte unul pe celălalt, când iată că aud paşi grăbiţi sus, pe pod, un strigăt scurt şi cineva cade drept peste dânşii.

— Dar tu cine eşti? îi pun amândoi întrebarea în nas.

Păspunsul vine limpede şi subţire ca un clinchet de pahar de cristal:

— Eu? Cozma Ivanovici!

El era cu bună seamă: Cozmuşor în carne şi oase (ia să fi fost să-l vadă mătuşa Varvara).

— Alergam să vă spun, se aşază comod lângă cei doi buni prieteni ai lui. Să vă spun o veste straşnică... Ne vine o delegaţie...

— De la Dealu-Verde? Ştim!

— Ce mă fac eu? dă să-şi spună şi Cozma Ivanovici necazul lui. Adică pot ei să vrea să vadă şi prin magazine cum aprovizionăm populaţia cu cele mărfuri? Am vrut să plec azi la bază în raion, dar parcă anume m-a împiedicat cineva...

Dintr-o dată au amuţit tustrei, fiecare gândindu-se la ale lui. O tăcere şi o linişte, care poate că le-ar fi alinat măcar pe-o clipă necazurile, dacă nu s-ar fi auzit undeva pe aproape orăcăind un broscoi smintit. Dar aşa mai orăcăia, de parcă ar fi menit a râu, obrăznicătura neruşinată.

— De asta nu scapi, îşi dă cu părerea Mitrofan Pintilievici: or să se boldească neapărat şi prin magazine!

— Şi fântânile or să le treacă la control şi le-or pune la socoteală, intră în vorbă Andrei Efimovici. Nu-i ştiu eu pe cei din Dealu-Verde cât îs de ticăiţi?

Mitrofan Pintilievici, liniştindu-se el pe sine:

— Văruite toate, dar mi-au rămas vreo câteva fără acoperiş...

— Şi drumurile, Mitroşca, îl iudeşte ca totdeauna Andriuha, adică Andrei Efimovici!

— Drumurile reparate: netede şi curate...

— Şi...

Aici Mitrofan Pintilievici dă cu pumnul peste genunchiul julit şi dintr-însul iese ceva care-i şi geamăt, dar şi ţipăt:

— Văleu, fraţilor, să ştiţi că m-am ars! Dar şi voi împreună cu mine. Şi arată-n sus: podul, fraţilor! Numai unul cuvântul rostit de tovarăşul preşedinte (azi domnul primar) le-a căzut drept în vârful scăfârliilor celor trei de-au început să se clatine pe picioare, ameţiţi, parcă s-ar fi prăbuşit o dată cu el toată schelăria de lemn de deasupra lor.

— Zi ceva! Salvează-ne! l-au apucat prietenii de subsuori, să nu cadă.

— Eu zic, fraţilor, că trebuie chiar acum, aici să... să... Bietul Mitroşca mai să se înece de atâta încordare de gânduri şi simţiri.

— Zi, ce să? îl roagă Andriuha cu lacrimi.

— Spune-ne! grăieşte Cozmuşor plângând de-a binelea.

— Să facem o şedinţă şi să luăm o hotărâre! Taman suntem tustrei!

— Hotărâre...

— Hotărâre?

— Hotărâre!!!

Tovarăşul preşedinte (adică: domnul primar), proţăpindu-se, cum s-ar zice, pe picioare:

— Da! Deci, declar şedinţa deschisă! Ce păreri sunt? întreabă vesel. Alegem prezidiu? Preşedinte?

Se înţeleg să ţină şedinţa fără prezidiu şi fără preşedinte (vin primul rând, nu aveau masă aşternută cu roşu, în al doilea rând, erau numai trei şi cum să voteze?).

— Dar fără protocol (azi se zice proces-verbal)... fără protocol, fraţilor, nu se poate! strigă Mitrofan Pintilievici. Cine are hârtie?

— Eu!

Andrei Efimovici scoate din tureatca ciubotei un caiet. Timp de pierdut nu mai aveau: Cozma Ivanovici întoarce spuinarea, că a lui era mai lată, Andrei Efimovici pune caietul pe ea, iar Mitrofan Pintilievici,

ca un gospodar ce era, având deasupra obiectul cu... pricina, începe să dicteze pe un ton solemn:

Protocolul nr... (numărul îl punem pe urmă, că acum nu prea se vede)... *protocolul şedinţei comune a... de pe data de...* (scriem ziua de alaltăieri) *în alcătuinţa* (corect: în componenţa) (urmează numele celor prezenţi).

Având în vedere că:

1. *Starea în care se află podul Vatră-Râpă-Mori este nemulţumitoare;*

2. *În vecinătatea lui* (de fapt, sub dânsul!) *au avut loc unele întâmplări neplăcute cu unele dobitoace şi chiar cu unii oameni;*

3. *Însemnătatea podului rămâne foarte însemnată şi în zilele noastre;*

4. *În urma cererilor unor săteni de a-l repara până în prezent nu a fost reparat mai de loc;*

5. *Nu cumva un lucru neînsemnat ca aceasta să ne facă de ruşine în faţa vecinilor noştri din Dealu-Verde*

Hotărâm:

A repara imediat podul Mori-Râpă-Vatră.

Şi semnăturile (precum urmează):

M. P. Scândurică
C. I. Chistrugă
A. E. Pâinealbă.

Nu m-aş fi apucat să vă povestesc cu de-a măruntul cum a fost întâmplarea, mai cu seamă cât priveşte documentul acela de adevărată importanţă istorică pentru satul nostru Râpa-Galbenă, dacă n-aş fi fost martor şi oarecum participant la eveniment şi eu, personal... Iar documentul am avut ocazia să-l vâd ceva mai târziu cu ochii mei: era scris răşchirat, cu creionul, şi avea o mulţime de borţi într-însul (era originalul).

Aş putea să închei cam aşa: a doua zi de dimineaţă podul era gata reparat — alte furci, alte grinzi, alte scânduri la podină, albe şi geluite bine, pe din părţi parapet... Într-un cuvânt, o frumuseţe de pod cum nici n-au visat sătenii noştri (în spiritul realismului socialist, cum se şi încheia schiţa la vremea când a fost scrisă). Şi în continuare: delegaţia din Dealu-Verde a venit, dar ceva mai târziu, iar în întrecere, se înţelege, că noi am

biruit pentru că nu aveam cum să nu biruim dacă la noi în sat toţi oamenii sunt harnici şi buni gospodari (cum, de fapt, se încheia povestea în spiritul vremii de atunci). Dar vezi că pătărania asta îi despre trei oameni de conducere din sat, iar ei acum nu se mai cheamă ca mai înainte: amu nu se cuvine să spui preşedinte de *selsovet*, dar domnul primare; nu preşedinte de kolhoz ci domnul director general al Firmei Agricole ori Preşedinte al Societăţii pe Acţiuni etcetera... Numai că multpătimitul nostru pod Mori-Râpă-Vatră tot îi stricat cum a fost şi mai înainte şi n-are cine-l repara... Iar că azi conducătorii noştri se cheamă altfel, parcă nu-i tot un drac?

1962 (1993)

PĂLĂRIA LUI SOFRONIE

Sofronie Blajinu din satul Corbu era om bun. Bun cu ai lui acasă. Bun cu oamenii din sat. Bun cu tovarăşii de lucru. Bun cu... *nacealnicii*, că cine nu-i bun cu ei? Dar aşa om bun cum era, Sofronie se socotea un nenorocit.

„Eh! şi-a zis el sculându-se într-o dimineaţă. Tare-i greu să fii pe lumea asta om bun. Ia să mă fac şi eu de azi înainte om rău. Şi atunci am s-o duc bine". Şi cum se scoală, face ce face şi strigă la femeie:

— Fa, ia mai tacă-ţi fleoanca ceea, că acuşi te ating!

Femeia s-a crucit:

— Doamne, dar ce-i cu tine? Nu cumva mi te-a deocheat cineva dis-de-dimineaţă? Dar cine, că parcă n-a fost nimeni la noi?

Şi-i dă pălăria din cui să se ducă după apă. Era să zică Sofronie o vorbă de s-o fulgere pe femeie, dar cum numai a pus pălăria în cap, cum a sunat znnn! clopoţelul cela-n urechi şi-ndată s-a făcut Sofronie blând, bun cum îi pâinea caldă. Nu degeaba îi zicea toată lumea Blajinu, că om mai bun ca dânsul nu găseai.

Stai, îşi zise în sinea lui Sofronie punând mâna pe pălărie. Acu am înţeles de unde mi se trag mie toate belelele: de la tine, pălărie! Cât nu te am pe cap, îs şi eu om ca toţi oamenii — nici prea bun, nici prea rău. Cum te pun în cap, cum mă fac mai bun. Şi atunci toţi, văzându-mă aşa, îşi fac interesul şi eu rămân prost. Gata! De azi înainte nu te mai port. Mă lipsesc de tine!.

Şi cum, credeţi, a vrut Sofronie să scape de pălărie? Că doar nu era s-o dea pe foc? Ar fi văzut copiii, femeia şi ce s-or fi gândit: s-a ţicnit tata? S-o dea într-o fântână? Tot ar fi scos-o careva cu căldarea, ar fi recunoscut-o şi ar fi zis: Sofronie aista nu-i creştin — ne spurcă apa care-o bem.

Iese Sofronie în drum, merge câteva porţi mai la vale, scoate pălăria din cap şi o pune într-un par. Las'că trece careva, îşi zice, o ia şi am scăpat

de dânsa. Cu sufletul descărcat, porneşte înapoi spre casă. Nu apucă a intra bine în ogradă, că vede scurmând în straturile din faţa casei nişte găini de-ale vecinului Pintilie. Ia de pe jos o scurtătură şi zvrrrr! în ele. Incă noroc că a dat pe alături, că le cotonogea şi ar fi avut scandal, s-ar fi stricat cu vecinul. Taman se învârtea căutând o piatră, înrăit peste seamă că au intrat afurisitele să-i facă râs, şi el nu le-a nimerit, când aude glas de copil strigându-l de la poartă:

— Bade Sofronie! Bade Sofronie! Am găsit pălăria matale-n par şi ţi-am adus-o.

Şi i-o dă.

Ia Sofronie pălăria, o întoarce pe-o parte, o întoarce pe alta: ce să facă? Să zică, chipurile, nu-i a lui? Dar cum dacă toată lumea în sat — şi mic şi mare — ştie că asta-i pălăria lui? O pune-n cap. Şi îndată cum o pune, clopoţelul face-n urechea dreaptă znnnn! şi Sofronie devine cu totul alt om — bun, blajin, blând, binevoitor. Intră în grădină, întinde mâinile şi încetişor, cu binişorul, mână găinile din grădină şi le trimite acasă. Ba mai vorbeşte peste gard către femeia vecinului, nu cumva să se supere că i-a alungat păsările, dar tare se teme să nu le facă cineva vreun rău aflându-se la dânsul în gospodărie. Şi să-l ierte că el trebuie să plece la lucru şi n-are timp să aibă grijă de ele până s-or sătura şi s-or duce singure.

Noaptea iar se zvârcoleşte Sofronie-n aşternut: cum să scape de pălărie? Peste noapte, mai spre zori, îi vine o idee: am s-o duc departe de sat şi am s-o las acolo. Şi cum avea a se duce la lucru la Via-cea-de-pe-Deal — la vreo zece kilometri de sat —, îşi pune pălăria în cap, îşi ia cele de trebuinţă: foarfece, bărdiţă, cuţitoaia (era primăvară şi se reteza via) şi pleacă. Seara se întoarce acasă cu căruţa, dar fără pălărie. Face ce mai face, deodată răcneşte şi la femeie şi la copii de-nlemnesc cu toţii de frică, apoi se dă la gard, şi dând cu ochii de vecin, strigă:

— Măi răpciugosule! Să-i spui pâclişitei tale de muiere să-şi ţie cobele acasă că am să i le cotonogesc. Şi pe gânsa am s-o cotonogeasc. Şi pe tine am să te cotonogesc!

Ştiindu-l om cumsecade şi aşezat care nu ţi-a spune o vorbă necântărită, Pintilie a holbat ochii de mirare: oare ce-i cu Sofronie? Nu cumva s-a scrântit la minte? Şi ca să-l îmbuneze mai degrabă, bagă mâna-n traistă, că taman venise şi el de la curăţit via de pe deal.

— Măi Sofronie, d-apoi ţi-am adus, măi, pălăria. Am găsit-o uitată pe un butuc.

Sofronie a simţit că i se-ntunecă-n ochi: şi de-acolo i-au adus-o! Ce să facă: să zică că nu-i a lui? Se face de ruşine. O ia şi nu ştiu cum face că o pune-n cap. Şi cum o pune, clopoţelul din urechea stângă face znnn! şi el iarăşi devine omul bun şi blând şi blajin, şi binevoitor — cel dintotdeauna. Zice:

— Auzi, dragă vecine, demult n-am mai stat noi, colea, la un păhărel. Ce-ai zice dacă ne-am întâlni aşa, pe sâmbătă seara, la un stog de plăcinte şi un burlui de cel roşu? Am să-i zic femeii să facă un cuptor plin...

Faţa vecinului a înflorit: iaca asta-i altă vorbă! Iaca aista-i Sofronie cel pe care-l ştim cu toţii.

Seara, Sofronie se culcă... A treia zi se scoală dis-de-dimineaţă cu hotărârea să facă pe dracu-n patru, dar să scape odată de afurisita de pălărie. Îşi ia nişte parale, geanta de muşama cu care se duce femeie-sa la magazin după cumpărături, şi zice:

— Măi nevastă, eu am plecat la oraş.

— Ce să cauţi acolo, bărbate, dacă mai deunăzi am fost amândoi?

— Am eu o treabă. Poate să cumpăr niscai... ţinte. Ori chiroane... Era să zică răstit: mai la urma urmei, ce-ţi bagi tu nasul, chestii bărbăteşti, dar tocmai îşi punea pălăria-n cap şi vorbele aspre, de obidă, i s-au stins în gât.

Şi dus a fost. Ajunge la oraş. Umblă prin magazine. A încercat de vreo câteva ori să scoată pălăria şi s-o lase: o dată pe un gard de piatră, altă dată pe un dulap de tablă sură, care dacă băgai într-o crăpătură un ban mititel, îţi dădea un pahar de apă chioară, iar dacă băgai unul mare — un pahar de apă-nroşită. Dar nu ş' cum că se nimereau pe acolo băietani, fetişcane şi el se gândea că poate să fie vreunul din satul lui, l-a cunoaşte şi are să alerge pe cele străzi cu pălăria după dânsul. Mai mare ruşinea! Şi n-o lepădă. „Lasă că mă duc eu la Piaţa Bazarului. Ştiu acolo un loc..." Ajunge la Piaţă. Intră într-un magazin, cumpără două chile de ţinte mărunţele-mărunţele, de bătut în talpă, şi vreo patru chile de chiroane lungi, cele mai lungi, de bătut în căpriori. Le pune-n geantă şi porneşte pe după nişte şiruri de hardughii lungi din scânduri date-n verde. Găseşte o spărtură, trece în dosul lor, face ce face acolo, că era demult plecat de acasă, şi peste câteva minute iese. Fără pălărie.

Se uită-ntr-o parte, se uită-n alta — nu l-a văzut nimeni dintre cunoscuţi? Parcă nu... şi, ca să nu bată la ochi că-i cu capul gol — acuşi te opreşte careva şi te întreabă: nu cumva ai vreun mort, Sofronie, şi ai

venit după covrigi? — scoate din geantă cascheta băiatului, luată de acasă anume şi o pune-n cap.

Se întoarce după-amiază la casa cui îl are, împăcat cu sufletul că a făcut o treabă ca aceea.

Se aşază pe prag şi se apucă să numere ţintele, să vadă de nu cumva l-a amăgit vânzătorul la cântar. Că apoi las' că-l frec eu: scriu la gazetă!. Şi cum şedea el aşa şi număra — ajunsese la milionul şi se gândi că are să îmbătrânească tot puchind —, taman vine băiatul şi zice:

— De ce să te chinuieşti atâta, tată hăi? Pune la cântar partea asta numărată, apoi cântăreşte-le şi pe celelalte şi ai să ştii câte-s de toate!

Sofronie l-a privit ponciş: Ia te uită, baistrucul! Se vrea mai deştept ca tătâne-său. D-apoi acela nu tot mi le-a cântărit? Eu anume ţin să le număr, că nu grame bat în talpă, dar ţinte! Şi când a adus mâna să-l otânjească pe copleş, iaca aude un glas strigându-l din drum:

— Măi Sofroane, măi! Ian dă-te-ncoa...

Era cumătru-său Simion, din cealaltă margine de sat. Ce mai vrea şi aista? a pufnit Sofronie. A înştiinţat că număr la ţinte şi a venit să împrumute. Dar las' că-i dau eu o... ciuparcă, nu ţinte. Să-şi cumpere!. Strigă la băiat să arunce iute o cârpă pe grămada de ţinte, să nu vadă nepoftitul.

— Iaca, zice cumătrul Simion când vine Sofronie la poartă. Am fost azi la oraş. Am trecut pe la Piaţa Mare. Şi nu ştiu cum m-am dat după dughenile cele lungi şi ţi-am găsit acolo pălăria. Cred că ai fost şi tu şi ai uitat-o. Ţi-am adus-o...

Sofronie mai să cadă jos: parcă l-a trăsnit în creştet. S-a apucat cu mâna de stâlp. La una ca asta curat că nu se aştepta: să i-o aducă pe blestemata de pălărie tocmai de la oraş! Ce să facă? Să zică că nu-i a lui? Cum, dacă ştie o lume că-i a lui? O ia şi o pune-n cap. Şi cum o pune, clopoţeii din cele două urechi fac: znnn! şi Sofronie pe dată se face bun şi blând, şi blajin, şi binevoitor, şi la vorbă, şi la faptă.

— Ştii ce mi-am adus aminte chiar acuma-ia? Demult ziceai că de mă duc la oraş, să-ţi cumpăr nişte chiroane. Am fost azi şi ţi-am cumpărat.

Iar cumătrul:

— Dacă şi eu am fost, nu ţi-am spus? Şi tot azi, nu ţi-am spus? Şi mi-am cumpărat, iaca asta nu ţi-am spus, dar ţi-o spun.

— Da, poate că ai şi fost, zice Sofronie, poate că ai cumpărat, zice Sofronie ca omul cel bun cum nu se mai află, dar ale mele-s mai lungi, bre, şi-s drepte, şi-s ascuţite şi lucesc!

Cumătrul de colo:

— Şi eu am cumpărat de cele lungi, şi ascuţite, şi drepte, numai că n-am băgat bine de seamă, da-mi pare că lucesc.

— Ei, vezi? îl prinde Sofronie. Nu se putea tu să găseşti ca acelea de care-am găsit eu. Hai să ţi le arăt. Şi dacă n-o să-ţi placă, să nu-mi zici nici Sofronie, nici Blajinu!

Îl ia de cot şi-l duce. Şi i le-arată. Şi i le laudă. Şi zice că i le dă. Şi se roagă să-l ierte cumătru' Simion că n-a putut el, Sofronie, să se ducă mai înainte la oraş ca să-i cumpere. O dată ce l-a rugat cumătru', el face tot măcar să se rupă-n bucăţi, gata să lase copiii flămânzi, nespălaţi, negrijiţi... Acela iar: că-i mulţumeşte, că şi-a cumpărat, că are... Sofronie: că să nu-l obijduiască, să le ia... Şi-i toarnă chiroanele-n poala cămăşii.

— Chiar dacă ai, mai multe nu strică. Unu' se-ndoaie, altu' se rupe, iar la al treilea îi sare gămălia...

Cumătrul le ia — ce să facă? — şi, ieşind pe poartă, îşi zice-n gândul lui: Iaca aista om bun. Iaca aista pâine caldă. Ian dacă am fi mai mulţi ca dânsul pe lumea asta, ar fi mai uşor de trăit.

Iar Sofronie intră în casă şi se-ntinde pe pat, îmbrăcat şi încălţat cum era. Şi cu pălăria-n cap că n-o putea scoate — tot degeaba: nu mai scapă de dânsa câte zile va avea.

Când a venit femeie-sa să-l cheme la masă, el dormea. Pe faţă avea o lumină care însemna blândeţe, seninătate, bunătate, bunăvoinţă. Femeia se aşează pe margine la picioarele lui, îşi puse mâinile-n poală şi se gândi că tare bun bărbat are, că-i cu noroc în viaţă, că-i mulţumită, că nimeni nu are bărbat ca el ei... Un lucru nu putea înţelege femeia: de ce ţine el aşa de tare la pălăria asta de nu-şi cumpără alta? Uite-o că-i roasă, uite-o că-i spartă, uite-le pete albe de sare pe la tâmple... De ce-o fi ţinând oare la dânsa?

Şi lacrimile-i umplură ochii.

1974

TATĂL ŞI FIUL

Fodor Gliga din Teziceni avea un năravv: de căte ori trecea pe la vreun vecin ori om din sat la care nu prea era nimeni acasă, numaidecât căuta să pună mâna pe ceva. Dacă-l întreba femeia: de când ai adus lemnul ista, bărbate? ori: de unde frânghia asta, bărbate? el răspundea: taci din gură! De unde ar fi, amu-i lucrul nostru. Apoi îl chema pe fecioru-său mic şi-i spunea: tu, tatei, cată, când îi creşte mare, să aduci la gospodărie tot ceţi pică, auzit-ai? Bun, tată, răspundea feciorul şi fugea la joacă.

Dar cel mai des trecea Fodor pe la frate-său Nechifor Gliga. Aici ştia tot lucruşorul unde şi cum şede... Într-o zi, dar, dă el pe la frate-său. Uşa încuiată. Vede bărdiţa uitată lângă trunchi. O pune subsuoară şi porneşte acasă. Îl întâlneşte un vecin şi-l întreabă:

— De unde bărdiţa asta frumoasă, măi Fodore? Seamănă exact cu a lui Nechifor, că mi-a împrumutat-o ast-primăvară şi am cioplit nişte pari de gard.

— E a mea bărdiţa. Tata, săracu', mie a vrut să mi-o lase, dar n-a apucat şi a murit. Dacă trăia, fără decât mi-o lăsa...

Şi lui frate-său tot aşa i-a spus. Acesta, om cumsecade şi cu simţire, s-a uitat la dânsul şi a dat din mână: moare lumea de-o bărdiţă? Îmi cumpăr eu alta. Să stric frăţia pentru un lucru ca aista?

Altă dată trece iar Fodor pe la frate-său — era pe înserate —, vede un poloboc spălat şi înfundat bine, gata de pus la locul lui şi umplut cu ce se cuvine. Se uită în lungul ogrăzii, se uită-n curmeziş —, numai nişte găini. Înhaţă polobocu-n spate şi porneşte spre casă. Amurgise, nu prea se vedea, dar tot l-a recunoscut un vecin şi-l întreabă:

— Măi Fodore, măi! Ce poloboc aista de-l tăburceşti pe întuneric, parcă l-ai fi furat? Nu cumva de la Nechifor, frate-to? Am văzut de cu zi cum îl înfunda şi-ncă zicea că amarnic îi trebuie să mai caute unu'.

— Şi mie-mi trebuie. Aista-i polobocul meu. Tata, săracu', a vrut să mi-l lase mie, dar n-a dovedit şi a murit...

Omul s-a uitat lung după dânsul: atunci bărdiţa, acu polobocul cară de la Nechifor. Cum de tace acela şi nu se iau odată la bătaie? Fuge şi-i spune lui Nechifor. Aista stă şi se gândeşte: să se ducă să-l ia de piept? Lasă-l încolo că-i cam sucit rău Fodor. O să se ducă mâine-poimâine şi o să-l ia de la cumnăţica, polobocul, înapoi.

Văzând că-i merge bine, Fodor vine a doua zi cu un sac la frate-său, chitind anume când nu se afla acasă. Pune scara la streaşină, urcă pe acoperişul casei, începe să scoată câte-o oală şi s-o puină-n sac. Scoate şi pune, scoate şi pune. Când avea sacul jumătate, iaca şi frate-său.

— Dar ce faci acolo, măi Fodore, măi?

— Îmi iau oala, nu vezi?

— D-apoi îi oala ta asta, bre? se răsteşte Nechifor, de jos.

— Tata mie avea să mi-o lase, dacă nu murea. Dar aşa, a murit şi n-a mai dovedit...

Iar Nechifor:

— Măi Fodore, măi. Oala asta eu am cumpărat-o — nu-i de la tata, măi... Mai la urma urmei, când ai să te dezveţi tu de năravul ista, măi? Dacă-mi eşti de-aiştia, şezi acolo pe casă să te vadă tot satul...

Acestea zicând, îi ia scara. Şi odată strigă către vecini. Şi au prins a se aduna oamenii să vadă. Atunci Fodor s-apucă să-l roage pe Nechifor.

— Frate, nu mă fă de ruşine, te rog! De azi înainte n-am să pun mâna pe un capăt de aţă din gospodăria ta. Iartă-mă...

Dar de-acum se adunase lumea şi-n drum şi-n ogradă, râdea lumea şi arăta cu degetul la dânsul. Întâi unul, apoi vreo câţiva strigară: „Oală-n sac!“ „Oală-n sac!“ Dacă a văzut aşa, s-a dat Fodor pe spărtură-n pod şi a stat acolo până s-a făcut întuneric. L-a rugat pe frate-său să nu-l dea-n judecată, că Nechifor aţâţat de femeie-sa era s-o facă. S-a dus acasă, cu sacul gol subsuoară. În acea zi n-a adus nimica la gospodărie.

A stat închis în casă o săptămână. A gogit două. Când i s-au mai limpezit minţile şi a înţeles ce-a păţit, îl cheamă pe fecioru-său mic şi-l povăţuieşte aşa:

— Dragul tatei băiet! Grele zile am ajuns eu în satul ista. Nu mai am chip să adun la gospodărie. Până şi frate-meu, frate bun, mă pârăşte şi mă face de ruşine în faţa satului. Dragul tatei, ascultă ce-ţi spun eu: când îi creşte mare, să te muţi la oraş. Acolo nime nu te ştie. Şi ai să trăieşti bine. Dacă ai să rămâi aicea-n sat, tot cu porecla asta după tine-ai să umbli: „Oală-n sac!“.

Feciorul l-a ascultat. A crescut mare şi s-a mutat cu traiul la oraş.

Auzind Fodor că a ajuns fecioru-său om tare-nvăţat, s-a bucurat. Pe de-o parte, s-a bucurat. Pe de alta, s-a gândit cu mare-ngrijorare: am uitat să-l învăţ la ce lucru să se vâre — unde-ţi chică câte ceva. Amu ce poate el aduce la gospodărie când vine de la lucru? Numai nişte petice de hârtie? Bulbuci cu cerneală? Pene de scris?

Soseşte odată-n musafirie anume să-l întrebe despre asta ca să se încredinţeze cum a ţinut minte feciorul lui învăţătura ce i-a dat-o de acasă. S-au întâlnit în uşă: taman se întorcea şi Teodor de la lucru.

Că Teodor îl chema. Ca pe tată-său. Dar rostit mai altfel. Pe nou. Alte vremuri, alţi oameni!

O mapă subsuoară. Destul de subţirică. În schimb în cealaltă mână o geantă mare. Umflată. Grea.

S-a uitat tatăl la fecior: rumeor la faţă, rotunjor la trup, şi bărbii are, nu una — două. Apoi şi-a mutat ochii la geantă — îi bucşită bine. Fără decât că are ceva bun într-însa. Cară mititelu' la gospodărie. Ori măcar nişte sticle cu băutură, ceva de gustare... Dacă am venit eu, tata, la dânsul?... Pune feciorul geanta pe colţul mesei, se aşază-ntr-un jilţ şi începe să-l întrebe pe tata ce mai face, cum o duce acolo-n sat, de-i sănătoasă mama, cum se-mpacă cu vecinii şi tot aşa... Tata răspunde, dar de ici nu mai poate de nerăbdare să vadă ce-a adus feciorul în geantă. Până la urmă-l răzbeşte şi întreabă:

— Măi Teodore, măi, ian spune tu la tata, când vii de la lucru acasă, bunăoară ca amu, ce-aduci la gospodărie? Ce ai, bunăoară, în geanta ceea?

— Ce să am, tată? Hârtii scrise.

— Nici măcar curate? se mâhni tata Fodor.

— Scrise! întări feciorul. Anume că scrise. Aşternute pe ele gânduri, aşezate idei. Gânduri mari. Idei adânci. De mare preţ, tată...

— Chiar mare? se bucură tatăl. Dar cam cât să coste ele, poţi să-mi spui ca să ştiu şi eu? Şi de unde, dragul tatei, le... cela... cum s-ar zice, le scoţi, gândurile acelea, dacă-s aşa de adânci?

— Milioane costă, tată. Mi-li-oa-ne!

— Chiar milioane? Adică se cheamă că aduni şi tu la gospodărie, tatei? Iaca m-ai ogoit. Dar eu mă gândeam că ai uitat ce te-am învăţat de mititel.

— Aduc, tată, cum să n-aduc? Şi-apoi cum puteam să uit?

S-a bucurat straşnic tata Fodor. Mai rar aşa om învăţat. Şi căpos! Cum altfel, dacă lucrează cu capul? Nu ca alde dânsul, cu braţele. Bun sfat i-a dat: să vie la oraş. Că-n sat, cum ceva, te văd toţi? Aici... S-a repezit, l-a îmbrăţişat şi mai era să-l pupe, dar dă cu ochii de hârtiile înşirate pe masă.

S-a uitat o vreme printr-însele, aşa şi altfel, şi cu toate că n-a priceput nimica, odată a simţit că parcă-l ia frica de la spate. A luat aminte la uşi-ferestre, s-a tăinuit într-însul, apoi s-a dat la urechea lui fecioru-su:

— Dragul tatei, dar... vorba ceea: nu pot ei cumva să facă şi să te prindă? Am auzit că şi la oraş sunt de-aiştea care...

— Ce vorbeşti, tată? îl linişti feciorul. Eu să nu ştiu cum se fură ideile, adică gândurile? Iaca, bunăoară, scriu ceva şi dau ori la revistă ori chiar scot o carte. Iau de pe unde găsesc ideile care-mi sunt de trebuinţă, adică gândurile, şi le pun la mine.

— Aşa, aşa, dragul tatei...

— Una arăt, chipurile, am împrumutat-o de la cutare om vestit, dar pe celelalte zece...

— Bine, bravo, dragul tatei...

— Celelalte zece mă fac a uita şi nu mai scriu de la cine-s. Zic că-s de-ale mele, de la mine din cap...

— Oh, măi Teodore, de la mine toate le-ai moştenit — şi capul! Măi, ce fecior am! Aici iar, ca un om bătrân şi păţit, îl trec nişte furnici prin spinare. Dar dacă se iscă vreunul de-aiştia, care?...

— Atunci ştii ce-am să zic eu? Am să zic că-s de la mata, tată!

— Ce vorbeşti, fiule? se răci la inimă Fodor abia putând ridica mâna să-şi facă sfântul semn. Dacă vin pe la mine şi mă întreabă, mă cercetează, eu ce-am să răspund? Parcă eu ştiu ce scrieţi voi în hârtiile voastre?...

— Dar n-o să vină nimeni să te zgâlţâie, tată hăi! Eu am să le spun că mata eşti mort. Demuuuult mort!

— Ho-pa! făcu Fodor şi căzu într-un fotoliu, cu ochii bulbucaţi. Eu... mort. Mort? De-amu şi mort...

A stat cât a stat aşa Fodor. După ce şi-a venit în fire, şi-a luat desaga-n spinare şi s-a pornit înapoi, acasă-n sat, la Teziceni.

Peste o vreme s-a zvonit prin sat că i s-a întâmplat ceva feciorului lui Gliga. A venit la Fodor un vecin şi l-a întrebat: îi drept ce s-a scris la gazetă că băiatul lui a fost prins cu furt de idei străine şi chiar s-a publicat un foileton? A trimis-o fuga pe femeie la fratele Nechifor care se abona la o mulţime de gazete să-i aducă să vadă şi el. A luat ziarul şi a citit titlul: *Plagiatorul sau Idei de la tata mort.* Primul cuvânt nu l-a înţeles şi s-a gândit că or fi nişte scorneli, dar când a citit pe ultimele două, cum şi-a înfipt ochii într-însele, aşa a rămas boldit şi nu i-a mai putut desprinde. Când a venit femeie-sa să-l poftească la plachie, că tare-i mai plăcea, el, săracul, era demult rece...

1974

CU PATU-N DRUM

Să vedeţi ce s-a-ntâmplat la noi în sat.

Filea Irinei lui Neculae Jora s-a îndrăgostit de Nastea Ilenei lui Ispas din deal. Iar dragostea-i ca scânteia în paie: la început abia fumul dacă se vede, pe urmă, dacă se aprinde, se ridică para până-n cer. Cât s-or fi ştiut ei aşa: o lună, trei, un an ori mai mult, numai că focul din ei a ajuns a-i arde, de-au simţit că nu mai pot unul fără celălalt — să se căsătorească şi gata!

— Pe la aceea a lui Ispas îţi tragi piciorul? se răsti mânioasă Irina lui Neculae Jora către fecior. Cu dânsa-ţi pierzi nopţile, de nu te pot porni a doua zi la lucru?

— Cu dânsa, mamă. Şi am de gând să ţi-o aduc de noră.

— Văleu, Doamne! Dar alta n-ai găsit? Că o fi ca şi mă-sa. Aceea a vrut să mi-l ia pe Neculae. Dar nu i-a mers! Amu a învăţat-o pe fiică-sa să se răzbune. Să n-o iei!

— Cel care te fluieră seara să ieşi în drum îi feciorul lui Neculae Jora? Cu dânsul te plimbi noaptea pe Vale de trebuie să ţin uşa descuiată până dimineaţă şi-or să mă prade hoţii?

— Cu dânsul, mamă. Îl iubesc şi am hotărât să mă mărit.

— Văleu! Ai frică de Dumnezeu dacă nu te temi de mine. Iaca-s bolnavă şi vă am pe patru. Cum să te măriţi înaintea sori-ta Xenia? Ea-i mai mare, ea să se mărite-ntâi. Tu mai aşteaptă, auzi?

Or fi avut, poate, dreptate mamele, dar ce are a face asta cu dragostea lor? Să mai aştepte, că le-a trece? Da de unde? Mai tare se aprinde. Mai rău îi cuprinde! Îşi pierd pofta de mâncare. Le fuge somnul. Nu le mai este dragă lumea dacă nu se văd o zi. Se întunecă soarele-n cer dacă nu simt unul mâna celuilalt în palmă.

Se întâlnesc ei într-o zi îndeseară, în mijlocul satului. Tocmai trecea un alai. O nuntă. Muzică. Chiote de vornicei. Veselie. Nastasia îl apucă

pe flăcău de mână şi-l trage mai la o parte. Să nu-i vadă fetele ce-o însoţeau pe mireasă? Să nu se amărască amândoi mai tare că, vezi, tinerii care se iubesc se căsătoresc, iar ei trebuie să aştepte şi să sufere? Cât să aştepte? Pân-or îmbătrâni? Până s-a găsi careva s-o ia pe sora ei? Până a uita mama lui obida din tinereţe?

Aşa dându-se mai la o parte, intră amândoi în magazin. Era deschis. Femei, bărbaţi. Unul îşi alege o greblă. Altul cearcă un val de funie. Al treilea socoate câţi metri de furtun i-ar trebui pentru udat în grădină. Nişte femei aleg vopsele. Altele cumpără scaune, tigăi şi ce se mai cere la gospodărie... Stau Filea şi Nastasia, se uită ce cumpără lumea şi deodată dau cu ochii de-un pat. Stătea gata închegat într-un colţ. Un simplu pat de fier. Cu plasă de sârmă. Vopsit în albastru. Cu capetele nichelate, lucioase. Se vede că fuseseră mai multe, dar se vânduseră. Rămăsese numai unul. Unul singur.

Se uită Filea la pat. Apoi cu coada ochiului la Nastea. Se uită şi Nastea la pat, apoi prinde momentul când Filuţă se întoarce într-o parte şi se uită la dânsul. Prinde a încolţi în ei un gând pe care nici unul, nici celălalt nu l-a rostit, dar ştiau amândoi că-l au. Se dau mai spre colţul acela: Filea, chipurile, să vadă mai bine ce-i pe tablourile agăţate pe perete, Nastea să cerce cu mâna covorul prins desfăcut în nişte cuie. Şi tot aruncă amândoi câte-o cătătură: amu la pat, amu unul la celălalt. Aşa, pe nesimţite apropiindu-se, pune Filea mâna pe un capăt şi-l clatină: îi tare? ţine bine? Nastea se dă şi ea şi-n gând îl măsoară cu şchioapa: îi de ajuns de lat? ar fi bun pentru doi?... Şi tot uitându-se ei aşa şi socotind în gând, trece o bucată de vreme. Când colo, aud glasul vânzătorului:

— Mi-aţi rămas numai voi, hulubaşilor. Cumpăraţi ceva, că-i vremea să închid?

Se întorc tinerii nostri — magazinul pustiu.

— Să cumpărăm ceva? grăi Filea pierdut.

— Sigur că cumpărăm! îi sări Nastea într-ajutor. De ce-am venit la magazin?... Filuţă, ai ceva bani la tine?

— Ştiut că am! Eu să n-am?

Şi scoate banii..

Adaugă ea, şi, punând, cum se zice, mână de la mână, cumpără patul. Îl iau, unul de-un capăt, altul de alt capăt, închegat cum era, şi ies din magazin. Fără să schimbe un cuvânt în privinţa asta. Abia după ce vânzătorul a agăţat lacătul la uşă, luând-o spre casa lui, iar ei s-au văzut

în faţa magazinului, cu patul plătit şi luat, abia atunci s-au dezmeticit şi s-au privit miraţi unul pe altul. Dar numai pe-o clipă, că răsări lângă ei o momâie de camion şi şoferul strigă să se ferească la o parte: era maşina cooperativei şi se ştia la dânsa acasă. Apucă amândoi de capetele patului şi pornesc: Filea înainte, Nastea din urmă — şi iată-i ieşiţi în drum.

Aici: unii merg la deal, alţii vin la vale. Zi de duminică: nunţi, veselie. Maşini trec. Motociclete trec. Zboară biciclete. Trec oameni pe jos: tineri, bătrâni, copii, fete, flăcăi.

— Ia uitaţi-vă: Filea lui Jora cu Nastea lui Ispas duc un pat. Ce vor să facă? Să doarmă-ntr-însul?

— Cum să doarmă, dacă nu-s căsătoriţi încă? Filea trăieşte la părinţii lui, Nastea la casa ei.

— Chiar aşa, măi! Dar atunci nu-nţeleg: de unde l-au luat şi unde-l duc?

— I l-o fi dat Nastei mamă-sa de zestre.

— Ori l-a furat şi se duce cu tot cu pat la Filea acasă?

— Dar mi se pare că vor s-o ia înspre casa Nastei?

— Iaca-l pun jos. Să ştii, că or să se culce aicea-n drum...

Filea şi Nastea de bună seamă lăsaseră patul jos. Muchiile le învineţiseră degetele: fata sufla într-însele, iar Filea, dând mâinile la spate, le freca. Unul stătea la un capăt, altul la celălalt capăt. Filea privea în jos, la picioarele Nastei: le vedea prin plasa de sârmă. Nastea se uita şi ea în jos, şi tot la picioare, numai că la ale lui Filea, pe care le vedea şi ea prin ochiurile plasei. Abia acum au văzut foarte miraţi cu ce erau încălţaţi. Filea purta pantofi negri, ieftini, cu vârfurile roase, date cu cremă, dar crema tot nu acoperise petele albe. La un şiret avea un nod mare, se vede că a fost rupt, el l-a înnodat, dar nodul ieşea în afară şi stătea, nu ştiu cum, în văzul lumii. „Lasă, îşi zise Nastea. Am să am eu grijă de dânsul. Să nu mai poarte şireturi rupte, cu noduri, la pantofi. Ia să ne aşezăm cu traiul...“ Fata purta pantofi albi, înguşti, cu vârfuri ascuţite şi Filea băgă de samă că o cam strâng. Se vedea pielea căputelor tăiată împrejur, roşie. Se gândi: „Îi vine greu să umble, sărmana, dar rabdă. Lasă că am să am eu grijă să-i cumpăr încălţăminte pe potrivă. Să nu-şi stâlcească picioarele de pomană. Ia numai să ne aşezăm cu traiul...“

— Şezi de te odihneşte puţin, Năstico, o pofteşte Filea. Te dor picioarele.

Ia aminte Nastea la cei ce trec pe drum: se ruşinează să şadă. Dar dacă i-a spus Filea să şadă, trebuie să-l asculte! Că dacă n-are să-l asculte acuma,

cum or să se-nţeleagă ei când s-or aşeza cu traiul dimpreună? Se aşază pe margine, la un capăt de pat.

— Şezi şi tu, îl îndeamnă pe Filea. Odihneşte-te, că-i greu de dus. Ţi s-a desfăcut un şiret, să-l legi mai bine că poţi să calci într-însul şi să cazi...

Se uită Filea la picioare: şireturile-s legate. Dar dacă zice Năstica înseamnă că-i slab vreunul şi poate să se dezlege, să calce-ntr—nsul şi să cadă cu tot cu pat. Nastea, bineînţeles, n-are să dea drumul la capătul ei, aşa că or să cadă amândoi... Aicea-n drum, în văzul satului! Cum or să-şi ducă ei viaţa, cu o ruşine ca asta, după ce s-or aşeza cu traiul împreună?

Filea se aşază şi el, la capătul lui. Şed amândoi pe pat. Nastasia întinde mâna şi-şi netezeşte un picior. Pantofii i-a cumpărat anul trecut, crezând că o să aibă nevoie, de nuntă. Atunci parcă erau buni, acum o strâng. S-au uscat... Ori a mai crescut piciorul? Filea se apleacă să vadă ce-i cu şireturile. Parcă-s bine legate. Se vede că Năstica a glumit. Glumeaţă fată... N-are să-i fie urât cu dânsa când s-or aşeza cu traiul la un loc. Până la urmă dezleagă, totuşi, şiretul, îl cercetează, îl potriveşte iar în găurele, dând să-l lege mai bine.

— Ştii ce, Filuţă? Scoate-l de tot şi dă-l la mine.

Ia Nastasia şiretul şi se apucă să desfacă nodul. Dacă are de gând să arunce un capăt, rămâne prea scurt şi n-are să ajungă. Ei, dar dacă Năstica vrea să-l potrivească ea, să facă cum vrea, nu se pune împotrivă. Altfel cum s-or înţelege ei înde ei când s-or aşeza cu traiul împreună? Suceşte Nastea şiretul, cere pantoful, Filea i-l dă şi rămâne cu un picior descălţat. Ridică ochii, vede mai încolo nişte oameni, opriţi în drum. Privesc la dânşii şi vorbesc ceva. Filea îşi întoarce privirea spre Nastea: are şi ea un picior desculţ. Pantoful stă jos, sub pat. „Îşi odihneşte piciorul... O doare rău, sărmana...“ I se face milă de Năstica. Parcă ar fi durerea lui. În piciorul lui. Ia să văd ce-i cu pantoful cela de-o chinuie aşa? Se mută mai aproape. Are margini tari! Ce-ar fi să le bat olecuţă? Să se-nmoaie... Găseşte pe jos o piatră, pune marginea pantofului pe muchia de fier a patului şi prinde a bate... Bate Filea, şi ori că ţine o mână-n pantof, acolo unde şezuse până mai adineauri piciorul Năsticăi, ori pentru că se dăduse mai aproape de dânsa şi mireasma suflării ei îi umplu sufletul, îşi aminti ziua aceea de toamnă, când s-au cunoscut. Era la o nuntă.

— Ţi-aduci aminte, Năstico, cum ţi-am luat băsmăluţa? Te-ai supărat pe mine atunci...

Îi întoarce Nastea o privire pe sub gene: „Ia să-l necăjesc oleacă! Să văd ce are să facă?“

— Aşa ştiai să faci cunoştinţă cu o fată? Te furişezi pe la spate şi-i smulgi băsmăluţa din mână? Cine te-a învăţat?

Filea prinde a clipi din ochi ruşinat, ba chiar speriat: nu cumva vrea să spună că i-a luat-o hoţeşte? Ea singură i-a arătat-o: „Pentru cine ai brodat-o, Nastea?“ — „Pentru tine, Filuţă...“.

— Bunelul m-a învăţat... Ţi-aduci aminte? Era toamnă, Năstico?

— Mi-amintesc, Filuţă. Ai venit la nuntă cu alţi doi flăcăiandri. Cum te-am văzut, am simţit că ai să mă întrebi ce am în mână. Şi ai să mă rogi să ţi-o arăt, băsmăluţa...

— Mi-a spus bunică-mea... Aşa făceau fetele pe vremea ei: îşi brodau o băsmăluţă, frumoasă, cu flori, şi se duceau cu ea la nuntă. Acolo flăcăul, dacă-i plăcea fata şi dorea să aibă vorbă cu dânsa, o poftea de-o parte, spunea glume fel de fel şi când fata se lua cu vorba şi cu râsul, hârşti! îi smulgea băsmăluţa din mână şi o băga în buzunar ori în sân. Fata începea să-l ocărască, să-l roage să i-o dea. „Dacă ieşi diseară la poartă, ţi-o dau. Dacă nu...“ Fata, ce era să facă? „Am să ies...“ Că dacă află maică-sa: „Unde ţi-i băsmăluţa, fato?...“

— Te-a întrebat pe tine maică-ta atunci?

Nastea:

— M-a întrebat. Dar n-ai terminat vorba cu bunelul...

— Şedea sub nuc la umbră. Zic: „Bunelule, îmi place-o fată“. El: „D-ai frumoasă, nepoţele?“ „Frumoasă, bunele: merg pe drum şi o văd, dorm şi o visez. Nu mai pot de dragul ei. Dar nu ştiu cum să-i spun. Dacă tac, mă-mbolnăvesc şi am să mor“. „Să te duci să-i spui că-ţi place“. „Dar cum, dacă mi-i ruşine — de lume, de alţi băieţi. Şi singură n-o pot vedea niciodată“. „Tu găseşte-o la joc în sat ori la o nuntă, cheam-o de-o parte, vorbeşte, şuguieşte şi fură-i băsmăluţa...“

— De prima dată, ţii minte? nu ţi-a mers: n-ai putut să mi-o iei. Te-ai apropiat de mine şi în loc să-mi dai „bună ziua“ şi să zici: ai venit la nuntă, Nastico? Eu să răspund: da, Filea, am venit. Tu să zici: şi-ţi place nunta, Năstico? Eu să răspund: îmi place, îi veselă nunta. Dar unde-i mireasa că n-o văd, să zici tu. Eu să mă nalţ în degete şi să ţi-o arăt cu o mână, iar tu în vremea asta să-mi furi batista din cealaltă mână... Nu, în loc de asta, te-ai dat aproape de mine, tot atunci ai întins mâna să mi-o smulgi. Curat un băieţel, ca un puştan...

Râzând, Năstica termină de legat şiretul de la pantoful lui Filea, dar aşa că nodul nici nu se cunoaşte unde-a fost.

— Drept să-ţi spun, recunoaşte Filea, eram olecuţă ameţit.

— Ameţit? De vin?

— Da, Năstico, şi te rog să nu te superi. Eram atât de ruşinos, nendrăzneţ, că nici nu mă apropiam de tine.

— Aşa?! strigă Nastea şi-i bagă pantoful în mână. Te-ai dat de gol. Vasăzică, vinul te-a îndemnat să faci cunoştinţă cu mine? Vinul, nu dragostea!...

— Ba da! Ba dragostea! geme speriat Filea. Cum eram să-mi birui ruşinea? Dar să nu cumva să crezi că m-a învăţat bunelul. Ştii prea bine că te iubeam cu mult înainte! La joc ori la nunţi mă urcam pe-o piatră, pe-un colţ de gard, te găseam cu ochii şi te tot priveam, te urmăream până-n seară. Când se spărgea jocul, se ducea nunta şi porneai acasă, veneam în urma ta şi te conduceam până la cotul drumului, până intrai în ogradă... Fără a-ţi spune un cuvânt, ca să ştii ce mult te iubesc, cum îţi duc dorul ziua şi noaptea, cât sufăr şi mă chinui...

— Şi zi, câte pahare ai uscat? îl cercetează Nastea.

— Pahare? De unde pahare? Am tras printr-o ţeavă de stuf. Pe vrană. Din poloboc.

— Pe vrană? râde nestăpânit Nastea. De asta te-a ameţit? Nu atât vinul, cât duhul lui?

— Da, da, da! râde şi Filea, cu lacrimi. Poftim pantoful. N-are să te mai taie. L-am bătut bine pe muche. Şi pune piatra sub pat: o să mai aibă nevoie de ea, cine ştie?

Din grămada de femei ce se adunaseră între timp în marginea cealaltă de drum — au tot şoptit între ele, aruncând cătături pline de mirare spre cei doi care şedeau pe pat şi-şi dregeau încălţămintea — se desprinde una şi vine înfipt drept la dânşii. Se opreşte cu o mână la gură, alta subsuoară şi unde zice clătinând din cap:

— Ce, v-aţi cumpărat pat?

Filea:

— Ne-am cumpărat.

Şi Nastea, înţepat:

— Da! Ne-am cumpărat! Dar ce ai a ne iscodi?

— Eu îs olecuţă neam, taie femeia vorba, ce-i drept cam departe, cu Irina, mama băietului istuia. După câte ştiu, nuntă n-aţi făcut. Ori aţi făcut şi nu m-aţi poftit?

Parcă a văzut-o la dânşii acasă, se gândeşte Filea, parcă zicea mama că le-ar veni un fel de rudă de pe bunica, dar cum o cheamă, habar n-are.

— O să facem, lele hăi, o linişteşte flăcăul luând aminte spre Nastea.

— Numai-fără-decât o să facem! îl susţine fata, întorcând o privire plină de mândrie şi demnitate asupra femeii. Mata cum ai crezut? Să ne luăm aşa, fără nuntă? O să poftim la nunta noastră jumătate de sat. Şi pe 'mneata cu bărbatul o să te poftim.

— Dacă eu n-am bărbat, dă femeia dintr-un umăr.

— N-ai? Dar cum trăieşti 'mneata fără bărbat? face mirată Nastea săltându-se de pe marginea patului şi lăsându-se la loc. N-ai putut să te măriţi şi aşa ai trăit?

— Oh, oh, oh, sunteţi tinerei. Dacă vă-ţi lua şi-ţi fi cuminţi şi înţelepţi, vă-ţi înţelege în de voi şi-ţi face casă şi gospodărie... Nu-i mai de preţ lucru pe lume când oamenii se înţeleg între dânşii. Dar dacă apucă de se sfădesc, se strică şi casă şi gospodărie. Aşa, pesemne, mi-a fost dat mie... Femeia scăpă un suspin: cu al meu, când ne-am luat, ne prăpădeam din ochi unul pe altul. Am trăit o lună nedezlipiţi unul de altul. Tot aşa a doua lună. Iar a treia bărbatu-meu se scoală de lângă mine şi: „Mă duc de la tine. Nu vreau să trăiesc cu tine". „De ce, bărbate?" „Iaca, nu vreau şi gata". Şi dus a fost. Şi nu mi-a spus. Numai pe urmă am aflat că de la început nu i-am fost pe plac. L-au sfătuit părinţii să mă ieie. Ori l-au silit, nu ştiu. Că am casă bună, că-s din gospodari, am de toate. Lui, cum se vede, alta-i trebuia. Eu, cât am fost împreună, simţeam că ne sărutăm, el cu ochii în altă parte. Gândurile-i zburau hăt. Mâncam, tot aşa, se uita pe fereastră, pe pereţi. Stam de vorbă, el tot cu gândul aiurea... Gândeam că o să-i treacă, am să-l apropii de mine, că-mi era drag. Într-o vreme am crezut că mi l-am apropiat, dar m-am amăgit. Într-o zi m-a lăsat, a plecat şi nu s-a mai întors. Am rămas singură: nici fată, nici nevastă, ia o biată vădană. Nici copii n-am apucat să am, de-o mângâiere...

Îşi şterge pe furiş obrazul — a scăpat o lacrimă. Nastasia şi Filea o căinează: nici măcar de-un copil n-a avut parte, săraca... Ian cum îi omul pe lumea asta?

— Şezi mata aici, cu noi, de te hodineşte, îi face loc Filea între dânşii, pe pat.

— Ai să şezi şi ai să te linişteşti, se face Nastea a netezi locul, măcar că plasa-i goală.

S-aşază femeia oftând. Jeleşte cât jeleşte, liniştit, fără glas. După care, pe neaşteptate, o apucă sughiţul. Tare, zgâlţâit. Se scutură şi se ridică.

— Am nişte iepuri. Au ieşit din cuşcă, îmi spune inima, de asta sughiţ aşa. Mi i-or spârcui câinii, mă duc mai repede acasă. Îşi ia de pe pietrişul drumului geanta şi porneşte iute. Peste câţiva paşi se-ntoarce:

— Am uitat să vă-ntreb: amu, dacă n-aţi făcut nuntă, dar v-aţi cumpărat pat, unde-l duceţi? La tine acasă, măi Filea, ori la tine, fată hăi?

Flăcăul se uită la fată: unde? Fata la flăcău: încă nu ne-am gândit. Şi amândoi către femeia care stă mai încolo, în drum:

— Om vede noi încotro om apuca. Deocamdată stăm aici...

Femeia se duce-n treaba ei, lăsându-i cu întrebarea: de bună seamă, ce vor face? Nu s-au înţeles încă, dar... mai au vreme! „Bine că nu ne plouă, nici nu ninge. Şi suntem amândoi!“. Se uită iar Filea la Nastea, Nastea la Filea, şi privirile lor sunt pline de duioşie, mâinile lor sunt gata să se desfacă, unele către altele să se îmbrăţişeze, dar îi ziua-n amiaza mare, soarele luceşte-n ceruri şi ei stau cu patu-n drum, iar pe drum trece lume. Filuţă pleacă ochii, pleacă ochii şi Nastea.

— Ce frumos mi-ai legat şiretul...

Nastea îşi mişcă piciorul, în pantof.

— Ce bine mi-ai dres *tufla*, Filuţă, nu mă taie.

Tac iară, o bucată de vreme. Flăcăul aude suflarea Nastasiei şi tare-ar vrea să se dea mai aproape de dânsa, dar nu îndrăzneşte. Ea îl simte mişcându-se încet pe marginea patului şi ar vrea să-i vină în întâmpinare, să-i pună capul pe umăr şi să stea aşa, cu ochii închişi, să asculte cum îi bate inima. Tare-i place s-o asculte: bate voinic, bate frumos... Stă ea aşa, cu capul pe umărul lui, până Filuţă întoarce capul şi, încet, ca să n-o trezească, o atinge cu buzele pe tâmple, pe ochii închişi, pe frunte... Dar când vrea să-i atingă buzele, Năstica, prefăcându-se dormind, odată deschide ochii: „Aşa, hoţule? Mă pupi dormind? Ţi-am dat eu voie?!“ Aşa ar fi, de-ar fi noapte. Dar e zi, stau în drum, în văzul lumii, şi-i cuprinde neliniştea, o nelinişte soră cu supărarea.

Scoate Filea din buzunarul jachetei o copertă albastră, o pune pe genunchi şi o acoperă cu palma.

— Nu cumva să gândeşti că am să procedez ca bărbatul femeii celeea.

— Chiar la asta mă gândeam. Nastasia îşi umflă buzele, pleacă fruntea şi-l cercetează pe sub sprâncene pe flăcău. Aşa că n-ai să mă laşi, Filuţă?

Simţea el, sărmanul, că asta o frământă pe Năstica, şi, poate, era mai bine să n-o fi întrebat. Dar cum să n-o întrebe, dacă şi el taman la asta se gândeşte? Că dacă n-avea s-o întrebe, nici ea n-avea să zică: da, la asta m-am gândit, iar el n-avea să-i spună că dânsul s-a gândit la ceea ce s-a gândit ea şi... aşa avea să rămână în sufletul ei gândul nespus şi după aceea avea s-o chinuie mereu. Gândul să se prefacă în teamă, iar el avea s-o simtă numaidecât, teama ei, şi atunci cum or să trăiască ei amândoi când s-or aşeza cu traiul împreună? De asta a întrebat-o, ca să fie lămuriţi din capul locului. Dar după felul cum i-a răspuns, tot într-o secundă, Filea şi-a zis, simţind că l-a tăiat ceva la inimă: „Nu cumva ai avut gândul înaintea mea, Năstico? Adică nu eu m-am gândit, te-ai gândit tu că aş putea să te părăsescc, iar eu ţi-am citit pe faţă gândul, şi de asta te-am întrebat?“. De cum descoperi acest lucru, fu pătruns Filea de supărare, şi chipul lui fu tăiat de o încreţitură. Numai o clipă, şi s-a netezit iar faţa lui, dar Năstica a observat şi a tresărit: „Să te porţi tu oare, Filuţă, ca omul acela amăgitor şi fără suflet? Oare...“ Nastasia prinde a-şi frământa degetele-n palme, şi aşa cum privea la picioare, pietrişul de la vârfurile pantofilor prinde a curge ca o apă.

Filea sare de pe marginea lui de pat.

— Ce-mi văd ochii, iubito? Nu cumva plângi? Şi strigă: Dar n-am să te las niciodată, auzi? Cum aş putea, ia gândeşte-te? Fără tine nu am viaţă. Tu eşti suflarea mea... Tu eşti lumina soarelui... Tu eşti tot ce am mai scump!

Vru s-o îmbrăţişeze, s-o strângă la piept precum făcea ori de câte ori trecea o umbră printre ei (îmbrăţişarea venea să spele supărarea, să-i împace), şi ar fi îmbrăţişat-o, dar Nastasia întinse mâna spre dânsul, să se aşeze: câţiva oameni se opriseră în cealaltă margine de drum şi vorbeau cu jumătate de glas, tot luând aminte spre ei. Se aşază Filea pe marginea lui de pat, însă obida că Nastea s-a putut gândi la una ca asta era atât de mare, că-l strânse de inimă, el prinse a se sufoca, năduşeala-i acoperi fruntea cu broboane mari şi el dădu cu mâna că-i venea în ochi.

— Iartă-mă, Filuţă, dacă ţi-am făcut durere — n-am vrut! Am spus aşa că mi-a venit întrebarea pe limbă după ce-a plecat femeia aceea. Crede-mă, niciodată, nici când te aşteptam ore-ntregi să vii, nici ziua, nici noaptea-n somn, nu m-am gândit că ai putea să mă laşi, să mă părăseşti. Tot aşa cum nici eu nu te pot lăsa. Eşti lumina mea, eşti suflarea mea, eşti soarele meu, iubitul meu cel mai iubit...

Filuţă întoarce nervos capul spre fată: cel mai iubit? Ce vrea Năstica să spună cu asta? Că, adică, ar mai avea pe cineva pe care îl iubeşte? Într-ascuns? Şi el nu ştie? Abia acum a luat-o gura pe dinainte. S-a dat de gol! Nu cumva a reuşit să-i sucească minţile cât timp a lucrat el departe de sat, în câmp? Trebuie s-o cercetez... Un junghi îl taie-n partea stângă: aflu eu! Dar se stăpâni s-o întrebe. Mai ştii? Poate mi s-a părut? Şi iar am s-o amărăsc. Şi am să mă înveninez şi eu...

— Acum câteva clipe, ştii ce mă gândeam, Năstico? Aşa-i că o să trăim în bună pace şi înţelegere? Toată viaţa...

— Da, Filuţă! spuse cu glas tremurat fata. N-o să ne facem supărări unul altuia — niciodată! Dacă ai să vii tu mai devreme de la lucru, ai să mă aştepţi pe mine. Dacă am să vin eu mai devreme, am să te aştept eu pe tine. Când am să am ceva greu pe suflet am să-ţi împărtăşesc ţie. Şi tu la fel... Ştii ce mă gândesc eu, Filea? Toate neînţelegerile dintre bărbat şi femeie încep de-acolo că ascund ceva unul de celălalt...

— Ascund? Cum, adică, ascund? Nu-nţeleg.

Nastasia îşi şterge obrazul: ochii ei devin curaţi, limpezi, scânteietori ca totdeauna.

— Uite cum: bunăoară, eu am ceva la inimă. Dar nu-ţi spun ţie. Atunci tu simţi că am ceva şi te gândeşti: nu cumva din cauza mea? Nu cumva e împotriva mea gândul ei, adică al meu?

Filea:

— Simt eu?

— Ştiut că simţi! Cum să nu simţi ce-i cu mine? Că doar mă iubeşti! Iar cei care se iubesc — mult, mult! — se simt unul pe celălalt la mare depărtare. Şi când nu sunt împreună... Se aud şi vorbesc între ei fără cuvinte: prin visuri, prin gânduri nespuse, numai aşa, gândite...

Filea:

— Oare aşa să fie? Şi eu am simţit că-i aşa, dar mi se părea că mă amăgesc... Dar dacă zici tu, să ştii că-i aşa... Şi să mai ştii că te iubesc mult mult! Auzi ce-am zis, Năstico?... Chiar astăzi, bunăoară, când...

N-a mai fost nevoie de cuvinte, amândoi odată amintindu-şi întâmplarea de azi: cum s-au ferit de lume, cum au intrat în magazin, cum au dat cu ochii de pat, cum, fără să ştie bine ce fac, l-au plătit şi l-au luat... Fiecare hotărâse în sinea lui, dar parcă s-ar fi sfătuit împreună, şi asta fără a spune un cuvânt... Iar acum, şezând aici, fiecare pe capătul lui de pat, gândul fiecăruia se zbătea în parte, dar era unul singur, gândurile

lor amândouă, şi zburau acele gânduri două — un-singur-gând ba spre casa părinţilor lui Filea, ba spre casa mamei Năsticăi: „Ce ne facem mai departe? Încotro apucăm?“

Nastasia:

— Dacă zici că mă iubeşti atât de mult, de ce-ai scos, Filea, carnetul cu coperte albastre, l-ai pus pe genunchi şi l-ai acoperit cu palma, dar nu-mi spui ce ai într-însul?

În carnet Filea păstra hârtiile în care-şi însemna chestiuni legate de lucrul lui: benzină, ulei... Le trecea pe nişte foi. După ce se umpleau şi nu mai avea nevoie de ele, le arunca şi punea alte foi în loc, curate. De data aceasta, ieşind din casă, şi-a băgat paşaportul în copertele albastre. Astă-noapte au stat amândoi şi abia în zori, cu greu, s-au despărţit. Şi unul şi altul simţeau că mai departe aşa nu se mai poate, nu mai au unde amâna, că are să se întâmple, în sfârşit, ceea ce avea să se întâmple, chiar dacă nu erau de acord mamele. Ce era să se întâmple, cum şi în ce fel, nu ştiau nici unul, nici celălalt, dar de înţeles ei în de ei s-au înţeles, fără cuvinte, bine-înţeles, ca două suflete ce se iubesc, şi se iubesc mult-mult. Aşa că atunci când şi-a pus Filea paşaportul în copertele lui, nu ştia şi n-avea cum să ştie că şi Nastasia, ieşind din casă, şi-a strecurat în sân, la piele, paşaportul, ca să nu vadă soră-sa mai mare. (Îl avea făcut când cu încercarea de a intra la oraş, la cursurile de croitorie).

Filea:

— Am documentul aici, Năstico. L-am luat cu mine pentru că... Nici eu nu ştiu pentru ce l-am luat. Vezi cum îi lumea asta? Până nu-i arăţi documentul, nu te crede că tu eşti tu! Ba te mai caută de ai ştampila pusă... Bunăoară, noi. Ne iubim, ne iubim mult-mult, dar, iaca, n-avem ştampilă-n document. Amu dacă vine careva şi zice că-i omul legii, şi ne întreabă ce şedem noi aicea-n drum? Cu ce drept? Arată ştampila? Noi ce facem? Îi răspundem că ne iubim, ne iubim unul pe altul, mult-mult. Iar el iar ne cere ştampila! Noi ce facem? Zicem: ce ştampilă? Care ştampilă? Mie mi se pare că ştampila-i ca o pată neagră pe dragoste... Tu ce zici, Năstico?

— Drept grăieşti, Filuţă. Dar vezi că... aşa face toată lumea. Aşa-i legea: să plătească mai întâi ştampila şi-apoi să se aşeze cu traiul împreună. Numai noi...

Filea: „Oare ce vrea să spună Năstica: noi? Adică, noi nu suntem ca toţi ceilalţi, care întâi se dau după lege, apoi se unesc cu traiul? Adică:

ceilalţi caută să lege unul pe altul prin iscălituri, cu martori, cu ştampile? În loc să-i lege puterea cea mare a iubirii, aşa cum îi leagă şi-i mână pe ei amândoi?“.

— Noi suntem altfel, Năstico, zice Filuţă. Pornind de acasă, cu documentu-n buzunar, m-am gândit să-ţi spun: hai să facem şi noi ca toată lumea — cu martori, cu semnături, cu ştampile... Dar acolo în magazin inima mi-a spus: la ce bun? Parcă asta aduce fericirea?... Amu să-ţi spun: ştii la ce m-am gândit în clipa asta, Năstico?

— Spune-mi, Filuţă.

— La băieţelul nostru, Năstico.

Năstica, roşind până-n vârful urechilor:

— La băiatul nostru? Cum? De unde?... Că şi eu...

S-a gândit şi ea, în câteva rânduri, după ce-au ieşit cu patul din magazin: „O s-avem un copil. Unde-l culcăm?“ Ducând de capătul ei, mergând în urma lui Filuţă: „Ştiut lucru: cu noi, în pat. Eu la marginea asta, Filuţă la cealaltă, iar copilul o să doarmă între noi. Să nu cadă!“.

Atunci, deodată, îngrijorat:

— Poate vrei să spui că n-o s-avem? Ca femeia care se dă că ne-ar fi un fel de rudă-neam?

Băgând de seamă că a roşit: „De ce oare? Să fi având un gând al ei, tainic, şi el, cu întrebarea lui, a nimerit taman pe firul lui?“ Astă-noapte, şezând îmbrăţişaţi, şi-a culcat capul în poala Năsticăi, a pus urechea la pântecele ei şi a auzit cum bătea înăuntru, bătea ceva. Inima ei bate, s-a gândit. Dar se mai aude şi altă bătaie. A stat să asculte: „Să fie bătaia inimii mele? Nu, că s-aude încet, mai slab“. Şi atunci l-a luminat: „Dar dacă Năstica-i gravidă? Şi nu vrea să-i spună?“

— O s-avem. Numaidecât o s-avem, îl linişteşte Nastasia. Dar...

— Dar... ce? se ridică Filea de pe marginea lui de pat. De ce zici: dar?

Prinde a-şi frământa degetele Nastasia. Tace o bucată de vreme aşa cum obişnuia când o întreba ceva Filuţă. Nu pentru că n-ar fi ştiut ce să răspundă, ci: cum să răspundă? Caută cuvintele, astfel biruindu-şi sfiala care o cuprindea uneori, dar mai ales de teamă că de se va grăbi cu răspunsul, poate s-o înţeleagă altfel decât a vrut ea şi să se supere, să-l amărască. Dacă-i răspund aşa, cu aceste cuvinte, oare are să le înţeleagă cum le-am gândit eu? Dacă are să le înţeleagă altfel? Aşa, chibzuind, vremea trecea, Filea aştepta, se chinuia, dar tot pe tăcutele o ruga să-i răspundă...

— Zici, Filuţă, băiatul nostru. Dar dacă are să fie fată?

— Cum, fată? se prăbuşi pe marginea patului Filuţă. Eu totdeauna mă gândeam: băiat!

Nastasia închise ochii, gemând: de ce i-a spus că poate să se întâmple să fie fetiţă copilul lor? Acum, hotărât lucru: se supără şi o lasă singură cu patu-n drum, în văzul lumii. Şi rămâne şi ea cum a rămas femeia aceea, părăsită. I se umplu sufletul de lacrimi de durere. Cuvinte grele, amare prinseră a i se ridica din adânc: „ Dacă are să fie fată, ai să mă laşi? Ai să te duci de la mine?“ Se îmbulzeau în gură, pe limbă, să i le spună, să i le arunce-n faţă: „Ai să mă laşi?“ Ca să fie lămurită, de la bun început, altfel cum au să trăiască şi au să se înţeleagă când se vor aşeza cu traiul împreună?

Un camion opreşte-n dreptul lor.

— Ce staţi în drum, hulubaşilor? scoate Iustin, şoferul, un flăcău de seama lor, capul din cabină. V-aţi cumpărat rampă de lansare a copiilor?

Filuţă ia o piatră de jos:

— Vrei să rămâi fără faruri?

Râde Iustin:

— Şi-amu încotro? Hai să vă reped acasă!

Se uită Filea la Nastasia, Nastasia la Filea: acasă? Dar în care parte-i casa lor?

— Mulţam, Iustine, dar mai avem a lămuri câte ceva şi pe urmă ne ducem noi. În trei minute ne-ai şi descărcat, dar noi, vezi bine, mai avem de clarificat atâtea lucruri şi chestiuni...

— Anume că! aprobă Nastasia. Ne-om duce noi singuri...

Iustin: voia voastră! Şi o ia cu viteză din loc. Filea şi Nastasia îşi scutură colbul ce se aşază pe hainele lor după maşină, fiecăruia sunându-i în urechi cuvântul: acasă... Năstica: „O fi ştiind el, Filuţă, că de ce-i bărbat.“ Filea: „Amu Năstica aşteaptă să zic eu vorba dintâi.“

— Mergem! apucă Filea de marginea lui de pat şi păşeşte înainte.

— Mergem! vine Nastea în urma lui.

Merg aşa amândoi, unul înainte, celălalt în urmă, iar între ei patul, cu plasa goală, vopsit în albastru, dar în schimb cu capetele sus nichelate.

— Stai, Năstico! opreşte Filea la un cot de drum şi amândoi pun patul jos. Tu aştepţi aici, iar eu mă duc să văd care-i situaţia la mine-acasă...

De aici, de la colţ, se vede poarta casei părinţilor lui Filea, copacii din faţa casei, o parte din perete, acoperişul jumătate. Nastea îl petrece pe

băiat cu privirea: „Tare-i ruşinos Filuţă al meu! De-amu dacă ne-am pornit, intrăm cu patu-n ogradă, şi fie ce-o fi! Oh! O să trebuiască să-l fac mai îndrăzneţ, mai bărbat. Dar asta de-amu după ce ne-om aşeza cu traiul împreună...

Pe poarta de alături se caţără un bahur şi strigă:

— Bade Filea! Bade Filea! Lelea Irina a auzit că o aduci pe Năstica lui Ispas şi vă aşteaptă cu cociorva!

— Ţâst! se îndârjeşte Filea în partea lui, dar copleşul s-a dizolvat în aer!

Ia aminte Filea îndărăt să vadă: oare a auzit şi Năstica? Nastea, chiar de-a auzit, s-a întors într-o parte, cu ale ei, dar, de fapt, trage cu ochiul după Filea: nu cumva să se întoarcă înapoi! Că atunci încotro apucăm? Prinde a-şi frământa degetele. Se apleacă şi-şi masează piciorul — iar o taie pantoful. Ridicând capul, se uită spre casa lui Filea: copacii s-au clătinat de strigătele Irinei.

— Să te cari cu tot cu dânsa. (Adică, cu Năstica). Mă faci de ruşine în faţa satului. (Pe dânsa, pe Irina). Cum a fost mamă-sa, aşa-i şi fiica. (Adică, mama Năsticăi)... Poţi să-mi aduci şi pe fata Mumei din Pădure, dar pe asta n-o primesc...

Năstica oftează a sfârşeală: nu mai este în stare să asculte blestemele mamei-soacră. Îşi strânge tâmplele-n palme: „Amu ce ne facem?“ Filea, şi el, ieşind pe portiţă: „Amu ce ne facem?... Numai de n-ar fi auzit şi Năstica... Lasă, vine el tata peste-o săptămână...“ Iată-l porneşte pe drum, dar nu în partea unde-i Năstica, ci în direcţie opusă. Fata înmărmureşte: Mă lasă! Mă leapădă cu patu-n drum şi se duce de la mine...“ Zvâcneşte-n picioare şi strigă, cu mâinile-ntinse după dânsul:

— Filuţă! Nu mă lăsa...

Tot atunci două braţe o cuprind. Deschide ochii şi-l vede pe Filea-n faţa ei.

— Dar nu te las, Năstico... Şi n-am să te las niciodată...

Nastasia îşi şterge obrazul înlăcrimat de umărul lui:

— Mi s-a părut că te duci de la mine... Că ai apucat în cealaltă parte...

Filea aşterne pe plasa de sârmă o plapumă.

— Am luat-o de acasă. Cu asta mă învelesc eu. Şezi. O să ne fie mai moale...

— A ta? se bucură nespus Năstica. Ce frumoasă!... Şi eu am una, exact ca asta. Ştii ce-aş vrea să-ţi spun în clipa asta? Că noi, Filuţă, suntem cei mai fericiţi oameni din lume. Aşa-i?

Filuţă: „Aşa-i!“ O mângâie pe obraz, pe frunte, pe gât. O mângâie, o linişteşte, iar în gândul lui tot îl chinuie întrebarea: „Oare-a auzit ce striga mamă-sa în faţa casei? Şi cum ar face şi ar întoarce-o să se depărteze mai degrabă de locul ista, că te pomeneşti că iese mamă-sa-n drum şi începe să strige după ei! Şi baistrucul acela se iţeşte iar printre scândurile porţii...“

— Vezi care-i socoteala, Năstico, începe Filuţă diplomatic: nu-i tata acasă... Se-ntoarce peste-o săptămână de la pădure...

— Nu te-ai înţeles cu mama?

Filuţă: care va să zică, n-a auzit. Continuă:

— Nici nu vrea să audă. Dar tu să nu te amărăşti: are să fie bine, aşa cum vrem noi. Mama nu-i supărată pe tine, pe maică-ta. Cică, în tinereţe ar fi vrut să i-l ia pe tata... Şi nu poate uita!

Nastasia mirată:

— Ţi-a spus asta maică-ta?

— Îhî, mi-a spus. Dar tata! să vezi tata ce om cumsecade, Năstico! N-are să fie împotriva dorinţei noastre. Dacă se-ntoarce şi află că n-a vrut mama să ne primească, aşa, cu toporul cum vine de la pădure, face moarte de om.

— Doamne fereşte! strigă Nastasia albă la faţă. Mai bine să mergem! Ce mai stăm aici? Haidem!..

Se ridică şi apucă de capătul ei de pat. Filea o ascultă. Acum ea merge înainte, el vine din urmă. Patul vopsit în albastru, cu capetele nichelate, nu mai este gol — peste plasă e aşternută plapuma lui Filea. Acum merg înapoi, în cealaltă direcţie. Pietrişul drumului scrâşneşte sub picioarele lor. Parcă-ar întreba: ce-i cu tinerii iştia? Au cărat patul la deal, acuma-l duc la vale. Nu cumva vor să-l întoarcă la magazin că-i stricat? Vine Filea-n urma Nastasiei, o vede păşind greu: „A obosit, sărmana. Ia de-ar ieşi de pe undeva o căruţă să ne ia...“ Căruţa nu s-aude, căruţa nu se vede, merg ei mai departe şi pietrişul drumului scrâşneşte sub picioarele lor de se aude între dinţi.

— Dar încotro, băieţi? Glas de femeie, glas cunoscut.

Filea întoarce capul: ruda lor, femeia cu iepuri de muscă.

— Apoi iaca, mergem.

Femeia, subţire:

— Dar mi se pare că mergeaţi la deal?

Nastasia, înfipt:

— Am mers la deal, acum mergem la vale. Ce ai a ne iscodi?

Femeia n-a auzit-o.

— Asta-i: nu v-a primit Irinuţa. Ce să-i faci? Şi aşa se-ntâmplă pe lumea asta. Cu mine cum a fost când m-am dus după al meu? Ziceau părinţii mei: n-ai găsit pe altul, decât numai pe ciobălăul ista? Pute de la dânsul a oaie de la o azvârlitură de băţ. Şi dacă aducea olecuţă... Dar era flăcău rumân la faţă, nant şi frumos...

Aproape de magazin lasă patul jos — îi tăiase rău la mâini. Filuţă scoate batista lui, o cere pe-a Nastei şi se apucă să înfăşoare dungile ascuţite, să fie mai bine la dus. Văzându-i, dintr-o parte vine la fuga, gâfâind, o femeie cu o pernă şi un ţol. Vasilina, mătuşa lui Filea.

— Dar ce-i cu voi, măi băieţi? Aracan de mine, am auzit că Irina nu v-a primit. Ian cată, vă-le-leu: să alungi nişte copchii de la uşa ta. Punând perna şi ţolul pe pat: Aşa era ea de mititică — tărcată la maţe. Mi-i soră dreaptă, dar... nu ţi-a întinde o mână să te vadă că arzi în foc. O cană de apă nu-ţi dă să te vadă că te usuci de sete...

Filea: „Ce-o să creadă Năstica despre maică-mea: că-i o răutăcioasă? Nu mai este aşa!“

— Ia nu mai trăncăni atâta, mătuşă-hăi! Ştie tot satu’ că sunteţi sfădite cu maică-mea...

Vasilina face ochi cât străchinile:

— Măi pârlitule! Are un glas de s-aude în a şaptea mahală. Eu am venit să-ţi aduc aşternutu’ ista ca să nu hodiniţi pe sârmele goale, dar tu aşa-mi grăieşti? Mamă-ta Irinuţa nici atâta n-a binevoit să vă dea — un ţol! Dacă-i pe aşa, nu vă dau nimic! Înhaţă perna şi ţolul şi se duce de unde-a venit. După o bucată de loc se întoarce şi strigă furioasă: Aşa cum staţi cu patu-n drum, aşa să tot umblaţi şi să nu vă primească nimeni. Auzi-mă, Doamne, şi fă cum te rog eu...

Blestemul o cutremură pe Năstica. I se răci sufletul ca gheaţa. De asta se temea cel mai tare: de blestem! Dacă şi mama nu ne primeşte? Cum a făcut mama lui Filuţă? Ce ne facem atunci? Se întoarce către flăcău: stătea sprijinit de celălalt capăt de pat. Femeia-cu-iepurii-de-muscă o boscorodea pe Vasilina, că, în loc să-i îmbărbăteze pe tinerii ştia, că-s la strâmtoare şi li-i greu, ea mai tare-i înveninează. Vasilina striga „Ian cine s-a găsit s-o probozească şi s-o înveţe minte, ea, pe care a leapădat-o bărbat-su că nu era de nici o treabă... o leşinătură... o zdohnitură...“ Aici Vasilina arătă ceva şi spuse un cuvânt care nu încape-n povestea

asta... Biata Nastasia şi sărmanul Filea simţiră că li se umplu sufletele de un fel de milă, de răceală, de întuneric... Primul se scutură Filea. Se întoarse către fată:

— Tu să nu te uiţi la nişte babe, Năstico...

— Dar nici nu le-am auzit, Filuţă...

— De ce, dar, s-au întristat ochii tăi, Năstico?

— Ţi se pare, Filuţă...

— Nu mi se pare, Năstico...

Nastasia întoarce capul într-o parte. Ridică mâna şi-şi şterge ochii.

— Să nu crezi, Filuţă, că plâng. Să nu ţi se pară cumva că aş fi o plângăreaţă şi aşa am să fiu când ne-om aşeza la trai amândoi. Ia, mi s-a pus... o ceaţă pe ochi.

— Gândeşte-te la cele bune, Năstico. La bucuria noastră, la dragostea noastră... Şi ai să te simţi bine.

— Dar tu, Filuţă, te simţi bine? Spune drept: te simţi bine? Văd că te-ai cam mâhnit şi întunecat şi tu la chip. Ori, poate, mi se pare, Filuţă?

— De ce-aş ascunde, Năstico? M-am întristat şi eu puţin. Dar nu pentru că nu ne-a primit azi mama. Mai mult pentru zăpăcita de mătuşă-mea... Cu vorbele ei de ocară şi blestem...

Femeia-cu-iepurii-de-muscă a stat cât a stat, apoi, auzindu-i sfătuind între ei, şi-a zis că aicea-i chestie de familie şi s-a dus în drumul ei.

Filea iar cu glas de îmbunare:

— Să nu cumva să-ţi pierzi cumpătul, Năstico. Chiar de-o fi să se-ntâmple cum a cobit nebuna de mătuşă-mea, noi tot nu ne lăsăm.

— Cum: să ne lăsăm?! strigă Nastasia îngrozită. De ce: să ne lăsăm?

— Unul de altul.

— Ooo! geme Nastasia şi se aşază pe pat, apucându-se cu mâinile amândouă de mijloc.

— Ce-i cu tine, Năstico?! Ţi-i rău? Săriţi, oameni buni! Care auziţi şi sunteţi pe aproape...

De bună seamă, Năstica se făcu albă la faţă. Femeia-cu-iepurii-de-muscă, cum nu apucase a se îndepărta, se întoarce iute înapoi, se lasă-n genunchi, lângă pat, o descheie pe Nastea la gât şi începe să-i sufle-n faţă. Aleargă şi gospodina de la casa de alături cu o cofă de apă, a treia aduce o pernă şi i-o pune sub cap.

— Ţine-te, draga mea, ţine-te bine, o îndeamnă femeia-cu-iepurii-de-muscă. Nu te lăsa, că poţi să pierzi pruncul şi n-ai să mai naşti după aceea. N-ai să fii mamă...

Filea: „Pruncul? Care prunc? Să fie, de bună seamă, Năstica gravidă? De unde? De când? De ce nu mi-a spus? Ori femeia asta ne pune la-ncercare pe amândoi?“ Se repede la Nastasia, îi cuprinde capul la piept şi abia ţinându-şi lacrimile:

— Iartă-mă, Năstico! N-am vrut să zic: să ne lăsăm! Adică: unul pe celălalt... Am zis că nu ne-om lăsa înfrânţi... Să ne distrugă dragostea noastră... Iar noi nu ne lăsăm unul de celălalt niciodată. Orice s-ar întmpla! Orice s-ar întâmpla...

Nastasia, auzindu-i glasul aproape, deasupra ei, deschide ochii, răsuflă adânc.

— Eşti bun, Filuţă. Tare bun eşti. M-am speriat că mă părăseşti. Era să mor... Mai bine mor decât să rămân fără tine...

Femeia-cu-iepurii-de-muscă face semn cu capul, a totală încuviinţare: „Aşa-i! mai bine să moară femeia decât să rămână fără bărbat pe lumea asta... Ia o nucă seacă...“

Lângă dânşii opreşte o căruţă: femeile au oprit-o. Împreună cu Vasiloi, căruţaşul, urcă patul. Gospodina care adusese perna zice că le-o dăruieşte să le fie la început de casă nouă, şi căruţa porneşte. Filea şi Nastea în urma ei, pe jos. Caii albi amândoi. Parcă anume pentru dânşii, tinerii însurăţei. Au vrut femeile s-o urce pe Nastasia, dar ea a zis că merge pe jos. Cu Filuţă. Căruţaşul îndeamnă caii cu biciuşca. Are obrazul neted, ras. Roşu bine la faţă. Zice că a dus nişte saci cu grâu la un cumătru şi cumătrul acela i-a pus un pahar. Apoi încă unul. Şi tot aşa. Acum se întoarce... la bază. Prinde a fluiera un cântec. De demult, din tinereţe... Odată se întoarce către cei doi:

— Nainte vreme fetele se furau. Amu vin singure după flăcău. Nainte vreme tinerii făceau nuntă şi pe urmă se duceau la pat. Amu întâi îşi iau pat şi pe urmă fac nuntă... Hâc!

Ca s-o scutească pe Nastasia de împunsăturile chefliului, Filea odată trage mai cu putere piciorul prin prundişul drumului şi se face a tuşi cât de tare, dar văzând că nu-l poate acoperi, dă de-a dreptul:

— Ia seama să n-o păţeşti, măi Vasiloi. O roată-ţi cam bate!

— Eu, zici? Cu mine s-a vede-se. Şi făcând cu ochiul către fată: tu de-amu ai şi încâlcit-o!

Adică: ai luat, dar parcă ştii pe cine?

Îl lasă Filea-n plata Domnului. O apucă pe Nastasia pe după umeri şi, aplecându-şi gura la urechea ei:

— Când m-ai întrebat de copertele albastre, ştii la ce m-am gândit?

— La ce, Filuţă?

— Că o să-l trec pe băieţelul nostru la mine-n paşaport. Aşa, cică: copii se scriu la tata...

— Numai la tata? Nastasia se răscoală: dar nu-s şi ai mamei, copiii?

Filea, strângând din umeri: „Ştiu eu...“ Apoi:

— Dar ai paşaportul la tine?

— Cum să nu? Îl am!

Nastasia bagă mâna-n sân şi-l scoate, învelit într-o băsmăluţă brodată cu floricele albastre. „Interesant! Foarte interesant! se miră Filea. Exact aceea pe care i-am furat-o la nuntă. Avea două la fel? Ori a brodat alta, pentru a o arăta maică-si?“

— Ce te uiţi aşa, Filuţă...

— Mă gândeam... Mă gândeam: oare se-nscriu băieţii şi la mama în paşaport? Oare să-l întrebăm pe... Şi arată cu ochii la căruţaş.

În clipa aceea se-ntâmplă ceva cu totul neaşteptat cu Vasiloiul: scândura pe care şedea se lasă cu tot cu dânsul în jos, iar patul pus de-a curmezişul se duce peste dânsul. Caii izbesc, dar căruţa opreşte în loc: s-a turtit o roată!

— Hăt mama sa! se prăvale Vasiloi cel vesel căzând în drum mototol.

De spaimă, Nastasia îşi acoperă ochii cu palmele, iar Filea se grăbeşte să-l ajute pe om.

Vasiloi, ridicându-se, spăsit:

— V-am grăit de rău... De asta m-a pedepsit Dumnezeu...

— Anume că! Filuţă-i scutură hainele. Altă dată să ştii.

Vasiloi, căinându-se:

— Hrentuită, hrentuită, dar chiar aici să se desfacă? Amu cum să?... Cum...

Filea, liniştit:

— De noi nici o grijă — ne ducem cum ne-am mai dus... Să vedem ’mneata cum cari căruţa stricată?

Apucă amândoi de capetele patului şi pornesc mai departe. Nastasia înainte, Filea după dânsa, iar pe pat întinsă plapuma de-acasă şi perna dăruită de un suflet bun. Când mai rămâne ce mai rămâne până la casa Năsticăi, ea se opreşte, lasă capătul patului jos şi prinde a-şi freca degetele. Pune şi Filea capătul lui jos: a obosit, sărmana... Amu ce are de gând?... Las-o să-şi mai vină în fire că ar întreba-o el!... Deşi cată spre dânsul,

simte Nastasia la ce se gândeşte Filea şi i-ar spune ce are... Tocmai trece pe alături o femeie cu o căldare plină cu apă. Numai cât şi-a aruncat ochii şi şi-a văzut chipul în oglinda apei: legănat, tremurat, sfâşiat chipul ei.

— Stai aici, Filuţă, eu dau o fugă să văd cine este acolo... După aceea vin să te iau...

Îşi umple Nastasia pieptul cu aer proaspăt şi porneşte călcând apăsat. Filea-i ascultă paşii până se-ndepărtează, apoi ridică ochii şi-o vede intrând pe poartă. Se sprijină cu spatele de capătul patului şi aşteaptă. Aici drumul face un cot, aşa că dacă vrea să vadă ce se face la poarta Năsticai şi-n ogradă, ar trebui să facă un pas-doi înainte ori să se urce cu picioarele pe pat. Nu face nici una, nici alta: pe de-o parte, pot să-l zărească femeile-fetele din ograda Nastei, pe de altă parte, cum să calce cu piciorul pe pat, chiar dacă acesta-i singurul lor teritoriu, teritoriu sfânt, care le garantează deocamdată întreaga libertate şi independenţă? Anume pentru asta Filea stă sprijinit cu spatele de capătul patului şi se ştie tare, neclintit. Da, patul stă pe terenul satului, al obştii, unde-i satul stăpân, dar aici unde-i patul, el este stăpân. Aşa cum satul are drepturi, are şi el drepturile lui, şi nimeni nu poate să-i reproşeze nimic! Îşi dă astfel curaj Filea, se îmbărbătează el pe dânsul spre a fi gata de orice întorsătură neprevăzută a destinului. (Azi toate câte s-au întâmplat, neprevăzute au fost: 1) au cumpărat patul; 2) l-a paşolit mamă-sa de-acasă cu tot cu mireasă; 3) s-a turtit roata căruţei; 4) iată-l stă la colţul gardului şi nu ştie ce-l aşteaptă...)

Trece vremea, curge şi se duce, iar dinspre casa fetei nici un semn, nici o veste. Se sprijină Filea de celălalt capăt de pat şi aşteaptă. Iar prin cap îi trec fel de fel de presupuneri: a intrat Nastea în casă, le-a văzut pe toate supărate şi a uitat de dânsul... S-a aşezat pe laiţă şi aşa a încremenit, şi toţi, adică toate, se uită ţintă la dânsa. Ea tace, cum ştie ea să tacă, tac şi ele — mama şi sora... Nastea-i îndărătnică, poate să tacă toată ziua, şi încă o noapte, şi o săptămână, şi-o lună... Un an! Filea se desprinde de pat: vine ea odată ori nu vine? Să vină să-mi spună: îi laie ori bălaie? Nu se vede Nastasia. Nu se aude Nastasia. Face atunci Filea un pas, desprinzându-se de pat, ca să se uite pe după colţul gardului, spre poartă, şi, când să-l facă pe-al doilea, interceptează un schimb de informaţie, în secret, de după gardurile a două curţi din cele două părţi ale drumului:

— Ai auzit, fa Panaghie, ce-a păţit Ileana?

— Ileana? Asta, a lui Ispas?

— A lui Ispas, fa. Tu care-ai crezut?

— Credeam că a lui Nichifor.

— Ileana lui Ispas, că a lui Nichifor, ce mai are a păţi după ce i-a ars casa?

— I-a ars casa Ilenei lui Ispas?

— Of, că tare mai eşti grea de cap, fa Panaghie. I-a ars casa Ilenei lui Nichifor, iar Ileana lui Ispas a păţit alta şi mai gogonată!

— Chiar mai gogonată? Cât de gogonată, fa?

Filea se lipeşte de gard să nu-l simtă cele două.

— A fugit fiică-sa după băiatul Irinei lui Neculai Jora. Dar Irina nu i-a primit, i-a alungat pe amândoi cu furca din ogradă...

— Cu furca? De tors?

— Nu! Cu furca de fier, cu patru coarne.

— Dar ce, Irina are furcă cu patru coarne? Ştiam că are cu trei.

— Că grea de cap mai eşti, fa Pahaghie! Ştia Irina că băiatul ei are să-i aducă noră care nu i-i pe plac şi şi-a cumpărat furcă cu patru coarne ca să-i alunge!

— Văleu! Mi-am adus aminte că i-am văzut pe băietul Irinei şi pe fata Ilenei ducând un pat...

— Nu-ţi spun eu? L-au cumpărat de la magazin şi drept la Ileana lui Jora...

— Unde s-a mai pomenit una ca asta, Doamne Dumnezeule? Aşa drăcovenii nu ţin minte să se fi întâmplat în satul nostru: să nu facă nuntă, dar să umble cu patul pe drumuri... În alte sate poate că s-a întâmplat. Ori la oraş... La oraş, ce nu se întâmplă? Cele mai mari minunăţii!.. Am auzit că la oraş merg unii cu maşinile pe pereţi!

— Nu cu maşinile, fa, cu motocicletele.

— Văleu! Şi nu cad să-şi rupă gâtul?

— Nu, fa, că-i ajută necuratul!

— Dacă Dumnezeu doarme, săracu', de tare ce-a îmbătrânit...

— Taci! Se aude...

— Ce s-aude?

Glasurile amuţesc. Se lasă tăcere.

Filea ciuleşte urechile: să fi auzit ele ceva dinspre ograda Nastei? Ascultă: nici un zgomot, nici o vorbă. Li s-o fi năzărit cumătriţelor. Se aşază Filea pe pat cu coatele pe genunchi. Nu cumva au închis-o şi n-o lasă să vină? urmează să se înghesuie femeile şi prepusurile în mintea flăcăului. Parcă o aude pe Ileana: te-a apucat măritişul? Mai îngăduie, copiliţo, să se mărite soru-ta!

Şi deodată i se arată ceva îngrozitor: o bat amândouă pe Năstica! Au strâns-o într-un colţ, îi rup părul, s-o înveţe minte! Sare Filea de pe marginea patului, gata să pornească spre casă, să intre pe poartă, când schimbul de informaţie este reluat.

— A venit acasă... Am văzut-o trecând, vânătă la faţă...

— De ce vânătă, fa?

— De ruşine, nu pricepi... Că tare grea de cap mai eşti. A venit s-o roage pe mamă-sa să-i primească la dânsa, că Irina nu i-a primit precum ţi-am mai spus. Eu cred că nici Ileana n-are să-i oploşească. Are să-i alunge cu cociorva.

— Cu cociorva? Fierbinte?

— Of, că parcă nu-i tot un drac: fierbinte ori rece? Îi alungă şi gata.

— Lasă, fa, că dacă-i fierbinte, poate să-i frigă, ori pe dânsul ori pe dânsa, şi să-i usture. Iaca eu m-am fript azi dimineaţă, când scoteam găluştele din cuptor...

— Dar tu, fa, Panaghie, tot în cuptor le fierbi, ca bunica? Amu toate gospodinele le fierb pe plită...

— Bine că tu ai plită cu gaz. Eu n-am.

— Dacă eşti proastă. Pune-l pe bărbatu-to să-ţi cumpere.

Filea oftează: s-au pus pe trăncănit. Dar, stai, schimbă placa.

— Auzi, auzi cum strigă Ileana? Îi zice să se care cu tot cu zacuţ unde ştie... Să n-o vadă-n veci călcându-i pragu'...

— Chiar aşa să zică? Eu n-aud.

— Că eşti, fa, tare şi de urechi, nu numai de cap. Ascultă! Nici zestre nu-i dă. Care zestre, că numai Vetei i-a gătit. Nastea n-are nimic...

— Cum n-are? Mi-a arătat deunăzi: perne, ţoale, un dulap de haine, *televiz*...

— Care *televiz*? Ce *televiz*?

— Unul mititel. Cu fereastra cât palma...

— Aa... Acela-i stricat... Auzi? Auzi ce-i răspunde Nastea maică-si? Bine! Bine-i zice! Bravo, nu se pierde. A închis gura Ileana. Na, că a păţit-o rău Ileana. Bravo, bravo, fato...

— Dar ce zice, fa? Ce-i spune Nastasia mamă-si?

Odată răsună un zgomor asurzitor: trosc! pleosc! Parcă cerul n-ar fi fost cer, ci un cearşaf uriaş şi cineva a apucat de un colţ, a tras şi cearşaful acela a pârâit, spintecându-se de la un capăt la altul. Taman deasupra

drumului! Dinspre casa Năsticăi, încoa', spre colţul gardului. Filea se izbi înainte: Ce-i? ce s-a întâmplat? ce vor să facă cu Năstica? Abia apucă a face câţiva paşi, că asupra lui se repede o dihanie cu două roate, venind cu o viteză turbată, iar pe dânsa o namilă cu cască roşie şi ochelari... Gata! Mă trăsneşte! îi trece lui Filea prin minte şi în secunda următoare zboară-n aer, descriind o miraculoasă traiectorie şi aterizează pe marginea drumului, în şanţ. Când deschide ochii, nu vede decât o pâclă albă învăluindu-l şi aude răpăit departe, în altă uliţă. Se ridică Filea şi se aşază pe buza şanţului: ceaţa albă se aşterne la pământ, iar gardurile, copacii mai continuă să se învârtă în jurul lui. Flutură din cap, îşi şterge ochii, se uită mai bine: lumea continuă să se învârtească... Aha, se dumereşte: acum se dezvârteşte la loc! Şi-i vine iar ameţeala: m-am pălit bine. Când se uită, vede venind spre dânsul, printre garduri şi copaci, un chip de om, care şi acela se învârteşte, se clatină, dar nu apucă să înţeleagă cine-i, că iar se lasă pe-o parte, sprijinindu-se-ntr-o mână.

— Ce-i cu tine, Filuţă? Ce-ai păţit?

A văzut Nastea pe cineva şezând pe marginea drumului, dar abia când s-a potolit colbul l-a recunoscut şi s-a înspăimântat. Hainele tăvălite, părul încâlcit, urme de glod pe obraz, şi la tâmplă o dâră de sânge... S-a bătut cu cineva! îi trece Nastasiei un gând prin minte. Ori, sora Veta, când se certa ea cu maică-sa, a ieşit fuga din casă să-şi aducă drăguţu', a dat de Filuţă şi... a sărit cu ghearele la dânsu'...

— Ai venit, Năstico? Bine c-ai venit.

Filea se ridică: am căzut... Lasă, nu-i straşnic...

Năstica îi şterge faţa, îi scutură hainele. Atingerile ei îi fac bine.

— Era să mă izbească un nebun cu motocicleta...

— Pe tine? Dar cum?

— Am dat să ies de după colţ, să vin la tine... Aici apare el, pe neaşteptate şi... M-am aruncat în şanţ.

— Te-a lovit?

— Nu! M-am aruncat eu singur. În clipala ochiului. Dacă nu mă azvârleam în sus şi peste cap, mă lua roata din faţă şi ne făceam praf amândoi...

— Te-ai zgâriiat?

Filea se ridică, o linişteşte pe Nastea că nu-l doare nimic, ea îl scutură, el vrea s-o întrebe: „Te-ai înţeles cu ai tăi? Ne primesc? Luăm patul şi

mergem la tine acasă?“, dar vede că Nastea ţine-n celălalt braţ o legătură mare, făcută dintr-o basma gălbuie cu flori roşii. A înţeles. S-a întors şi:

— Haidem!

El înainte, Nastea în urma lui, cu legătura pe braţ. Fac după colţ, găsesc patul — stătea cuminte şi-i aştepta —, Filea se sprijină cu pieptul de capătul lui, nichelat, Nastea stă o bucată de vreme cu legătura în mâini, fără a spune o vorbă, ca împietrită. Apoi deodată aruncă legătura pe pat şi se prăbuşeşte asupra ei cu faţa-n jos. Plânge înăbuşit, încet, fără glas. Nici n-ai spune că plânge — ai zice că a căzut şi a adormit într-o fărâmă de secundă, cum se întâmplă cu omul când, obosit peste seamă ori când a trecut prin mari tulburări şi frământări, s-a ţinut, s-a stăpânit, cât l-au slujit puterile, dar, ajuns la capătul răbdării, s-a rupt ceva într-însul şi el, iată-l, s-a dărâmat la pământ, dând cale liberă amarului şi amarul acela se revarsă dintr-însul ca un şuvoi nestăvilit...

Plânge Nastasia, numai umerii i se cutremură.

Rupându-se din înţepenirea ce-l cuprinse şi pe dânsul pentru câteva clipe, Filea se aşază lângă ea, pe pat, o îmbrăţişează pe după umeri şi o clatină uşurel:

— Liniştеşte-te, Năstico... Stăpâneşte-te, dragostea mea...

Nastasia nu-l aude. Când l-a văzut dat la pământ s-a întunecat lumea-n faţa ei. Apoi, când s-a aruncat pe pat ca să-şi ascundă faţa, s-a făcut şi mai des întunericul. Pe neaşteptate au zbucnit nişte flăcări albastre-n ochi, au pâlpâit şi s-au stins. Presimţise că aşa avea să se întâmple. Nu se cuvenea, de bună seamă, s-o ia înaintea surori-si... Amu... cu ce drept plânge? Şi, totuşi, plânge înăbuşit, în inima ei, să n-o audă nimeni. Nici Filuţă. Umerii îi tresaltă. Lacrimile se strecoară printre degete, pe legăturica cu lucruri pe care i-o dăduse ele de acasă, mama şi sora, trimiţând-o să se ducă unde-or duce-o ochii. Şi mai ştie Nastea că Filuţă presimţise, ştia ce avea să se înt-mple cu ei. Şi dacă ştia, ca bărbat ce este, trebuia să poarte lucrurile-n aşa fel ca să nu se pomenească... alungaţi... şi de la casa lui... şi de la casa ei... În ce hal au ajuns!... Ce-a crede lumea? Ce-a zice satul? O pornire de mânie se născu în inima ei, şi, crescând şi cuprinzând-o, mânia se întoarse împotriva lui Filea, împotriva lui Filuţă al ei. Dar aici, mânia, se-ntâlni cu dragostea pentru dânsul, pentru Filea-al ei, şi Năstica nu mai ştiu ce-i cu dânsa, părea că se rupe pe dinlăuntru, o sfâşie o putere vrăjmaşă şi inima-i sângerează... Dacă mai durează aşa, îşi iese din minţi.

„Mă ridic şi urlu! Dau foc casei! Să ardă lumea toată... Îl sugrum pe omul acesta care mi-i cel mai drag...“

Când simţi cuprinzând-o astă sălbatică pornire, buzele lui Filuţă îi atinseră tâmplele, şi ea se deşteaptă ca dintr-un somn rău, dintr-o scurtă, dar grea boală. Se ridică brusc şi-l priveşte. Într-o clipă ochii devin uscaţi şi lucitori. Filea zâmbeşte:

— Aşa îmi placi, draga mea... Acum arăţi bine...

Şi-i dă cu degetele părul de pe faţă.

— Iartă-mă, Filuţă, că m-am arătat neputincioasă şi slabă. Dar nu sunt aşa! Să nu creadă că o să-ngenunchez în faţa lor.

Îl priveşte câteva clipe fix, pătrunzător:

— Mă iubeşti, Filuţă? Dar să-mi spui sincer, auzi?

— Da, da, da! Te iubesc, Năstico, draga mea. Te iubesc şi te rog să nu mai plângi...

— N-am să plâng. Nu plâng. Dar să-mi răspunzi la a doua întrebare: ce-ai face dacă am avea un copil?

— Un copil? exclamă Filea. Mic, micuţ de tot, da?

Năstica încuviinţează cu capul: „Da, mic, micuţ de tot“.

— Aş fi cel mai fericit om de pe pământ. L-aş purta în braţe. M-aş juca cu el. L-aş săruta. L-aş legăna...

Năstica, îngrijorată:

— Dar unde l-am pune? Unde l-am culca? Unde?

— Cum, unde? urmează Filea, fără a bănui că întrebarea are un dedesubt al ei. Cu noi! Aici, cu noi! În patul nostru. Pe urmă i-om cumpăra şi lui un pătuc. Unul mic, micuţ de tot. Pe măsura lui...

— Nu! Patul lui trebuie să fie mai mare. Copilul are să crească şi trebuie să-ncapă-n patul lui şi după ce va mai creşte...

— Ai dreptate, spuse Filea şi tot atunci văzu culcat între ei un băieţel care dă din mâini şi din picioare şi gângureşte şi aşa îşi poartă ochişorii şi zâmbeşte ca un îngeraş...

Aici răsună un glas mare, clocotitor.

— Ce faceţi, măi copii? Ce-i cu voi?

Luaţi aşa, pe neprins de veste, tinerii noştri se fac mici de tot. Se uită-ntr-o parte, se uită-n alta: de unde glasul? Dar nu văd pe nimeni. Asta-i umple şi mai mult de frică.

— Eu v-am întrebat. De ce tăceţi?! Şi, mai la urma urmei, ce faceţi aicea-n drum?

Acum, când a vorbit a doua oară, şi Filea şi Nastasia au înţeles că badea Matei, primarele satului, i-a întrebat cu glas de tunet. Dar unde-i, că nu se zăreşte pe aproape? Tot Nastea s-a dumerit prima. Oriunde-ar fi fost, erau obligaţi să-i răspundă.

— Ne odihnim... Am obosit şi ne odihnim...

Filea, holbând ochii:

— Cui ai grăit că eu nu-l văd? Şi-o atinge la braţ: Tu-l vezi? Fata-i arătă cu un deget: acolo, sus! şi Filea pe dată-şi dă seama că badea Matei poate fi aici ori departe, în alt capăt de sat, dar de văzut vede şi ştie tot ce se face în zona lui.

— Anume: ne odihnim, zice şi el. Patu-i greu, taie la mâini... ne odihnim.

— De ce n-aţi luat o căruţă? O maşină?

Acum glasul răsună lângă ei şi amândoi îl văd pe badea Matei tatăl şi mama, mila şi biciul satului. E un bărbat între două vârste, nici tânăr, nici bătrân, scurt şi gros, mai degrabă rotund. Nu degeaba unul bun de gură i-a zis odată Matei Ştampilă, şi aşa i-a rămas numele.

Nastasia:

— Am luat, dar s-a fărmat căruţa...

Filea:

— Cu maşina-i prea repede...

— Aaa! înţeleg! Aţi vrut să vedeţi dacă-l puteţi duce cu mâinile, aşa-i? Bine-aţi hotărât, măi băieţi! îi laudă badea Matei. Avem destui în sat care, căsătorindu-se, se adună cu maşinile, dar nu peste mult dau de greu şi se despart. Numai degeaba îmi rod ştampila cu dânşii...

Odată se ridică-n sus, ca un balon uşor, strălucitor şi dispare. Tot aşa, pe neaşteptate, cum a apărut. Filea şi Nastea hotărăsc că a fost o năzărire.

Filea, frecându-şi ochii:

— Ai înţeles, Năstico, ce-a vrut să ne spună?

Nastasia, apucând de capătul ei de pat:

— Eu zic să mergem, Filuţă, că chiar poate să vină! Şi cât mai repejor!

Filea apucă şi el de capătul lui de pat:

— Dar încotro, Năstico?

Nastasia:

— Unde ne-or duce ochii...

Filea:

— Aha, şi picioarele...

De bună seamă, călcaseră satul de la un capăt la altul. Fuseseră la casa unuia şi n-au fost primiţi. Fuseseră la casa altuia şi iarăşi n-au fost primiţi. Ce le rămâne să facă? Dacă nu i-au primit casele lor, înseamnă că nu i-a primit satul. Iar dacă nu i-a primit satul, ce să mai caute în el?

O iau din Drumul Mare într-o parte şi merg pe-o ulicoară îngustă, la deal. Unul înainte, altul în urmă, apoi se mută: acesta păşeşte primul şi celălalt vine după el. La mijloc patul cu cele două plapume şi perna şi legătura Nastasiei. Pe la porţi se iveşte câte-un chip de om care se uită după ei clătinând din cap.

Femeile:

— Cum aşa, să nu-i primească părinţii? Acum ce-or face ei, sărmăneii?

Bărbaţii:

— Lasă că s-or lămuri, s-or înţelege până la urmă cu părinţii. Principalul: ei să se împace, între dânşii...

Femeile, iar:

— Dar cum or să trăiască fără acoperiş deasupra capului? Numai cu patul ista şi cu te miri ce pe el? Nici tu saltea, nici ţol, nici...

Bărbaţii dacă văd că nu găsesc ce să spună, ca să nu rămână mai prejos de muierile lor, dau să-i întrebe pe cei doi tineri: ce au de gând? cum or să trăiască? Dar ei au apucat a se îndepărta. Chiar de nu i-au întrebat, acum îşi zic şi ei: ne ducem. Dar unde ne ducem? Aşa s-a gândit Filea şi vrea s-o întrebe pe Nastasia, pentru că ea merge înainte. Ne ducem. Dar unde ne ducem? se gândeşte şi Nastasia şi vrea să-l întrebe pe Filuţă, pentru că atunci când au pornit, el mergea înainte. Nu întreabă. De ce? Pentru că picioarele lor ştiu ele unde-i duc. Asta-i ulicioara pe care au mers prima dată când s-au cunoscut. Asta-i ulicioara, care i-a scos în marginea satului, la livada înflorită. Era primăvară şi s-au sărutat întâia dată. Rămân casele în urmă, una câte una, precum zilele albe din viaţa omului. Tinerii merg, când unul, când celălat în faţă şi nu văd că ba de la o casă, ba de la alta iese câte-o femeie şi pune pe patul lor: una un ţol, alta o saltea, a treia o pernă, alta un cearşaf, alta un prosop, iar alta o faţă de pernă... Merg şi nu văd, pentru că păşesc ca în vis...

Satul, Bătrânul Sat, care-i ştia de pe când se juca el de-a ţurca, iar ea cu păpuşile, văzându-i că ies în margine, s-a mirat. Nu pentru că sunt amândoi, ci pentru că merg: unul înainte, altul în urmă, iar nu alături,

îmbrăţişaţi cum i-a văzut de atâtea ori. Iar când a mai văzut (după ce şi-a suflat de pe ochi sprâncenele stufoase, ca nişte mături de mălai) că cei doi duc între ei un pat cu perne, ţoale şi altele pe el, s-a întrebat: ce-i cu dânşii? Ziua am auzit pe oameni că doi tineri umblă cu patul pe Drumul Mare. Dar de ce nu s-au aciuat pe la casele lor? De ce iese afară? Unde se duc acum, la lăsatul serii? Filea şi Nastasia ajung în marginea livezii, mai merg puţin şi pun patul jos. Dar ei au ieşit din mine? s-a mirat şi mai mult Bătrânul Sat, care în sutele de ani, de când se aşezase pe valea asta, văzuse atâtea perechi de îndrăgostiţi: unii trăiau fericiţi, până la adânci bătrâneţe, alţii se despărţeau la o săptămână după nuntă, iar alţii fugeau unul de altul în chiar noaptea nunţii. Iar aceştea ce fel de pereche sunt? Nu cumva s-au supărat pe mine? Dar pentru ce? Că doar le-am ocrotit dragostea, când se plimbau nopţile pe Vale!

Zice Satul:

„Ei, voi, copiii mei! Nu cumva mă părăsiţi?“

Tânărul şi tânăra, cum puseseră jos patul, stăteau unul cu faţa la celălalt, cu mâinile-n jos, obosite. Priveau în pământ şi nu vedeau nimic. Suna frunza livezii în jurul lor şi ei n-o auzeau.

Se lasă seara peste lume.

„Auzi? Grăi bărbatul în sinea lui: ne întreabă Satul ce facem... îl părăsim?“

„L-am şi părăsit, Filuţă, răspunde tot în tăcere femeia. N-a vrut să ne primească şi l-am părăsit“.

„Şi acum unde veţi trăi? vrea să ştie Satul. Cum veţi trăi?“

Răspunde femeia:

„Cum vom putea, aşa vom trăi. Aici vom trăi, în locul acesta“, şi arată cu mâna.

„Da, confirmă bărbatul: aici o să trăim. O să ne durăm casă şi o să trăim“.

Satul, Bătrânul Sat:

„Dar sunteţi tineri, nu vă pricepeţi... Fără mine n-o să puteţi face nimic. Fără mine...“

Bărbatul către femeie:

„Auzi, ce spune Satul? Zice că n-o să putem.“

Femeia, dârz:

„Ba o să putem! Nu suntem nici ciungi, nici ologi. Rândunica e mică şi-şi face singură cuibul. O să ne facem şi-o să trăim...“

S-a făcut seară.

Femeia simte că o pătrunde răcoarea, vine şi se lipeşte de bărbat: „Încălzeşte-mă, bărbate, simt că tremur“. Bărbatul o cuprinde cu braţele. Ea îşi pune obrazul pe pieptul lui, el îşi lasă obrazul pe fruntea ei şi aşa lipiţi unul de celălalt se încălziră şi adormiră în picioare.

Patul stătea alături, cu pernele, salteaua, plapumele, legătura cu lucruri dată fetei de acasă.

Cât o fi dormit aşa Nastasia şi Filea — obosiţi foarte erau —, nu se ştie. Poate o oră, poate noaptea toată, poate o lună, poate mai multe luni în şir... Iată că femeia deschide ochii şi vede pe cer o lună mare, neobişnuit de mare şi luminoasă. Priveşte la ei, în jos, şi zâmbeşte. Femeia se uită la lună, apoi la bărbatul de lângă ea care continua să doarmă, în picioare, îi atinge mâna şi zice:

— Ia uite, Filuţă, luna!

Bărbatul deschide ochii, se uită la lună şi rămâne uimit: nu era pe cer luna unde s-ar fi cuvenit să fie, ci în pat. Ardea luna în pat.

— Uite, Năstico, copilul nostru se joacă-n pat...

Se uită Năstica şi vede pruncul hârjonindu-se în pat gol-goluţ, culcat pe burtică pe plapuma întinsă, dă din picioare, se agaţă cu mânuţele grăsulii de plapumă, tot opintind să se mişte înainte. Din când în când ridică ochii şi se uită spre dânşii gângurind şi spunând ceva în limba lui. Şi seamănă copilul jumătate Nastasiei, jumătate lui Filuţă, parcă erau amândoi micşoraţi tare şi întruchipaţi într-un singur trupuşor. Ce dulce gângureşte, ce lumină de aur îi scaldă fruntea largă şi pielicica îi luceşte ca mătasea. Tot izbind înainte, ajunge la margine.

— O să cadă! se sperie Nastea şi se repede spre el.

— Lasă-l! Să vedem ce va face. Nu cade, n-avea grijă...

Nastasia: „Să nu-i pese de copil?“ şi rămâne pe loc. Auzind strigătul speriat al mamei, copilul îi zâmbeşte şi ochişorii lui lucesc ca două luni pline. Se apleacă amândoi — tatăl şi mama — asupra pruncului şi văd că pielea lui din aurie s-a făcut roşie.

— I-i frig! se alarmează Nastea. Trebuie să-l înfăşăm.

— Cade roua... Înveleşte-l...

Desface Nastasia legătura luată de acasă, scoate scutece şi cămăşuţe, îmbracă copilul şi-l înfaşă. Cum stă-n genunchi, lângă pat, copilul culcat pe spate, mâinile ei umblă repede, pricepute de parcă toată viaţa ar fi

înfăşat prunci. Tatăl stă-n picioare, alături, ocrotind cu trupul lui pe mamă şi pe copil.

Culcat înfăşat, copilul, în loc să doarmă, începe să plângă.

Nastea.

— E flămând, sărmănelul. Să-l alăptez.

Se culcă lângă el, dându-i sânul alb. Copilul îl apucă şi pe dată amuţeşte. Filea se aşază alături, privindu-l fericit. Copilul suge o bucată de vreme, cu ochii la chipul mamei, apoi îi întoarce şi priveşte la tata. Curând adoarme. Sprijinită într-un cot, adoarme şi Nastasia. Încet-ncet, se lasă şi Filea pe-o parte şi adoarme şi el...

La vreme târzie de noapte, din fundul livezii venea spre sat un tânăr cu plete negre, urmat la numai un pas-doi de un cal alb.

Păşea pe sub pomi flăcăul cu faţa luminată şi inima plină — fusese la iubita lui în satul vecin şi acum se întorcea acasă. Cât au stat ei doi în claia de fân de la hotarul satelor calul l-a aşteptat pe zare, păscând slobod prin câmpul cu flori. Acum călca în urma tânărului nedumerit de ce merge pe jos şi măcar nu-l duce de frâu. A uitat de dânsul? Ori îi era teamă să nu se zdruncine şi să se reverse din prea plina lui inimă dragostea şi fericirea? Merge flăcăul şi aude cum cântă pământul sub picioarele lui, cum cântă frunza-n copaci, aerul din jur cântă, cântă stelele pe cer. Deodată se opri — o văzu iar pe dulcea lui copilă cum se rupse din braţele lui şi fugi spre căsuţa ei unde trăia cu maica bătrână — şi când se opri, calul, cum venea în urma lui, îl împunse cu botul în spate. Flăcăul se întoarse mirat — poate că de bună seamă uitase de el? —, îl văzu luminând ca argintul în bătaia lunii şi — ce-i veni? — îi cuprinse capul şi începu să-l sărute.

— Măi frăţâne, măi! De-ai şti tu ce-i dragostea? Ce fiinţă fără seamăn este iubita mea. O, Doamne... Flăcăul înălţă ochii spre cerul cu stele: îţi mulţumesc, Cerule, pentru nemărginita fericire ce mi-ai dat.

Calul întinse gâtul şi-l atinse cu buzele pe obraz. Erau calde buzele calului, era caldă suflarea lui şi mirosea a iarbă fragedă. Fără de sine, flăcăul îl sărută pe bot, apoi râse, se întoarse şi porni mai departe, pe sub crengile joase ale pomilor. Se strecura prin umbră, prin luminişuri, dând uneori cu mâna crengile la o parte.

Mergând aşa, cu sufletul îmbătat de bucurie, când ajunse în marginea livezii dinspre sat, deodată văzu în faţa lui ceva de neînchipuit, ceva care-l

zgudui, făcându-l să încremenească în loc: între pomi, în bătaia lunii, stătea un pat, un obişnuit pat de fier, vopsit în albastru şi cu capetele nichelate şi-n patul acela dormeau un bărbat şi o femeie şi între ei un prunc înfăşat. Femeia dormea sprijinită-ntr-un cot, cu sânul alb la gura pruncului şi cu o mână adunându-l la piept. Bârbatul cu un braţ ocrotea picioarele pruncului, iar cu altul proptea capul femeii. Dormeau aşa tustrei şi lumina lunii curgea asupra lor, că flăcăul cum deschise gura a mare mirare aşa rămase să şi privească la ei.

— Ce frumos, Doamne! Ce frumos dorm...

Îi veni un gând: „Nu cumva mi se năzare?“ Păşi încet, pe vârfuri, până mai aproape, calul veni şi el şi se uită mirat la cei ce dormeau — înseamnă că-i aievea. Fornăi uşor calul, flăcăul îi astupă gura — să nu-i trezim! —, îl apucă de frâu şi, după ce mai privi o dată la ei, ieşi în drum, sări pe cal şi o luă la galop intrând în sat.

— Oameni buni! Oameni buni! strigă de la primele case. Veniţi să vedeţi ce minune-i pe deal, în marginea livezii!

Tot strigând aşa, flăcăul trecea călare pe calul alb prin satul adormit, pe uliţele pustii, până ajunse în Drumul Mare şi o luă la vale. Prinseră a se aprinde lumini în ferestre, ieşeau oamenii la porţi şi întrebau:

— Unde? Ce minune? Care livadă?

Din fugă, flăcăul le arăta cu mâna spre deal, ei se uitau într-acolo şi clătinau din cap:

— Ce-i cu băiatul ista? Oare ce i s-a năzărit în toiul nopţii?

Unii intrau înapoi în case, alţii care aveau trebi se apucau de grijile lor, iar alţii având a merge la lucru începeau a se pregăţi de ducă. Peste o bucată de vreme răsună un sunet de corn, anume dinspre livadă. Era aşa cum chemau de obicei vânătorii când trebuiau să se adune la locul anume ales. Dar de data aceasta nu era glas de corn, ci mai degragă chemare de primejdie. Dintr-o parte iese unul cu arma în cumpănă şi cu câinele de curea şi porneşte fuga într-acolo. Apar după el şi alţi săteni şi, înţelegând din unul în altul că flăcăul cu cal alb n-a strigat degeaba, de bună seamă, este ceva pe deal, pornesc şi ei în sus, spre livadă. Gospodinele că nu: să-şi oprească acasă bărbaţii. Mai ştii? Poate s-a iscat vre-un balaur, ori o fi vreo bombă, ceva care să-i zătrească. Răi-răi bărbaţii, dar cum să trăiască fără ei? Încearcă a-i opri, dar văzând să nu-i chip, îşi aruncă şi ele o haină pe umeri şi hai după ei.

Una din fugă către alta:

— Demuuult, fa, n-am mai văzut minune-n satul nostru...

Alta:

— A dat Dumnezeu şi avem şi noi una. Amu ne-a merge şi nouă vestea!

— Oare ce să fie? 'Mneata ce zici?

— S-a arătat, cică, Maica Domnului cu pruncul.

— Chiar? Tu ce crezi: e a bine ori a rău?

— Dumnezeu ştie...

Bărbaţii care fugeau înainte, aveau vorba şi prepusurile lor.

Unul către altul, plini de mirare:

— Acela, Costică, venea noaptea pe lună, de unde-o fi venit, şi întrând în livadă, a văzut, mai întâi, un pom înflorit care nu înfloreşte niciodată.

Altul şi mai uimit:

— Nu zi! Ce pom?

— Un nuc.

— Nuc? Care nuc? Nu-i nici un nuc pe acolo.

— Este! Ai uitat!

— Chiar a înflorit nucul? Cum a înflorit? Aşa cum înfloresc vişinii, cireşii?

— Da! Alb, tot plin de floare...

Al treilea îi ajunge din urmă cu altă veste:

— Măi, cică s-a ivit în livadă un urs. Maaare, cât casa, gros şi păros la blană. Stă iac-aşa lângă tulpina unui copac în două labe şi mormăie.

— Cum, lângă copac? De ce mormăie?

— Are, poate, vreo rană şi nu poate merge... Stă sprijinit cu spinarea de copac, ridicat în două picioare. Costică taman pe lângă dânsul a trecut şi, noroc că s-a ferit, dacă-i dădea moş Martin o labă, îl adormea pe loc cu tot cu cal.

— Cu cal cu tot? Nu cred să fie urs. De unde urşi prin părţile noastre, dacă n-avem nici munţi, nici păduri?

Taman ajunge în vremea asta Costică în centrul satului şi dă peste badea Matei care se-nvârtea pe loc ca un titirez neştiind ce s-a întâmplat în zona lui şi ce să facă. Cum l-a văzut, apucă de frâul calului şi-l dă jos:

— De ce tulburi satul, măi?!

Plin de suflet, flăcăul prinde a-i povesti lui Matei ce-a văzut venind acasă.

— Şi — zici că doarme cineva?

— Doi îs. Şi-n mijloc un copil de ţâţă.

Matei, neâncrezător:

— Auzi? Un copil! Şi-ncă de ţâţă... Abia acum observă calul pe care-a venit flăcăul. Amintindu-şi că numai Vasiloi avea cai albi, îl ia la rost: Dar calul de unde-i? L-ai furat? Ei, răspunde?!

Dar nu mai are cine să răspundă: Costică o şi cotigise.

Iar în marginea livezii s-a adunat, poţi spune, mai jumătate de sat: zeci de zeci, dar, poate, sute de oameni. Făcând ca un fel de arc cu capetele spre cei dintâi pomi, oamenii — bărbaţi, femei, fete, flăcăi, căci pe copii i-au lăsat să mai doarmă! — se tot ridică în degete şi se uită spre locul unde-i minunea. Luna-i înaltă, bate tare şi-n lumina ei, între copaci, pluteşte alb, ţesut din raze, un leagăn mare, şi-n leagăn culcaţi doi.

Iustin, şoferul, de la spatele celorlalţi:

— Lăsaţi-mă să trec şi am să vă spun eu ce-i...

Peretele de oameni, strigându-i să stea pe loc:

— Dar nu se poate! Sperii minunea şi... Poate să dispară. Noi vrem s-o vedem!

Bărbatul cu arma în cumpănă şi câinele ţinut de curea, reuşind să se rupă înainte:

— Urs! Copac înflorit! Lasă că-i întreb eu: de ce dorm aici?!

Dar peste câţiva pasi se pomeneşte apucat de zeci de mâini de femei şi tras înapoi.

Una:

— Unde te vâri, măi antihristule?!

Alta:

— Dacă-s trimişi de la Dumnezeu să ne spună ceva?

A treia, a patra, a cincea:

— Lasă că stăm şi aşteptăm până s-or trezi singuri... Dacă-l trezeşti pe om din somn pe neaşteptate, se-mbolnăveşte!.. Chiar aşa, cu mine cum s-a întâmplat: eram tânără, abia ne luasem cu bărbatu'...

Apare Vasiloi şi strigă vârându-se-n mulţime:

— Mi-a furat careva aseară un cal. Îl caut toată noaptea... N-aţi văzut cineva calul meu?

Se aude din vale ropot de copite. Peste un minut-două apare un călăreţ pe un cal alb. Vasiloi se repede şi apucă de frâu, gata să-l ia de gât pe

tâlhar, dar... pe loc se-nmoaie: „Ia te uită: Ştampilă mi l-a luat!... Din ogradă... De la iesle...“

Badea Matei taie-n mulţime, cu trupul şi cu glasul:

— Ce-i cu voi, oameni buni? La o parte! La o parte! Ce v-aţi bulucit aici cu noaptea-n cap? Ce v-o strechiet? Împrăştieţi-vă pe acasă! Ce-i adunarea asta împotriva legii?...

Femeile:

— O minune... Aşa ceva nu s-a pomenit la noi în sat... Avem şi noi minunea noastră, măi Matei: doi oameni dorm în livadă cu copilul între dânşii...

Bărbaţii:

— Copil de ţâţă... Da! Unii ne-am furişat pân-aproape şi am văzut cu ochii noştri...

Matei se dă mai aproape, se uită, da, aşa este: sub copac un pat, în pat dorm doi, un bărbat şi o femeie, şi între dânşii un prunc înfăşat.

Ajunge şi Costică, pe jos, cu sufletul la gură:

— Eu am văzut minunea primul!... Eu, oameni buni!... Dacă are să scrie la gazetă şi are să spună la radio, să se anunţe că eu am văzt-o întâi!...

Matei ridică mâna:

— Tăcere, oameni buni!... Să nu cumva să-i trezim: nu poţi şti ce sentâmplă, şi atunci cine răspunde? Alt semn: Să vină toţi mai aproape de dânsul. Vă întreb, oameni buni: cine credeţi că sunt cei doi care dorm cu pruncul între dânşii? Până nu ştim, nu putem hotărî, nici face ceva. Careşi dă cu părerea primul?

Strâng din umeri oamenii. Se uită unii la alţii să vadă care-i cel mai îndrăzneţ. Se tot şoptesc între ei: nu ştim, zău... de unde să ştim?... una ca asta n-am pomenit de când suntem... nici din bătrâni n-am auzit de-aşa întâmplare... în alte sate, la Pârliţi, la Broşteni se întâmplă minuni mai în fiecare an, dar la noi... da, cică, a fătat o scroafă unsprezece purcei, iar al doisprezecelea era ţânc... chiar: ţânc!... da, şi un viţel cu două capete, pe un trup... se mai întâmplă şi altele, dar noi, dacă nu suntem aşa umblaţi prin lume...

Primul cuvântează Iustin, învârtind lanţul cu chei pe degetul arătător:

— Mă sculasem dis-de-dimineaţă să aduc un coş de paie, când aud... şi arată cu capul spre livadă: eu cred că-s nişte lunatici.

— Cum lunatici, măi? Care lunatici, măi? îi bagă lui Iustin unul nasul roşu-vânăt în ochi. Hm, lunatici! Chiar ai mai zis-o...

Iustin îi dă, plin de demnitate, nasul cu cheia cea mare la o parte:

— Dacă nu ştii ce-s lunaticii... Nu asculţi radio... Nu citeşti gazete! Lunaticii, măi, îs oameni care trăiesc în Lună!

— În Lună? se miră altul, proptindu-se într-un toiag mai nalt ca dânsul. Am auzit de la tata bătrân că trăiesc acolo-n Lună nişte oameni, dar numai doi şi aceia-s fraţi. Pe când aici cică-i un om şi-o femeie...

Un bărbat cu mustăţi şi ochelari deasupra lor aduce, în sfârşit, lumină:

— Lunaticii sunt nişte oameni bolnavi. Noaptea, când dorm, se scoală, ies din casă şi aşa, prin somn, umblă cât umblă, pe acoperişuri, pe garduri, pe muchii înguste, după care vin, intră înapoi în casă, se culcă şi dorm mai departe. Iar a doua zi, dacă întrebi ce-au făcut noaptea, nu ţin minte nimic. Umblă prin somn...

Costică sare de colo, cu gura:

— Aiştea să ştiţi că-s veniţi pe vreo farfurie zburătoare. Ori li s-a stricat aparatul, ori au lunecat de pe farfurie şi ea s-o dus mai departe...

Bărbatul cu arma la braţ şi câinele ţinându-l de curea:

— Adevărat ai grăit: am văzut aseară pe la apus de soare lunecând pe partea asta o roată luminoasă pe cer. S-a tot învârtit, s-a-nvârtit, apoi s-a oprit locului. Dintro-o dată s-a lăsat la pământ şi a dispărut între copaci de n-am mai văzut-o...

Iustin, şoferul, cuprins de bucurie:

— Între copaci? Înseamnă că şi maşina-i pe undeva pe aproape. Haideţi s-o căutăm!

Bărbatul cu mustăţi şi ochelari, oprindu-i alarmat:

— Staţi! Nu cumva să vă apropiaţi. Eu am citit în nişte reviste că farfuriile zburătoare au nişte raze atât de puternice că omoară omul dacă se apropie...

Matei, neîncrezător, dar şi curios:

— Ai citit? În ce gazetă?

— În reviste străine. Nu de-ale noastre...

— Aaa, face cu subînţeles Matei: străine? Hm, străine... interesant, străine...

O bătrână care nu prea auzea ce vorbeşte lumea, dar se tot băga mai aproape, când, în sfârşit, a ajuns lângă Matei, de unde se vedeau bine şi patul şi cei doi care dormeau în el, şi legătura cu cârpe de la capul femeii, zice:

— Eu zic că aiştea-s nişte ţigani. Da, Mafteiaş Ştampilă, nişte ţigani.

Or fi rămas de şatra lor, au şterpelit de la careva un pat, l-au târât aici şi amu hodinesc...

— Dă-te-ncolo, babo! o împinge omul cu arma şi câinele ce-l ţine de curea. Aiştea-s spioni americani! Trebuie să anunţăm urgent miliţia. Care se duce să telefoneze la raion? Eu cu Matei rămânem să-i păzim, nu cumva să fugă.

Ridică arma şi trage cocoaşele amândouă, îndreptând-o asupra patului din livadă.

Un băieţel ciufulit şi desculţ, cu plete care mai să-i acopere şi ochii, se strecoară până lângă Matei, aici, întorcându-se cu spatele la dânsul, zice cu glas de dojană, ca un bătrân:

— Să vă spun eu cine-s cei doi care dorm în patul din livadă? Că voi, oameni mari, ori vă prefaceţi că nu ştiţi, ori vă jucaţi asemenea copiilor mici.

— Spune!

— Cine-s?

— Tu de unde ai ştire, măi furnică?

Băiatul foarte calm:

— Aiştia culcaţi în pat nu-s nici lunatici, nici veniţi pe vreo farfurie zburătoare, nici spioni americani şi nici măcar ţigani — aiştia-s Filea a lui Jora şi Nastea a lui Ispas de la noi din sat. Au vrut să se-nsoare şi să facă nuntă, dar părinţii i-au alungat şi ei au venit aici şi, iaca, dorm. Dacă n-au casă!...

— Mă gândeam eu! răsună glasul Femeii-cu-iepurii-de-muscă. Cine alţii să fie?

Alta:

— Ce părinţi!

Iustin:

— Să doarmă ei afară...

Alt bărbat:

— Şi cu copil mic, de ţâţă...

O bătrână, făcându-şi semnul crucii:

— Doamne-Dumnezeule, să-ţi alungi tu copiii de la casă... Sfârşitul lumii!

— Dacă eu... eu... nu-şi poate stăpâni pornirea de mânie omul cu arma: eu i-aş împuşca pe aşa părinţi: trosc! şi gata! Şi sloboade încet cocoaşele armei la loc, strigând către câine să dea înapoi.

În sfârşit, se dumereşte şi Maftei Ştampilă:

— D-apoi cum? I-am văzut de cu zi mergând pe drum, cu patul între dânşii... Sărmanii băieţi...

Coboară de pe bolovanul pe care urcase ca să-l vadă lumea mai bine şi porneşte, păşind în degete. Merge încet, ţinându-şi suflarea, împrejurul patului, să se încredinţeze cu ochii lui, de aproape, că cei doi dorm. Da, dorm... Femeia cu lumina unui zâmbet pe faţă, bărbatul ţinându-i capul în palmă, copilul rotund la chip ca Luna... Ceilalţi vin în urma lui, călcând încet, neauzit... După ce fac înconjurul patului, ies de cealaltă parte, în drum, şi se opresc cuprinşi de mâhnire şi gânduri grele.

Tăcere. O lungă şi apăsătoare tăcere. Într-un târziu, careva oftează:

— Ei, şi amu, oameni buni, ce ne facem? Am venit, am văzut, putem să ne ducem pe la casele cui ne are...

— Cum să ne ducem?!

— Aşa să-i lăsăm şi să ne ducem!

Întrebările au venit, bineînţeles, din partea femeilor.

— Dar ce putem să facem? nu se lasă bărbatul dintâi şi cască: nu-şi împlinise somnul şi a căscat de i-au trosnit fălcile. Să-i lăsăm în plata Domnului.

Atunci sare cu gura Femeia-cu-iepurii-de-muscă:

— Cum să-i lăsăm? Dar dacă-s bolnavi? Ori fărmăcaţi şi dorm o zi şi o săptămână, o lună, un an? Nu! Trebuie să-i luăm încetişor, cu pat cu tot, şi să-i ducem în sat...

— Care sat? Unde-n sat? Cu tot cu pat? o pune la punct pe femeie bărbatul somnoros şi se întoarce să vadă ce zice Matei.

Matei nu zice nimica. Se scarpină la ureche: asta-i o problemă. Grea problemă! Încurcată problemă. Şi se iută la Iustin, să vadă ce zice Iustin. Dar nici el nu zice nimic. Tare-i trebuia să vină aici! De atunci îşi aducea paiele pentru călcatul lutului, dar aşa... Totuşi, a înţeles că Matei aşteaptă o vorbă, o idee din partea lui, de aceea zice:

— Să-i învelim cu ceva, că li-i frig. N-au măcar o pătură pe dânşii... Şi cade roua, că-i spre dimineaţă...

Vasiloi, cam tare de urechi ori cu drojdia într-însul, strigă:

— Dar grăieşte mai tare, mai Iustine! Ce secrete aveţi acolo cu Matei? Ori puneţi la care vre-o tâlhărie?!...

Lovit rău la ambiţie, Matei se simte dator să ia atitudine, ca mai-marele satului ce se află, se urcă pe bolovanul lui şi, cerând linişte, cuvântează:

— N-a grăit rău Iustin: ar trebui să-i învelim cu ceva că-i dimineaţă degrabă, cade roua şi or răci...

Un tinerel cu mustăcioară ca un tăiş de lună neagră sub nas se saltă dintre ceilalţi:

— Ştiţi ce m-am gândit eu, oameni buni? Haideţi să le facem o casă deasupra!

— O ccccasă? se îneacă Matei. Cum adică: o casă?

Şi Vasiloi, ca toropit:

— Deasupra? Deasupra lor?

Iustin primul a prins gândul:

— Ce idee minunată! Zău că-i bună!.. Să-i lăsăm, oameni buni, să doarmă, iar noi să le facem casă-mprejur...

— Chiar acum ne apucăm! strigă tinerelul cu mustaţă coada-şoarecelui. Ne apucăm de lucru! Aduce fiecare ce are.

Văzând că-i scapă conducerea din mâini, Matei bate cât bate din ochi, mai clămpăneşte de câteva ori din urechi, în cele din urmă întreabă şi el, doar ar întreba:

— Ce ziceţi, oameni buni? Cum vi se pare propunerea?

— Buuuuună!.. răspunde adunarea.

— Le faaacem!...

— Începem chiar amuuu...

În câteva clipe se împrăştie care şi-n partea lui, fugind pe uliţe şi hudicioare ca furnicile. Rămân în marginea livezii numai doi: Maftei zis Ştampilă, care acum se simte general, şi omul cu arma aninată-n umăr cu ţeava-n jos şi câinele de cureluşă ca să asigure liniştea şi somnul tinerei familii... Nici un sfert de oră nu trece la mijloc şi pe muchea dealului apare-un camion şi pe el o jumătate de casă — peretele din faţă, cu tot cu uşi şi ferestre, şi unul lateral, cu o fereastră.

Iustin către cei doi:

— Mi-a rămas de la casa mea. Veniţi iute să-i dăm jos...

Omul anină arma într-o creangă, leagă câinele de-un ciot şi, în trei, dau pereţii jos şi-i pun lângă pat: de la amiază şi de la răsărit. Se dau mai la o parte — se uită — s-au aşezat bine! Sunt mulţumiţi! Da, dar de unde iau ceilalţi doi pereţi?... O gâfâială straşnică s-aude dinspre sat şi până să se dumerească ce să fie, pe muchia dealului se iveşte Vasiloi, în carne şi oase, tăbârcind în spinare ceva lat şi mare.

— Aduc un perete!... Atâta apucă a zice şi cade-n genunchi.

Iustin fuge-n în întâmpinare:

— Încoace! Dă-l încoa'...

Se mai opinteşte odată Vasiloi şi cu ajutorul celorlalţi îl aduce şi-l pune la locul cuvenit — dinspre apus. Iar stau, iar se uită: las' că-i bine, nu bate aşa vântul, numai cel din spate dac-ar mai fi... Omul cu arma se păleşte peste frunte:

— Bre! Dar ştiţi că aveam şi eu un perete acasă! Hăt uitat de cine ştie când...

Lasă arma şi câinele pe seama lui Iustin, fuge cât îl ţin picioarele în sat şi cât ai zice o ghicitoare se-ntoarce cu peretele-n spate. Taman la ţanc! S-au potrivit toţi parcă-i plănuise un inginer clasa întâi. Dar lasă că şi ei meşteri mari, deloc de lepădat. Amu se dau mai îndrăzneţ pe la ferestre şi se uită înlăuntru. Cei doi tineri însuraţei dorm în pat cu pruncul între dânşii — nu mai trage rece de sub copaci, dar... Dar roua, roua dimineţii tot cade, acuşi prinde a picura şi de pe frunzele pomilor!...

Matei îl cheamă pe Iustin mai la o parte:

— Urcă-n maşină şi fuga la magazin. În spatele clădirii este un acoperiş. Pune-l în maşină şi adu-l iute!

Iustin, bineînţeles, îl aduce. Acoperişul îl pun deasupra pereţilor. Casa, bineînţeles, a fost gata, poţi zice, într-un ceas, cel mult un ceas şi jumătate. Mai mult n-aveau cum s-o întindă, pentru că până la ziuă nu mai rămăsese mult, vara noaptea-i scurtă, lucru ştiut. Treaba asta, partea cea mai grea, au făcut-o cei trei bărbaţi, dar vezi că nu numai ei au fost martori ai minunii acesteia cum nu s-a pomenit. A fost, precum am spus mai sus, mai jumătate de sat. Jumătate de sat trezit în toiul nopţii de un flăcău întârziat şi adunat aici în marginea livezii să vadă ce nu s-a pomenit de când lumea pe la ei. Şi dacă au văzut cu ochii lor şi dacă au hotărât toţi dimpreună să le facă cuib, şi dacă erau gata pereţii şi acoperişul, celorlalţi ce le rămânea? Ei, ce aveau a face ceilalţi?

Numai să vedeţi! Câţiva iată aduc bucăţi de garduri şi le aşează împrejurul noii case de oameni. Alţii răsad de flori, pregătesc straturi, le pun, tot atunci udându-le să se prindă. Două vecine aduc un cuptoraş de vară şi, căutându-i un loc mai potrivit, îl aşază într-un colţ, punând alături o sarcină de lemne, să fie pentru început. Iar Femeia-cu-iepurii-de-muscă ce credeţi că aduce? O iepuroaică a fătat, cu tot cu cuşcă. Dar vecina, văzând-o aşa darnică, nu se lasă mai prejos, vine cu o cloşcă într-o

plasă şi cu poala plină cu puişori, mititei şi gălbiori. Pune cloşca jos şi aceea încâlcită în ochiurile de aţă se răzvrăteşte furioasă, iar femeia, turnând puii jos, o potoleşte:

— Hai, hai, taci, taci! Toţi îs, nu ţi-am luat nici unul, toţi i-am adus...

Asta numai ce-i în curte. Dar câteva neveste, mai tinerele şi mai pricepute, au socotit că se cuvine să aibă tinerii destule lucruri trebuincioase şi-n casă, nu numai pe afară. Aşa că le-au adus o masă care se desface şi se lungeşte, iar pe urmă o strângi la loc, câteva scaune, chiar şi o oglindă. Pe toate, încet, le-au pus în odaia unde era patul şi tot aşa au ieşit, pe neauzitele, pe nesimţitele...

Când au fost gata — şi casă, şi gard, şi acareturi, şi toate cele —, sătenii — bărbaţi, femei, tineri şi tinere — se adună iar în drum, la marginea livezii şi se uită de la o parte:

— Frumoasă casă...

— Ştiut că frumoasă, cum dar?

— Să le fie de bine...

— Să trăiască într-însa şi să le fie cu noroc...

— Şi s-o umple cu copii...

Zic aşa sătenii şi se împrăştie, pe uliţe şi hudicioare, pe la casele lor, că de acuma se luminase de ziuă... Se luminase de-a binelea.

Primul s-a deşteptat din somn Filea. Deschide ochii şi o vede culcată alături, lângă dânsul, pe Năstica. Cu capul în palma lui. O bucurie, o nemărginită bucurie îi umple sufletul: de atâţia ani visa s-o aibă alături, nopţile, în somn, alături dimineaţa, când se va trezi... Să întindă mâna, s-o mângâie pe obraz, să-i atingă fruntea largă şi luminată cu buzele... Fără a-şi trage mâna, ca să n-o trezească, se ridică într-un cot şi dă cu ochii de pruncul dintre ei. Doarme, înfăşat, cu faţa-n sus, respirând uşor. Are un năsuc mic, şi-n el două găurele cât două fire de mac. Se freacă Filea cu cealaltă mână pe la ochi. Îi închide, iar îi deschide, nevenindu-si să creadă ceea ce vede.

— Ia te uită: şi copil avem! Şi-i frumuşel...

Întoarce capul, se uită-mprejur, pe jos: la picioarele patului creşte iarbă verde, în fereastră bate-o creangă, şi pe creangă mere rumene... Nu mai ştie ce să creadă bietul Filea de atâta uimire. Suntem în casă: iată pereţii, iată ferestrele, iată uşa... Patul lor stă la o margine de odaie, în colţ o masă, câteva scaune, chiar şi-o oglindă... Ca în casă, numai că

podeaua-i de pământ. Flutură Filea din cap: măi, minune, mai înţeleg... copilul... ce dragoste fără copil? dar casa? de unde casa? În vremea aceasta o rază de soare pătrunde pe fereastră şi cade pe faţa Năsticăi. Femeia deschide ochii şi, văzând că are un sân afară, îl acoperă repede cu bluza răstindu-se supărată către bărbatu-său:

— Te-ai uitat la ţâţa mea, Filuţă, când dormeam! Recunoaşte, neruşinatule!

Sărind din pat şi strângându-şi centura, Filea îi spune marea lui mirare:

— Ce să fie, Năstico? Ne-am culcat ieri sub cerul liber şi acum ne trezim în casă, cu acoperiş deasupra... Ieri seară eram numai doi, acuma avem copil...

Şezând cu picioarele sub dânsa, Năstica îşi adună părul la ceafă.

— Dar ce mi te miri aşa, bărbate? Ai vrut să ne iubim şi să n-avem copii? Ai vrut să avem copil şi să dormim cu patu-n drum?... Se apucă să primenească pruncul, care, auzind glasul mamei, se trezi şi el şi gângurea ceva pre limba lui, năzuind să scoată mânuţele din legătoare ca să apuce merele din fereastră. Lasă, bărbate, nu te mai minuna atâta, că n-avem vreme de pierdut... Nu vezi că-i demult ziua albă?... Nu vezi că n-avem podea pe jos? Fuguţa în sat de caută scândură, meşter să ne pună podeaua că din clipă în clipă ne vin oaspeţi şi cum o să-i primim pe lutul gol?...

Filea face gura mare: eu mor de aşa ciudăţenie, iar femeia... nici că-i pasă! Cele mai mari minunăţii pentru dânsa sunt lucruri de toate zilele. Eu nu ştiu ce se face cu mine, şi ea mă trimite nu ştiu unde-n sat.

— Fa Năstică, dacă aista-i copilul nostru, înseamnă că eu îs tată?

— Dar ce-ai crezut, Filuţă? Eşti!

— Eu? Tată? nu-i vine a crede lui Filea. Odată se păleşte peste frunte, dă palmă de palmă, sare-n sus, se-nvârteşte ca un titirez, apoi se repede spre copil să vadă ce-i...

— Da-i băiat? Da-i fată?

Dar nu poate să vadă, că nu-l lasă Năstica, chiar dacă-l desfăşase.

— Ce stai şi te boldeşti? Fuga la magazin să cumperi ceva de mâncare, că ţi-am spus, ne pică nişte oaspeţi... Şi vreo sticlă de cinste, auzi?

— Auuuuud!

Filea înhaţă o geantă şi iese glonţ pe uşă...

Se opreşte o clipă-n prag. Soarele-i sus. Deasupra lumii un cer albastru şi curat. Întoarce capul: într-o parte se vede satul aşternut pe vale, în alta

livada freamătă. Bun loc am ales, se bucură Filea. Frumos loc. Când coboară de pe prag, vede gard împrejurul casei. Josuţ, vopsit în verde... Straturi de flori... „Şi gard avem!.. Şi flori...“ zice el mai fără să ştie cum... Vede cuptoraşul de vară... Cuşca de iepuri... Cloşca cloncănind prin curte cu puişorii după ea... „He! sântem gospodari, Năstico!“ Iar când mai vede şi-o capră legată de parul porţii, mai să-i iasă ochii din cap. Vru să intre înapoi în căsă şi să-i spună Nastei, dar tânăra femeia a simţit că el stă şi se holbează la cele nimicuri, în loc să se ducă unde l-a trimis. Aşa că deschide fereastra şi-l pune-n viteză:

— Filea! Eu ce ţi-am spus? Un picior aici, altul la magazin şi să-mi vii în clipala ochiului acasă...

— M-am duuuus...

Când o zbughi pe portiţă, îşi întoarse din întâmplare ochii într-o parte şi văzu pe banca de la poartă stând faţă-n faţă şoptindu-se între ele, bot la bot, două făpturi. Îmbrăcate-n haine groase, deşi vremea era caldă, cu şaluri mari pe cap, legate într-aşa fel că nici nu li se vede faţa. Filea vru să treacă pe alături, dar cele două îşi desprind feţele una de alta şi se uită spre dânsul. Le recunoaşte: una-i Irina lui Neculai Jora, mama lui Filea, alta Ileana lui Ispas din deal, mama Nastei. Ia te uită! se minunează iar în astă zi a minunărilor Filea. Stau amândouă ca cele mai nedezlipite prietene... Parcă nu s-ar fi duşmănit o viaţă... Parcă nu i-ar fi alungat pe dânşii amândoi de la casele lor...

Le face semn cu capul: buna!

Femeile se închină amândouă: „’Ţănim“.

Filea:

— Dar ce staţi aicea-n drum? De ce nu intraţi în casă?

Una, spăsită:

— În casă? Să intrăm? Dar ne gândeam că hodiniţi şi ne era oarecum...

Alta cu acelaşi glas:

— Să nu vă trezim... Stăm demultişor aici...

— Da, stăm...

— Stăm demultişor şi aşteptăm să vă treziţi... Asta-i Ileana lui Ispas. Dar unde-i Năstica?

— Acolo, arată Filea cu mâna... În casă... Înfaşă copilul...

— Şi copil aveţi?

N-are timp Filea să le dea şi alte amănunte — fuge unde-a fost trimis.

În vremea asta uşa casei se deschide şi-n prag iese, îmbrăcat într-un cămăşoi alb, cu flori roşii, un băiat. Vede-n poartă pe cele două femei îmbrobodite cu şaluri mari şi grele, întoarce capul şi-o întreabă pe maică-sa, care a ieşit şi ea şi s-a oprit la spatele lui punându-i mâna pe umeri:

— Mamă, cine-s babele iestea?

Nastea îl mângâie pe creştet.

— Nu se poate să vorbeşti astfel, Cezărel! Acestea-s bunicuţele tale! Şi-s femei, nu-s babe...

— Bunicuţele mele? Băiatul vine la dânsele, apucă de-un şal, îl trage de pe umeri şi-l aruncă pe gard. Vezi că are părul sur? Înseamnă că-i babă! Rupe şalul de pe umerii celeilalte femei şi iarăşi îl aruncă pe gard. Şi asta are părul sur. Înseamnă că şi asta-i babă!

Ileana lui Ispas îşi aranjează pieptănătura şi odată se răsteşte către copil:

— Măi, cum te-o fi chemând: eu nu-s babă, eu-s femeie bătrână!

Irina lui Neculai Jora se cruceşte:

— Auzi tu?! Nici nu şi-a şters bine laptele mă-si de pe buze, dar vezi ce dă dintr-însul...

— Eh! oftează Ileana. Amu, cuscră, toţi copchiii îs aşa... Parcă nu i-a născut mă-sa, da *televizu*... zău-că!..

Şi prind a râde amândouă: de bucurie că-s bunicuţe ori, poate, pentru că Cezărel a început să le gâdile pe subsuori ca să vadă ce-or face. Şi râd, şi râd, râd de se prăpădesc, până când prinde a râde şi Năstica. Râd cu toţii, de se pare că şi soarele-n cer râde cu dânşii dimpreună...

... Când se-ntoarce Filea de la magazin acasă, încărcat cu pachete, geanta grea, cu cutii şi sticle, vede ceva, ceea ce nici să-ţi închipui nu-ţi poţi închipui, dar nu încă să vezi cu ochii cum mă vezi şi te văd: băiatul le înhămase pe cele două bunici legându-le de gât cu nişte sfori lungi, el ţinea capetele sforilor într-o mână, iar cu cealaltă le îndemna cu o vărguţă. Băieţaşul trăgea de hăţuri strigând:

— Dii, căluţilor, dii!

Cele două femei se uitau una la alta zâmbind şi se făceau a fugi, dar tropăiau pe loc fără a se mişca. Îl pufni râsul pe Filea, în prima clipă, când văzu aşa, dar imediat strigă la băiat să lase pe bunicuţe în pace, să nu le oropsească aşa. Dar, auzindu-l, bătrânele se rugară, cu glas tare:

— Aşa vrem noi! Tare ni-i vesel cu nepotul nostru... Dă, Cezărel, dă cu biciuşca, mai tare! Dă, nepoţele, dă...

Şi continuară a tropoti şi mai zdravăn: tot pe loc! tot... pe loc! Aici Filea auzi hohote de râs dinspre poartă. Se întoarse într-acolo şi văzu pe aceeaşi bancă pe care şezuseră la început cele două bunicuţe, pe doi bărbaţi în etate: erau Neculae Jora şi Ispas, tată-său şi socru-său. Ascultau amândoi o melodie la un aparat cu tranzistori şi tot aplaudau din bărbile albe: Măi, Ce mai cântă!, măi, asta-i muzică!, Şi, bineînţeles, băteau amândoi tactul cu piciorul... Când a vrut Filea să-i întrebe de ce stau acolo? de ce nu intră-n casă? amândoi au spus că aşteaptă până nepoţelul se va sătura să se joace de-a căluţii, că vor şi ei să se joace oleacă cu nepotul lor…

1974-1975

MIC GLOSAR

Deşi cartea vizează realităţi devenite de domeniul trecutului (sistem social, climat lingvistic), în virtutea respectării adevărului istoric al acelor vremuri autorul a ţinut să păstreze specificul graiului viu în intimitatea textului pentru a-i imprima o mai mare forţă de convingere. Cei care vor întâmpina dificultăţi la lectură sunt invitaţi să apeleze la acest mic glosar.

Pag. 9 „*Univermag*“ (rus.) – magazin universal
Pag. 18 *Harman* (reg.) – grădină
Pag. 19 *Cămară* (arh.) – cameră
Pag. 23 *Sârnic* (ucr.) – chibrit
Pag. 38 *Veretcă* (reg.) – o bucată de ţesătură de cânepă
Pag. 43 *(Hiriş) macuh* (rus.) – (tot numai) turte oleaginoase
Pag. 43 *Baistruc* (ucr.) – copil din flori
Pag. 44 *Parteini* – om de partid, aici: komunist
Pag. 44 *Vlastea (săracilor)* (rus.) – puterea…
Pag. 47 *Jivălaie* (reg.) – liotă, mulţime
Pag. 49 *Trudozile* (calc rus.) – zile-muncă
Pag. 53 *Cuzniţă* (rus., corect: kuzniţa) – fierărie, covălie
Pag. 53 *Zdraste* (rus) – bună ziua
Pag. 53 *Otdâh prejde vsego* (rus.) – primul lucru e să te odihneşti
Pag. 53 *Selpou* (rus.) – cooperativă sătească de consum
Pag. 54 *Remont* (rus.) – reparaţie, depanare
Pag. 56 *FZO* (rus.) — şcoală de meserii
Pag. 57 *Vstati, smirno, diversia* (rus.) – sculat, drepţi, diversiune
Pag. 59 *A tumăni* (rus.) – a năuci, a ameţi prin vorbe…
Pag. 81 *Priţidatele* (rus., corect: predsedatel') – preşedintele
Pag. 83 *Sclad* (rus.) – magazie, depozit
Pag. 90 *Ocop* (rus.) – tranşee
Pag. 90 *Comavdir* (rus.) – comandant

Pag. 91 *Pihotă* (rus., corect: pehota) – infanterie
Pag. 91 *Leitenant* (rus.) – locotenent
Pag. 96 *Plenic* (rus.) – prizonier
Pag. 97 *Raicom* (rus.) – comitet raional
Pag. 96 *Vâ cto, russkie?* (rus.) – cine sunteţi, ruşi?
Pag. 118 *Semeteu* (abr.) – staţie de maşini şi tractoare
Pag. 118 *Nacealnik* (rus.) – şef
Pag. 119 *Baraban* (rus.) – bătător (la treierătoare)
Pag. 121 *Carandaş* (rus.) – creion
Pag. 134 *Mişină* (reg.) – grămadă de cereale, de alimente etc. adunate ca provizie
Pag. 143 *Pravlenie* (rus.) – sediul conducerii
Pag. 171 *Privet* (rus.) – salut
Pag. 192 *Prosto* (rus.) – simplu
Pag. 192 *Sfoi liudi* (rus.) – suntem de-ai noştri
Pag. 192 *Guleai* (rus.) – chef, petrecere
Pag. 192 *Sever (Moldavii)* (rus) — nordul (Moldovei)
Pag. 193 *Garderobşcik* (rus.) – garderobier
Pag. 193 *Cartuz* (rus.) – chipiu
Pag. 194 *Maladeţ* (rus.) – bravo
Pag. 196 *Dejurne* (rus.) – persoavă de serviciu, de gardă
Pag. 201 *Licino* (rus.) – personal
Pag. 201 *Lisapet* (rus., corect: velosiped) – bicicletă
Pag. 201 *Trivoga* (rus., corect: trevoga) – alarmă
Pag. 202 *Voina taina* (rus., corect: voennaia...) – secret militar
Pag. 224 *Tuflă* (rus.) – pantof
Pag. 249 *A zătri* (reg.) – a nimici, a distruge

CUPRINS

NEPOTUL 7

UMORISTICE 189
MUSTĂŢILE 190
ŞEDINŢĂ FULGER 199
PĂLĂRIA LUI SOFRONIE 209
TATĂL ŞI FIUL 214
CU PATU-N DRUM 219

Mic glosar 261

VLADIMIR BEŞLEAGĂ

NEPOTUL
UMORISTICE

Editor: *Anatol Vidraşcu*
Redactor: *Nicolae Marciuc*
Procesare computerizată: *Olga Perebikovski*
Apărut: 1998. Format: 60x84$^{1}/_{16}$ Coli tipar: . Coli editoriale: .
Grupul Editorial LITERA, str. B. P. Hasdeu, nr. 2, Chişinău, MD 2005, Republica Moldova
Tiparul executat sub comanda nr.
Combinatul Poligrafic, str. Mitropolit Petru Movilă, nr. 35, Chişinău, MD 2004, Republica Moldova
Ministerul Culturii al Republicii Moldova